

SAKSANKIELISTEN SUOMENOPPIJOIDEN
KIRJOITUSTEN
SIIRTOVAIKUTUSPIIRTEITÄ

Now you see it, now you don't.

Pro gradu
Eva Inari Malessa

Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Suomen kieli
Elokuu 2011

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Malessa, Eva Inari	
Työn nimi – Title SAKSANKIELISTEN SUOMENOPPIJOIDEN KIRJOITUSTEN SIIRTOVAIKUTUSPIIRTEITÄ: ”now you see it, now you don’t”	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 130 liitteinen
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkittiin saksankielisten suomenoppijoiden kirjoitelmien leksikaalisia ja syntaktisia siirtovaikutuspiirteitä. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää potentiaalista negatiivista lähdekielen siirtovaikutusta suomenoppijoiden teksteissä. Tarkastelukohteena oli siis oppijoiden välikieli, eli oppijansuomi. Aineisto perustuu 62 alkeistason kirjoittajan ja 38 keskitason kirjoittajan teksteihin. Tarkasteltavana oli yhteensä 165 kirjoitelmaa, joiden kirjoittajat opiskelevat suomea vieraana kielenä Saksan yliopistoissa. Tämän työn aineisto kuuluu Oulun yliopiston ylläpitämään kansainväliseen ICLFI-oppijansuomen korpukseen.</p> <p>Saksankielisten kirjoittajien oppijansuomea analysoitiin vertailevasta suomi-saksa näkökulmasta, jotta saataisiin tietoa ilmenevistä siirtovaikutuksen aiheuttamista poikkeuksista. Aiemmat kontrastiiviset suomi-saksa tutkimukset on toteutettu lähinnä suomenkielisten saksanoppijoiden näkökulmasta, kun taas tämän tutkimuksen huomionkohteina olivat nimenomaan saksankieliset suomenoppijat. Tämä työ on toteutettu pääosin laadullisin menetelmin. Aineistoa on tutkittu induktiivisesti. Potentiaalisia siirtovaikutuspiirteitä tarkasteltiin kontrastiivisella analyysillä Jarvisin (2000, 2010) ehdotetun yhteisen siirtovaikutuksen metodologian viitekehyksessä ja luokiteltiin tyypeittäin Ringbomin (1987) ja Meriläisen (2010) tutkimuksiin nojaten.</p> <p>Tämän aineiston pohjalta näyttää siltä, että saksankielisten suomenoppijoiden kirjallisissa tuotoksissa esiintyy ja toistuu taitotasosta riippumatta tietynlaisia leksikaalisia ja syntaktisia siirtovaikutuspiirteitä. Lisäksi tulokset osoittivat, ettei siirtovaikutuksen määrä laskee tutkimukseni hypoteesin mukaisesti keskitason kirjoittajien teksteissä, vaan saa uusia ilmenemismuotoja. Tutkimuksen tulokset osoittavat, kuinka merkitsevässä asemassa lähdekielen siirtovaikutus vieraan kielen opetuksessa on, mikä on syytä ottaa huomioon suomen vieraana kielenä -opetuksen suunnittelussa. Tämän tutkimuksen saatujen oppijankieleen ja oppijansuomeen liittyen oivalluksien perusteella suositellaan oppijankielen (korpusten) tutkimista ja hyödyntämistä jatkossa kaikille S2-opiskelijoille, tutkijoille, opettajille sekä oppijoille.</p>	
<p>ASIASANAT</p> <p>toisen kielen oppiminen-oppijankieli-siirtovaikutus-S2-kontrastiivinen tutkimus-oppijankorpus</p>	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos.	
<p>Muita tietoja – Additional information</p> <p>Saksan kielen sivuainetutkielma.</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1 SUOMEN JA SAKSAN KOHTAAMINEN – IKUISET MATKAKUMPPANIT?	1
2 LÄHDEKIELEN JA KOHDEKIELEN VÄLINEN SUHDE – SIIRTOVAIKUTUS TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	4
2.1 Kontrastiivisen kielentutkimuksen behavioristinen perintö – siirtovaikutus ”syntipukkina”	8
2.2 Kognitiivinen käännekohta – syntipukista salonkikelpoinen	14
2.2.1 ”Virhepiru töissä” – transferin merkityksestä virheanalyysissä.....	14
2.2.2 Inter linguaes – välikielen tutkimus	18
2.3 Kontrastiivisen kielentutkimuksen nykytilanne: virhekeskeisyydestä oppijakeskeisyyteen	21
2.4 Kontrastiivista kielentutkimusta Suomessa – eroista ja yhtäläisyyksistä oppijankielen tarkasteluun.....	24
2.5 Kontrastiivista korpustutkimusta – oppijankielen parissa	28
3 TUTKIMUKSEN TAUSTA – MITÄ JA MITEN -MUT(K)AT	32
3.1 Tutkimuksen aineiston esittely – ”Ich Lerne Finnisch”	32
3.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	32
4 AINEISTON ANALYYSI.....	43
4.1 Analyysin vaiheet ja lähestymistavat.....	43
4.2 Leksikaalinen siirtovaikutus	44
4.3 Leksikaaliset siirtovaikutuspiirteet oppijansuomessa.....	45
4.3.1 Sanankorvaus	51
4.3.2 Sananmuokkaus	54

4.3.3 Sanansekoitus.....	57
4.3.4 Ortografinen siirtovaikutus	58
4.3.5 Käännöslainat.....	61
4.3.6 Semanttinen laajennus	75
4.3.7 Adpositioiden vastaavuus	87
4.4 Syntaktinen siirtovaikutus.....	95
4.5 Syntaktiset siirtovaikutuspiirteet oppijansuomessa.....	96
4.5.1 Sanajärjestys	97
4.5.2 Lausetyypit.....	99
4.5.3 Passiivirakenne	102
4.6 Leksikaalisten ja syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden vertaileva yleiskatsaus	107
5 OPPIJANKIELI OIPIKSI – POIKKEAMAT OPEIKSI	112
LÄHTEET	114
LIITEET	123

TAULUKOT

TAULUKKO 1: Yleiskatsaus tämän tutkimuksen alkeistason oppijankorpuksesta.....	34
TAULUKKO 2: Yleiskatsaus tämän tutkimuksen keskitason oppijankorpuksesta.....	34
TAULUKKO 3: Kirjoitelmien luokittelu tekstityypeittäin	41
TAULUKKO 4: Leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden luokittelumalla.....	46
TAULUKKO 5: Sanankorvaus alkeis- ja keskitason teksteissä.....	51
TAULUKKO 6: Sananmuokkaus alkeis- ja keskitason teksteissä	55
TAULUKKO 7: Sanansekoitus alkeis- ja keskitason teksteissä	57
TAULUKKO 8: Ortografinen siirtovaikutus alkeis- ja keskitason teksteissä....	58
TAULUKKO 9: Käännöslainat alkeis- ja keskitason teksteissä	61
TAULUKKO 10: Semanttinen laajennus alkeis- ja keskitason teksteissä	76
TAULUKKO 11: Adpositioiden vastaavuus alkeis- ja keskitason teksteissä....	87
TAULUKKO 12: Syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden luokittelumalli.....	96
TAULUKKO 13: Sanajärjestykseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä.....	97
TAULUKKO 14: Lausetyyppeihin liittyviä siirtovaikutuspiirteitä.....	99
TAULUKKO 15: Passiivirakenteisiin liittyviä siirtovaikutuspiirteitä	103
TAULUKKO 16: Leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden yleiskatsaus	108
TAULUKKO 17: Syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden yleiskatsaus.....	110

1 SUOMEN JA SAKSAN KOHTAAMINEN – IKUISET MATKAKUMPPANIT?

Akateemisen suomen kielen tutkimusmatkani aloitin itse aikoinani Saksan Greifswaldin yliopistossa. Saksassa suomen kieltä, eli fennistiikkaa, on mahdollista opiskella myös Kölnin yliopistossa, jossa osa tämän tutkimuksen osallistujista opiskelee suomea vieraana kielenä¹. Muut tutkimuksen tutkittavat opiskelevat suomalais-ugrilaisten kielten tutkimuksen, eli fennougriistiikan, yhteydessä suomea joko Hampurissa tai Göttingenissä. Saksaa äidinkielenä puhuville suomen kieli saattaa tuntua aluksi omaan indoeurooppalaiseen äidinkieleensä verrattuna vieraalta ja vaikeasti lähestyttävältä.

On muistettava, että oppimisen kannalta kielten välinen etäisyys on hyvin merkitsevää (Sajavaara 2006: 21). Kieltä voidaan tarkastella monista eri näkökulmista muun muassa analyttisyyden ja synteettisyyden perusteella. Latomaan (1993: 16) mukaan onkin hyödyllistä tietää, mille kohdalle analyttisen ja synteettisen jatkumoa oppijan lähdekieli sijoittuu. Koivisto (1994: 34) korostaa, että siirtyminen analyttisestä synteettiseen ”välivaihekieleen” on sitä vaikeampaa, mitä analyttisempää äidinkieli on. Tätä tutkimusta varten on siten hyvä pitää mielessä, että suomi sijoittuu lähemmäksi synteettistä ääripäätä, kun taas saksa on paljon analyttisempi kieli. Mitä siis suomen kielessä ilmaistaan päätteellä, ilmaistaan saksassa usein erillisellä sanalla. Saksankielinen suomenoppija saattaa siis tottumuksesta käyttää myös oppijansuomessa päätteiden sijaan erillisiä sanoja, mikä voidaan nähdä yhtenä siirtovaikutuksen piirteenä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan saksankielisten suomenoppijoiden kirjoituksissa esiintyviä potentiaalisia siirtovaikutuspiirteitä. Tutkimuksen näkökulma on kontrastiivinen. Aiempi kontrastiivinen tutkimus on keskittynyt lähinnä kahden kielen järjestelmien tarkasteluun. Huomionkohteena on pitkään ollut kielten typologinen eroavuus. Tämän tutkimuksen tavoitteena on sen sijaan selvittää miten typologinen eroavuus näkyy erilaisina siirtovaikutuspiirteinä oppijankielessä. Saksankielisten oppijansuomi toimii tämän tutkimuksen tutkimuskohteena, jota lähestytään suomi-saksa vertailun avulla. Suomi-saksa vertailuja on tehty runsaasti, mutta lähinnä suomenkielisten saksanoppijoiden näkökulmasta, kun taas tämä tutkimus keskittyy nimenomaan saksankielisten oppijan-

---

¹ Toisen ja vieraan kielen oppimisen ratkaisevana erona pidetään oppimiskontekstia (Martin 2003: 78). Martinin (1999: 157) mukaan ”suomi toisena kielenä viittaa tilanteeseen, jossa suomea opitaan suomenkielisessä ympäristössä, opetuksen avulla tai ilman. Suomi on vieraana kielenä silloin, kun sitä opitaan siellä, missä suomea käytetään (lähes) pelkästään vartavastisissa opetus- tai itseopiskelutilanteissa - siis yleensä Suomen ulkopuolella.” Martin lisää, että suomesta puhutaan kohdekielenä, kun toisen ja vieraan kielen erottaminen ei ole tarpeellista. Tämä tutkimus käyttää vertailuparina termejä *saksaa lähdekielenä* ja *suomea kohdekielenä*.

suomeen ja siirtovaikutuspiirteisiin. Oppijansuomen tutkimus on Määtän (2010: 18) mukaan vielä nuori tutkimusala ja kaipaa siten lisätutkimusta. Kontrastiivista saksanoppijansuomi tutkimusta on tehty hyvin vähän (katso Buchholz 2005, Haverinen & Korkalo 1995, Vuorinen 2007), joten tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoa saksakielisten oppijansuomesta. Lisäksi tämä tutkimus pyrkii selvittämään tutkittavien indoeurooppalaisen äidinkielen vaikutusta heidän fenno-ugriseen kohdekieleensä ja minkälaiset poikkeamat saattaavat olla nimenomaan saksankielisten lähdekielen aiheuttamia.

Siirtovaikutusta toisen kielen oppimisessa on sen sijaan hyvin laajasti tutkittu ja tutkijat ovat hyvin tietoisia siirtovaikutusilmiöstä. Näkökulmasta riippuen käytetään myös muita siirtovaikutukseen viittaavia termejä kuten *transfer*, *interferenssi* ja *CLI* (*cross-linguistic influence*)². Transferin tutkimusnäkökulmat ovat vaihdelleet vuosien ja tutkimussuuntauksien mukaan. Välillä näytti myös siltä, että kontrastiivinen kielitutkimus olisi kuollut, mutta viime aikoina erityisesti tietokoneistettu korpustutkimus on elvyttänyt kontrastiivisen kielentutkimuksen ja antanut sille uuden, usein pedagogisesti suuntautuneen, tutkimussuunnan (Bernardini 2004, Mukherjee & Rohrbach 2006, Nesselhauf 2004).

Kvalitatiivisella otteella analysoidaan tässä tutkimuksessa alkeisoppijoiden ja keskitason suomenoppijoiden kirjallisia tuotoksia. Tarkastelun alla ovat potentiaaliset leksikaaliset ja syntaktiset siirtovaikutuspiirteet. Lisäksi tutkimus pyrkii vastamaan kysymykseen siitä, minkälaiset piirteet näyttävät esiintyvän eniten ja näyttääkö siirtovaikutuksen määrä oppijan tulosten perusteella edetessä suomenopiskelussa laskevan. Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI) tarjosi erinomaiset puitteet suomenoppijoiden tuotosten tarkasteluun.

Tutkimukseni kohderyhmä ja tutkimuksen aihe on valittu henkilökohtaisen kiinnostuksen perusteella. Tutkimuksessani aioin yhdistää saksan taitojani äidinkielenä sekä S2-opettajan kielitietojani kehittääkseen tutkijankatsettani. Vasta opettamalla olen itse huomannut lähdekielen merkityksen sekä virhelähteenä että voimavarana. Toivon tämän tutkimuksen antavan lisätietoa siitä, miten siirtovaikutus voidaan huomata ja miten sitä voidaan hyödyntää opetuksessa. Tutkimukseni taustana on siis myös vahva pedagoginen tavoite.

---

² Tässä tutkimuksessa käytetään termejä siirtovaikutus, transfer ja CLI synonyymeinä.

Lähdekielen ja kohdekielen välistä suhdetta valaistaan seuraavassa luvussa, jossa annetaan yleiskatsaus kontrastiivisen kielentutkimuksen historiasta sekä nykytilanteesta. Seuraavaksi selvitetään tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ja -menetelmät sekä käytetty aineisto. Aineiston analyysin vaiheet ja lähestymistavat sekä aineiston tulokset esitellään luvussa 4. Luku 5, oppijankieli opiksi – poikkeamat opeiksi, on tutkimukseni diskussio.

2 LÄHDEKIELEN JA KOHDEKIELEN VÄLINEN SUHDE – SIIRTOVAIKUTUS TUTKIMUKSEN KOHTEENA

The use of cross-linguistic similarities, i.e. transfer, is an integral part of how people learn languages (Ringbom 2007: 2).

Nykypäivän tutkijoiden keskuudessa valitsee yksimielisyys siitä, että oppijan lähdekielellä on vaikutusta kohdekieleen oppimiseen (mm. Jarvis 2000, 2010; Jarvis & Pavlenko 2008; Kaivapalu 2005, tulossa; Odlin 1989, 2006; Ringbom 1987, 1989, 2007; Sajavaara 1994, 1999, 2006). Vaikka siirtovaikutusta onkin tutkittu runsaasti³, tutkijat eivät siltikään vielä ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, millainen ilmiö siirtovaikutus, ns. transfer, oikeastaan on⁴ ja miten lähdekieli vaikuttaa (Jarvis 2000: 246)⁵.

Siirtovaikutus on usein ollut tutkimuksen kohteena ja näin on saatu paljon todisteita transferin olemassaolosta kaikilla kielen osa-alueilla, fonologiasta pragmatiikkaan (Ellis 1994: 29)⁶. Jarvis ja Pavlenko (2008: 8) kuitenkin korostavat, että runsaasta tietomäärästä huolimatta tie siirtovaikutuksen täydelliseen ymmärrykseen on vielä pitkä. Transferin eri nimitykset ja määritelmät saattavat vaikeuttaa tällä tiellä kulkemista. Siirtovaikutuksella on edelleen ristiriistainen asema, joka johtuu osittain tietoenkin juuri aiemmista tutkimusnäkökulmista ja niihin liittyvistä nimityksistä. Siirtovaikutuksen määrittely onkin vaihdellut huomattavasti eri aikoina.

Suhtautuminen lähdekielen vaikutukseen on vaihdellut ääripäästä toiseen (Martin 2006: 48–49). Jatkumon toisen behavioristis-kontrastiivinen teorian mukaan lähdekieli nähdään pelkästään negatiivisena siirtovaikutuksen, eli interferenssin, virhelähteenä, kun taas toisessa ääripäässä siirtovaikutuksella, universaalikielioppi (UG)-teorian merkeissä, ei ole merkitystä, koska ensikielen oppiminen rinnastetaan täysin toisen kielen oppimiseen⁷. Martin (2006: 48) toteaa lisäksi, että UG-teoriaan perustuvan Full Transfer/Full Access -hypoteesin mukaan kielten välinen vaikutus voi olla jopa täydellistä.

Virheanalyysin ja välikielen analyysin näkemykset siirtovaikutuksesta sijoittuvat ääripäiden väliin, koska lähdekielen vaikutuksen lisäksi tunnustetaan ja tunnustetaan

³ Katso myös Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 3) antama luettelo transferiin liittyvistä 1950-luvun jälkeen ilmestyneistä kirjoista.

⁴ Katso Dechertin ja Raupachin (1989: x–xii) antama, Gassiin ja Selinkeriin (1983) perustuva luettelo siitä, mitä kaikkea siirtovaikutus on.

⁵ Arabski (2006: 13) mainitsee vieraan kielen oppimisen lisäksi vielä kielten ja murteiden kontaktit mahdollisiksi siirtovaikutuksen tilanteiksi. Tässä tutkimuksessa keskitytään pelkästään toisen/vieraan kielen oppimisen siirtovaikutukseen.

⁶ Katso myös Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 19–26) luettelo eri CLI-tyypeistä.

⁷ Kaivapalu (2005: 24) esittää kuviossa 1 lähdekielen oletetun vaikutuksen universaalikielioppiteorian mukaan positiiviseksi siirtovaikutukseksi. Henrici ja Riemer (2007: 40) muistuttavat, että aikuisten UG-hyödyntämiseen liittyvät tutkimustulokset vaihtelevat paljon ja viittaavat parhaimmassa tapauksessa siihen, että aikuiset voivat hyödyntää UG:tä vain rajoitetusti.

myös muita vaikutusvoimia⁸. Odlin (1989: 25–27) viittaa transferin ristiriitaiseen asemaan tähdentämällä miksi transferia ei **enää** määritellä:

Transfer is not simply a consequence of habit formation. (– –) Transfer is not simply interference. (– –) Transfer is not simply a falling back on the native language. (– –) Transfer is not native language influence. (Odlin 1989: 25–27.)

Odlinin anti-määritelmistä näkyy, että lähdekielen siirtovaikutus määriteltiin tiukasti sen ajan teoreettisten puitteiden, eli behaviorismin, mukaan. Annettuaan esimerkkejä siitä, miksi siirtovaikutusta ei enää nähdä, Odlin (1989) tarjoa määritelmänsä transferista⁹, joka lienee tämän päivän yleisin hyväksytty määritelmä (Ellis 1994: 301):

Transfer is the **influence** resulting from similarities and differences between the target language and any other language that has been previously (and perhaps imperfectly) **acquired**. (Odlin 1989: 27, korostus lisätty.)

Kuten Odlin (1989: 27) itse huomauttaa, hänen transfer-määritelmänsä ei koske pelkästään *substratum transferia*. Substratum transfer tarkoittaa lähdekielen (L1) sekä muiden vieraiden kielten (Lx) vaikutusta kohdekieleen (L2), eli $L1/Lx \rightarrow L2$. *Lainasiirtovaikutus* (*Borrowing transfer*) sen sijaan koske kohdekieleen vaikutusta lähdekieleen, eli $L2 \rightarrow L1$. (Odlin 1989: 12)¹⁰. Jarvis (2000: 251) pitää Odlinin useasti siteerattua transfer-määritelmää kuitenkin myös ongelmallisena, koska termit vaikutus (*influence*) ja omaksuttu (*acquired*) ovat, kuten Odlin (1989: 27–28, Jarvisin 2000: 251 mukaan) itse huomauttaa, joko epämääräisiä tai vain osittain ymmärrettyjä. Jarvis lisää, että Odlinin määritelmää voidaan vain rajoitetusti käyttää heuristisella tavalla, koska määritelmä ei osoita, miten siirtovaikutuspiirteet ovat tunnistettavissa.

On huomautettava, että siirtovaikutukseen liittyviä termejä on pidetty kautta aikojen jonkin verran ongelmallisina. Gundel ja Tarone (1983: 281) toteavat, että siirtovaikutus on harhaanjohtava termi, koska se hämärtää lähdekielen ja toisen kielen kielisysteemien ja kieliuniversaalien keskinäistä vuorovaikutusta. Lisäksi Corder (1992: 26) huomauttaa, että transfer-termi antaa vaikutelman jonkin siirtämisestä, eikä sellaisesta ole kysymys¹¹. Oppija lähinnä käyttää tiettyjä äidinkielen rakenteita ilmaistaakseen itse-

⁸ Tässä tutkimuksessa kiinnitetään siis huomiota behavioristis-konstruktiiiviseen näkökulmaan sekä pyritään valaisemaan virheanalyysin sekä välikielen tutkimuksen asenteita transferia kohtaan. Kontrastivishypoteesin ja interlanguage-hypoteesin lisäksi katso mm. Henricin ja Riemerin (2007: 40–41) luettelo toisen kielen oppimisen hypoteeseista.

⁹ Tämä tutkimus nojaa Odlinin (1989: 27) transfer-määritelmään.

¹⁰ Ellis (1994: 310) kuitenkin huomauttaa, ettei lainatransferin ja substratum transferin erottelu ole kuitenkaan aina yksinkertainen.

¹¹ Siirtämisen ajatus liittyy hyvin vahvasti perinteiseen siirtovaikutukseen määrittelyyn kuten myös Arabskin antama transfer-termin määrittely näyttää:” A term used in APPLIED LINGUISTICS to refer to a

ään, koska välikiellessään on puutteita. On siis muistettava, että siirtovaikutus on mahdollista vain silloin, kun kielten välissä on ”jonkinlainen kosketuspinta eli molemmissa kielissä on jotakin rakenteellisesti, semanttisesti tai funktionaalisesti riittävän samanlaista aineista” (Martin 2006: 46).

Corderin (1992: 26) mukaan termit *transfer* ja *interference* (*interferenssi*) pitäisi kieltää kokonaan, koska niihin liittyy tietty teoreettinen ajattelu. Tällä hän tarkoittaa tietenkin behaviorismia. Myös Gundelin ja Taronenin (1983: 294) mielestä olisi parasta välttää transfer-termiä kokonaan. Sen sijaan Selinker (1992: 208) kehottaa näkemään transfer-termin monien kielten väliseen vaikutukseen liittyvien toimintojen, prosessien ja rajoitusten kattavana terminä.

Termien ongelmallisesta latautuneisuudesta huolimatta käytän tässä tutkimuksessa termejä siirtovaikutus ja transfer synonyymeinä, nojaten Kellermanin (1984: 102) näkemykseen siitä, että transfer on ihan tavallinen sana, joka pitäisi palauttaa julkiseen keskusteluun, eikä rajata vanhentuneeseen teoriaan. Ellis (1994: 301) korostaakin, että transfer-termi on edelleen käytössä, mutta transferin määritelmä on laajennettu siksi, että termin sisältyvät useimmat kieltenväliset ilmiöt, joita Kellermanin ja Sharwood Smithin mielestä on syytä ottaa huomioon. Kellerman and Sharwood Smith (1986: 1) kannattavat kuitenkin termiä *CLI* (*Cross-linguistic Influence*), koska tämä on heidän mielestään teorianeutraali, ja lisäksi termiin voi sisällyttää muita siirtovaikutukseen liittyviä ilmiöitä kuten välttäminen (*avoidance*)¹². CLI näyttääkin useasti olevan nykyisten tutkijoiden suosiossa, kuten myös Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 3–4) tapauksessa. He toteavat käyttävänsä termejä *transfer* ja *crosslinguistic influence* synonyymeinä. Samalla he viittaavat siihen, että jopa *crosslinguistic influence* -termiä pidetään riittämättömänä.

Siirtovaikutuksen nimittämisen lisäksi myös sen merkitys on ollut pitkään ristiriitainen aihe, kuten Odlin (1989: xi) korostaa. Keskustelua siirtovaikutuksen ilmiöstä on käyty jo 1800-luvulla ennen kuin 1900-luvun puolivälissä alettiin tutkia toisen kielen oppimista ja omaksumista, *second language acquisition* (SLA), sekä vieraan kielen opettamista. Silloiset tutkijat olivat kiinnostuneet siirtovaikutuksen suhteesta kielitypologiaan ja kielimuutokseen. (Odlin 1989: 6.) Odlin (1989: 151) painottaa viime vuosisa-

---

process in foreign LANGUAGE learning whereby learners **carry over** what they already know about their first language to their performance in their new language.” (Arabski 2006: 12, korostus lisätty).

¹² Tässä tutkimuksessa käytän termejä transfer ja CLI sekä niiden suomennoksia *siirtovaikutus*, *lähdekielen vaikutus* ja *kieltenvälinen vaikutus* synonyymeinä ottamatta kantaa termien eri aikojen ja tutkijoiden määrittelyihin. Huoma: Sajavaara (1994: 20, 1999: 105) käyttää *transferenssi*-termiä viitatakseen siirtovaikutukseen.

dan siirtovaikutuksen tutkimuksen kehitystä. Toisin kuin 1960-luvulla, jolloin siirtovai-
kutukset hylättiin behavioristisen siteensä takia, nykypäivänä siirtovaikutus nähdään mer-
kittävimpana tekijänä toisen kielen omaksumisessa (Ellis 1994: 343)¹³.

Tässä tutkimuksessa pyritään valaisemaan seuraavissa luvuissa kontrastiivisen
kielen tutkimuksen eri historiallisia ja metodologisia vaiheita, jotta lukijalle syntyisi
kokonaiskuva siitä, miten siirtovaikutusta on tutkittu eri aikoina ja mihin eri näkemyk-
set ovat johtaneet¹⁴. Lisäksi toivon saavani uusia ajatteluvirikkeitä siihen, miten siirto-
vaikutusta kannattaa tutkia tulevaisuudessa. Kontrastiivisen tutkimuksen behavioristisia
alkuvaiheita ja senaikaisia näkemyksiä siirtovaikutuksesta esitellään luvussa 2.1. Seu-
raavaksi tutustutaan luvussa 2.2 kontrastiivisesta tutkimuksesta itsenäistyneeseen virhe-
analyysiin, joka empiirisen tutkimuksen puitteissa osoitti, että oppijoiden tuotoksissa
esiintyy transfer-tapauksia, vaikka kaikki virheet eivät ole suinkaan lähtöisin siirtovai-
kutuksesta. Oppijan välikielen tutkimusta valaistetaan luvussa 2.2.2. Luvussa 2.3 pohdi-
taan kontrastiivisen tutkimuksen kehitystä ja nykypäivän tutkimustilannetta. Luvun 2.4
pääpaino on kontrastiivisessa kielentutkimuksessa Suomessa keskittyen erityisesti suo-
mi-saksa tutkimuksiin. Luvussa 2.5 pohditaan lopuksi korpustutkimuksen tarjoamia
mahdollisuuksia kontrastiiviseen tutkimukseen.

---

¹³ Sajavaaran (2006: 11) mukaan myös 1980- ja 1990-luvuilla oli pitkä siirtovaikutuksen olemassaolon
kieltäytymisvaihe. Pidän lausumaa ongelmallisena, koska Sajavaaran mainitsemassa ajassa oli virheana-
lyysin nousukausi, jolloin siirtovaikutuksesta tuli yksi virheselittäjä. En ole löytänyt muiden tutkijoiden
Sajavaaran lausumaa tukevia lausumia.

¹⁴ Katso Jarvisin & Pavlenkon (2008: 10–13) tarjoama yleiskatsaus: *landmark findings from the pre-
1990s transfer research*.

2.1 Kontrastiivisen kielentutkimuksen behavioristinen perintö – siirto-vaikutus ”syntipukkina”

Lähes kaikessa luonnollista kieltä koskevassa tutkimuksessa on Häkkisen (1987: 19) mukaan myös kontrastiivista tutkimusta. Myös Sajavaara (1999: 105) huomauttaa, että ”huomattava osa kielentutkimusta ja muuta kielellisen aineiston tarkastelua on sinänsä perusluonteeltaan kontrastiivista”. Perinteisen kontrastiivisen analyysin, *Contrastive Analysis (CA)*, päämäärä on siis kahden tai useamman kielen rakenteiden erilaisuuksien ja samankaltaisuuksien toteaminen vertailemalla eri kieliä toisiinsa.

Sajavaara (1999b: 112) kyseenalaistaa jonkin verran kielten vertailtavuutta, mutta toteaa, ettei esim. kääntäminen olisi mahdollista ilman jonkinlaista kielten välistä vertailua ja erityisesti tekstien välistä vastaavuutta. Lisäksi Sajavaara (1999b: 112) korostaa, että kielen käytössä, eli tekstien ja diskurssin tasolla syntyy kielellistä vastaavuutta. Kontrastiivinen kielentutkimus juontaa myös Ringbomin mukaan (1987: 47) juurensa nimenomaan soveltavasta kielitieteestä. Sen tavoite oli ennen kaikkea käytännönläheinen, koska sen avulla haluttiin löytää ratkaisuja kielten opetuksessa esiintyviin ongelmiin (Ellis 1985: 23).

Kontrastiivinen kielentutkimuksen nousu 1950-luvulla sijoittuu behaviorismin oppimiskäsityksen valtakaudelle. Behavioristisen näkemyksen mukaan kielten oppimisessa, kuten kaikissa muissakin oppimisprosesseissa, on luonteenomaista muodostaa tapoja (*habits*)¹⁵. Tämä oppimiskäsitys on peräisin psykologian näkemyksestä, joka näkee oppimisen *stimulus* ja *response* käyttäytymisenä. (Mitchell & Myles 2004: 30; Ellis 1985: 21.) Behavioristisen ajattelun mukaan on siis itsestään selvää, ettei samanlaisten tapojen tutkimukseen tarvitse uhrata aikaa ja ajattelua, koska samankaltaisuus ei johda virheisiin, kun taas lähdekielen erilaiset tavat aiheuttavat siis toisen kielen oppimisessa ongelmia (Ellis 1989: 21).

Erilaisia tapoja, eli ”väärä tapoja”, pidettiin merkkinä siitä, että toisen kielen oppimisen prosessi eroaa huomattavasti ensikielen omaksumisesta. Transferia, eli aiemman opitun vaikutusta myöhempään oppimiseen, pidettiin silloin tietenkin ensisijaisena potentiaalisena virhelähteenä (Corder 1981: 1). Oppijoiden tekemiä virheitä luokiteltiin *negatiiviseksi transferiksi*, jota kutsuttiin myös *interferenssiksi* (*interference*, *Interfe-*

---

¹⁵ Brooks (1960) mukaan tapojen muodostaminen ja suorittaminen ovat kielen oppimisen ydintä: ”The single paramount fact about language learning is that it concerns, not problem solving, but the formation and performance of habits.” (Brooks 1960: 49, Ellisin 1994: 299 mukaan.)

renz). Häkkinen (1987: 10) korostaa, että kontrastiivinen tutkimus antoi interferenssi-termille aivan uudenlaisen merkityksen.

Termi interferenssi on alun perin Weinreichin (1953) keksimä. Tällä hän viittasi aikoinaan kaksikielisten kielenkäyttäjien puheessa esiintyviin poikkeamiin. Weinreichin mukaan interferenssin poikkeamia käytettiin tietoisesti, jotta voitaisiin rikastaa ilmaisu-keinoja. Poikkeamat eivät siis johtuneet puhujan kielellisestä taitamattomuudesta. (Häkkinen 1987: 9–10.) Odlin painottaa (1989: 12), että interferenssi tarkoitti Weinreichin mukaan myös positiivista siirtovaikutusta. Positiivista siirtovaikutusta ei kuitenkaan huomioitu behavioristisen ajattelun valtakaudella, koska tällöin keskityttiin niin voimakkaasti virheisiin.

Kontrastiivisen tutkimuksen varhaisvaiheen tunnettuina strukturalistina kielentutkijoina pidetään Friesia (1945) ja Ladoa (1957). Ladon pioneeriteoksen ilmestyttyä vuonna 1957 kielen välinen analysointi keskittyikin, kuten Ringblom (1987: 33) korostaa, lähes yksinomaan kielten välisiin erilaisuuksiin, vaikka Lado mainitsee lyhyesti lähdekielen helpottavan toisen kielen oppimista:

We know from the observation of many cases that the grammatical structure of the native language tends to be transferred to the foreign language (– –) we have here the major source of difficulty or ease in learning the foreign language (– –) **Those structures that are different will be difficult.** (Lado 1957: 58–59, korostus lisätty.)

Kontrastiivisen tutkimuksen perusidea oli behavioristisella nousukaudella siis, että kielten eroavuus on rinnastettavissa niiden vaikeuteen¹⁶. Gass ja Selinker (1992: 1–2) korostavat, että Lado (1957) on ollut erittäin keskeisessä asemassaa kontrastiivisessa tutkimuksessa. Lado oli vakuuttunut kontrastiivisen tutkimuksen suuresta hyödystä opettajille ja opetukselle:

The teacher who has made a comparison of the foreign language with the native language of the students will know better what the real learning problems are and can provide for teaching them. He gains an insight into the linguistic problems involved that can not easily be achieved otherwise. (Lado 1957: 2.)

Ladon näkemyksen loogisena pedagogisena seurauksena oli, Mitchellin ja Mylesin (2004: 32) mukaan, vahva keskittyminen erilaisuuksiin, eli vaikeuksiin, ja niiden tarkka määrittely, jota pidettiin behavioristisen näkemyksen mukaan tehokkaan kielen opetuksen kannalta olennaisena. Tätä näkemystä on sittemmin vahvasti kritisoitu (Ringblom

---

¹⁶ Weinreichin (1977: 16) sanoin: ”Je größer die Unterschiedlichkeit der Systeme ist, d.h. je zahlreicher die sich gegenseitig ausschließenden Formen und Strukturschemata in jedem sind, desto größer ist das Lernproblem und umso zahlreicher sind die potentiellen Ansatzpunkte für Interferenz.“

1989, 2006, 2007; Ringbom & Jarvis 2009), koska (oppijoiden oletama) kielten välinen samankaltaisuus (*cross-linguistic similarity*) jää kokonaan huomioimatta. Jarvis ja Pavlenko (2008: 174) korostavat, että siirtovaikutus on todennäköisempi, mikäli oppija olettaa lähdekielen ja kohdekielen olevan samankaltaisempia.

On syytä huomioida lähdekielen ja kohdekielen samankaltaisuus, koska samankaltaisuudet havaitaan ennen erilaisuuksia (Ringbom 1989: 216) ja ne toimivat 'koukuina, joihin oppija ripustaa uutta tietoa', eli uuden oppimisen perustana (Ringbom 1987: 134). Ringbom (2006: 36) korostaa viitaten Kellermanin tutkimukseen (1977) siirtovaikutuksen riippuvan siis siitä, missä oppija olettaa olevan samankaltaisuutta (*perceived similarity*).

Monet tutkijat (mm. Gass & Selinker 1983) kyseenalaistavat transferin erottelua positiiviseksi ja negatiiviseksi siirtovaikutukseksi. Kellerman ja Sharwood Smith (1986: 1) huomauttavat, ettei olekaan syytä käyttää behavioristiseen ajatteluun perustavia termejä kuten interference (negatiivinen siirtovaikutus) tai *facilitation* (positiivinen siirtovaikutus) termien arvolatauksen takia. Ringbom (1987: 48) painottaa negatiivisen transferin ylikorostamista, minkä takia transfer positiivisena, oppimista helpottava tekijänä (*facilitating variant*) jää kokonaan huomioimatta. Myös Dechert ja Rapauch (1989: ix-x) korostavat kontrastiivisen tutkimuksen keskittymistä negatiiviseen siirtovaikutukseen. Lisäksi jää huomioimatta, kuten Sajavaara (2006: 12) nostaa esiin, esimerkiksi kohdekielen vaikutus lähdekieleen.

Behavioristisen oppimisenäkemyksen mukaan virheitä on vältettävää. Virheettömyyttä on tavoiteltava, koska sitä pidetään oppimisen mittana. Virheet ovat merkki oppimisen epäonnistumisesta (Ellis 1989: 22). Brooks (1960, Ellisin 1994: 300 mukaan) lausuma siitä, että virheisiin pitää varautua, mutta niitä pitäisi välttää kuin syntiä, havainnollistaa tätä yleisesti hyväksyttyä asennetta. Behavioristisen valtakauden aikana uskottiin, että ennaltaehkäisevillä keinoilla voitaisiin minimoida virheiden määrä, ja näin tehostaa opetusta ja oppimistuloksia. Tämä nähtiinkin tutkimuksen päätavoitteena. Sen aikainen tehokkaita sovellusmahdollisuuksia tavoitteleva näkemys korostuu seuraavassa Friesin lausumassa:

The most effective materials are those that are based upon a scientific description of the language to be learned, carefully compared with a parallel description of the native language of the learner (Fries 1945: 9).

Tämä Friesin väittäminen siitä, että jokaiselle kohdekielen rakenteelle löytyy kontrastiivisen vertailun avulla vastaavanlainen rakenne oppijan lähdekielestä, on suoran verran-

nollisuuden takia ongelmallinen. Sama ongelmallisuus koskee Ladon käsitystä suorasta verrannollisuudesta kielten välisissä eroavuuksissa. Ladon perusoletus on, että systemaattisen kielten ja kulttuurin (!) vertailun avulla on mahdollista ennustaa ja kuvata niitä muotoja (*patterns*), jotka tuottavat ongelmia sekä niitä, jotka eivät tuota näitä (Lado 1957: vii).

Virheiden vaikeustason mukainen luokittelu korostuu Stockwell, Bowen ja Martinin (1965, Brownin 1994: 194–199 mukaan) ns. vaikeuden hierarkiassa (*hierarchy of difficulty*), jolla opettaja tai kielitieteilijä pystyy ennustamaan jonkun toisen kielen seikan suhteellisen vaikeuden. Kaikkein vaikeimpina pidettiin tapauksia, joissa lähdekielen ilmiölle oli kohdekielessä enemmän kuin yksi vastine. Tämä vastaa vaikeuden hierarkian ylintä tasoa 5 (Kaivapalu tulossa). Hankaliksi koettiin myös lähdekielestä puuttuvia ilmiöitä. Nämä kuuluvat vaikeuden hierarkian tasoon 4. Tapaukset, joissa lähdekielen monelle ilmiölle oli kohdekielessä vain yksi vastine, luokiteltiin helpoimmiksi, vaikeuden hierarkian mukaan ykköstasoksi (Brown 1994: 195).

Nämä näkemykset lähdekielen ja kohdekielen eroavaisuuksista ja niiden vaikutuksista oppimiseen tulivat tutuiksi kontrastiivisen analyysin hypoteesina, eli CAH:na (*Contrastive Analysis Hypothesis*). Kontrastiivisen analyysin vahvaksi hypoteesiksi kutsuttiin Ladon näkemystä virheiden ennustettavuudesta. Vahva hypoteesi johti, Sajaavaaran (1999b: 107) mukaan, yleiseen (harha)käsitukseen siitä, että kontrastiivisen tutkimuksen avulla voidaan poistaa kaikki kielenopetukseen liittyvät ongelmat, ja sitä pidettiin näin ollen yleisesti täysin epärealistisena ja mahdottomana toteuttaa (Ringbom 1987: 47).

Vahvan hypoteesin vastakohtana pidettiin heikkoa hypoteesia. Sen mukaan virheitä voidaan vain selittää, muttei ennustaa. Wardhaugh (1970, Odlinin 2006: 22 mukaan) jakaa CAH:n ”ennusteet” *a priori* ja *a posteriori* -ennustuksiin, sen mukaan, perustuvatko ne pelkästään kielten välisiin erilaisuuksiin ja samankaltaisuuksiin (*a priori*) vai varsinaiseen oppijan performanssiin (*a posteriori*). Ellis (1994: 308) korostaa, ettei kuitenkaan ole järkevää suorittaa kahden kielen välistä pitkäkestoista vertailua todistaakseen oppijoiden virheiden johtuvan siirtovaikutuksesta. James (1980, Ellisin 1994: 308 mukaan) kutsuu tällaista menettelyä ’pseudomenettelyksi’ ja väittää, että vain ennustava kontrastiivinen analyysi on kannattavaa. Heikko hypoteesi ei siis eroa paljoakaan virheanalyysistä, kuten myös Ringbom (1987: 47) toteaa.

Virheanalyysistä tuli pikkuhiljaa suosittu tutkimuskeino 1960-luvulla. Silloin havahduttiin siihen, ettei virheiden ennustettavuuteen voinut luottaa¹⁷, koska kaikki virheet eivät lainkaan olleet lähdekielen siirtovaikutuksen aiheuttamia. Toisaalta empiirinen tutkimus osoitti, etteivät suinkaan kaikki potentiaaliset virhelähteet johtaneet virheisiin (Ellis 1985: 27). Kontrastiivisen analyysin hypoteesin ongelmakohtana Ellis (1985: 31) pitää juuri sen eri konseptien rinnastamista, eli lingvistisen konseptin, 'erilaisuuden', rinnastamista psykologiseen konseptiin, 'vaikeuteen'. Kontrastiivisen analyysin hypoteesi suorasta verrannollisuudesta kielten välisestä etäisyydestä ja vaikeudesta petti (distance <-> difference). CA:n propagoima ”virheiden ennustettavuus” ei siis pitänyt paikkaansa.

Martinin (2006: 43) mukaan hyvä tieteellinen teoria pyrkii kuitenkin sekä ennustamaan että selittämään ilmiötä. Odlin (1989: 35) korostaa, että nimenomaan hyvät selitykset ovat olennainen askel hyvien ennusteiden saavuttamisessa. Vaikka onkin vaikeaa ennustaa, milloin siirtovaikutus tai sen 'evil twin'¹⁸ esiintyy, se ei ole mahdotonta. Empiirisiin tuloksiin perustuvat a posteriori -ennusteet voivat hyvin toimia myös a priori -ennusteina. Perinteinen kontrastiivinen analyysi ei kuitenkaan pystynyt teoreettisen kielten vertailun avulla vastaamaan sille asetetuille korkeille odotuksille virheiden ennustettavuudesta, josta toivottiin ja tavoiteltiinkin sovellusmahdollisuuksia opetukseen:

Foreign language teachers who understand this field [CA] will acquire insights and tools for (– –) diagnosing student difficulties accurately (Lado 1957: Preface).

Selinkerin (1992: 11) mukaan muun muassa Ladon pitämättömät lupaukset johtivat CA:n kriisiin. Sajavaara (1999b: 115) toteaa, että onkin väärin vaatia lähtökohdiltaan puhtaasti teoreettiselta kielten vertailulta soveltavia tuloksia. Vuonna 1971 Fisiak teki eron teoreettisen ja soveltavan kontrastiivisen tutkimuksen välillä, mistä on Sajavaaran (1999b: 115) mielestä syytä pitää kiinni. Odlinin (1989: 17) mukaan Lado uskoi kuitenkin esimerkiksi kielikontaktiin liittyvän tutkimuksen palvelevan myös toisen kielen oppimisen teoriaa, mikä paljastui erehdykseksi. Nojaten Dulayn ja Burtinin näkemykseen Selinker (1992: 12–13) kritisoi Ladoa nimenomaan siitä, että hän yhdisti mm. Weinreichin kaksikielisyyden tutkimusta SLA-tutkimukseen. Vaikka tutkimusaloilla on osittain päällekkäisyyksiä, ne eivät ole identtisiä, joten yhden tutkimuksen väitteitä ei voida automaattisesti siirtää toiseen tutkimusalaan.

¹⁷ Odlin (1989: 35) muistuttaa, että oppijan käyttäytymiseen liittyvät ”ennusteet” olivat todellisuudessa peräisin tutkijan aiemmasta kontrastiiviseen analyysiin perustavasta tulkinnasta.

¹⁸ Odlin (2006: 24) viittaa 'evil twin' ilmauksella transferin rajoitteseen (*constraint*).

Behavioristisena aikakautena laiminlyötiin siten sopivaa empiiristä tutkimusta, josta olisi voitu saada perusteellisia selityksiä. On merkillepantavaa, että Lado olikin ’syvällisesti empiirinen’ (Selinker 1992: 23). Tämä näkyy hänen seuraavassa lausumassaan, jossa Lado huomauttaa, että CA:n tulokset on pidettävä oletuksina niin kauan kun niitä verrataan oppijoiden ’todelliseen puheeseen’:

The list of problems resulting from the comparison of the foreign language with the native language (– –) must be considered a list of hypothetical problems until final validation is achieved by checking it against the actual speech of students (Lado 1957: 72).

Selinker (1992: 23) korostaa, että nimenomaan Ladon ”empiirisuus” jäi kuitenkin kirjallisuudessa useimmiten huomioimatta. Ladon keskeinen asema CA:n tutkimuksessa, ja myös sen kehityksen kannalta, on kuitenkin kiistatonta. Ladon äärimäinen suhtautuminen siirtovaikutukseen muuttui toiseksi äärimmäisyydeksi, kun CAH joutui 1970-luvulla behavioristisen oppimisenäkemyksen menetettyä merkitystään, erityisesti vahvan hypoteesin takia, voimakkaan kritiikin kohteeksi (Ellis 1994: 308). Toisen kielen oppimisen ajattelussa nousivat Chomskystä peräisin olevat psykolingvistiset näkemykset esiin. Ensikielen omaksumismalli tarjosi soveltavan mallin myös toisen kielen omaksumiseen ja ensi kielen oppimisprosessit rinnastettiin toisen kielen oppimisprosesseihin (Corder 1981: 2; Kellerman 1984: 99; Davies 1984: xii).

Ensikielen omaksumisprosessin rinnastus toisen kielen omaksumisprosesseihin (L1 = L2-hypoteesi) on siis, kuten Gass ja Selinker (1992: 5–6) muistuttavat, hämärtänyt keskeisiä transferiin liittyviä pohdintoja, koska sen hypoteesin mukaan transfer ei voinut olla olemassa. Oppijan tekemät virhet nähtiin Dulayn ja Burtin (1974, Odlinin 1989: 20 mukaan) mukaan osana oppijan kielellistä kehitysprosessointia, ja siksi niitä kutsuttiin kehitysvirheiksi (*developmental errors*)¹⁹. Toisen kielen oppimisteoria muuttui sillä tavoin kognitiivisemmaksi. Kognitiivinen oppimisenäkemyks syrjäytti siis behavioristisen edelliskävijänsä, ja näin hylättiin kontrastiivisen kielenoppimisenäkemyksen kannalta keskeinen tekijä, eli siirtovaikutus. Transferista tuli sillä tavalla ”likainen sana” (Ringblom 1987: 1).

---

¹⁹ Ellis (1994: 311) huomauttaa kuitenkin, että on syytä uskoa, että Dulay ja Burt vakavasti aliarvioivat lähdekielen roolia.

2.2 Kognitiivinen käännekohta – syntipukista salonkikelpoinen

Päinvastoin kuin aikoinaan behaviorismin kriitikot, jotka julistivat siirtovaikutuksen kuolleeksi, Odlin (1989: ix) on vakuuttunut siirtovaikutuksen jo yli vuosisadan kestäneestä keskeisestä merkityksestä soveltavassa kielitieteessä, toisen kielen oppimisessa ja kielenopetuksessa. Kellerman ja Sharwood Smith (1986: 6–7) vahvistavat, että 1970-luvulla kontrastiivinen tutkimus oli vain näennäisesti ”transfer free”. Myös Ellisin (1994: 29, 310) mukaan kyse oli enimmäkseen ”siirtovaikutuksen minimaalisesta asemasta”, jolloin aliarvioitiin lähdekielen vaikutusta ja korostettiin sen sijaan universaalien prosessien vaikutusta kielen oppimisessa.

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan kielenoppiminen on mentaalinen prosessi ja näin oppija nähdään aktiivisena myötävaikuttajana oppimisprosessissa (Ellis 1985: 37). Uskotaan, että oppijoiden virheistä voidaan tehdä päätelmiä oppijan oppimisesta ja siihen liittyvistä psykolingvivistisistä prosesseista (Penttinen 2005: 39). Tutkijoiden näkökulma on ollut pitkään pelkästään oppijan äidinkielen vaikutukseen nojavia ja siirtyi vasta 1970-luvulla empiiristen tutkimusten aloitettua kielenoppijaan itse: *focus on the learner* (Latomaa 1993: 19). Tähän näkökulman muutokseen vaikutti tietenkin myös lasten kielellistä kehitystä koskeva tutkimus, jota alettiin harjoitella samaan aikaan. Väitettiin, että äidinkielen omaksumisen ja toisen kielen omaksumisen välillä on olemassa yhtäläisyyksiä.

2.2.1 ”Virhepiru töissä” – transferin merkityksestä virheanalyysissä

Siirtovaikutuksella oli tärkeä tehtävä virheiden selittäjänä, kun 1970-luvulla virheanalyysistä, *Error Analysis (EA)*, tuli behavioristisen kontrastiivisen tutkimuksen alamäen ansiosta itsenäinen tutkimusmenetelmä. Aiemmin virheanalyysiä harjoiteltiin tietenkin myös kontrastiivisen tutkimuksen puitteissa ja, kuten Sajavaara (1999b: 104) korostaa, virheitä on tietenkin tarkasteltu kautta aikojen kielen oppimisen ja opettamisen yhteydessä aina kun ihmiset ovat olleet kontaktissa muiden oman äidinkieltensä puhujien kanssa. Mutta vasta 1970-luvulla virheanalyysin hyväksyttiin kuuluvan soveltavaan kielitieteeseen, mikä on paljolti Corderin (1981) ansiota.

On muistettava, että virheanalyysin lähtökohta on oppijankielessä esiintyvän muodon ja kohdekielen normin mukaisen ilmaisen²⁰ rinnakkaisasettelu ja tässä suhteessa virheanalyysi osoittautuu myös kontrastiiviseksi analyysiksi (Corder 1981: 37). Toisin kuin aiemmin, jolloin virheanalyysia käytettiin ensisijaisesti lähde- ja kohdekielen välisten suhteiden kartoituskeinona, virheanalyysin päätehtävänä nähtiin 1960- ja 1970-luvulla oppijan kehityksen kartoittaminen (Corder 1981: 1; Davies 1984: xi). Virheanalyysi tarjosi tietoa kielen oppimisprosessista ja oli näin osa psykolingvistisen kielen tutkimuksen metodologiasta (Corder 1981: 35).

Virheanalyysin oikeuttamisperusteena on Corderin (1981: 1) mukaan aina ollut sen pedagoginen hyöty. Virheanalyysin taustatavoite oli siis sama kuin kontrastiivisen analyysin tavoite: pyritään saamaan sovellettavaa, eli käytännönläheistä, tietoa kielenopetusta varten (Latomaa 1993: 19). Perinteiseen virheanalyysiin kuuluvat virheiden tunnistaminen, kuvaaminen ja luokittelu sekä selittäminen (Sajavaara 1999b: 116). Virheanalyysin avulla virheitä tarkastellaan siis systemaattisesti, jotta saadaan opetuksen kannalta antoisaa tietoa niistä seikoista, jotka aiheuttavat virheitä. Näin ollen voitaisiin välttää virheiden tekoa ja suunnata opetusta niin, ettei virheillä olisi mahdollisuutta syntyä. Perinteiseen virheanalyysin mukaan virheitä pitää ymmärtää läpikohtaisesti ennen kuin niitä voidaan ”poistaa”.

Ellis ja Barkhuizen (2005: 57) huomauttavat, että virheiden arviointi, jota Corder (1974) luokittelee virheanalyysin viimeiseksi vaiheeksi, ei olekaan itsenäinen virheanalyysin vaihe, vaan pikemminkin menettelytapa virheanalyysin tulosten soveltamiselle. Virheiden arvioinnilla ei siten ole merkitystä SLA:n kannalta. SLA:n kannalta tärkein virheanalyysin vaihe on, kuten Ellis ja Barkhuizen (2005: 5) nostavat esiin, nimenomaan virheiden selittäminen.

Virheanalyysin keskeisen edustajan, Corderin (1981: 10), mukaan virheet on syytä jakaa kahteen kategoriaan: epäjärjestelmällisiin erehdyksiin (*unsystematic mistake*) ja systemaattisiin virheisiin (*systematic error*)²¹. Tämä jaottelu on olennainen, koska

²⁰ Ellisin ja Barkhuizenin (2005: 56) mukaan selkeä virhemäärittely on hankalaa, koska virhe pitäisi määrittellä joko oikeakielisyyden (*grammaticality*) tai sopivuuden (*acceptability*) kriteerien mukaisesti. He pitävät seuraavaa Lennonin (1991) määritelmää, jossa oikeakielisyyden ja sopivuuden rajat ovat häilyviä, kuitenkin järkevänä, vaikkakaan ei ongelmattomana virheanalyysin perustana. ”A linguistics form or combination of forms which, in the same context and under similar conditions of production, would in all likelihood, not be produced by the speakers’ native speaker counterparts.” (Lennon 1991: 182, Ellisin ja Barkhuizenin 2005: 6 mukaan). Tässä tutkimuksessa nojataan tähän edelliseen virhemääritelmään.

²¹ On kuitenkin huomautettava, kuten James nostaa esiin, että Corderin ”mistakes of the 1969 paper are the errors of the 1971 paper. What were originally competence-based errors are now features of the learner’s *idiosyncratic dialect* (ID).” (James 1998: 79). Verta Jamesin (1998: 83) error/mistake -määritelmä.

epäjärjestelmälliset erehdykset, eli performanssin virheet, ovat epäolennaisia kielen oppimisen kannalta. Virheanalyysin avulla on siis mahdollista tutkia kompetenssin virheet, **errors**. Ellis ja Barkhuizen (2005: 62) yhtyvät Corderin virhe-erotteluun. Corder (1971, Ellisin 1985: 52 mukaan) huomauttaa myös, että virheet voivat olla sekä *overtly* (kohdekielen normeista poikkeavia) sekä *covertly idiosyncratic* (näennäisesti normien mukaisia, mutta kontekstista katsoen virheellisiä). Virheiden konteksti on siis aina otettava huomioon.

On myös muistettava, ettei siirtovaikutusta sinänsä tutkittu, vaan sen virheenä ilmenevää lopputulosta. Lopputulos voi Odlinin mukaan (1989: 36–37) olla positiivinen tai negatiivinen, jos transfer johtaa joko yli- tai alikäyttöön sekä tuotosvirheisiin. Negatiivisena siirtovaikutuksena Odlin pitää myös virheellisiä tulkintoja (*misinterpretation*). Ringbom (1987: 58) nostaa esiin, että termit positiivinen ja negatiivinen transfer (interferenssi) olivat vielä 1970-luvulla käytössä. Behavioristinen perintö piti siis tiukkaa otetta.

Päinvastoin kuin behavioristit ajattelevat, lähdekielen siirtovaikutus nähtiin virheanalyysin (kukoistus)aikana kuitenkin vain yhtenä eikä ainoana selittävänä tekijänä virheiden syntyyn, koska monet empiiriset tutkimukset osoittivat vakuuttavasti, ettei suurin osa virheistä ole peräisin oppijan äidinkielestä (Mitchell ja Myles 2004: 38). Toisin kuin ennen, otettiin virheanalyysissä kuitenkin transfer-virheiden ohella huomioon myös kohdekielestä johtuvia sekä opetuksen aiheuttamia virheitä (*induced errors*²²). Kohdekielestä johtuvia virheitä, ns. kehitysvirheitä (*developmental errors*) kutsuttiin *intra-lingvaalisiksi* kun taas äidinkielen aiheuttamia virheitä, ns. siirtovaikutuksen aiheuttamia, kutsuttiin *interlingvaalisiksi* (Sajavaara 1999b: 116)²³. Luokkahuonetilanteessa oppimateriaali ja opettaja nähdään potentiaalisina transferlähteinä, joihin perustuvat oppilaiden virheelliset hypoteesit kielestä. Oppimisympäristön merkitys näkyy esimerkiksi liian formaalisena kirjakielen käyttönä (Brown 1994: 215).

Virheanalyysi tarjosi Ellisin (1985: 52–53) mukaan kahdenlaista tietoa oppijankielestä. Toisaalta virheanalyysin avulla saatiin tietoa virheiden lingvistisista laaduista. Esimerkiksi Odlin (1989: 37) laskee ns. tuotosvirheisiin 1) substituution 2) käännöslainat (*calques*) sekä 3) muutosvirheet (*alternation*) (vrt. Ringbom 1987). Toisaalta virhe-

²² Termin on Stensonin (1974) keksimä, katso Ellis ja Barkhuizen (2005: 66).

²³ Ellis (1994: 60) muistuttaa siitä, että behavioristisen näkemyksen mukaan virheet nähtiin interlingvalisina, kun taas mentalististen selostuksen (*mentalistic account*) mukaan virheet olivat intralingvalisia. Tämä kahtiajako on hallinnut pitkään SLA-tutkimusta. On kuitenkin havaittu, että behaviorismin ja transferin sekä mentalismin ja intralingvalisten virheiden vastaavuussuhde on liian yksinkertaistettua ja harhaanjohtavaa. Transferia pidetään nyt omasta ansiosta mentaalisenä prosessina.

analyysin avulla oli myös mahdollista tarkastella virheitä psykolingvistikas tasolla. Virheanalyysi antoi vihjeitä siitä, minkälaisia oppimisstrategioita oppijat käyttivät.

Varsinaisen virheanalyysin kulta-aika oli Ellisin ja Barkhuizenin (2005: 53) mukaan lyhyt, koska 1970-luvun puolivälissä oppijan kieli 'omana systeeminään' siirtyi tutkimuksen keskiöön, ja uusia analyysimenetelmiä otettiin käyttöön (katso Ellisin 1994: 60–61 taulukko erilaisista tutkimuksista). Virheanalyysin kehitystä hankaloittivat Penttisen (2005: 39) mielestä lisäksi tutkijoiden epätäsmällinen metodologia ja liian laajat aineistot, joiden analyysin tuloksia ei hyödynnetty tarpeeksi. Virheanalyysin heikkoutena nähdään ennen kaikkea sen produktikeskeisyys. Pelkästään oppijan tuotoksista pyrittiin selvittämään oppimisen psykolingvistisiä prosesseja. (Latomaa 1993: 21.) Ellis (1985: 68) lisää, että virheanalyysin menetelmällä ei saatu tietoa oppijan kehitysvaiheiden kulusta, koska virheanalyysi keskittyi oppijankielen tarkasteluun tietynä ajankohtana.

Vielä vakavampana rajoituksena Ellis (1994: 68) pitää kuitenkin sitä, ettei virheanalyysillä voi tutkia välttämisen ilmiötä, koska virheanalyysin avulla voi pelkästään tutkia sitä, mitä oppijat tekevät. Brown (1994: 206) yhtyy Ellisin kritiikkiin ja lisää, että liian perusteellinen virheiden analyysi johtaa huomiota liiaksi siihen, mitä oppija tekee väärin. Virheanalyysi ei pysty antamaan kattavaa kuvaa oppijankielestä, eli siitä mitä oppija tekee oikein ja väärin. Long ja Sato (1984: 256–257) korostavat, että virheitä luokiteltiin usein subjektiivisesti ja virheiden selitykset olivat usein impressionistisia ja epämääräisiä. Virheanalyysin tutkimukset kärsivät yksipuolisista otoksista, joten valideja yleistyksiä oli mahdotonta tehdä. Joskus lähdekielen siirtovaikutusta aliarvioitiin, koska tutkijat eivät olleet perehtyneet kaikkiin otannassa edustettuihin lähdekieliin.

Virheanalyysin ansiona on kuitenkin pidettävä sitä, että se lisää ymmärrystä toisen kielen oppimista ohjaavista prosesseista, joihin kuuluu myös transfer (Ringbom 1987: 69). Ellis ja Barkhuizen (2005: 70) korostavat virheanalyysin käytännöllistä ja pedagogista merkitystä opetuksen kannalta. Virheistä tuli oppijan omia kieliopin sääntöjä: *'everything the learner utters is by definition a grammatical utterance in his dialect'* (Corder 1971a: 32, Ellisin 1994: 70 mukaan). Suhtautuminen virheisiin muuttui:

The most significant contribution of Error Analysis (– –) lies in its success in elevating the status of errors from undesirability to that of a guide to the inner workings of the language learning process (Ellis 1985: 53).

Virheitä alettiin nähdä oppijan oman kielisysteemin oppaina, eli oppijankielen olennaisina osina, mikä korostuu sittemmin välikielen tutkimuksessa.

2.2.2 Inter linguaes – välikielen tutkimus

A goal of classical CA and EA was to discover and explain L2 interference and learning problems. What they discovered was interlanguage (– –). (Selinker 1992: 207.)

Kaikki oppijan tekemät virheet eivät lainkaan olleet äidinkielen aiheuttamia, kuten virheanalyysi oli osoittanut (Corder 1981: 84). Virheitä ei siis voitu enää tutkia pelkästään lähdekieli vrt. kohdekieli -näkökulmasta. Virheanalyysi tarjosi kuitenkin perustan uudelle tutkimusmenetelmälle, koska sen avulla todettiin, että oppijan virheet viittaavat siihen, että oppijoiden omia, lähde- ja kohdekielistä poikkeavia, kielijärjestelmiä on olemassa, kuten Corder toteaa seuraavassa lausumassaan:

Learner's error provide evidence of the system of the language that he is using (i.e. has learnt) at a particular point in the course (and it must be repeated that he is using some system, although it is not yet the right system) (Corder 1981: 10).

On muistettava, että vaikka välikielen tutkimus lähti liikkeelle virheanalyysistä²⁴, ja aluksi välikielen tutkimus näyttikin virheanalyysiltä (Ellis 1985: 72), tutkimuksen keskiössä eivät enää olleet virheet sinänsä. Selinkerin (1992: 231) mukaan oppijan välikieltä voidaan kuvata lingvistisesti käyttämällä aineistona ”observable output resulting from a speaker's attempt to produce a foreign norm, i.e. **both** his errors and non-errors ” (Selinker 1969: fn5, korostus lisätty). Tutkijoiden huomio kohdistuu välikieliansalyysin myötä myös oppijoiden ”ei-virheisiin”.

1960-loppupuolella alettiin siis tutkia oppijan tuottamaa kieltä, jotta saataisiin tietoa oppijan kielellisestä kehityksestä, eikä oppimisen puutteesta²⁵. Kontrastiivinen näkökulma kuitenkin säilyi. Jamesin (1998: 5) mukaan on kuitenkin muistettava, ettei CA ole sama kuin siirtovaikutuksen tutkimus, ns. *transfer analysis* (TA), koska oppijankieltä verrataan lähdekieleen, eikä lähdekieltä kohdekieleen. Tutkijoiden katse siirtyi kohdekielen normien mukaisten muotojen ja oppijan tuottamien normien poikkeuksien vertailusta oppijankielen eri vaiheisiin ja myös siihen, miten oppijan senhetkinen tieto oli suhteessa opetukseen (Corder 1981: 56–57). Selinker (1992: 218) pitää oppijankielen tutkimuksen hyötyä pedagogiikkaan erittäin merkittävänä:

No other subject matter needs to integrate pedagogic concerns as we do (– –) (Selinker 1992: 218).

²⁴ Ellis ja Barkhuizen (2005: 56) huomauttavat, että virheanalyysin ja välikielen teorian kiinteä suhde näkyy Widdowsonin antamasta Corderin (1981) postuumi ilmestyneen artikkelikokoelman otsikosta: Error Analysis **and** Interlanguage. James (1998: 12) kuitenkin muistuttaa siitä, että Corder ensin elvytti virheanalyysia ja sitten taas luopui siitä.

²⁵ Yksityiskohtainen yleiskatsauksen oppijankielen analyysikeinoista ja niihin liittyvistä teoreettisista näkemyksistä antavat mm. Ellis ja Barkhuizen (2005: 361).

Oppijan virheet nähtiin oppijankielen omaisina, ja koska virheet näin ollen eivät vastanneet lingvistisia normeja, virheitä ei (enää) voitukaan sellaisinaan tutkia (Latomaa 1993: 20–21). Lisäksi virheitä ei enää tarvinnut ehkäistä, koska toisin kuin virheanalyysissä, välikielitutkimuksessa virheitä ei pidetty oppimisen esteenä ja merkinä oppimisen epäonnistumisesta, vaan merkinä oppijan oppimisstrategioista (Corder 1981: 12) ja oppimisprosessin väistämättömänä osana (Corder 1981: 66). Oppijankielen tutkimuksen virheiden lähestymistapa on siis Brownin mukaan (1994: 207) virheanalyysin tapaa ’terveellisempi’, koska virheet nähdään oikeassa mittasuhteessa oppijan koko kielelliseen performanssiin.

Nimitys välikieli, *interlanguage*, jota Selinker (1992: 18) käytti ensimmäistä kertaa vuonna 1969, vakiintui. Selinkerin ehdotettu *interlanguage*-termi yleistyi kansainvälisesti, mutta Latomaan mukaan (1996: 98) suomenkielisissä tutkimuksissa käytetään edelleen monia muita nimityksiä välikieli-termin lisäksi: *välivaihekieli*, *vierassuomi*, *ulkomaalaissuomi*. Edellisiä termejä neutraalisempaan pidetään termejä *oppijankieli* (*learner language*) tai *oppijansuomi* (Latomaa 1993, Muikku-Werner ja Savolainen 1999), joita suositaan myös tässä tutkimuksessa²⁶.

Käyttämällä Selinkerin välikieli-termiä kiinnitetään Corderin mukaan (1981: 72) huomiota siihen, että oppijan kielessä esiintyvät sekä lähde- että kohdekielen semanttisia ja formaaleja piirteitä. Välikieltä ei kuitenkaan Corderin (1981: 2) mukaan tule nähdä lähde- ja kohdekielen hybridikielenä, vaan itsenäisenä kielimuotona, oppijan yksilöllisenä kielijärjestelmänä: ”*underlying knowledge of the language to date*” (Corder 1981: 10).

Corder itse käytti termejä erikoinen murre (*idiosyncratic dialect*) ja siirtymäkompetenssi (*transitional competence*) viitataksaan oppijankieleen (Ellis 1985:47). Termi *idiosyncratic dialect* viittaa siihen, että jokaisella oppijalla on oma ainutlaatuinen välikielensä erityisine sääntöineen: ”*his personal grammar*” (Corder 1981: 73). Kärjistetysti sanoen jokainen oppija on oman välikielensä ainoa ’natiivipuhuja’ (Corder 1981: 56). Kompetenssi-termiä Corder lainaa Chomskyltä ja korostaa omalla siirtymäkompetenssi-termillään, että oppijankieli on altis jatkuvalla muutokselle ja kehittyy siten alituisesti.

Selinkerin ja Corderin lisäksi myös Nemser (1971) antoi oppijankielelle tutkimuksessaan oman nimityksen: *approximate systems*. Nemser määritteli oppijan ’likimääräisiä järjestelmiksi’ poikkeaviksi lingvistiksi systeemeiksi, joita oppija yrittää

²⁶ Käytän tutkimuksessani välikieli ja oppijankieli -termejä synonyymeinä.

käyttää hyödyntääkseen kohdekieltä (Nemser 1971b: 115, Selinkerin 1992: 174 mukaan). Selinker (1992: 174) korostaa, että Nemserin käsite oppijankielestä on lähellä interlanguage-käsitystä, mutta erilainen siinä mielessä, että Nemser korostaa oppijankielen olevan poikkeava (*deviant*). Yksimielisyyttä vallitsee Selinkerin (1992: 174) mukaan siinä, että oppijakieli nähdään itsenäisenä jäsenettynä lingvistisenä muotona.

Toisin kuin Corder²⁷ Selinker (1992: 224–225) väittää, että Corderin, Nemserin ja hänen omansa käsitteet ovat tosiaan eri teoreettisia lähestymistapoja, joista jokaisella on omat merkittävät väittämänsä ja ennusteensa oppijankielestä. Longin ja Sadon (1984: 255) mukaan näitä kolme tutkijaa yhdistää idea siitä, että kohdekielen oppijat aktiivisesti ja jatkuvasti tarkastelevat omia kielijärjestelmiään matkalla kohdekieltä kohtaan, mikä korostaa oppijan kognitiivista panosta kohdekielen oppimisessa. Ellis ja Barkhuizen (2006: 55) toteavat lisäksi, että oppijankieli on yleisten oppimisstrategioiden tulos. Oppimisen puutteita kompensoidaan käyttämällä hyväksi siirtovaikutusta sekä intralingvalisia strategioita kuten *over-generalization* (yliiistäminen) ja *simplification* (yksinkertaistaminen) sekä kommunikatiivisia strategioita.

Oppijan oma kieli nähdään siis systemaattisena, dynaamisena ja luovana **välivaiheena** matkalla kohdekieleen²⁸. Lähdekielen omaksumista oletettiin, Ellisin (1985: 72) mukaan, olevan universaalien kielioppisääntöjen liittymisen omaksutun kielen kosketuspinnalle. Vastakohtana pidettiin toisen/vieraan kielen omaksumisessa tapahtuvaa ’luovaa luomista’ (*creative construction*). Corderin (1981: 89–90) mukaan oppijan kielen dynaaminen järjestelmä muistuttaa äidinkieltä omaksuvan lapsen kielijärjestelmiä ja saattaa siten jossain määrin kulkea samoja vaiheita. Toisen kielen omaksumisen prosessiin liittyy siis sarja kehittyviä järjestelmiä, jotka muodostavat ns. oppijankielen jatkumoa (*interlanguage continuum*) (Ellis 1985: 72).

Oppijankieli saattaa jossain vaiheessa jähmettyä (Ellis ja Barkhuizen 2005: 55). Kuten Selinker (1992: 263) toteaa, fossilisaatiota (*fossilization*) pidetään oppijankielen tutkimuksessa keskeisenä ilmiönä, vaikka ’jähmettymisen’-ilmiön määritelmät vaihtelevat. Esimerkiksi Corder (1981: 73–74) on sitä mieltä, että oppijan kehityksen fossilisaatio on mahdollista, jos oppijalla ei ole enää syytä kehittää omaa välikieltä. Ehkä tämä koskee myös Selinkeria (1992: 246), joka toteaa, että hän on yrittänyt oppia monia kie-

²⁷ Selinkerin käsitys Corderin näkökulmasta on seuraava: ”If I understand Corder’s position correctly, it is that all three terms refer to the same phenomenon, the first term [Corder’s] emphasizing the ’transitional’ nature of learner’s language, the second [Nemser’s] emphasizing that the learner is ’approximating’ ever closer the TL, and the third [Selinker’s] emphasizing the ’language’ aspect of SLA.” (Selinker 1992: 224).

²⁸ Katso välikielen teorian lähtökohdat (Ellis ja Barkhuizen 2005: 54–55).

liä, mutta on kaikissa jähmettynyt. Ellis (1994: 73) puolestaan kyseenalaistaa täydellisen fossiliation. Latomaa (1993: 21) yhtyy Ellisin näkemykseen ja pitää nimitystä stabiiloituminen tarkoituksenmukaisempana.

Oppijankielen nähdään olevan fossiilsaatiosta huolimatta aina tietyssä siirtymävaiheessa. Näin ollen voidaan opetuksen avulla auttaa oppijaa siirtymään seuraavaan siirtymävaiheeseen ja kehittämään siten omaa oppijankieltään jatkuvasti (Latomaa 1993: 26). Oppijankielen kehityksen tapahtuvan systemaattisesti opettaja voi kohdistaa opetuksen huomiota erityisesti systemaattisiin variaatioihin, jotka ilmenevät oppijan senhetkisessä välivaiheessa. Martin (2006: 47) korostaa, että sekä kontrastiivisessa että virheanalyysilähtöisessä tutkimustraditiossa nähtiin pelkkä tieto kahden välisistä eroista ja tyypillisistä virheistä oppimisen edistäjänä, koska opettaja pystyy suunnittelemaan opetuksensa tämän tiedon mukaisesti. Käytännössä pelkkä tieto ei kuitenkaan näytä ratkaisevan oppimisen ongelmia, koska kielitaito on nimenomaan kielitiedon prosessointia. Oppijankielen tutkimuksen tavoitteena on sen sijaan saada tietoa nimenomaan kielenoppimisprosesseista.

2.3 Kontrastiivisen kielentutkimuksen nykytilanne: virhekeskeisyydestä oppijakeskeisyyteen

The consensus view is that language transfer is not an 'all or nothing' phenomenon as was thought in the early days of CA (Selinker 1992: 207).

Nykyaikaisen kontrastiivisen tutkimuksen juuret ulottuvat Sajavaaran (1999b: 104) mukaan 1950-lukuun, jolloin yritettiin löytää ratkaisuja toisen tai vieraan kielen oppimisen ongelmiin, silloin etenkin oletetun päävirhelähteen, eli siirtovaikutuksen, sammuttamiseksi. Ellis (1994: 339) korostaa, että viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on tapahtunut transfer-tutkimuksessa huomattavia edistyksiä, erityisesti tutkimusmenetelmien suhteen. Nykyään tiedetään aiempien tutkimusten ansiosta muun muassa se, että siirtovaikutus ei näy pelkästään virheissä, vaan ilmenee esimerkiksi myös monissa muissa ilmiöissä, mm. oppijan välttämisessä/alikäytössä, ylikäytössä ja helpottamisessa (ns. *facilitaion*) (Ellis 1994: 29). Jarvis ja Pavlenko (2008: 11) mainitsevat lisäksi oppijan mieltymykset tiettyihin kielellisiin rakenteisiin. Jotkut oppijat suosivat esimerkiksi yksiosaisia verbejä preposition kanssa käytettävän verbin sijaan (Dagut & Laufer 1985, Jarvisin & Pavlenkon 2008: 11 mukaan).

On myös todettu, että lähdekielen ja kohdekielen samankaltaisuudella ($L1=L2$) sekä erilaisuudella ($L1 \neq L2$) on merkitys toisen kielen oppimisessa (Odlin 1989: 153). Martin (2006: 46) korostaa kuitenkin, ettei kielisukulaisuus anna takuuta kielen oppimiselle, koska kielisukulaisuudesta sinänsä ei voi päätellä ovatko kielet nykymuodossa typologisesti samankaltaisia ja/tai helposti opittavia. Kielten välinen samankaltaisuus näyttää kuitenkin nopeuttavan oppimista (Odlin 1939: 38–41; Ringbom 1987; Kaivapalu 2005; Lomaa 1993). Erityisesti oppimisen alkuvaiheessa kielten välisestä läheisyydestä voi olla hyötyä, esimerkiksi viroa lähdekielenä puhuville suomen oppijoille. Viikonkieliselle suomen rakenne ja sanasto muistuttavat hyvin paljon omaa lähdekieltä ja tätä voi käyttää suomen opiskelussa apuna (Kaivapalu 2005).

Suomea lähdekielenä puhuville englannin kielen oppiminen näyttää olevan mutkikkaampi kuin ruotsia lähdekielenä puhuville (Ringbom 1987). Vaikka suomen vaikean kielen maine elää sitkeästi suomen vaikeus on suhteellista ja se pitää nähdä suhteessa oppijan lähdekieleen, kuten Martin (1999: 167–168) korostaa. Lomaa (1993: 18) huomauttaa, että tästä syystä S2-opettajan on hyvä olla tietoinen joistakin peruspiirteistä oppijoiden lähdekielestä. Jarvis ja Pavlenko (2008: 11) toteavat kuitenkin, että nimenomaan helposti tunnistettavissa olevat kielten väliset erot saattavat helpottaa kohdekielen omaksumista.

On muistettava, että kielten välinen etäisyys voidaan nähdä sekä lingvistisenä että psykolingvistisenä ilmiönä. Indoeurooppalaisen kielen puhuville suomen kieli saattaa tuntua aluksi vieraalta ja vaikeasti lähestyttävältä, mikä johtuu Ringbomin mukaan (1987: 60) osittain myös kieliin kohdistuvista näkemyksistä (*perceived similarity*), eikä pelkästään kielten 'todellisesta', eli typologisesta eroavaisuudesta. Sajavaara (2006: 21) korostaa, että oppijan havainto kielten välisestä etäisyydestä perustuu intuitiivisiin ajatuksiin etäisyydestä ja voi olla hyvin monipuolinen. Kellerman (1977, Ellisin 1994: 327 mukaan)²⁹ käytti termiä *psykotypologia* viitatakseen oppijoiden havaintoihin kielten välisestä etäisyydestä. Kellermanin (1978, 1983, 1986; Cenozin 2003: 105 mukaan) tutkimukset ovat osoittaneet, että oppijat ovat taipuvaisia 'siirtämään' enemmän rakenteita lähdekielestään typologisesti läheiseen kuin typologisesti kaukaiseen kohdekieleen.

Muiden tutkimusten perusteella näyttää siltä, että oppijat 'siirtävät' luontevassa puhetilanteessa mieluummin muusta kuin lähdekielestä kohdekieleen (Cenoz 2003: 105). Näiden tutkimusten tulokset johtivat siihen, että lähdekielen ($L1$) siirtovaikutuk-

²⁹ Kellermanin (1977) mukaan oppijoiden psykotypologia aiheuttaa tai rajoittaa lähdekielen siirtovaikutusta enemmän kuin todellinen kielten välinen etäisyys (Ellis 1994: 328).

sen lisäksi on nyt alettu tutkia myös toisen kielen/vieraan kielen (L2) siirtovaikutusta kohdekieleen (L3), eli L2 → L3. Suurin osa 1970–2000 luvulla tehdystä siirtovaikutuksen tutkimuksesta keskittyi nimenomaan lähdekielen vaikutukseen kohdekieleen tai välikieleen (Angelis & Selinker 2001: 42). Angelis ja Selinker (2001: 43) pitävät tutkimusalan yksipuolista keskittymistä yllättävänä seikkana, koska L2 oli yleisesti hyväksytty jo paljon aikaisemmin potentiaalisena siirtovaikutuslähteenä. Cenoz (2003: 106) toteaa, että CLI kolmannen kielen omaksumisessa, eli third language acquisition (TLA), on monitahoinen ja CLI-tutkimus SLA-alalla on monipuolistunut³⁰.

Tutkijoiden yksimielisyydestä siirtovaikutuksen olemassaolosta huolimatta on tietysti edelleen olemassa suuresti toisistaan eroavia näkemyksiä siirtovaikutuksen määrästä ja laadusta (Mitchell ja Myles 2004: 19). Näyttää siltä, että aiemmista tutkimuksista huolimatta tarvitaan lisätutkimusta koskien kielten välistä vuorovaikutusta kielen oppimisessa ja kielen käytössä, kuten Sajavaara (2006: 18) korostaa. Nykyajan CLI-tutkijat ovat siirtyneet transferin arvostelusta pohtimaan siirtovaikutusta yksityiskohtaisemmin, eli missä, mitä, kuinka paljon ja miksi ”siirretään”:

The question now has for a long time been not whether transfer exists, but in what circumstances L2-learners transfer what; how much is transferred, and why (Ringbom 1987: 1-2).

Jarvis ja Pavlenko (2008: 28) tuovat esiin transfertutkimuksen metodologian problematiikkaa ja korostavat, etteivät tänäkään päivänä tutkijat ole päässeet yhteisymmärrykseen siitä, mitä siirtovaikutuksen todistenormeja (*standards of evidence*) pitäisi asettaa. Tämä saattaa johtua siitä, että CLI:tä on Jarvisin mukaan (2000a, Jarvisin & Pavlenkon 2008: 27 mukaan) pidetty usein ”you-know-it-when-you-see-it” -ilmiönä. Lisäksi kysymys siitä, onko periaatteellinen lähestymistapa (*principled approach*) siirtovaikutuksen tunnistamiseen saavutettava, on herättänyt keskustelua.

Siirtovaikutuksen tarkempaan pohtimiseen soveltuu mielestäni hyvin kontrastiivinen analyysi. Kontrastiivisen kielen tutkimuksen etu on sen monipuolisuus. Tutkimuksen tuloksia voidaan soveltaa monenlaisiin tarkoituksiin, muun muassa kielenopetuksessa, lukemisen ja kirjoittamisen opetuksessa, kielitaidon arvioinnissa, kääntämisen ja tulkinnan opetuksessa ja tutkimuksessa, sanastontutkimuksessa ja leksikografiassa sekä

---

³⁰ Tämä tutkimus pitää CLI-tutkimusta TLA-alalla erittäin tärkeänä ja yhtyy toteamukseen siitä, että oppijan muut oppimaansa kielet kuin lähdekieli vaikuttavat kohdekielen oppimiseen. Käytännön syystä tässä tutkimuksessa tutkitaan vain lähdekielen vaikutusta kohdekieleen. Suomenoppijoiden osaamien muiden kielten potentiaalinen siirtovaikutus jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle (katso luku 3.1).

kulttuurintutkimuksessa. (Sajavaara 1999b: 104) Myös Ellis (1994: 342) korostaa CA:n olevan olennainen keino juuri kääntämisen tutkimuksessa.

Penttisen (2005: 39) mielestä 1990-luvulla kontrastiivista analyysia taas arvostettiin, koska oli mahdollista tutkia aineistoa laaja-alaisesti ja monipuolisesti sekä paljon tehokkaammin kuin aikaisemmin. Tietotekniikan nopea kehitys on antanut myös kontrastiivisen kielentutkimukselle uutta potkua. Saajavaara (1999b: 103) toteaa, että laajat tekstipohjaiset rinnakkaiskorpuukset avaavat kontrastiiviselle kielentutkimukselle uudenlaisia mahdollisuuksia ja Nesselhaufin (2004: 130) mukaan oppijankorpuksen nykyajan digitalisointi on edesauttanut korpusten tutkimista. Latomaa (1993: 27) onkin sitä mieltä, että ”kontrastiivisen analyysin täydellinen hylkääminen on ollut ennenaikaista”.

2.4 Kontrastiivista kielentutkimusta Suomessa – eroista ja yhtäläisyyksistä oppijankielen tarkasteluun

Suurin osa siirtovaikutukseen ja toisen/vieraan kielen oppimiseen liittyvästä tutkimuksesta on kirjoitettu englanniksi ja useimmiten myös kontrastiivisen kielentutkimuksen fokus on ollut englannin oppimisessa ja/tai opettamisessa vieraana/toisena kielenä. On hyvä pitää mielessä, että soveltavan lingvistiikan ja toisen kielen oppimisen varhaiset teoriat ja tutkimukset tehtiin pääasiassa Yhdysvalloissa, joten niissä keskityttiin lähes yksinomaan englannin kieleen. Myös Suomessa kontrastiivinen tutkimus oli omistautunut erityisesti englant-suomi -tutkimukseen (katso mm. Lähdemäki 1987). Geberin (1996: 9) mukaan ”suomen kielen ja kulttuurin kontrastiivinen tutkimus on vasta alkutekijöissään; se on rajoittunut muutamaiin vieraiden kielten opiskelun kysymyksiin ja kaksikielisiin sanakirjoihin.”

Kontrastiivista kielikeskeistä suomi-saksa tutkimusta on harjoitettu suhteellisen paljon, mutta useimmiten lähinnä suomenkielisten saksanoppijoiden näkökulmasta. Bartsch (1985) on tutkinut vertailevasti suomen ja saksan passiivia. Tarvainen (1985) on verrannut passiivin lisäksi muita kieliopillisia seikkoja. Tarvaisen vertaileva tutkimus ”lienee ensimmäinen kahden kielen välinen kontrastiivinen kieliopin yleisesitys, joka on kirjoitettu suomen kielellä.” (Tarvainen 1985, saatteeksi). Piitulaisen, Lehmuksen ja Sarkolan kirjoittama *Saksan kielioppi* (1998) on tarkoitettu suomenkielisille saksanopiskelijoille, joita kontrastiivisella katseella ja pedagogisella otteella tutustutetaan saksan kielioppiin. Piitulainen on tutkinut lisäksi mm. kontrastiivisesti saksan syntaksia

(2000) ja verbi-idiomeja (2009). Subjektin agenttisuutta suomen ja saksan kielissä on tutkinut mm. Järventausta (1997).

Kieliopin lisäksi tutkitaan vertailevasti myös suomen ja saksan morfologiaa ja leksikologiaa. Hyvärinen (1996, 2003) on tutkinut kontrastiivisesti mm. suomen ja saksan sananmuodostusta, useimmiten suomalaisten saksanoppijoiden näkökulmasta (*Deutsch aus finnischer Sicht*). Kontrastiivisen sananmuodostukseen alaan kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessa Kolehmainen (2005) tutkii etuliitteisiä verbejä. Järventaustan (2007: 104) mukaan Kolehmaisen tutkimuksen aihe on ”otollinen saksan ja suomen vertailuun”, koska ”suomea voidaan pitää etuliitteisiä verbejä vierovana kielenä” kun taas saksassa verbien muodostaminen prefiksien ja partikkelien avulla on hyvin yleistä. Kolehmaisen (2005) väitöskirjatutkimus lähtee Järventaustan (2007: 110) mukaan saksan kielestä ja sen prefiksi- ja partikkeliverbin määritelmistä. Kolehmaisen tutkimus tarjoaa uuden näkemyksen saksan prefiksi- ja partikkeliverbeistä sekä paljon uutta tietoa suomen prefiksi- ja etenkin partikkeliverbeistä.

Suomi-saksa leksikologian³¹ tunnettuja tutkijoita ovat mm. Korhonen (1991, 1997, 2001, 2009) ja Kostera (1996, 1997), joiden kontrastiiviset vertailut ovat saaneet aikaan oppimateriaalia ja hakuteoksia, joita sekä suomenkieliset saksanoppijat että saksankieliset suomenoppijat voivat hyödyntää opiskelussaan³². Ensisijaisesti teokset on kuitenkin useimmiten tarkoitettu suomalaisille käyttäjille, kuten Korhonen (2001: 8) toteaa toimittamassaan saksa-suomi idiomisanakirjassa.

Päinvastoin kuin edellisissä tutkimuksissa Siitosen (1992, 1996) näkökulma siirtyi kielikeskeisyydestä oppijakeskeisyyteen. Hänen tutkimuksensa keskiössä ovat S2-oppijat ja heidän kielelliset piirteensä ja ongelmakohtat. Siitonen tarkastelee sekä samaa (Siitonen 1996) että eri äidinkieltä (Siitonen 1992) puhuvien S2-oppijoiden suomen kielipulmia selittääkseen syitä niihin hankaluuksiin, joita pidetään useimmiten lähdekielel- len vaikutuksesta johtuviksi.

Kontrastiivisella tutkimuksella on usein hyvin pedagoginen perusta³³. Buchholzin (2005) *Grammatik der finnischen Sprache* on ”tiivis pedagoginen kielioppi” (Exter & Kotilainen 2006: 139), joka on suunnattu nimenomaan saksankielisille suomea vieraana

³¹ Katso Hyvärinen & Klemmt (1994).

³² Katso Pantermöllerin (2009) myönteinen arvostelu Korhosen toimittamasta WSOY:n suomi-saksa -suursanakirjasta (2008) sekä Korhosen (2001: 19–22) kirjallisuusluettelo sanakirjoista.

³³ Ingon (2000) teos *Suomen kieli vieraan silmin* on hyvä esimerkki suomen kielen kontrastoinnista käytännön syistä. Kirjassa suomen kieltä verrataan etupäässä ruotsiin, mutta myös muihin kieliin ja se on tarkoitettu Ingon (2000, alkusanat) mukaan nimenomaan oppi- ja käsikirjaksi suomea toisena ja vieraana kielenä opettaville ja opiskeleville.

kielenä opiskeleville. Buchholzin kielioppi pyrkii kontrastiivisella suomi-saksa lähestymistavalla ensisijaisesti käytännönläheisyyteen eikä kieliopin deskriptiiviseen täydellisyyteen, mikä johtuu kirjoittajan omasta opetuskokemuksesta:

Während meiner langjährigen Unterrichtstätigkeit im universitären Bereich konnte ich beobachten, wie sich deutschsprachige Studierende der finnischen Sprache nähern. Bei der Darstellung der sprachlichen Strukturen werden deswegen kontrastive Aspekte berücksichtigt, d.h., es werden Fragen beantwortet, die bei Deutsch als Ausgangssprache entstehen. Das Buch will eine kompakte Beschreibung aller wesentlichen und gebräuchlichen Strukturen vermitteln, verzichtet jedoch auf eine vollständige Auflistung sehr seltener Formen und Funktionen. (Buchholz 2005: Vorwort.)

Buchholzin kieliopin lähtökohta on siis hyvin oppijakeskeinen ja soveltuu käyttökelpoiseksi kieliopiksi erityisesti saksankielisille suomen vieraana kielenä opiskelun alussa³⁴. Exterin ja Kotilaisen (2006: 143) mielestä ”näin hyvätasoista opiskelijan äidinkiellellä kirjoitettua pedagogista suomen kielioppia ei ole ilmestynyt monellakaan kielellä.”³⁵

Oppijansuomea alettiin tutkia vasta 1990-luvun puolivälistä alkaen (Määttä 2010: 18). Tutkimukseen osallistuville oppijoille hankalaksi osoittautuneet kielelliset rakenteet paljastuvat useimmiten tutkijoille käytännössä, eli S2-opetuksessa. Tieteellisen kielenvälisen tarkastelun avulla pyritään saamaan selityksiä virheiden lähteistä. Lähtökohta on siis hyvin virhelähtöinen. Sivuajutuksena on usein virheiden perustelu siirtovaikutusta aiheuttaneeksi. Yleensä tutkimusmenetelmänä käytetään perinteistä virheanalyysiä, kuten esimerkiksi Grönholmin (1992) ja Lähdemäen (1995) tutkimuksissa, joissa molemmissa käsiteltiin ruotsinkielisten suomenoppijoiden kirjoitusten virheitä. Oppijoiden kirjallisten tuotosten tarkastelu, erityisesti ylioppilasainekirjoitusten, on osoittautunut erittäin suosituiksi. Yhtenä syynä tähän on varmasti kirjoitusten helppo saattavuus ja iso määrä (katso Ringbom 2007: 44–47).

Oulun yliopiston suomen kielen opiskelijat ovat olleet innokkaita tutkimaan oppijansuomea, kuten kolmiosainen sarja *tutkielmia oppijankielestä* (2000, 2002, 2008) havainnollistaa. Elon (2000) ja Mannisen (1997, Mannisen ja Martinin 2000 mukaan) pro gradu-tutkielmien painopiste on suomen oppijoiden tekstien tarkastelussa³⁶. Tutkittavia oppijoita yhdisti vain suomen opiskelu, muttei yhteinen äidinkieli. Äidinkielten kirjo on

³⁴ Hahmon (2005) kritiikki kieliopin ensimmäisestä painosta on otettu huomioon tässä tutkimuksessa. Käytän siitä syystä tässä tutkimuksessa toista, tarkistettua painosta.

³⁵ Exter ja Kotilainen (2006: 141) kritisivat kuitenkin kieliopin ”kansantajuisuutta”. Ongelmallisena he pitävät mm. lingvistisen termistön käyttöä sekä sääntöjen näennäistä yksinkertaistamista.

³⁶ Elo (2000) tutkii S2-oppijoiden suomi toisen kielenä - ylioppilaskokeita, kun taas Manninen ja Martin (2000) tutkivat S2-oppijoiden ns. äidinkielen (suomenkielisiä) ylioppilaskokeita.

laaja: Elo keskittyy tutkielmassaan venäjän- ja vietnaminkielisten virheiden valaisemiseen ja Manninen tutkii näiden kielten lisäksi vielä englannin-, ruotsin- ja vironkielisten virheitä. Suurin osa oppijankielen tutkimuksesta on keskittynyt oppijan kirjallisiin tuotoksiin.

Syntaktisten virheiden kirjallinen tarkastelu näyttää olevan hyvin suosittua. Koivisto (1994), Muikku-Werner (2002) sekä Ranua ja Ruotsalainen (2008) ovat tarkastelleet suomenoppijoiden syntaktisia virheitä. Merkittävä poikkeus on Haverinen ja Korkalon (1995) pro gradu -tutkielman puitteissa suoritettu kahden saksalaisen S2-puhujan tapaustudkimus. Mainitsemisen arvoinen on myös Vuorisen (1997) pro gradu -tutkielma, jossa Vuorinen tutkii saksankielisten suomenoppijoiden kirjoitelmia virheanalyysin keinolla saadakseen tietoa kieliopillisista ja leksikaalis-semanttisista siirtovaikutuspiirteistä. Vuorisen (1997) aiempaa tutkimusta ei kuitenkaan tarpeeksi voitu hyödyntää tässä tutkimuksessa. Tämä tutkimus nojaa pääasiallisesti Ringbomin ja Meriläisen aiempiin tutkimuksiin.

Ringbom (1987) tutkii sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten englannin ylioppilaisaineita ja vertaa eri-äidinkielisten tekemiä virheitä keskenään saadakseen tietoa mahdollisesta äidinkielisestä tai kohdekielen siirtovaikutuksesta. Nojaten Ringbomin aiempaan tutkimukseen myös Meriläinen (2010) tutkii suomenkielisten englanninoppijoiden virheitä. Vertailuryhmänä toimii myös hänen tutkimuksessaan ruotsinkielinen tutkimusryhmä. Meriläinen tarkasteli, kuten myös Ringbom (1987) aiemmin, kirjallisia tuotoksia, englannin A-tason ylioppilaskokeen kirjoitelmia, löytääkseen siirtovaikutuksen ilmentymiä. Toisin kuin Ringbom (1987), joka keskitti huomionsa leksikaalisella tasolla ilmeneviin siirtovaikutuksen aiheuttamiin poikkeamiin, Meriläinen kartoittaa myös syntaktisia siirtovaikutuspiirteitä.

Ringbomin ja Meriläisen tutkimusten tavoitteena on oppijoiden äidinkielen merkityksen selvittäminen suhteessa typologisesti kaukaiseen opittavaan kieleen (L1 suomi, L2 englanti) verrattuna kielitypologisesti läheiseen kieleen (L1 ruotsi, L2 suomi). Lähdekielen siirtovaikutusta nähdään keskeisenä tekijänä toisen/vieraan kielen oppimisessa. Ringbomin mukaan (1987: 2) paras keino selvittää potentiaalista siirtovaikutusta on tutkia kahta eri äidinkielistä vertaisryhmää, jotka opiskelevat samaa kohdekieltä ja Suomi tarjoa virallisen kaksikielisyyden takia tähän erinomaisen mahdollisuuden³⁷.

---

³⁷ Katso Ringbomin (1987: 5-18) selitys Suomen kielimaisemasta.

2.5 Kontrastiivista korpustutkimusta – oppijankielen parissa

(– –) we are on the verge of a learner corpus boom (Granger 1998: xxii, Nesselhaufin 2004: 145 mukaan).

Viime aikoina kontrastiivisen tutkimuksen elvyttäminen on taas havaittavissa, mikä on suurin osin tämänpäiväisen teknologian ansiota (Granger 2003: 18). Suuret digitaaliset korpusaineistot ovat helposti saattavissa ja näin ollen monien tutkijoiden käytettävissä. Aineistoa voidaan jakaa laajalti, mikä mahdollistaa myös eri tutkimusten tulosten vertailua ja niiden hyödyntämistä jatkotutkimuksissa aivan uudella tavalla. Tutustumisen arvoinen on FinDe-korpus³⁸, kaksikielinen suomi-saksa käännöstekstikorpus, joka soveltuu erinomaisesti kontrastiiviseen suomi-saksa -tutkimukseen. Kontrastiivinen käännöskorpustutkimus lisää nimittäin kielitietoisuutta ja saattaa tarjota oppijoille monipuolisia virikkeitä tutkimukseen (Bernardini 2004: 21).

Korpuslingvistiikan tutkimus onkin kaikkia muita kielitieteen suuntauksia tarkoituksenmukaisempaa (*zweckorientiert*) (Lemnitzer & Zinsmeister 2006: 10). Lemnitzer ja Zinsmeister (2006: 144) toteavat, että korpustutkimus osoittautuu tärkeäksi käyttöesimerkkien lähteeksi. Korpukset toimivat autenttisten esimerkkien lähteinä ja mahdollistavat oppijoille jo varhain autenttisen kielenkäytön kontaktia. Korpuksen antia voidaan siten hyödyntää erittäin paljon myös varsinaisessa kielten opetuksessa³⁹.

On tietenkin muistettava, että korpustutkimuksen huomio keskittyy yleisesti nimenomaan äidinkielisten korpusten tutkimiseen. Nesselhauf (2004: 125) korostaa, että oppijankorpuksentutkimus, eli systemaattinen oppijoiden tuottamien tietokoneistettujen tekstien tutkimus, on suhteellisen nuori ilmiö, jota ei ole vielä systemaattisesti tutkittu. Muutamia poikkeuksia lukuunottamatta varsinaisten oppijankorpusten kokoaminen tapahtui vasta 1990-luvulla, vaikka jo 1960- ja 1970-luvuilla virheanalyysin kukoistusaikana kerättiin oppijankielen aineistoja (Nesselhauf 2004: 128).

Toisin kuin nykypäivänä oppijankielen aineistoja ei käsitelty korpuksina, vaan ne nähtiin pelkästään virheiden tietolähteinä. Barlow (2005: 357) huomauttaa, että oppijankielenkorpuksen datan avulla saatetaan nimenomaan voittaa virheanalyysiin liittyviä ongelmia, kuten virheanalyysin kyvyttömyys tunnistaa oppijoiden välttämistä. Oppijankielenkorpuksen suurena etuna Nesselhauf (2004: 131) näkee sen, että voidaankin tutkia

³⁸ Katso lisää: http://www.germanistik.uni-wuerzburg.de/lehrstuehle/lehrstuhl_fuer_deutsche_sprachwissenschaft/forschung/finde_korpus/ (19.5.2011).

³⁹ Katso mm. <http://www.english-linguistics.uni-mainz.de/232.php> (19.5.2011).

oppijoiden autenttisia tuotoksia sen sijaan että tutkimukset pohjautuvat kokeileviin aineistoihin, esimerkiksi multiple choice -tehtäviin, kuten ennen oli tapana tehdä.

Oppijankielen korpustutkimus on siis luontaisesti kontrastiivista ja Barlowin (2005: 342) mukaan sitä ohjaavat jossainkin määrin kontrastiivisen tutkimuksen yleiset periaatteet ja tavoitteet. Granger (1998a: 12, Barlowin 2005: 342 mukaan) nostaa esille, että kontrastiivisen oppijankielen analyysiin (*contrastive interlanguage analysis*) kuuluvat sekä L1 - L2 että L2-L3 vertailuja. L1-L2 vertailujen avulla saadaan tietoa oppijankielestä, kun taas L2-L3-vertailuja voidaan käyttää korostettaessa erilaisilla kielitaitoilla varustautuneiden oppijoiden kielenkäyttöä ja kielellistä kehitystä. Siirtovaikutuksen mahdollisuutta pohditaan sitten niissä tapauksissa, kun havaitaan eri äidinkielisten oppijoiden välisiä erilaisuuksia (Barlow 2005: 342).

Nesselhauf (2004: 129) muistuttaa siitä, että suurin osa oppijankielen korpuksista koostuu englannin oppijoiden teksteistä⁴⁰. Tässä tutkimuksessa käytetään aineistona kansainvälistä oppijansuomen korpusta (ICLFI), jota esitellään perusteellisemmin luvussa 3.1. ICLFI:n lisäksi ovat olemassa seuraavat merkittävät sähköiset oppijansuomen korpuksia: yleisten kielitutkintojen eli YKI-korpus⁴¹, edistyneiden suomenoppijoiden korpus⁴² sekä CEFLING-korpus⁴³ (katso Jantunen & Piltonen 2009).

Oppijankielenkorpustutkimukset ovat Nesselhaufin (2004: 134) mukaan osoittaneet, että lähdekielellä onkin paljon suurempi vaikutus oppijankieleen kuin oletettiin. Loogisena seurauksena Nesselhauf (2004: 139) pitää sitä, että pedagogisen aineiston kehittämisessä huomiota suunnataan enemmän nimenomaan lähdekieleen. Mukherjee ja Rohrbach⁴⁴ (2006: 207) toteavat, että soveltavat korpuslingvistit ovat olleet tähän asti vastahakoisia omaksumaan kielten opettajan näkökulmaa, kun taas kielten opettajat eivät pidä korpustutkimusta relevanttina oman opetuksen suhteen. Tätä ongelmallista tilannetta pitäisi kuitenkin ratkaista, koska SLA- tutkijoiden, kielten opiskelijoiden ja

⁴⁰Katso luettelo oppijankielen korpuksista ympäri maailmaa: <http://www.uclouvain.be/en-cecl-icWorld.html> (20.5.2011).

⁴¹ Yleinen kielitutkinto on kansallinen vieraan ja toisen kielen kielitaidon tutkinto ja YKI-korpusta koostuu Jyväskylän yliopistossa (Jantunen & Piltonen 2009: 451).

⁴² Edistyneiden suomenoppijoiden korpus koostuu ensisijaisesti Turun yliopistossa suomen ja sen sukukielten maisteriohjelmassa opiskelevien ja opiskelleiden kirjallisista tuotoksista ja kuuluu Kirsi Siitosen johtamaan vuonna 2007 perustettuun korpushankkeeseen (Jantunen & Piltonen 2009: 452).

⁴³ CEFLING- hanketta varten on kerätty kirjoitelmia yläkoululaisilta S2-oppijoilta Suomessa. Jantunen ja Piltosen mukaan (2009: 454) Turun Edistyneiden suomenoppijoiden korpus ja CEFLING-korpus täydentävät toisiaan, koska Turun aineisto edustaa akateemisen koulutuksen saaneiden suomenoppijoiden kielitaitoa (C-tasoa), kun taas CEFLING-aineiston kirjoittajat ovat enimmäkseen EVK:n B-tason edustajia.

⁴⁴ Mukherjee ja Rohrbachin (2006) tutkimuksen fokus on korpuksen hyödyntäminen englannin vieraana kielenä opetuksessa Saksassa.

opettajien pitäisi osallistua keskusteluun, jotta pystytään hyödyntämään korpustutkimusta myös luokkahuoneessa.

Oppijankielenkorpusta voidaan hyödyntää opetuksessa eri tavoilla. Opettajat voivat esimerkiksi koota omien opiskelijoidensa mini-korpuksia, jotka tarjoavat heille tietoa opiskelijoiden tekemistä 'tyypillisistä virheistä'. Omien ja muiden opiskelijoiden 'toistuvien virheiden' tarkastelu on oppijoille erittäin hyödyllinen keino oppijoiden kielellisen tietoisuuden lisäämiseen. (Mukherjee & Rohrbach 2006: 225–226.) Nesselhaufin mukaan (2004: 145) erityisesti edistyneet oppijat hyötyvät systemaattisesta 'toistuvien virheiden' tarkastelusta. On kuitenkin pidettävä mielessä, että korpustutkimuksen käyttöönotto opetuksessa vaatii sekä opettajilta että oppilailta korpusharjoitusta. Opettajille oppijankielenkorpustutkimus antaa Nesselhaufin (2004: 139) mukaan vihjeitä siitä **mitä** piirteitä opetuksessa tulisi korostaa ja mitkä piirteet ovat jääneet siihen asti mahdollisesti huomioimatta. Lisäksi oppijankielenkorpustutkimuksen tulokset voivat näyttää **miten** tietyt seikat pitäisi opettaa⁴⁵. Tämän kaiken lisäksi oppijankielenkorpustutkimuksen tulokset saattavat jopa viitata siihen, **missä järjestyksessä** kielelliset piirteet kannatta opettaa, jotta opetus tukee oppijan kielellistä kehitystä.

Granger (2003: 23) muistuttaa siitä, että korpusten käyttö ei saisi olla välttämättömyys, vaikka korpusten käyttö on suositeltavaa. Empiirinen tutkimus ei saa Grangerin mukaan kuitenkaan kärsiä korpusten käytöstä:

What matters is the use of solid empirical data, whether electronic or not. The last thing we want is for researchers to organize their investigations around the existence of electronic corpora or the capabilities of the computer. (Granger 2003: 23.)

Korpustutkimukseen liittyy siis tietenkin myös rajoituksia (Nesselhauf 2004: 131). Oppijan vastaanottavaisia kykyjä (*receptive abilities*) ei voida korpustutkimuksen avulla tutkia. Myös kielellisen kyvyn ja motivaation tarkastelu on korpustutkimuksen keinoilla vaikeaa. Myös Lemnitzer ja Zinsmeister (2006: 27) viittaavat korpustutkimuksen mahdollisiin rajoituksiin, joihin kuuluvat korpuksen edustuskelpoisuus (*Problem der Repräsentativität*) ja korpuksen puutteellisuus (*Problem unvollständiger Datenabdeckung*) sekä datan relevanssi (*Problem der Relevanz der Daten*) ja datan luotettavuus (*Problem der Verlässlichkeit der Daten*). On muistettava, että Lemnitzerin ja Zinsmeisterin fokuksessa ovat saksan äidinkielliset korpuksset, mutta mielestäni edellä mainitut ongelmat kohdat ovat hyvin yleispäteviä ja niitä voidaan soveltaa myös oppijankorpukseen. Tie-

⁴⁵ Nesselhauf (2004: 139) viittaa Grangeriin (1999: 200), jonka mukaan esimerkiksi aikamuotoja pitäisi opettaa diskurssitasolla eikä lausetasolla.

dostan siis myös tätä korpuslähtöisen tutkimuksen yhteydessä edellä mainitut ongelma-
kohdat.

3 TUTKIMUKSEN TAUSTA – MITÄ JA MITEN - MUT(K)AT

We know that comparisons are fundamental to the investigations of transfer (– –)
(Jarvis 2010: 170).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella saksankielisten suomenoppijoiden kirjallisia potentiaalisia siirtovaikutuspiirteitä. Tietääkseni nimenomaan saksankielisten oppijansuomessa esiintyviä siirtovaikutuksesta aiheuttuvia poikkeamia ei ole vielä tutkittu tyhjentävästi, vaikka aikaisempaa tutkimusta on jo tehty (katso mm. Vuorinen 2007). Tämän tutkimuksen kohteina olevat poikkeamat⁴⁶ tutkitaan virheanalyysillä, jotta saadaan tietoa potentiaalisista saksankielisten suomenoppijoiden siirtovaikutuspiirteistä. Potentiaalisten siirtovaikutuspiirteiden⁴⁷ viitekehyksenä toimii Jarvisin (2010) siirtovaikutusten tyypittely.

Tutkimukseni pyrkii soveltamaan aiempien, usein englanninkielisten ja/tai englannin kielen oppimiseen liittyvien tutkimusten antia, keskittyen Ringbom (1987) ja Meriläisen (2010) tutkimuksiin, sekä Jarvisin (2000, 2010) metodologiaan, pyrkien tuottamaan uutta tietoa lähdekielen siirtovaikutuksen roolista nimenomaan saksankielisten suomi toisena/vieraana kielenä -oppimisessa. Tutkimuksen odotetaan myös tuottavan jonkin verran soveltavaa tietoa S2-opetukseen, eli jonkin verran yleistettävää tietoa oppijansuomesta sekä siirtovaikutuksesta.

3.1 Tutkimuksen aineiston esittely – ”Ich Lerne Finnisch”

Tutkimuksen analyysi on aineistolähtöinen. Aineistoksi valittiin sekä alkeis- että keskitason suomea vieraana kielenä opiskelevien tekstejä, jotka kuuluvat kansainväliseen suomenoppijoiden korpuksen, *The International Corpus of Learner Finnish* (ICLFI). Suhteellisen nuori korpus syntyy Oulun yliopiston dosentin Jarmo Harri Jantusen johtamassa hankkeessa *Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista*

---

⁴⁶ Käytän seuraavassa analyysiosassa sana *poikkeama* viitatakseni virheeseen, koska koen virhe-sanaan liittyvän liikaa negatiivisuutta ja näen oppijankielen poikkeamia oppimisen kannalta olennaisiksi, eikä siinä mielessä ei-toivottuina vaan hyväksyttävänä ilmiönä.

⁴⁷ Tässä tutkimuksessa esitetyt siirtovaikutuspiirteet nähdään **potentiaalisina** siirtovaikutuksen todisteina. On korostettava, ettei tämä tutkimus väitä kaikkien luokiteltujen piirteiden olevansa kumoamattomasti siirtovaikutuksen aiheuttamia. Hyväksyn, että oppijankieleen vaikuttavat monet muut tekijät kuin siirtovaikutus.

*ominaisuuksista*⁴⁸. Vuoden 2006 esikäynnistysvaiheesta alkaen korpus on kuitenkin kasvanut vauhdikkaasti ja Määtän (2010: 19) mukaan aineistossa on tällä hetkellä noin 629 000 sanaa, mutta tavoitteeseen miljoonaan sanaan, riittää vielä kerättävää.

ICLFI:n sähköisessä tekstipankissa voidaan siis tutkia eri äidinkielisten suomenoppijoiden alkuperäisiä, eli korjaamattomia kirjoitelmia, joita on kerätty 19 yliopistosta ympäri Eurooppaa ja Kiinaa. Aineiston tekstit ovat syntyneet harjoitustehtävinä, eikä niitä ole kirjoitettu nimenomaan tutkimushanketta varten. Tekstit on luokiteltu eri tekstityyppeihin⁴⁹. Lisäksi tekstit on koodattu äidinkiellittäin ja taitotasoin (alkeistaso, keskitaso ja edistyneet). Taitotasoluokittelun tekee oppijan oma opettaja ja se perustuu kontaktiopetustuntien määrään. Alkeistason oppijat ovat saaneet vähemmän kuin 200 tuntia, keskitason opiskelijat 200–400 tuntia ja edistyneet yli 400 tuntia opetusta⁵⁰.

Tätä tuntimääräistä taitotasoluokittelua on kritisoitu siitä, että se rajoittaa luotettavaa vertailua eri äidinkielisten suomenoppijoiden välillä, koska L1-L2 etäisyys vaikuttaa, kuten Spoelman (2010b) korostaa, oppijoiden taitotasoihin ja näin ollen virolaisten ja saksalaisten/hollantilaisten suomenkielenoppijoiden vertailu ei tuota luotettavia tuloksia. Eurooppalainen viitekehys (EVK) antaa Spoelmanin (2010b) mukaan holistisempaa arviointia ja on laajan käytön takia vertailukelpoisempi. Tähän ICLFI:n heikkouteen ollaan kuitenkin parhaillaan paneutumassa. Korpusta täydennetään EVK:n mukaisella arvioinnilla ja uusi aineisto EVK:n mukaisine arvioineen tulee todennäköisesti touko-kesäkuussa 2011 ladattavaksi (Jarmo Jantunen henkilökohtainen tiedonanto 25.3.2011)⁵¹.

Määttä (2010: 18) korostaa, että useimmat käytetyt aineistot ovat olleet oppijan-suomen kansainväliseen korpukseen verrattuna liian suppeita, ja tutkimusten tuloksista on siten mahdotonta saada yleistettävää tietoa oppijansuomen piirteistä. ICLFI:n aineiston etuna Määttä pitää moniäidinkielisyyttä ja eri tekstilajien edustusta, joiden ansiosta piirteiden yleistettävyyden ja vertailtavuuden paranevat⁵². Tämä tutkimus ei kuitenkaan pyri yleistettäviin tuloksiin. Tutkimukseni rajoitus saksankielisiin S2-oppijoiden teksteihin asettaa tietenkin myös tulosten yleistettävyydelle ja vertailtavuudelle rajoituksia. Hyväksyn tämän pienoistutkimuksen otantarajoituksia S2-oppijoiden tekstien edustuskel-

⁴⁸ Lisätietoa löytyy ICLFI:n kotisivuilta: <http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/index.html> (20.5.2011).

⁴⁹ Katso ohjeet tekstityypeistä:

<http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/aineistonkeraaminen/ohjeettekstityypeista.html> (20.5.2011).

⁵⁰ Katso: <http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/aineistonkeraaminen/> (20.5.2011).

⁵¹ Tässä tutkimuksessa käytetään aineistona vielä tuntimäärään perustuvaa taitotasoluokittelua.

⁵² Katso ICLFI:hin liittyviä tutkimuksia: <http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/tutkimus/index.html> (20.5.2011).

poisuuden nähden rajoittaviksi sivutekijöiksi. Jokainen tutkija kohtaa tutkimusprosessin aikana kysymyksen tutkimuksen yleistettävyydestä (Ringbom 1987: 3). On vain hyväksyttävä, että jokaisella tutkimuksella on rajaansa.

Tutkimuksen koko aineisto kattaa yhteensä 165 tekstiä, joista 84 tekstiä on alkeistason suomenoppijoiden kirjoittamia ja loput 81 kirjoitelmaa keskitason oppijoiden laatimia (katso taulukot 1 ja 2). Päätin keskittyä alkeistason ja keskitason teksteihin, joiden tutkimisen arvioin myös mahdollistavan vertailevaa tutkimusta, joten edistyneempien suomenoppijoiden tekstit jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa hyödynnetyt oppijankorpuksen kirjoitelmia kerättiin ICL-FI-hanketta varten vuosina 2007, 2008 ja 2010 kolmessa saksalaisessa kaupungissa, Göttingenissä (G07), Kölnissä (K07 ja K08) ja Hampurissa (H07 ja H10). (Katso tarkempaa tietoa liitteestä 1). Keskitason tekstit⁵³ kerättiin samaan aikaan samoissa kaupunkeissa kuin alkeistason tekstit⁵⁴ (GA07/GK07, KA07, Köln08, Hampuri07 ja Hampuri10). (Katso tarkempaa tietoa liitteestä 2). Alkeistason kirjoittajia on yhteensä 62, kun taas keskitason kirjoittajia⁵⁵ on 38.

TAULUKKO 1: Yleiskatsaus tämän tutkimuksen alkeistason oppijankorpuksesta.

ALKEISTASON KORPUS	kirjoittajia	tekstejä	sanemäärä
GA07	8	8	1333
HA10	28	28	3734
KA07	15	30	3873
KA08	11	18	3098
Yhteensä	62	84	12038

TAULUKKO 2: Yleiskatsaus tämän tutkimuksen keskitason oppijankorpuksesta.

KESKITASON KORPUS	kirjoittajia	tekstejä	sanemäärä
GK07	3	3	484
HK07	1	1	471
HK10	8	8	1297
KK07	11	36	7843
KK08	15 (4 KK07)	33	6621
Yhteensä	38	81	16716

⁵³ Keskitason tekstit on merkitty tutkittavien koodeissa isolla K-kirjaimella.

⁵⁴ Alkeistason tekstit on merkitty tutkittavien koodeissa isolla A-kirjaimella.

⁵⁵ Huom.: KK08:n kirjoittajista 4 oli laatinut tekstejä myös KK07-korpukseen.

Tutkimuksessa on otettu huomioon, että sanemäärällisesti tutkimuksessa käytetyt alkeistason ja keskitason korpuukset eroavat toisistaan, kuten taulukkojen 1 ja 2 vertailusta näkyy. Alkeistason korpuksen sanemäärä on 12038 ja verrattuna keskitason korpuukseen se on siten 4678 sanetta köyhempi kuin keskitason korpus. Kvantitatiivisesti tämä sanemäärien väinen ero on tietenkin merkitsevä. Tämän tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ollut tilastollisen merkitsevyyden löytäminen, joten kvantitatiivisen osuuden luotettavuus on hyvin rajallinen ja kvantitatiivista lähestymistapaa käytetään lähinnä siirtovaikutuspiirteiden jakaantumisen hahmottamiseen. Tutkimukseni analyysi sen sijaan on pääasiallisesti kvalitatiivinen. Aiemmin mainittua kvantitatiivisesti merkitsevää eroa ei otettu huomioon muuten kuin taustatietojen kokoamisessa, koska katsoin, ettei sillä ole suurta ratkaisevaa merkitystä tutkimustavoitteilleni katsoen. Sen sijaan pidin tässä tutkimuksessa olennaisena, että kaikki kirjoittajat ovat saksaa äidinkielenään puhuvia. Niinpä karsin tekstit, jotka olivat jonkun muun kuin saksaa äidinkielenään puhuvan kirjoittamia, kuten esimerkiksi Saksassa opiskelevien ei-saksalaisten suomenoppijoiden tekstit.

En kuitenkaan karsinut pois sellaisia tutkimuskohteita, jotka ilmoittivat, että jommallakummalla vanhemmalla on äidinkielenään jokin muu kieli kuin saksa. Tällaisia tapauksia olivat: alexabeGA07 (äidin äidinkieli indonesia), MarcoPeHA10 (isän äidinkieli friulin kieli), MareiKuHA10 (äidin äidinkieli hollanti), sandrdwGK07 (isän äidinkieli ranska), AmeliHuHK10 (isän äidinkieli unkari) ja patriloKK08 (äidin äidinkieli korea). Yhden kirjoittajan vanhempien yhteinen äidinkieli on turkki (gulcahuKA07). Kaikki edellä mainitut suomenoppijat ilmoittivat kuitenkin, että he pitävät saksaa äidinkielenään. On merkillepantava, että tutkimusryhmässä oli myös kuusi suomenoppijaa (nikoheK07, ristoleK08, MartiBeHA10, PäiviKaHA10, SaraJoHA10 ja heidiwiGK07), joiden äidin äidinkieli on suomi. Tutkimuksen ulkopuolelle jää kuitenkin kysymys siitä, vaikuttaako vanhempien (suomen) kieli oppijoiden motivaatioon opiskella (suomen) kieltä.

Tämän aineiston analyysissä käytetään koodeja, jotka perustuvat osittain ICLFI:n alkuperäiseen koodaukseen, mutta joihin on lisätty tietoa tutkittavien yliopistokaupungeista, tutkittavien taitotasosta sekä kirjoitelmien ajankohdasta. Esimerkiksi kirjoittajan **alexabeGA07** koodin alkuosa **alexabe** on ICLFI:n alkuperäinen koodi, johon olen lisännyt tietoa alexaben yliopiston kaupungistaan, eli Göttingenistä (**G**), taitotasostaan, eli alkeistasostaan (**A**) sekä kirjoitelman ajankohdasta, eli 2007 (**07**). Kaikki käyttämäni

koodit on muodostettu samalla tavalla: ICLFI:n koodi + G, H tai K +A tai K+ 07, 08 tai 10.

3.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Tutkimuksen taustahypoteesina pidetään, että siirtovaikutusta esiintyy saksankielisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa. Tätä voidaan tutkia kontrastiivisella analyysillä sekä mahdollisesti todistaa käyttämällä Jarvisin (2000, 2010) ehdottamaa yhteistä metodologista viitekehystä, jota esittelen luvussa 3.3. Tutkimuksessa keskityttiin, nojaten Ringbomin (1987) ja Meriläisen (2010) aiempiin tutkimuksiin, analysoimaan kahta siirtovaikutustyyppiä, leksikaalista sekä syntaktista siirtovaikutusta. Lisäksi olen kiinnostunut siirtovaikutuspiirteiden mahdollisesta vähenemisestä oppijankielen kehittyessä. Tutkimusta johtavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Minkälaisia potentiaalisia leksikaalisia siirtovaikutuspiirteitä esiintyy?
2. Minkälaista potentiaalista syntaktista siirtovaikutusta esiintyy?
3. Minkä tyyppisiä siirtovaikutuspiirteitä esiintyy eniten?
4. Laskeeko siirtovaikutuspiirteiden määrä lineaarisesti tuntimäärän kasvattaessa?

Tässä tutkimuksessa yhdistyy perinteinen kontrastiivinen kielentutkimus, jota suoritetaan virheanalyysillä, ja nykyajan transfer-tutkimusta, jossa käytetään Jarvisin (2000, 2010) metodologiaa. Kontrastiivisen analyysin odotetaan lisäävän tietoa kielten välisistä eroista, joihin tämä tutkimus keskittyy. Jarvisin metodologian avulla pyritään saavuttamaan tieteellistä tarkkuutta (*methodological rigor*) siirtovaikutuksen todistamiseen, jota Jarvis (2000, 2010) vaatii CLI-tutkimukselta. Jarvisin (2000: 249; 2010: 170) ehdotettu yhteinen metodologinen viitekehys sisältää kolme komponenttia⁵⁶:

- 1) teoreettisesti neutraali lähdekielen vaikutuksen määritelmä,
- 2) riittävän tiiviit, mutta perusteelliset todisteet lähdekielen vaikutuksen puolesta tai vastaan ja
- 3) taustamuuttajien kontrolloiminen ja poissulkeminen.

---

⁵⁶ Komponenttien suomennos lainattu Kaivapalulta (2005: 31).

Jarvis (2010: 170) korostaa, että toinen hänen viitekehjensä komponentti on tähän asti saanut eniten huomiota. Siirtovaikutuksen todistamisen kannalta olennaisinta ovat Jarvisin (2010: 175) mukaan seuraavat neljä todistetyyppiä⁵⁷:

- 1) homogeenisuus samaa lähdekieltä puhuvien oppijoiden oppijankielessä (*intra-group homogeneity*),
- 2) heterogeenisuus eri lähdekieltä puhuvien oppijoiden oppijankielessä (*intergroup heterogeneity*),
- 3) samaa lähdekieltä puhuvien oppijoiden lähdekielen ja oppijankielen tuotosten välinen vastaavuus (*cross-language congruity*) ja
- 4) eri lähdekieltä puhuvien oppijoiden toisistaan eroavia oppijankielensuorituksia, jotka ovat eroavia lähde- ja kohdekielen piirteiden vastaavanlaisuuden mukaisesti (*intralanguage contrasts*).

Jarvis (2000: 259) korostaa, että ainakin kahden todistetyypin pitää osoittautua oikeasti, jotta voidaan todistaa siirtovaikutusta. Tämä tutkimus pyrkii virheanalyysillä eli ns. pseudo- L1 (saksa) -IL (oppijansuomi) -vertailulla (Jarvis 2000: 252) todistamaan cross-language congruity -todistetyyppiä, joka saattaa Jarvisin (2000: 258) mukaan olla kaikista siirtovaikutuksen todistetyypeistä vahvin. Jarvis (2000: 258) nostaa kuitenkin myös esiin, että erillään tarkastettuna todistetyyppi 3 saattaa olla myös harhaanjohtava. Hyväksyn, että virheanalyysillä on tutkimuskeinona rajoitettu todistusvoima, mutta totean samalla, ettei tämän tutkimuksen puitteissa Jarvisin vaatima L1- (saksankielisten) ja IL (suomenoppijankielisten) -tekstien vertailu ollut mahdollista.

Martin (1999: 159) korostaa, että tutkija joutuu oppijoiden tuotoksia tarkastellessaan vertailumateriaalin puutteessa pohtimaan ”millaiseen suomeen, kenen kieleen, oppijan kieltä on verrattava”. Lisäksi on oppijan tuotoksen poikkeamien kohdalla pohdittava, kuten Martin (1999: 160) huomauttaa, ”mitkä puutteet ovat samoja kuin suomalaisten tuotoksen puutteet, mitkä taas oppijan kielelle ominaisia”. Oppijoiden välikielen vertailukohteeksi asetettiin tässä tutkimuksessa tutkijan lähdekielinen tieto. Hyväksyn, että tutkijan subjektiivisuudella saattaa olla tutkimuksessa hyvin merkittävä rooli.

Referenssikirjallisuutena käytetään tässä tutkimuksessa Tarvaisen (1985) tieteellisen kontrastiivisen tutkimuksen lisäksi myös täydentävänä pedagogisena katsauksena Buchholzin (2005) kontrastiivista kielioppia. Jonkin verran käytetään myös Whiten (1993, 2003) suomen kielioppia ulkomaalaisille. Etupäässä hyödynnetään kuitenkin Tarvaisen (1985) ja Buchholzin (2005) kieliopin kuvauksia niiden kontrastiivisen suomi-saksa -lähestymistavan takia. Saksan kieliopista valittiin Duden: die Grammatik

---

⁵⁷ Todistetyyppien suomennos nojaa Kaivapaluun (2005: 31).

(2006) ja suomen kieliopeista Ison suomen kielioopin verkkoversio (VISK) hakuteoksiksi. Sanojen vertailussa on käytetty sähköistä MOT-sanakirjaa. Joissakin tapauksissa on lisäksi käytetty sähköistä Duden-sanakirjaa.

Cross-language congruity -todistetyypin lisäksi tämä tutkimus pyrkii todistamaan siirtovaikutusta intragroup homogeneity -todistetyypillä. On muistettava, kuten Jarvis (2000: 256) toteaa, että todistetyyppi 1 saattaa tietyissä olosuhteissa olla heikko todiste. Homogeenisuus saattaa johtua kohdekielen vaikutuksesta tai kielenoppimisen universaaleista piirteistä, eikä lähdekielen siirtovaikutuksesta. Pitäen mielessä tutkijan subjektiivisuuden ja aineiston kvantitatiiviset rajoitukset, kutsutaan kaikkia aineistosta löydettyjä esiintymiä potentiaalisiksi siirtovaikutuspiirteiksi, koska tämän tutkimuksen tavoitteena on yleiskatsaus siirtovaikutuspiirteistä.

Kvantitatiivinen jatkotutkimus tuottaisi varmasti lisäluotettavuutta potentiaalisten siirtovaikutuspiirteiden luotettavuudesta. On lisäksi huomioitava, että homogeenisuutta saattaa tietysti myös aiheuttaa oppijoiden yhteinen opetus, opetusmateriaalit ja/tai opettaja. Tässä tutkimuksessa ei otettu huomioon intergroup heterogeneity - eikä intralanguage contrasts- todistetyyppejä. Spoelman (2010a) sen sijaan tutkii intergroup heterogeneity -lähestymistavalla saksankielisten, hollanninkielisten ja vironkielisten partitiivin käyttöä. On huomautettava, ettei Spoelmanin kontrastiivisen tutkimuksen tavoitteena ole siirtovaikutuspiirteiden todistaminen.

Teoreettisesti neutraalia lähdekielen vaikutuksen määritelmää on tavoiteltu jo pitkään ja hartaasti (katso luku 2). Lisäksi myös taustamuuttajien kontrollointia pitäisi tavoitella, vaikka Jarvis (2000: 260) mainitsee, että kaikkia mahdollisia tekijöitä, jotka edistävät tai estävät siirtovaikutusta, on mahdotonta luetella. Nojaten Ellisin (1994) lueteloon Jarvis (2000: 260–261) esittää yhteistä metodologista viitekehystä varten seuraavaa listaa kontrolloitavista taustatekijöistä:

- 1) ikä,
- 2) persoonallisuus, motivaatio, kielellinen kyky,
- 3) sosiaalinen tausta, koulutus- ja kulttuuritausta,
- 4) kielitausta (kaikki edelliset lähde- ja kohdekielet),
- 5) kohdekielen altistumisen laatu ja määrä,
- 6) kohdekielen taito,
- 7) lähde- ja kohdekielen lingvistinen etäisyys,
- 8) tehtävätyyppi ja kielenkäyttöalue, ja
- 9) lingvistisen piirteiden prototyyppisyys ja tunnusmerkkisyys.

Taustatekijöitä ei pidä nähdä tärkeysjärjestyksessä, koska jokainen taustatekijä saattaa vaikuttaa analyysin tuloksiin (Jarvis 2000: 261). Parhaimmassa tapauksessa pitäisi kont-

rolloida kaikkia. Omassa tutkimuksessaan Jarvis (2000) on pyrkinyt kontrolloimaan kahdeksaa tekijää (kuten myös Kaivapalu 2005). Pelkästään oppijan persoonallisuus, motivaatio ja kielellinen kyky ovat siten jääneet hänen tutkimuksensa ulkopuolelle. Kuten Jarvis ja Kaivapalu, ei myöskään tämä tutkimus pysty kontrolloimaan luettelon toista taustatekijää, vaikka olenkin Odlinin (1989: 129) kanssa samaa mieltä siitä, että motivaatiolla on erittäin tärkeää rooli (kielen) oppimisessa.

Tämä työ pyrkii vastamaan myös kysymykseen siirtovaikutuksen mahdollisesta vähenemisestä keskitason kirjoittajien teksteissä. On tärkeää pitää mielessä, että olenaisiin lähdekielen vaikutuksen yhteydessä toimivista taustamuuttajista on kohdekielen osaamisen taito. Nojaten Jarvisiin (2000: 246–247) voidaan siis todeta, että on periaatteessa kuusi mahdollisuutta miten lähdekielen vaikutus ja kohdekielen osaamisen taito, eli tässä tutkimuksessa tuntimääräinen taitotaso, liittyvät toisiinsa⁵⁸:

- 1) lähdekielen vaikutus vähenee, kun kohdekielen osaamisen taso nousee,
- 2) lähdekielen vaikutus lisääntyy, kun kohdekielen osaamiseen taso nousee,
- 3) lähdekielen vaikutus pysyy muuttumattomana, kun kohdekielen osaamisen taso nousee,
- 4) lähdekielen vaikutus lopulta vähenee, mutta ei lineaarisesti,
- 5) lähdekielen vaikutus lopulta lisääntyy, mutta ei lineaarisesti,
- 6) lähdekielen vaikutus lopulta ei vähene eikä lisääny, mutta sen läsnäolo vaihtelee, kun kohdekielen osaamisen taso nousee.

Tämän tutkimuksen oletuksena on, että lähdekielen vaikutus laskee taitotasojen, eli opetuksen tuntimäärän mukaisesti. Lähdekielen ei lineaarista laskua pidetään siis kaikista mahdollisuuksista todennäköisimpänä (mahdollisuus 5). Tähän tutkimukseen osallistuneiden suomenoppijoiden taidoista ei ole valitettavasti tietoa, kuten aiemmin jo totesin. Tässä tutkimuksessa tuntimukainen taitotaso on siis paremman taitotasojen arvioinnin puutteessa rinnastettava oppijoiden todennäköiseen suomen kielen taitoon.

Omassa tutkimuksessani käyttämäni aineiston tutkimusryhmä on hyvin heterogeeninen. Ikähaarukka on osittain hyvin laaja (katso ja vertaa liitteet 1 ja 2). Ei ole tietoa tutkimusryhmän sosiaalisesta taustasta eikä koulutus- ja kulttuuritaustasta. Taustatekijöihin 5 ja 6 liittyvää ongelmallisuutta olen jo luvussa 2.5.1 nostanut esiille. Lisäksi haluan korostaa, että oppijoiden mahdollisella oleskelulla Suomessa (katso ja vertaa liitteet 1 ja 2) saattaa myös olla vaikutusta sekä taustatekijään 2, eli oppijan motivaatioon, että taustatekijään 5, eli kohdekielen inputin määrään ja laatuun. Edellä mainittujen taustatekijöiden kontrolloiminen jää kuitenkin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

---

⁵⁸ Suomennos lainattu Kaivapalulta (2005: 33).

Tämä tutkimus ei myöskään pysty paneutumaan siihen, miten oppijoiden rikkaat kielitaustat (katso ja vertaa liitteet 1 ja 2) vaikuttivat mahdollisesti suomen kielen kirjoittamiseen. Onkin todettu, että myös oppijan muut kielet saattavat vaikuttaa oppijan tekemiin virheisiin (Ellis ja Barkhuizen 2005: 58)⁵⁹. Oppijoiden kielitaustojen poissulkeminen rajoittaa tietenkin tutkimustani ja tätä onkin pidettävä sen heikkoutena. Pidän L3-transferiin liittyvää tutkimusta erittäin merkittävän, koska aineistossa esiintyi myös muista kielistä kuin saksasta peräisin olevia siirtovaikutuspiirteitä. Tällaisia muun kuin saksan lähdekielenä aiheuttamia siirtovaikutuspiirteitä ei kuitenkaan luokiteltu analyysissä. Seuraavaksi esimerkki, jossa käytetään saksan lisäksi englantia:

- i. Kuusi päivää myöhemmin on ”Heilige drei Könige” (englanti: *Epiphany*) danaroKA08.

Ajoittain saksankielisten anglismien ja englanninkielisten sanojen välillä oli vaikeaa erota. Näissä tapauksissa käytin sähköistä Duden-sanakirjaa nopeaan päätöksentekoon, sen mukaan *Brunch* on saksan kielessä käytössä (katso esimerkki 7), kun taas *speed dating* ei (vielä) ole virallisesti listattu. Erittäin kiinnostava sananmuokkaus-esiintymä, joka perustuu ilmeisesti englanninkieliseen ääntämiseen, on:

- ii. (– –) *tiiviteksteillä* (– –) isabepaKK08.

Yllä oleva esimerkki jäi myös tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Siirtovaikutuksen lähdekielenä saattavat toimia englannin lisäksi myös muut oppijan osaamat kielet. CorinmuKA08 (iii.) tuntee Astrid Lindgrenin luomien hahmojen ruotsinkieliset nimet:

- iii. (– –) *Emil* ja *Madicken* (– –) CorinmuKA08.

Oletan, että CorinmuKA08 opiskelee myös ruotsin kieltä, koska saksassa hahmoilla on eri nimet, nimittäin *Michel* ja *Madita*. Ehdotan siis tarpeellista lisätutkimusta, joka ottaa toisin kuin tämä tutkimus huomioon, että saksankielisten yliopisto-opiskelijoiden kielivarastoon kuuluu todennäköisesti suomen lisäksi kaksi muuta kieltä. Yleisin kielikombinaatio näytti olevan Saksan koulukielet, eli englanti ja ranska, joita suuri enemmistö (38 alkeistason oppijaa ja 20 keskitason oppijaa) laski kielitaustaansa (katso muita oppijoiden osaamia kieliä ja kielikombinaatioita liitteistä 1 ja 2). Myös vironkielentaitoisia oppijoita oli tutkimusryhmässäni, joten vertaileva tutkimus aiempien opiskeltujen indo-eurooppalaisten kielten ja lähisukulaisten aiempi opiskelu saattaisi varmasti osoittautua hedelmälliseksi (katso Spoelman 2010a).

---

⁵⁹ Yhdyn Kaivapalun (tulossa) näkemyseseen siitä, että lähdekielenä voivat oppijan äidinkielen lisäksi toimia muutkin aikaisemmin opitut kielet, mutta yksinkertaistuksen vuoksi keskitytään tämän tutkimuksen puitteissa pelkästään saksan lähdekielenä ja sen siirtovaikutukseen oppijansuomeen.

Oppijoiden tekstit on luokiteltu tekstityypeittäin. Ongelmallista on, että oppijoiden opettaja luokittelee tekstit oman henkilökohtaisen arvostuksensa mukaisesti, eli kaikkien tekstien yhtenäinen luokittelu puuttuu. Tekstien luokittelu saattaa olla hyvin subjektiivisista, vaikka ohjeita luokitteluun onkin annettu⁶⁰. Ellis ja Barkhuizen (2005: 29) toteavat, että genren valinta saattaa vaikuttaa otannan ominaisuuksiin. Genren mahdollinen vaikutus jää kuitenkin tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Korpuksen tekstityyppien kirjo on hyvin monipuolinen, mikä saattaa vaikuttaa keskinäiseen verrattavuuteen. Taulukko 3 näyttää, että suurin osa alkeistason teksteistä on kuvauksia (46 kappaletta), kun taas enemmistö keskitason teksteistä on mielipidekirjoituksia (17 kappaletta). Taulukosta näkyy hyvin, että tekstityypit ovat myös sidoksissa oppijoiden taitotasoon. Keskitason kirjoittajat ovat tuottaneet kaikkia tekstityyppisiä paitsi esseitä, kun taas alkeistason oppijat eivät ole tuottaneet luentopäiväkirjoja, mielipidekirjoituksia, referaatteja, uutisia eivätkä vastineita.

TAULUKKO 3: Kirjoitelmien luokittelu tekstityypeittäin.

Tekstityyppi	Alkeistason tekstit	Keskitason tekstit
arvostelu	4	12
essee	18	0
kertomus	14	9
kirje	2	6
kuvauk	46	3
luentopäiväkirja	0	9
mielipide	0	17
referaatti	0	4
uutinen	0	10
vastine	0	11
yhteensä	84	81

Tämän aineiston perusteella näyttää myös siltä, että kirjoitelmien tehtävänannoilla on ollut paljon merkitystä tekstin ja myös poikkeamien määrään ja laatuun. Tehtävänantaja, jotka liittyivät Saksaan ja saksalaiseen kulttuuriin, seurasi luonnollisesti paljon poikkeamia, koska kirjoittajat yrittivät antaa lukijalle mahdollisimman selkeän ja yksityiskohtaisen kuvan saksalaisten perinteistä tarjoamalla saksankielisiä termejä tai kääntämällä saksankielisiä ilmauksia. Opiskelijat ovat saaneet käyttää kirjoittamisen avuksi

⁶⁰ Katso ohjeet tekstityypeistä:

<http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/aineistonkeraaminen/ohjeettekstityypeista.html> (23.5.2011).

sanakirjoja, mutta kulttuurispesifisille termeille ei välttämättä edes löydy sanakirjasta vastinetta. Erityisesti tehtävänanto ”kerro kotimaasi juhlapyhistä” (KA07, KA08) ja myös ”kirjoita lyhyt kuvaus siitä, mitä on ”Hampurin opiskelija-arkea”(HA10, HK10) johtivat runsaaseen poikkeamasatoon.

Totean siis lopuksi, että taustatekijöillä saattaa olla hyvin merkitsevä vaikutus aineiston analyysin tuloksiin. Tämän tutkimusryhmän heterogeenisyys on siis pidettävä tutkimukseni yhtenä keskeisenä rajoitteena.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Analyysin vaiheet ja lähestymistavat

Analyysin eri vaiheet vastasivat edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin. Analyysin ensimmäinen vaihe oli syvälinen tutustuminen aineistoon ja poikkeamien tutkiminen perinteisellä virheanalyysillä. Seuraavassa vaiheessa poikkeamia määriteltiin luokittelumallin avulla joko potentiaalisiksi leksikaalisiksi (katso taulukko 4) tai syntaktisiksi (katso taulukko 12) siirtovaikutuspiirteiksi ja luokiteltiin vielä leksikaalisiin tai syntaktisiin alakategorioihin, jotta saataisiin vastaukset tutkimuskysymyksiin 1 ja 2. Kuten Odlin (1989: 19) korostaa, virheanalyysin suurimpana haasteena pidetään sen luokittelusääntöjä. Tämänkään tutkimuksen luokittelu ei ole ongelmantonta, koska käytössä on aiemmista tutkimuksista poikkeavia luokitteluperusteita (katso luku 4.3). Tämä saattaa vaikuttaa tutkimuksen tulosten vertailevuuteen muiden tutkimusten tulosten kanssa. Lisäksi tulosten luotettavuus saattaa olla rajoitettu.

Luokittelun jälkeen poikkeamia laskettiin, jotta saataisiin yleiskatsaus siirtovaikutuspiirteiden esiintymistiheydestä (tutkimuskysymys 3). En ole laskenut yhden kirjoittajan toistettuja poikkeamia⁶¹ erikseen, vaan laskin sellaiset tapaukset yhdeksi siirtovaikutuspiirteeksi (katso esimerkki 1): **3** samanlaista saman kirjoittajan tuottamaa **poikkeamaa** → **1 siirtovaikutuspiirre**.

- (1) Toisaalta minusta on suuri ongelma, että *paljon ihmisiä* eivät enää tiedä, mistä kaupassa olevassa maitoa ja lihaa jne. tulee – että *paljon lapsia* luulevat maito on ainoastaan pussista/ paketista (?) (– –) Toisaalta rehun hankita *paljon eläimille* on iso ongelma. anehe2KK07 (pro *monet ihmiset, monet lapset, monille eläimille*).

Toisaalta yksi poikkeamamuoto voi sisältää kahta eri kategoriaan kuuluvaa siirtovaikutuspiirrettä, joten laskin näissä tapauksissa yhden poikkeaman kohdalla kahta siirtovaikutuspiirrettä, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi (katso esimerkki 2): **1 poikkeama** → **2 siirtovaikutuspiirrettä** (sanansekoitus + adpositioiden vastavuus).

- (2) (– –) minä olen suuri *fani rockmusiikkista* (– –) KathaSaHA10 (vrt. *ein Fan von Rockmusik, rockmusiikin fani*).

Lisäksi en laskenut poikkeamamuotoja sanoittain vain laskin yhteen kuuluvat yhdeksi poikkeamaksi (katso esimerkki 3): 2 sanaa → 1 siirtovaikutuspiirre (sanankorvaus).

⁶¹ Käytän poikkeama-termiä ja esiintymä-termiä analyysissäni synonyymeinä välttääkseni virhe-sanan negatiivista sävyä nojaten samalla Lähdemäen (1995: 1) määrittelyyn virheestä poikkeamana kodifioidussa normissa.

(3) (– –) mutta Kölnillä on tietysti den schönsten kulkuen. melanpeKA08.

Lopuksi vertasin alkeistason ja keskitason siirtovaikutuspiirteiden tuloksia saadakseni tarkempaa tietoa siirtovaikutuspiirteiden kasvamisesta tai vähenemisestä tuntimäärään verrattuna (tutkimuskysymys 4). Aineistoa lähestyin induktiivisella otteella. Aineistolähtöisyys olikin syy siihen, miksi aineistoani, joka perustuu tietokoneistettuun tietopankkiin, tutkittiin perinteisellä manuaalisella tavalla. WordSmith-ohjelmää käytettiin lähinnä vertailutarkoituksiin, jotta saataisiin nopeasti yleiskatsaus piirteen yleisyydestä. Lisäksi Word-Smithin käyttöä hankaloitti ohjelman maksullisuus. Ilmainen demoversio toimii vain rajoitetusti⁶².

4.2 Leksikaalinen siirtovaikutus

Lexical transfer, stated simply, is the influence of word knowledge in one language on a person's knowledge or use of words in another language (Jarvis & Pavlenko 2008: 72).

Kielenoppijan lähdekielen leksikolla eli henkilökohtaisella sanavarastolla on huomattava merkitys toisen/vieraan kielen leksikon kartuttamisessa ja käytössä. Leksikkoon liittyvää siirtovaikutusta kutsutaan siis leksikaaliseksi siirtovaikutukseksi. Aiemmat leksikaaliseen siirtovaikutukseen liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet, että oppijoilla on tapana olettaa kahden kielen olevan muodollisesti erilaisia kunnes he havaitsevat samankaltaisuuksia tai elleivät he havaitse samankaltaisuuksia. Samalla heillä on taipumusta olettaa kahden kielen olevan semanttisesti samanlaisia kunnes he havaitsevat eroavaisuuksia tai elleivät he havaitse eroavaisuuksia.

On muistettava, että leksikaalinen siirtovaikutus saattaa, kuten Ringbom (1987: 115) nostaa esiille, johtaa monessa tapauksessa täysin hyväksyttävään sanamuotoon, ja silloin transfer jää tietenkin näkymättömäksi. Siirtovaikutuspiirteet tulevat näkyville vain, kun siirtovaikutus tuottaa poikkeamamuotoja. Oppijan tuottamat poikkeamat ovat siis potentiaalisia siirtovaikutuspiirteitä, joita tutkitaan tässä tutkimuksessa kontrastiivisen virheanalyysin puitteissa. Virheanalyysi tutkimuskeinona asettaa kuitenkin rajoituksia tutkimuksilleni, joten tässä tutkimuksessa ei voida tutkia esimerkiksi välttämisen ilmiötä eikä lähdekielen helpottavaa vaikutusta kohdekielen oppimisessa (*facilitation*). Nämä virheanalyysin asettamat rajoitukset on siis pidettävä mielessä.

---

⁶² WordSmithin demoversio antaa vain ensimmäiset 50 tulosta (testattu 24.5.2011) ja lakkasi kokonaan toimimasta 27.5.2011.

4.3 Leksikaaliset siirtovaikutuspiirteet oppijansuomessa

Leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden luokittelukategoriat 1-6 ja 8 perustuvat Ringbomin (1987) aiempaan luokitteluun, jota myös Meriläinen käytti tutkimuksessaan (2010: 70). Tämän tutkimuksen lisäämät kategoriat ovat kategoria 7 sekä alakategoriat 1b, 4a-b, 5 a-d ja 6a-c. Tässä tutkimuksessa käytetään lisäksi Meriläisen (2010) leskikaalisen transferin luokittelukategorioita sanamuoto (*word form*) ja sananmerkitys (*word meaning*)⁶³. Ringbom (1987: 115–116) määrittelee leksikaalisen vaikutusta joko leksikaaliseksi siirtovaikutukseksi (*lexical transfer*) tai lainaamiseksi (*borrowing*). Leksikaalinen siirtovaikutus tarkoittaa Ringbomin (1987: 115) mukaan sitä, että oppija on olettanut lähdekielen ja kohdekielen sanan välillä olevan semanttinen suhde. Lainausella Ringbom (1987: 116) viittaa siihen, että oppija käyttää modifioimatonta lähdekielen sanaa kohdekielen sanan sijaan. Ringbomin *lexical transfer* vastaa siis Meriläisen sananmerkitys-kategoriaa ja Ringbomin *borrowing* vastaa siten Meriläisen sanamuoto-kategoriaa. Tässä tutkimuksessa käytetään Meriläisen kaksijaon termistöä.

Myös Jarvis (2009: 106–112, Meriläisen 2005: 19 mukaan) käyttää vastaavanlaisista leksikaalisen siirtovaikutuksen kaksijakoa. Jarvis kutsuu leksikaalisen siirtovaikutuksen alakategorioiksi *lexemic transfer*, eli lekseemisiirtovaikutusta, ja *lemmatic transfer*, eli sanamuodon siirtovaikutusta. Lekseemisiirtovaikutukseen Jarvis laskee fonologisen ja ortografisen siirtovaikutuksen, kun taas sanamuodon siirtovaikutus koskee sanojen semanttisia ja syntaktisia ominaisuuksia (Jarvis 2009: 102, 112–118, Meriläisen 2005: 19 mukaan). Jarvis ja Pavlenko muistuttavat (2008: 78), että lekseemisiirtovaikutus, ns. muodollinen transfer, johtuu useimmiten siitä, että oppija on (usein virheellisesti) havainnut lähde- ja kohdekielen välisiä samankaltaisuuksia, kun taas *lemmatic transfer*, eli semanttinen transfer, voi esiintyä samankaltaisuuksista riippumatta ja usein jopa havaittavissa olevista eroavaisuuksista huolimatta.

Toisen/vieraan kielen oppijan leksikaalisen tietoon liittyvät olemukset ovat Nationin (2001, Meriläisen 2010: 69 mukaan) kuvaamia ja sanamuoto-kategoria sisältää siten siirtovaikutuskategoriat, jotka liittyvät oppijan vaillinaiseen tietoon suomenkielisistä sanamuodoista. Sananmerkitys-kategoria sen sijaan sisältää kategoriat, jotka liittyvät

⁶³ Ringbomin ja Jarvisin (2009: 110) mukaan on olemassa kolme transferin esiintymistasoa: (1) *item transfer*, (2) *system transfer/procedural transfer* ja (3) *overall transfer*. *Item transfer* koskee yksittäisiä muotoja (kirjaimia, morfeemeja, sanoja) kun taas *system transferiin* kuuluvat mm. yhdyssanojen muodostamissäännöt ja sanajärjestyssäännöt. Leksikaalisella tasolla näen *item transfer* vastaavan sanamuoto-kategoriaa ja *system transfer* vastaavan sananmerkitys-kategoriaa, joten käytän Meriläisen (2010) ehdotettuja sanamuoto- ja sananmerkitys-kategorioita.

lähdekielen semantiikan vaikutukseen. Toisin kuin Meriläinen en käsittele sanankäyttöä (*word use*) itsenäisenä kategoriana (katso taulukko 4).

TAULUKKO 4: Leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden luokittelumalli.

Leksikaaliset siirtovaikutuspiirteet	Leksikaalisen siirtovaikutuspiirteiden alakategoriat
<p>A Sanamuoto</p> <p>1) Sanankorvaus (substitution)</p> <p>2) Sananmuokkaus (relexification)</p> <p>3) Sanansekoitus (hybrid)</p> <p>4) Ortografinen vaikutus</p>	<p>1a) 1 muoto (saksankielinen)</p> <p>1b) 2 muotoa (saksan- ja suomenkielinen)</p> <p>4a) Isot alkukirjaimet</p> <p>4b) Vieraskieliset kirjaimet</p>
<p>B Sananmerkitys</p> <p>5) Käännöslaina (calque)</p> <p>6) Semanttinen laajennus (leksikologinen vaikutus)</p> <p>7) Adpositioiden semanttinen vastaavuus</p>	<p>5a) Idiomit ja kollokaatiot</p> <p>5b) Verbit</p> <p>5c) Yhdyssanat</p> <p>5d) Aikamuodot (kieliopillinen vaikutus)</p> <p>6a) Sanakenttien laajennus</p> <p>6b) Kaksois- ja kolmoisverbiagentit (polysemia)</p> <p>6c) Muut polysemian agentit</p> <p>7a) Saksan prepositio vastaa suomen postpositiota</p> <p>7b) Saksan prepositio vastaa suomen sijamuotoa</p>

Leksikaaliset siirtovaikutuspiirteet ilmenevät siis oppijoiden tuottamissa poikkeavissa kohdekielen sanoissa ja poikkeavat toisistaan sen suhteen, mitkä kielten piirteet siirretään saksasta suomeen (vrt. Meriläinen 2010: 70). Yhteensä leksikaalisen siirtovaikutuspiirteiden kategorioita on yhdeksän. Ensimmäistä kategoriaa, sanankorvaus (*substitution*) on tutkinut aiemmin sekä Ringbom (1987) että Meriläinen (2010). Sanankorvaus tarkoittaa, että oppija ujuttaa suomenkieliseen tekstiin joko 1a) saksankielisen tai 1b) saksankielisen alkuperäisen muodon ja sen (oletetun) suomenkielisen käännöksen:

- (4) Vuonna 1475 tehtiin vapaa valtakunnan kaupunki. - 1583 *bis* 1588 oltiin Kölnin sota. katkascKA07 (*bis ~ asti, saakka*). (1a).
- (5) Winterhudessa myös on ”Gelehrtenschule des Johanneums” (tarkka käännös suomeksi: tiedemiehenkoulu niminen Johanneum). peterdwHK07. (1b).

Ringbom käyttää substitution-termin sijaan *complete language shift* - (Ringbom 1987) tai *complete language switch* (Ringbom 2001, 2006) -termejä. Ringbomin (2001: 60)

mukaan complete language switch⁶⁴ on silmiinpistävimpiä leksikaalisia siirtovaikutuspiirteitä⁶⁵ ja kuuluu leskikaalisen vaikutuksen borrowing-alakategoriaan (katso Ringbom 1987: 117)⁶⁶.

Myös toinen kategoria kuuluu Ringbomin (1987: 117) mukaan borrowing-alakategoriaan. Sananmuokkaus (*relexification*) muistuttaa sanojen korvausta, koska tässäkin oppija käyttää kohdekielen sanaa, mutta toisin kuin sanankorvaus-kategoriassa sana ei jää muokkaamatta, vaan sitä muokataan ”morfologisesti tai fonologisesti suomalaiseksi” (katso Ringbom 1987: 117). Meriläinen (2010: 71) huomauttaa, että oman tutkimuksen sananmuokkaukset useimmiten koskivat vierassanoja, mikä kävi myös tässä tutkimuksessa ilmi:

- (6) Tärkeä on voitto, raha, memestys ja *karieleri*. jennira3KK08 (vrt. *Karriere*, pro *ura*). (2).
- (7) Meillä on *brunchi* perheen kanssa. jorgfaKA08 (vrt. *Brunch*, pro *brunssi*). (2).

Sanansekoitukset (*hybridit*⁶⁷) kuuluvat, kuten sananmuokkaukset, myös siirtovaikutuksen borrowing-alakategoriaan (Ringbom 1987: 117). Hybridimuodot ovat Ringbomin (1987: 123) mukaan muotoja, jotka sisältävät eri kielten morfeemeja. Ringbomin (1987) tutkimuksessa käytettiin yleensä ruotsinkielistä sanaa, johon liitettiin englanninkielistä sidonnaista morfeemia, kuten seuraavaa esimerkki havainnollistaa: ”I was much pigger after the walking (Sw. *pigg* = ’refreshed, alert’)” (Ringbom 2006: 42). Tässä tutkimuksessa näyttää olevan samanlainen tendenssi ja tämä johtuu todennäköisesti siitä, että suomi on morfologisesti katsoen erittäin tuottelias kieli. Tämänäkyi oppijan teksteissä:

- (8) Ensin Sophie uskoi Natsi-ihannekuvia, hän oli *Bund Deutscher Mädel*issä ja oli tosi politiikassa. xeniath2KA08 (vrt. *im Bund Deutscher Mädel*, pro *Bund Deutscher Mädel -jäsen*). (3).
- (9) Puetaan naamiais pukut ja menee *partylle*. melanpeKA08 (vrt. *zur Party*, vrt. *bileisiin*). (3).

⁶⁴ Complete language switch -ilmiö on tunnettu yleisesti *code switching* -ilmiönä. ”Code switching is the alternate use of two (or more) languages within the same utterance (– –).” (Belazi, Rubin & Toribio, Jeff Macswanin 2006: 283 mukaan).

⁶⁵ Myös Edwardsin (2006: 19) mukaan complete language switch/code switching -ilmiössä on kyse siirtovaikutuksesta: ”However we divide the subject up, and whatever labels we apply – interference, code switching, mixing, transference, and so on – it is clear that in all cases something is ”borrowed” from another language.

⁶⁶ Huomaa James (1998: 150), jonka mukaan siirtovaikutuspiirrettä kutsutaan borrow-piirteeksi: ”If the MT [mother tongue] word is used in the TL [target language] with no perception of any need to tailor it to its new ’host’ code, we speak of borrowing: I shoot him with gun in *kopf (’head’ ← German L1 *Kopf*).”

⁶⁷ Lähdemäki (1995:76) ja Grönholm (1992: 54) käyttävät nimitystä *kontaminaatio* viitattaessaan hybridimuotoon.

Sanankorvaukset, sananmuokkaukset sekä sanansekoitukset johtuvat oppijan oikean muodon puutteellisesta tietoisuudesta (Ringbom 2001: 65, 2006: 42).

Neljäs kategoria, ortografinen siirtovaikutus, viittaa lähdekielen oikeinkirjoituksen normien vaikutukseen oppijoiden kirjallisissa tuotoksissa (Meriläinen 2010: 71). Saksalaisten tottumus käyttää isoja alkukirjaimia yleisnimeen viitattaessa johti monesti ortografiseen siirtovaikutukseen (alakategoria 4a). Lisäksi vieraskieliset kirjaimet ja sanat aiheuttivat ortografista siirtovaikutusta (alakategoria 4b):

- (10) Rakas *Äiti* YvonnWoHK10 (vrt. *Mutter*, pro *äiti*). (4a).
- (11) Haluan nähdä enemmän Saksasta, Euroopasta ja ehkä jotakin *exootista* maasta, esimerkiksi Mongolia. SabinBRHK10 (vrt. *exotisch*, pro *eksoottista*). (4b).

Lähdemäki (1995: 68) muistuttaa, että eräänä kielten peruseroavuutena pidetään sitä, että kussakin kielessä on käsitteitä, jotka eroavat muiden kielten käsitteistä sekä sisällöltään että laajuudeltaan. Edellä mainittu perusolettamus saattaakin olla keskeinen syy sananmerkitykseen liittyvien siirtovaikutuspiirteiden, eli käänöslainojen, semanttisen laajennuksen ja semanttisen vastaavuuden, syntymiseen. Vaikka oppijat saattavat olla tietoisia kielten välisistä sanamerkityseroista, heidän on kuitenkin käytettävä kohdekielen sanan puuttuessa lähdekielen perustuvaa oppijankielen ilmausta, jotta he pystyvät välittämään ajatuksiaan.

Saadakseen välitettyä ajatuksia oppijat siis kääntävät lähdekielen ilmaukset useimmiten sananmukaisesti, ja sillä tavoin syntyvät ns. käänöslainat (*calques*⁶⁸), joita tarkastellaan seuraavaksi. Kun semanttisia ominaisuuksia leksikaalisten muotojen yhdistelmänä siirretään lähdekielestä kohdekieleen, kyseinen ilmiö on Ringbomin (1987: 117) mukaan käänöslaina, toisin sanoen suora käänös, kuten seuraavissa esimerkeissä: ”My uncle never married: he remained a youngman all his life (S. *ungkarl* = ’bachelor’)” (Ringbom 2001: 65), ”Tourists are taking place everywhere. (Sw. *ta plats* = ’take up space’)” (Ringbom 2006: 42).

Käänöslainat koskevat Ringbomin (2001: 65; 2006: 42) mukaan yhdyssanoja, partikkeliverbejä (phrasal verbs) ja idiomeja. Tässä tutkimuksessa tulkitaan käänöslainoiksi idiomaattisten ilmausten (5a) ja yhdyssanojen (5b) lisäksi myös kollokaatiot (5a). Lisäksi luokittelen aikamuotojen suoran kääntämisen (5d) *calque*-alakategoriaksi, vaikka aiemmissa tutkimuksissa tempukseen liittyvää siirtovaikutusta on luokiteltu kie-

---

⁶⁸ ”If the L2 word created is the result of literal translation of an L1 word, we have a calque (– –). Calquing can be applied to a whole lexical phrase, and this is common, giving such forms as: They have **made the same experience* (’had the same experience’ ← L1 German *dieselbe Erfahrung machen*) (– –).” (James 1998: 150).

liopilliseksi transferiksi (katso Vuorinen 2007, Haverinen & Korkalo 1995). Tämän tutkimuksen puitteissa tutkitaan käänöslainoja kuitenkin hyvin laajassa merkityksessä. Meriläinen (2010: 75) korostaa, etteivät käännetyt sanat ja ilmaukset ole edes aina kohdekielessä olemassa ja saattavat tarkoittaa jotain muuta, kuten myös seuraavat esimerkit havainnollistavat:

- (12) *Itse olen täysi nolla koulussa.* barbaraca KK07 (vrt. *ich bin eine völlige Null in der Schule, pro olen täysi luuseri koulussa*). (5a).
- (13) *Meidän täytyy löytää ulos kumpi teksteistä on käänös ja kumpi on kirjoitettu alun perin suomeksi.* martistKK08 (vrt. *herausfinden, pro päätellä/saada selville*). (5b).
- (14) *Talon vierässä on „Bunker“, yksi sotatodistaja, mutta nykyään siellä soitetaan musiikki.* PäiviKaHA10 (vrt. *Kriegszeuge, pro ?*). (5c).
- (15) *Karjalassa oli jo 17-luvulla vaikutukset länsistä. 20-luvulla Suomessa oli kansallisromantiikka, (– –) martist3KK07 (vrt. *im 17. Jahrhundert, im 20. Jahrhundert, pro 1600-luvulla, 1900-luvulla*). (5c).*
- (16) *1971 Manfred ja minä olemme menneet naimisiin ja elämme yhdessä siitä saakka.* SabinBrHK10 (vrt. *haben geheiratet, pro menimme naimisiin; vrt. leben zusammen, pro olemme eläneet yhdessä*). (5d).

Ringbomin (2001: 65) mukaan calques, eli käänöslainat, syntyvät, kun oppija on tietoinen kohdekielessä olevista yksiköistä, muttei niiden merkityksellisistä semanttisista tai kollokatioon liittyvistä rajoituksista. Kielten semanttiset kentät saattavat olla kielestä riippuen suppeampia tai laajempia, mikä liittyy siirtovaikutuksen aiheuttamiin semanttisiin laajennuspiirteisiin, joita tarkastellaan käänöslainojen jälkeen.

Semanttisesta laajennuksesta (*semantic extension*) puhutaan, kun kohdekielisen sanan semanttista kenttää laajennetaan (oletetun) lähdekielen vastaavan sanan semanttisilla piirteillä (Ringbom 1987: 116), kuten seuraavat aineistoni esimerkit konkretisoivat:

- (17) *Minä omistan kaksi sisarukset.* (– –) *Minä omistan ystävätär.* RuperKrHA10 (vrt. *ich habe/besitze, pro Minulla on kaksi sisarusta, Minulla on ystävätär*). (6a).
- (18) *Kun tulen kotiin isoäitini keittää.* AntonDöHA10 (vrt. *kocht, pro laittaa ruokaa*). (6a).

Semanttisen laajennuksen tapauksessa oppija on Ringbomin (2006: 42) mukaan tietoinen kohdekielen sanamuodosta, muttei siihen liittyvistä semanttisista rajoituksista, mikä näkyy hyvin seuravasta esimerkistä: ”He bit himself in the language (Fi. kieli = both ’tongue’ and ’language’) (Ringbom 2001: 65). Edellinen siirtovaikutuspiirre johtaa juurensa suomen kieli-sanana polysemiasta. James (1998: 149) kutsuu tätä ilmiötä eriäväksi polysemiaksi (*divergent polysemia*). Polysemiolla on ns. kaksois- ja kolmoisagenttien kohdalla merkitsevä rooli. Lasken ns. *kaksois- ja kolmoisverbiagentit* semanttisen laa-

jennuksen alakategoriaan (6b). Kaksois- ja kolmoisverbiagentiksi kutsun siis suomen verbejä, jotka ovat monimerkityksellisiä. Lisäksi tutkitaan myös muita kuin verbeihin, esimerkiksi konjunktioihin, liittyviä polysemia-tapauksia, katso alakategoria 6c:

- (19) Sen jälkeen *alkoi opiskella Suomea* iltakoulussa (– –) JuliaJoHK10 (vrt. anfangen = alkaa, aloittaa, pro (tavallisemmin) *aloitin suomen opiskeluni*). (6b).
 (20) *Kun* perhe on uskonnollinen, mennään kirkkoon. alinado2KA07 (vrt. wenn = jos, kun, pro *jos*). (6c).

Tämä kategoria perustuu aineistolähtöisiin havaintoihini siitä, että erityisesti verbit, jotka vastaavat lähdekielessä vain yhtä verbiä, mutta joille kohdekielessä on ainakin kaksi tai jopa kolme vastaavaa muotoa, eli jotka ovat polyseemisiä, osoittautuivat oppijankielissä hankaliksi. Esimerkkeinä polyseemiset suomenkieliset verbit *luulla* ja *uskoa*, joille on saksan kielessä pääasiallisesti vain yksi vastaava verbi, *glauben*. Näen leksikologisen vaikutuksen tärkeänä osatekijänä semanttisessa laajennuksessa erityisesti polysemian tapauksissa, joten semanttista laajennusta tarkistellaan myös leksikologisen vaikutuksen näkökulmasta.

Seitsemäs kategoria, *adpositioiden semanttinen vastaavuus* perustuu myös aineistolähtöisen havaintoon siitä, että oppijoiden lähdekielelle tyypillisille adpositioille, lähinnä prepositioille, näyttivät olevan oppijankielessä semanttisesti vastaavat suomenkielille tyypilliset sijamuotojen päätteet⁶⁹. Ringbomin (1987: 20) mukaan sijamuotojen päätteiden iso määrä onkin silmäänpestävin morfologinen ero suomen ja germaanisten kielten välissä. Saksan kielessä käytetään siis itsenäisiä sanoja, yleensä prepositioita, kun taas suomen kielessä käytetään eri sijamuotoja:

- (21) Suomen kielen heitteillejätöstä näyttää tulleen kansanhuvi“ kertoo siitä miten suomen kielen liataan *lainasanojen kanssa* englanninkielisestä. isabepa2KA07(vrt. *mit Fremdwörtern*, pro *lainasanoilla*). (7a).

Typologisesti toisistaan kaukaisilla kielillä saattaa olla erilaisia keinoja välittää semanttisia suhteita kuten näyttää kontrastiivinen suomi-saksa vertailu. Siinä missä suomessa käytetään eri sijamuotojen päätteitä, joita liitetään sanan loppuun, saksassa käytetään vastaavasti yleensä prepositioita (vrt. *talossa* - *in dem Haus*, *talosta* - *aus dem Haus*, *taloon* - *in das Haus*). Tarkasteltaessa saksankielisten suomenoppijoiden poikkeamia huomataan, että vaikka oppija onkin tottunut uuteen tapaan ilmaista semanttisia suhteita

⁶⁹ Vuorinen (2007) laskee adpositioiden semanttisen vastaavuuden -siirtovaikutuspiirteitä kieliopillisiksi transfervirheiksi, eli kasusvirheiksi. Tässä tutkimuksessa korostetaan sen sijaan poikkeamien semanttista laatua, joten lasken adpositioiden yhteydessä tehdyt poikkeamat leksikaalis-semanttisiksi siirtovaikutuspiirteiksi. Tapaukset, joissa suomen postprepotioista tehtiin prepositioita, näen kuitenkin syntaktiseksi siirtovaikutuspiirteeksi (8a), toisin kuin Vuorinen (2007: 104), joka laskee samankaltaisia tapauksia kieliopillisiksi siirtovaikutuspiirteiksi.

ta, lähdekieli silti vaikuttaa siihen, miten vastaavia semanttisia suhteita luodaan uudella käytötavalla.

Oppijat näyttivät olevan hyvin tietoisia tästä kielten välisestä erosta ja yrittivät laatia systemaattisesti lähdekieleen perustuvia vastaavuuksia. Erityisesti saksankielisten prepositioiden *in* ja *von* -muodot näyttivät siirtyvään suoraan inessiivi- ja elatiivismuodoiksi. Oppijat eivät ilmeisesti olleet tietoisia tietyistä tavanomaisista rektioista eivätkä suomen genetiivin muodostuksesta vaan käyttivät omaa äidinkieltään mallina uusien muotojen muodostamisessa:

- (22) Tavataan perhet, syödään hyvää ruokaa, jaetaan ja saadaan lahjat, lauletaan lauloita ja juhlietaan *syntymäpäivä Jeesusta*. *sinähe2KA07* (vrt. *Geburtstag von Jesus*, pro *Jeesuksen syntymäpäivää*). (7b).

Seuraavaksi esitellään yksityiskohtaisemmin leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden kategorioiden ja aineiston analyysin tuloksia. Jokaisen alaluvun alussa on taulukko, jossa verrataan alkeistason ja keskitason piirteiden kvantitatiivista jakaumaa. Taulukoiden tarkoitus on antaa lukijalle likimääräinen yleiskuvaus piirteen jakaumasta. On kuitenkin muistettava, etteivät taulukot ole kvantitatiivisesti kovin luotettavia, koska analyysi on suoritettu pääasiallisesti kvalitatiivisin keinoin.

4.3.1 Sanankorvaus

Sekä alkeis- että keskitason teksteissä esiintyi sanankorvauksia. Kuten taulukosta 5 näkyy, erityisesti alkeistason kirjoittajat käyttivät kirjoitelmissaan sanankorvauksia. Verrattuna keskitason teksteihin (22 sanankorvauksen siirtovaikutuspiirrettä), sanankorvauksen määrä oli alkeistason teksteissä melkein kaksinkertainen (38 sanankorvauksen siirtovaikutuspiirrettä).

TAULUKKO 5: Sanankorvaus alkeis- ja keskitason teksteissä.

SUBSTITUTION	Alkeistason tekstien poikkeamat	Alkeistason tekstien piirteet	Keskitason tekstien poikkeamat	Keskitason tekstien piirteet
1a) 1 muoto	34	33	11	9
1b) 2 muotoa	5	5	13	13
yhteensä	39	38	24	22

Jarvis ja Pavlenko (2008: 111) huomauttavat, että siirtovaikutus voi esiintyä joko tahallisesti tai tahattomasti, mikä näkyy myös sanakorvauksien (*substitution*) kohdalla. Syy saksankielisten sanojen ujuttamiseen suomenkieliseen tekstiin lienee seuraavissa esimerkeissä huolimattomuus:

- (23) Aikainen keskiaikalla vuonna 455 *Franken* valloitettiin roomalainen kaupunki. sinaheKA07(*Franken ~ frankkilaiset*). (1a).
- (24) Alussa *Dr. Jarmo Jantunen* esittää artikkelit ja kirja käännöksistä. (– –) Aikana esitelmän *Dr. Jantunen* kertoi haastatteluistansa (– –) Mielestäni *Dr. Jantunen* vierailu on paljon mielenkiintoinen. juliamaKK08 (*Dr ~Tri*). (1a).
- (25) (– –) niin on ongelma kerjäläistä ja *Pennern* aihetta (– –) natasbi3 PKK08 (*Penner ~ pummi*). (1a).
- (26) (– –) ja uskon että *es* on hyvää asiaa tehdä Kalevalat lapsille (– –) frauksKK07 (*es ~ se*). (1a).

Edellä mainittujen esimerkkien kohdalla kirjoittaja ei todennäköisesti huomannut saksankielistä sanaa suomenkielisten sanojen joukossa tai on unohtanut katsoa tekstinä vielä kerran läpi. Huolimattomuuden lisäksi myös kirjoittajan riittämätön kohdekielen taito⁷⁰ johti tietoiseen saksankielisten sanojen ujuttamiseen, mihin seuraavissa esimerkeissä käytetyt tehostuskeinot, sulut ja lainausmerkit, viittaavat:

- (27) Elokuva on mukava, vaikka se on joskus vähän (*kitschig?*) (– –) juliawiKA08. (1a).
- (28) Hän oli kiinnostunut monta (*Politische Richtungen*). gulcahu3KA08. (1a).
- (29) Siis kaikille tärkeä aarniometsä tulee pienemmeksi ja pienemmeksi ja samanaikainen ilmasto „*sich aufheizen*“ kaskenpolton kautta. annehe2KK07. (1a).
- (30) (– –) koska idea eli tarve ei tullut väestöstä vaan „*von außen*“ (?). annehe3KK07. (1a).

Monet kirjoittajat käyttivät saksankielisiä ilmauksia myös tietoisesti suomennoksensa rinnalla havainnollistaakseen lukijalle mitä he tarkoittavat suomennoksillaan. Tämän kirjoittajan tietoisien strategian avulla lukija saa taustatietoja kirjoittajan käännösprosessista ja alkuperäinen sana auttaa lukijaa ymmärtämään, mitä kirjoittaja olisi halunnut ilmaista suomennoksillaan. Erityisesti esimerkin (32) kohdalla alkuperäisestä ilmauksesta on ainakin saksantaitoiselle lukijalle paljon apua. Myös esimerkistä (33) pystyy saksankielisen ilmauksen avulla päättämään, mitä kirjoittaja olisi halunnut välittää suomennoksella. Idiomien sananmukainen kääntäminen saattaa johtaa hyvin absurdeihin kielikuviin:

- (31) *Loppuaikan ajan loman* (= *während der restlichen Zeit des Urlaubs*) katsoimme monta nähtävyyttä. anjastKA08. (1b).

⁷⁰ ICLFI:n taustatietojen mukaan oppijoilla oli kuitenkin lupa käyttää apuvälineitä.

- (32) Pidän lukea Hermann Hesse, koska motiivi *itselöytämään (Selbstfindung?)* on keskeinen romaaneissa „Siddhartha“ ja „Der Steppenwolf“. philioGA07. (1b).
- (33) Ei auta, jos *huudat sielusi ruumiksestäsi (sich die Seele aus dem Leib schreien)*. laurafrKK07 (pro *huutaa kurkku suorana*, Korhosen 2001: 378 mukaan). (1b).
- (34) (– –) en tuntu pitäämään *osoittua/todistua (sich beweisen müssen)*. laurafrKK07. (1b).

Esimerkki 34 havainnollistaa erinomaisesti oppijan kielellistä tietoisuutta ja prosessointia. LaurafrKK07 olettaa, että *sich beweisen* on refleksiiviverbi ja osoittaa tietävänsä, että suomen ”u-verbit” vastaavat saksan refleksiiviverbejä (Buchholz 2005: 131). Lisäksi hän on tietoinen siitä, että *beweisen* -verbillä on suomen kielessä monia vastineita, mm. todistaa ja osoittaa, ja näillä tiedoilla laurafrKK07 luo omia suomennoksia *osoittua/todistua*, jotka ovatkin aika lähellä oikeata suomennosta: *osoittautua*.

Useimmiten kirjoittaja ilmeisesti pyytää lukijalta, käytännössä opettajalta, kaksikielisellä kirjoitusstrategialla palautetta omasta käännöskukkasestaan. Esimerkissä (32) kirjoittajan lisäämä kysymysmerkki viittaa varmasti siihen, ettei kirjoittaja ole ihan vakuuttunut oman käännöksensä luotettavuudesta ja pyytää opettajalta varmennusta. Myös anneheKK07 (35,36) käytti tätä keinoa, kuten seuraavista esimerkeistä näkyy:

- (35) *Niin nimitty (Das so genannte ??)* speed dating usein oli ollut elokuvien osa. annehe4KK07. (1b).
- (36) *Kipulta (vor Schmerz?)* Toivonen irrottaa otteensa (– –) annehe1KK07. (1b).

Kirjoittaja saattaa myös haluta antaa lisätietona saksankielisen ilmauksen lisäksi oman suomennoksen. Näyttää siltä, että peterdwhK07 (37) pitää ”Winterhuder Fährhaus” ja barbacakk07 (38) ”Wonnemonat” mainitsemisen arvoisina erisniminä. Näissä tapauksissa saattaa olla vaikeaa päättää onko saksankielinen ilmaus sisällön kannalta tarpeellista. Nyrkkisääntönä voi kuitenkin pitää suomenkielisten tekstien kannalta tarpeettomien saksankielisten ilmausten välttämistä.

- (37) Lähellä Winterhude kauppatori sijaitsee ”*Winterhuder Fährhaus*” (suomeksi: *Winterhuden lauttatalo*). peterdwhK07. (1b).
- (38) Epätavallisesti lämmin huhtikuun jälkeen toukukuu, joka nimitään ”*Wonnemonat*” saksaksi (*riemukuu*) tuli hyvin sateisempi kuin yleensä. barbacakk07. (1b).

Saksankielisiä ilmauksia käytettiin myös selittämään tuntematonta kielioppiseikkaa, josta näkyy oppijan senhetkistä kielellistä prosessointia. Saksankielisten ilmausten käyttö voidaan nähdä myös oppimisstrategiana, koska kirjoittaja pyytää lukijalta palautetta oikean muodon suhteen, kuten seuraavassa tekstikatkelmassa:

- iv) Mutta vain vähiten (*kann man das elliptisch benutzen und es somit zum Subjekt machen?*) tiedostaa eläin oleva maidon sekä pihvin „lähde“. anehe2KK07⁷¹. (~*voiko sitä käyttää elliptisesti ja tehdä näin siitä subjektia?*).

Erityisesti kirjoittaja gulcahuKA07 hyödynsi tätä palautetta tavoittelevaa oppimisstrategiaa:

- v) Köln sai Eifelvesijohton, pitkä(<*längstes?*) roomalainen „Aquädukt“. (– –) Keskiaikassa Köln oli saksan (*größte?*) kapunki ja hyvin kaupunkimuurit rakennettiin. gulcahuKA07.
- vi) (– –) antoivat Goethe (*Dativform?*) kotipoetus. gulcahu3KA08.

Kirjoitustehtävissä, joissa kirjoittajan piti välittää saksalaiseen kulttuuriin liittyvää tietoa, monet oppijat käyttivät lainausmerkkejä. Lainausmerkkien käyttö voidaan nähdä kirjoittajan tietoisena keinona korostaa alkuperäisen (oletetun) erisnimen luonnetta ja ehkä näin ollen myös sen merkitystä, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi:

- (39) Hän oli yhdistyksen jäsen ”*Saksan Burschenschaft*” (– –). sinahe3KA08. (1a).
- (40) Talon vierässä on „*Bunker*“ (– –). PäiviKaHA10. (1a).
- (41) 3. lokakuuta on „*Tag der deutschen Einheit*“. Juhlitaan yhdentäminen „*Deutsche Demokratische Republik*“ itässä ja „*Bundesrepublik Deutschland*“ länsistä vuonna 1990. mirriabaKA08. (1a).
- (42) Vuonna 1475 oltiin Köln virallinen „*Freie Reichsstadt*“ (– –). Vuonna 1945 yliopisto ”*Universität zu Köln*” avattiin. fredekiKA07. (1a).
- (43) Köln sai Eifelvesijohton (– –) roomalainen „*Aquädukt*“. gulcahuKA07. (1a).

Lähdemäki (1995: 69) muistuttaa, ettei kaikille sanoille ole toisessa kielessä vastineita, jos kyseiset käsitteet puuttuvat. Lainausmerkkien käyttö on hyvä keino nostaa tätä seikkaa esille. Toisaalta monille yllä oleville esimerkeille löytyy suomenkielinen vastine, jota pitäisi ensisijaisesti käyttää suomenkielisessä tekstissä ja lisätä saksankielisiä ilmauksia vain tarpeen mukaan.

4.3.2 Sananmuokkaus

Sananmuokkauspiirteitä esintyi hyvin harvoin sekä alkeistason että keskitason teksteissä, kuten taulukko 6 näyttää.

⁷¹ Käytin tekstikatkelmia (iv–vi) vain havainnollistamaan oppijan käyttämää oppimisstrategiaa; en laskeut esimerkkilauseita sanakorvauksen siirtovaikutuspiirteiksi.

TAULUKKO 6: Sanamuokkaus alkeis- ja keskitason teksteissä.

RELEXIFICATION	Alkeistason teksten poikkeamat	Alkeistason teksten piirteet	Keskitason teksten poikkeamat	Keskitason teksten piirteet
yhteensä	3	4	5	5

Meriläinen (2010: 85) toteaa, että tutkimuksessaan suomenkieliset englanninoppijat harvoin muokkasivat lähdekielen sanaa kohdekielen näköiseksi. Meriläisen löytämät esiintymät olivatkin suurin osin lainasanoja. Omasta aineistostani löytyi yhteensä vain yhdeksän sanamuokkauksen siirtovaikutuspiirrettä, joten näyttää siltä, että saksankieliset suomenoppijat ovat hyvin tietoisia saksan ja suomen sanaston eroavaisuuksista. Suomessa ei käytetä kansainvälisiä lainasanoja kansainvälisessä kirjoitusasussa, vaan lainasanoja on muokkautettava suomalaisittain, mistä kirjoittajat ovat olleet tietoisia. On merkillepantavaa, että kaikki löytämäni esimerkit (!) on muodostettu saman mallin mukaan: alkuperäismuoto + i, mikä onkin VISK:n mukaan lainasanojen yleinen muokauskeino:

Lainanominien yleinen rakenteellinen mukautuskeino on **sananloppuinen i** (ns. epenteettinen *i*), joka liittyy konsonanttiloppuisiin lähtösanoihin tai korvaa muun alkuperäisen loppuvokaalin. Ilmiö koskee hyvinkin eri-ikäistä sanastoa ja on myös edelleen produktiivinen. (VISK§ 151, korostus lisätty.)

Ilmiön produktiivisuus näkyy hyvin kirjoittajien luovista oppijansuomennoksista, joissa sanoja on eri määrin muokattu suomalaisiksi:

- (6) Tärkeä on voitto, raha, memestys ja *karieeri*. jennira3KK08 (vrt. *Karriere*, pro *ura*). (2).
- (7) Meillä on *brunchi* perheen kanssa. jorgfaKA08 (vrt. *Brunch*, pro *brunssi*). (2).
- (44) Naasmioitutaan, naurataan paljon ja ehkä juotaan usein liian paljon *kölschiä*. jorgfaKA08 (vrt. *Kölsch*, pro *kölsch-olutta*). (2).
- (45) Tärkeä juhlapyhä saksassa on 3. elokuuta, Tag der Deutschen Einheit. Se on saksan *nationali juhlapyhä*. melanpeKA08 (vrt. *Nationalfeiertag*, pro *kansallinen juhlapyhä*). (2).
- (46) (– –) he saavat hyvä *feelinki* (– –) jenniraKK08 (vrt. *Feeling*, pro *fiilis*). (2).
- (47) Ei mikään nuoren olisi sanoa “*Mobiilitelefooni*”. isabepa2KK07 (vrt. *Mobiltelefon*, pro *matkapuhelin*). (2).
- (48) (– –) kun mielenosoitajat heittäivät pulloja, kivet ja Monotov-koktailia (– –) isabepa3KK07 (vrt. *Molotowcocktail*, pro *Molotovin cocktail*). (2).
- (49) *Hochbahni* täällä kulkee välissä pysäkit ”Eppendorfer Baum” ja ”Hoheluftchaussée” viaduktilla. perterdwHK07 (vrt. *Hochbahn*, pro *ilmarata*). (2).

Esimerkki (7) on tarkemmin katsottuna anglismi (eng. *brunch*), joka muokataan ääntämisen takia suomen kielessä brunssiksi. Toinen anglisimiin perustuva esiintymä on *feelinki* (engl. *feeling*). JenniraKK08 (46) onkin muuttanut g-kirjaimen suomalaisemmaksi

k-kirjaimeksi, mutta ääntämisen kannalta olisi ollut olennaista muuttaa myös vokaaliyh-
tymä ee pitkäksi i-vokaaliksi, koska englanninkielisen ääntämisen mukaan pitkä ee kuu-
lostaa suomalaisin korvin pitkältä i-vokaalilta, kuten näkyy fiilis-sanasta. Toisaalta
suomenoppijoille saattaa olla käsittämätöntä, että englanninkielinen *cocktail* on pääty-
nyt muokkaamatta suomen sanastoon. IsabepaKK07:n (48) muokkaustulos näyttääkin
paljon suomalaisemmalta ja cocktail-sanaa äännetään ”koktailiksi”.

Opijat näyttävät olevan hyvin perehtyneitä suomen fonologisiin sääntöihin, mikä
todennäköisesti johtuu tapahtuneesta kielitieteellisistä tutkimuksista opiskelunsa puit-
teissa. JorgfaKA07 (44) ottanut vokaaliharmonian huomioon, silti esimerkki (44) saat-
taa monille suomalaisille jäädä epäselväksi ilman perehtymistä saksalaiseen olutvali-
koimaan. Kuten esimerkeistä (6) ja (47) näkyy, kirjoittajat olivat myös tietoisia siitä,
että pitkää äännettä merkitään suomen kirjoituksessa kahden saman kirjainmerkin jonol-
la (VISK § 9).

Saksan kielessä pitkä äänne ei vasta aina kahta kirjainta, kuten näkyy *Karriere-*
(pitkä e) ja *Mobiltelefon-* (pitkä i ja pitkä o) sanoista. Saksalaisittainen pitkien vokaalien
ääntäminen, eli fonologinen siirtovaikutus, saattaa osittain selittää myös *kariieri-* (6) ja
mobiiitelefooni- (47) muotojen kirjoitusasua, mutta jää tämän tutkimuksen ulkopuolel-
la.

Seuraavasti tarkastellaan hybridimuotoja, joihin laskin alustavasti myös seuraavan
relexificatio-muodon:

- vii)(– –) halua elää kesämökissään Suomessa ja joskus matkustaa *St. Peteriin* (– –)
laurافر4KK07 (vrt. *Sankt Petersburg, pro Pietariin*).

Laskin yllä olevan poikkeaman alustavasti sekä sananmuokkaus- että sanansekoitus-
ryhmään, kunnes tarkempi tarkastelu paljasti, että siirtovaikutus saattaa johtua englan-
nin tai ranskan kielestä, joten esimerkki jää tämän tutkimuksen laskelman ulkopuolelle.
LaurافرKK07 (vii) on toisaalta liittänyt Peter-sanana loppuun -i kirjaimen, mikä on sa-
nanmuokkaus, toisaalta hän on sekoittanut näennäisen suomalaisen muodon Peteri St.-
lyhenteen kanssa. Oletin, että St. lyhenne on saksalaisen Sankt -sanana lyhenne, mutta
Dudenin (2011) verkkosanakirjan mukaan lyhenne viittaa englanninkieli-
seen/ranskankieliseen sanaan *saint*.

4.3.3 Sanansekointus

Kuten taulukosta 7 käy ilmi, keskitason teksteistä löytyi vain yksi sanansekointuksen esimerkki, sen sijaan alkeistason teksteissä hybridimuotoja esiintyi 16 kertaa.

TAULUKKO 7: Sanansekointus alkeis- ja keskitason teksteissä.

HYBRID	Alkeistason teksten poikkeamat	Alkeistason teksten piirteet	Keskitason teksten poikkeamat	Keskitason teksten piirteet
yhteensä	16	16	1	1

Hybridimuotojen koodaukseen tarvittiin välillä hyvin syvällistä lähdekielen ja lähdekulttuurin tietoa (katso esimerkit 51–53). Astrid Lindgrenin tunnetun *Melukylän lapset*-kirjasarjan alkuperäinen ruotsinkielinen nimi *Alla vi barn i Bullerbyn* on käännetty saksaksi *Wir Kinder aus Bullerbü*. Saksankielinen alkuperäinen sananmuokkaus (Bullerby → Bullerbü) on siis saanut esimerkissä (50) vielä hybridin siirtovaikutuspiirteitä:

(50) Tuttuin kirjat ovat Pippi Langstrumpf, kertomusilla lapset *bullerbüsta*, (– –) corinmuKA08. (vrt. *aus Bullerbü*, pro *Mellunkylän/Bullerbyn lapset*). (3).

Hybridimuodot saattavat johtua kirjoittajan olettamuksesta, että tekstin lukija, eli oma opettaja, osaa myös saksaa ja ymmärtää siten hybridimuotoja, jotka ovat syntyneet joko tietoisesti tai tietämättä korvaamaan suomenkielistä sanaa. Erityisesti alkeistason oppija saattaa myös haluta näyttää kielioppilisia taitojaan pakottamalla saksankielisiä sanoja suomenkielisiin sijamuotoihin.

(51) Mutta työtään monnalla *Bundesländerilla*. melanpeKA08 (vrt. *in Bundesländern*, pro *osavaltioissa*). (3).

(52) Ylioppilastutkinton jälkeen hän kävi yliopistoon Saarbrücken:ssa ja opiskeli *BWL:a*. sabriscKA08 (vrt. *BWL = Betriebswirtschaftslehre*, pro *kansantaloustiedettä*). (3).

(53) Sitten *Kölner Domin* rakennustyöt aloitettiin vuonna 1248. gulcahuKA07 (vrt. *Kölner Dom*, pro *Kölnin tuomiokirkon*). (3).

On muistettava, että esimerkit pitäisi nähdä jokaisen oppijan omina oppijankielen piirteinä, joten yhtäläisyyksiä ei välttämättä ole löydettävissä yksilön luovuuden takia kuten edellä olevat esimerkit havainnollistavat. Hybridin siirtovaikutuspiirteet oppijansuomesa viittaavat siihen, että oppija on jo omaksunut monien suomen sijamuotojen päätteiden käyttöä, ehkä juuri sen takia, ettei saksassa käytetä niitä vaan prepositioita. Sanaston tasolla oppija saattaa taas olettaa esimerkiksi vierassanojen kohdalla virheellisesti,

että niitä voi käyttää sekä suomen että saksan kielessä, ns. *perceived cross-linguistic similarity*, kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (9) Puetaan naamiaispukut ja menee *party*lle. melanpeKA08 (vrt. *zur Party*, vrt. *bileisiin*). (3).
- (54) Illalla menimme *musicalin* ”We will rock you”, joka oli uhkarohkea! johanwe2KA08 (vrt. *ins Musical*, pro *musikaaliin*). (3).
- (55) Lapset naamioivat kun kolme miestä *Orientista* ja hakevat rahaa köyhän varten. danaroKA08 (vrt. *aus dem Orient*, pro *orientista*). (3).
- (56) *Textissa* ”Suomen kielen heitteillejätöstä näyttää tulleen kansanhuvi” Lauri G.Strengell kirjoittaa (– –) martist2KK07(vrt. *im Text*). (3).

Toisin kuin alkeistason tekstien poikkeamat keskitason tekstien sanasekoituksen poikkeamat esiintyvät harvoin. Keskeinen syy, miksei keskitason teksteissä esiinny paljon hybridimuotoja, lienee opiskelijoiden laajennettu sanasto.

Hybridimuodoissa piileskelee hyvin usein myös toinen sanamuotoon liittyvä siirtovaikutuspiirre, ortografinen siirtovaikutuspiirre, kuten esimerkissä (55) näkyy. Saksassa käytetään isoja alkukirjaimia substantiiveihin viitattaessa (Duden 2005: 85), mikä vaikutus on havaittavissa esimerkissä (55) kun taas esimerkit (9) ja (54) ovat jo enemmän mukautuneet suomalaisiin ortografiasääntöihin.

4.3.4 Ortografinen siirtovaikutus

Ortografista siirtovaikutusta esiintyi sekä alkeis- ja keskitason teksteissä lähestulkoon saman verran, kuten alla olevasta taulukosta 8 käy ilmi. Keskitason teksteissä oli 13 ortografiseen siirtovaikutukseen liittyvää siirtovaikutuspiirrettä ja alkeistason teksteissä 16 piirrettä.

TAULUKKO 8: Ortografinen siirtovaikutus alkeis- ja keskitason teksteissä.

ORTOGRAFINEN SIRTOVAIKUTUS	Alkeistason tekstien poikkeamat	Alkeistason tekstien piirteet	Keskitason tekstien poikkeamat	Keskitason tekstien piirteet
4a) Isot alkukirjaimet	22	13	14	9
4b) Vieraskieliset kirjaimet	2	3	4	4
yhteensä	24	16	18	13

Alkeistason ja keskitason teksteissä esiintyi yhteensä 28 ortografista siirtovaikutuspiirrettä. Suurin osa, 22 piirrettä, liittyi alkukirjainten kirjoitusasuun (katso esimerkit 57–

64), kun taas vieraskielisten kirjainten aiheuttamia siirtovaikutuspiirteitä oli kaikissa teksteissä vain kuusi, katso esim. alla oleva esimerkki:

- (11) Haluan nähdä enemmän Saksasta, Euroopasta ja ehkä jotakin *exootista* maasta, esimekiksi Mongolia. SabinBRHK10 (vrt. *exotisch*, pro *eksoottista*). (4b).

Erisnimien ja yleisnimien erottelu toisistaan näytti monille kirjoittajille olevan hankalaa:

- (57) 1993 oli *Suklaan museo* perustettiin. xenaithKA07 (vrt. *das Schokoladenmuseum*, pro *suklaamuseo*). (4a).
- (58) Katsotaan *Vuodenvaihden* juhlat televisioista usein, ja kymmenen sekuntia ennen keskiyö lasketaan takaperin kunnes vuosi vaihtuu. alinado2KA07 (vrt. *die Jahreswende*, pro *vuodenvaihteen*). (4a).
- (59) Kirjailija, taitelija ja humoristi Wilhelm Busch syntyi Hannoverin alueella 15. *Huhtikuuta* vuonna 1832. doritba2KA08 (vrt. *am 15. April*, pro *15.huhtikuuta*). (4a).
- (60) Viimeinen pyhä on *Joulu*. danaroKA08 (vrt. *Weihnachten*, pro *joulu*). (4a).
- (61) Hän ryhtyi kirjoittamaan Woyzeck Zürichissä, mutta se jäi *Fragmenti*, koska Büchner kuoli 19.helmikuuta 1837 siellä. fabiabr3KA08 (vrt. *ein Fragment*, pro *fragmentiksi*). (4a).
- (62) Kun me käysimme vieraissa Ayers rockia kaksi viikkoa sitten, ostimme sen jälkeen Aboriginee-kylässä *Didgeridoo*. AnnalFrHK10 (vrt. *ein Didgeridoo*, pro *didgeridoon*). (4a).
- (63) (– –) maalle tyypillinen perinnet on mainitanut (esim. *Sauna*) (– –) juliamakK08 (vrt. *die Sauna*, pro *sauna*). (4a).
- (64) (– –) vain noin kuuden tunnin päästä, 80 *Euroa*. (– –) minulla ei ole 2400 *Euroa* kuukaudessa. martist2KK08 (vrt. 80 *Euro*, pro 80 *euroa*; vrt. 2400 *Euro*, pro 2400 *euroa*). (4a).

Yllä olevien esimerkkien substantiivit on kirjoitettu saksankielisen tavan mukaisesti isolla alkukirjaimella. Suomessa sen sijaan kirjoitetaan periaatteessa kaikki sanat, jotka eivät ole erisnimiä tai lauseen alussa, pienellä alkukirjaimella (Buchholz 2005: 4). Saksalaisille suomenoppijoille näyttää olevan välillä vaikeaa erottaa eris- ja yleisnimet toisistaan, toisaalta myös tietämättömyydellä tai huolimattomuudella saattaa olla osuutta asiaan. XenaithKA07 (57) saattaa olettaa, että suklaamuseon erisnimi onkin 'Suklaan museo'. Alkukirjainten isot kirjaimet saattavat myös toimia tehostuskeinona, viittaen siihen, että suklaamuseo, josta on puhetta, ei ole pelkästään suklaamuseo, vaan *ainoa* suklaamuseo Saksassa. Lisäksi monet kirjoittajat ilmeisesti luulivat erityisesti kansalaisuuksiin ja muihin ihmisiin viittaavien nimitysten olevan erisnimiä:

- (65) (– –) noin 455 jKr. *Frankkilaiset* valloittivat Kölniä. marlegiKA07 (vrt. *die Franken*, pro *frankkilaiset*). (4a).
- (66) Ja meidän kasvot ja kädet myös näyttävät kuin juuri Lapista kesälomasta takaisin etelään tulleet *Helsinkiläisten* kasvot. AnnalFrHK10 (vrt. *Bewohner Helsinkis*, pro *helsinkiläisten*). (4a).
- (67) Minun mielestä, *Oslolaiset* ovat oikeassa, kun sanovat: „Älkää antako rahaa kerjäläisille“. thomafi2KK08 (vrt. *Bewohner Oslos*, pro *oslolaiset*). (4a).

(10) Rakas Äiti YvonnWoHK10 (vrt. *Mutter*, pro *äiti*). (4a).

Myös juhlapäiviä ja kuukausia oletettiin olevan erisnimiä, katso esimerkit (68–70), vaikka VISK:in mukaan:

Oman ryhmänsä muodostavat syklisesti toistuvien juhlapäivien nimet (*juhannus*, *vappu*), kuukausien ja viikonpäivien nimet (*tammikuu*, *keskiviikko*), kielten nimet (*suomi*, *kiina*) ja kansalaisten tai kansanryhmää edustavien ihmisten ja alueen asukkaiden nimitykset (*suomalainen*, *britti*): vaikka ne ovat viittauksessaan yksiselitteisiä, nimeäminen ei ole samassa mielessä identifioivaa kuin varsinaisten erisnimien tapauksessa (VISK § 553).

Monet oppijat eivät ilmeisestikään olleet tietoisia siitä, että kielten nimet ovat suomessa yleisnimiä, kun taas valtioiden nimet ovat suomessa erisnimiä kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (68) (– –) että kieli kuulostaa kaunis ja että se on tosi erilainen kuin *Saksa*. JuliaJoHK10 (vrt. *Deutsch*, pro *saksa*). (4a).
- (69) (– –) ei ole vain ongelman *suomessa*. Esimerkiksi *saksassa* on same ongelmoiden myös. (– –) on paljon vaikeampi oppia toinen kieltä kuin *Saksaa*, *Suomea* tai *Ranska* esimerkiksi. juliamakK07 (vrt. *in Finnland*, *in Deutschland*, pro *Suomessa*, *Saksassa*; vrt. *Deutsch*, *Finnisch oder Französisch*, pro *saksaa*, *suomea* tai *ranskaa*). (4a).
- (70) Neljä tuntia *Suomen* ja kaksi tuntia *Viron*. ClaudFIHA10 (vrt. *Finnisch*, *Estnisch*, pro *suomea*, *viroa*). (4a).

Oppijoiden tuotoksissa esiintyvää alkukirjainten käyttöön liittyvää heiluvuutta voidaan huolimattomuuden lisäksi pitää myös oppijankielen ominaisuutena. Saattaa olla, että oppija on jo tietoinen säännöstä, että yleisnimet kirjoitetaan pienellä ja erisnimet isolla alkukirjaimella. Oppija hahmottaa myös esimerkiksi valtioiden nimet erisnimiksi, muttei kirjoitusvirrassa pysty vielä jatkuvasti soveltamaan oppimaansa:

- viii) Minä (– –) asun *Hampurissa*. (– –) Olen jo syntynyt *Hampurissa*. (– –) Minä itse olen töissä *hampurin* oopperassa (– –) minä opiskelen suomi-ugrilaisia/uralistika *hampurin* yliopistossa. NeleStHA10.
- ix) Asuminen *Hampurissa* on kalista (– –) monet on *etelä saksassa* (– –) Paljon terveisiä *hampurista* (– –) PäiviKaHA10.

Toisaalta oppijoiden yleistä tietoisuutta alkukirjaimen kirjoituserosta saksan ja suomen kielten välillä voidaan pitää keskeisenä syynä siihen, miksi oppijat tuottivat runsaasti maiden ja kaupunkien nimien muotoja pienellä alkukirjaimella. Näissä tapauksissa oppijat ovat siis yleistäneet pienten alkukirjainten käyttöä liian paljon. Puhutaan ns. *over-*

*generalization*⁷²-ilmiöstä, joka onkin hyvin yleinen nimenomaan toisen kielen alkeisoppijoiden tuotoksissa (Brown 1994: 91). Tämänkaltaiset ns. ylyleistyksiset, jotka esiintyivät aineistossani, olivat nimenomaan alkeistason oppijoiden tuottamia:

- x) Minä (– –) asun *hampurissa* vuodesta 2009. (– –) Myös minun isoäiti- ja isä asuvat *oulussa*. Minä olin varusmiespalvelun *helsingissä*, ilman suomea. (– –) Minä olin syntynyt *ecuadorissa* vuonna 1986. Minä haluan opiskella *helsingissä* bachelorin jälkeen. MartiBeHA10.
- xi) Tavallisesti ovat ne samma kun *suomessa*. (– –) Tärkeä juhlapyhä *saksassa* on 3. elokuuta (– –) *melanpeKA08*.

4.3.5 Käännöslainat

Taulukko 9 näyttää, että käännöslainoja esiintyi sekä alkeistason että keskitason teksteissä aika runsaasti. Keskitason teksteistä löytyi 28 käännöslainojen siirtovaikutuspiirrettä, eli yhdeksän enemmän kuin alkeistason teksteistä. Alkeistason kirjoittajat tuottivat ainoastaan idiomien ja kollokatiodien (5a) sekä yhdyssanojen (5c) yhteydessä käännöslainoja, kun taas keskitason kirjoittajat tuottivat poikkeamia kaikissa käännöslainan alakategorioissa (5a-e). Eniten käännöslainoja syntyi myös keskitason teksteissä alakategorioissa (5a) ja (5c).

TAULUKKO 9: Käännöslainat alkeis- ja keskitason teksteissä.

KÄÄNNÖSLAINAT	Alkeistason teksten poikkeamat	Alkeistason teksten piirteet	Keskitason teksten poikkeamat	Keskitason teksten piirteet
5a) Idiomit ja kollokaatiot	8	8	9	9
5b) Verbit	0	0	9	6
5c) Yhdyssanat	8	11	10	10
5d) Aikamuodot	0	0	3	3
yhteensä	16	19	31	28

Jokaisessa kielessä on idiomaattisia ilmauksia, jotka saattavat poiketa semanttisesti niistä, joita käytetään muissa kielissä. Idiomaattisen ilmauksen määrittelyn semanttiseksi yksiköksi, jonka merkitystä on vaikeaa tai mahdotonta päätellä osien merkityksistä⁷³.

⁷² Overgeneralization-termiä voidaan pitää myös siirtovaikutuspiirteeksi, mutta kohdekielestä johtuvaksi eli intralingvaaliseksi siirtovaikutuspiirteeksi (Brown 1994: 214). Siten tämä ilmiö jää tutkimukseni ulkopuolelle.

⁷³ Nojaan määritelmässäni Garinsin ja Redmanin (1989: 35, Lähdemäen 1995: 185 mukaan) idiomimäärittelmään.

Lasken idiomaattisiksi ilmauksiksi varsinaiset sanonnat (Es geschehen noch Zeichen und Wunder! ~ Ihmeiden aika ei ole ohi!) ja kiinteät fraasit (Alles im Griff ~ Homma hanskassa). Lisäksi lasken tähän kategoriaan myös kollokaatit⁷⁴.

Kollokaatio -termillä viitataan sanoihin, joilla on joko yleisesti taipumusta esiintyä yhdessä tai jotka luovat yhdessä ilmauksia, joiden merkitys ei avaudu sananmukaisesti. Jamesin (1998: 152) mukaan kollokaatiolla on kolme astetta. Ensiksi kollokaatioiden sanavalinta on semanttisesti määrätty: ”It is right to say crooked stick but not *crooked year because in the world we know years cannot literally ’be’ crooked” (James 1998: 152). James viittaa siihen, että kollokaatiot ovat siis kulttuurisidonnaisia (”in the world we know”) ja saattavat erota siksi eri kielissä. Lisäksi James mainitsee sanojen yleisen taipumuksen esiintyä yhdessä (*combinations with statistically weighted preferred*). *Heavy losses* -kombinaation sijaan voitaisiin käyttää myös *big losses* -ilmausta, mutta kollokaatioita silti suositaan.

Lopuksi myös sattumanvaraiset kombinaatiot (*arbitrary combinations*) muodostavat kollokaatioita, esim. verbikollokaatioita, jotka voivat aiheuttaa myös interlingvaalisia ongelmia. Esimerkiksi suomessa kuvia otetaan kun taas saksassa ’kuvia tehdään’ (~ Fotos machen). Nation (2001: 317) korostaa, että yhtenäinen kollokaation määrittely on ongelmallista. Grönholm (1992: 24) muistuttaa lisäksi kollokaatioiden kontekstisidonnaisuudesta, mikä tuottaa oppijoille hankaluuksia, kuten myös alla olevat esimerkit havainnollistavat:

- (71) Kuin ihmeen kautta pari satuttiin vain *keveä/keveäksi*. patrilo3KK08 (vrt. *leicht*, pro *lievästi*). (5a).
 (72) *Vahva* ilma-myrsky kaatoi sekä iso koivupuun että auton. mariosc2KK08 (vrt. *stark*, pro *voimakas*). (5a).
 (73) Koulussa, Ludwig ei oli hyvää oppilas, mutta Neefen kanssa, hän ei ainoastaan opi soittamaan pianoa, vaan myös saavutti *leveän* yleissivistyksen. alinadoKA08 (vrt. *breit*, pro *laajan*). (5a).

Kaikissa kolmessa esiintymässä on siis kyse kahden sanan kokonaisuudesta, jota oppija on tuottanut lähdekielestään tuntemiensa valintarajoitussääntöjen mukaisesti. Toisin kuin saksassa, suomessa käytetään kuitenkin toisenlaisia sanoja muodostaessa saman merkityksen sisältävää kokonaisuutta, kuten seuraavista vertailuista käy ilmi:

sich <i>leicht</i> (’keveästi’) verletzen	~	loukkaantua <i>lievästi</i>
ein <i>starker</i> (’vahva’) Sturm	~	<i>voimakas</i> myrsky
ein <i>breites</i> (’leveä’) Allgemeinwissen	~	<i>laaja</i> yleissivistys

⁷⁴ Meriläinen (2010) käsittelee kollokaatioon liittyviä siirtovaikutuspiirteitä taas erikseen sanakäyttöön liittyvinä siirtovaikutuspiirteinä.

Yllä olevien sanavertailuparien vertailu (kevyt/lievä, vahva/voimakas ja leveä/laaja) havainnollistaa, että sanojen semanttinen lähekkäisyys voi aiheuttaa valinnan vaikeutta (katso Lähdemäki 1995: 72). Erityisesti aloiteleville suomenoppijoille yllä olevat esiintymät ovat myös siinä mielessä hankalia, että lähdekielen käännöslainan lisäksi myös leksikologinen vaikutus saattaa hankaloittaa oikeaa valintaa:

leicht (– –) 1 kevyt (pienipainoinen), **keveä**, köykäinen (– –) 2 kevyt (pieni, heikko), ohut (lievä, heikko) 3 vähäpätöinen 4 kepeä 5 helppo, helppotöinen, vaivaton (helppo) (– –) 6 yksinkertainen 7 kevyt (helppo) 8 iisi (puhek) (– –) 9 kevyt (huoleton, kepeä), lennokas, köykäinen (vähäärvoinen) 10 **lievä**, mieto (– –)

stark (– –) **I vahva, voimakas** (– –) (MOT 2010 Saksa 2.0, korostus lisätty).

Leicht-sanan ensisijainen käännösvastine on kevyt, kun taas lievä-sanana luettelon hännessä esiintyy mieto-sana lievä-sanana synonyyminä. Sanat vahva ja voimakas on myös määritelty synonyymeiksi. Sanojen pienten semanttisten sävyerojen tunnistaminen ja soveltaminen saattaa olla vielä edistyneemmillekin kieltenoppijoille (puutteellisten hakteosten ja oppimateriaalien vuoksi) haasteellista. Keskitason teksteissä esiintyi runsaasti sananmukaisesti käännettyjä sanontoja toisin kuin alkeistason teksteissä. Näyttää siltä, että erityisesti barbaracaKK07 (74) ja laurafrKK07 (33, 75) käyttivät sanontoja tehostuskeinona:

(74) *Itse olen täysi nolla koulussa. (– –) Riipun rekilla kuin säkki perunoita (– –) Nytkin raajani tunnevat siltä että olisivat kumista (– –) barbaracaKK07 (vrt. *Ich bin eine völlige Null in der Schule, ich hänge am Reck wie ein Sack Kartoffeln, auch jetzt fühlen sich meine Glieder an wie aus Gummi*). (5a).*

(75) *Ana huomasi, että hänen kasvonsa oli kalpea kuin lakana, (– –) laurafrKK07 (vrt. *ihr Gesicht war blass wie ein Laken*). (5a).*

On muistettava, että usein lähdekielessä on olemassa kielikohtaisia idiomeja, joille ei ole suoraa käännösvastinetta kohdekielessä. BarbaracaKK07 (12) viittaa esimerkeissään ilmeisesti omaan epäonnistumiseensa:

(12) *Itse olen täysi nolla koulussa. barbaraca KK07 (vrt. *ich bin eine völlige Null in der Schule, pro olen täysi luuseri koulussa*). (5a).*

Korhosen (2001: 586) mukaan barbaracaKK07:n (12) käyttämän suomenkielisen sanonnan *olla täysi nolla* saksankielinen vastine on *keinen Schuss Pulver wert sein*, mikä tarkoittaa, että joku ei ole minkään arvoinen (Korhonen 2001: 374). Mielestäni näyttää kuitenkin siltä, että BarbaraKK07 (12) viittaa siihen, ettei hän menesty koulussa ja hänen käyttämänsä suomenkielinen vastine ei siis täysin vastaa saksankielistä idiomia

merkitystä. Kyseessä on siis ns. *petollinen ystävä* (*Scheinentsprechung*)-ilmiö⁷⁵. Korhonen (1997: 266) toteaa, että petollisten ystävien määrä on suomi-saksa idiomatiikassa hyvin pieni, mutta idiomatiikan kontrastiivisessa tutkimuksessa ei saisi keskittyä pelkästään sanojen muotoon. Myös seuraavasta esimerkistä huomataan, kuinka paljon semanttista (piilo)tietoa idiomit sisältävät:

- (33) Ei auta, jos *huudat sielusi ruumiksestäsi* (*sich die Seele aus dem Leib schreien*). laurafrKK07 (pro *huutaa kurkku suorana*, Korhosen 2001: 378 mukaan). (5a).

Korhonen tuo esiin, että idiomit saattavat sisältää myös tietoa toiminnan intensiivisyydestä, koska verrattuna ”**sich <Dativ> die Kehle aus dem Hals schreien** (ugs.; anhaltend laut schreien); **sich <Dativ> die Lunge aus dem Hals/Leib schreien** (ugs.; sehr laut schreien)” (Korhonen 2009: 176) esimerkin (33) idiomi on kaikista intensiivisin ja tarkoittaa ’huutaa erittäin voimakkaasti ja pitkäaikaisesti’. On siis kyseenalaistettava, vastaako Korhosen idiomivastine *huuta kurkku suorana* kaikkine semanttisine ominaisuuksineen esimerkin (33) saksankielistä idiomia, koska Korhonen (2001: 244; 287; 378) kääntää kaikki yllä olevat saksankieliset variantit samalla suomenkielisellä idiomilla. Leksikologinen vaikutus on siis myös huomioitava. Harvoin varsinaisia sanontoja onnistutaan siis kääntämään menettämättä alkuperäistä merkitystä, kuten myös seuraavaa esimerkki (76), joka perustuu hyvin tavanomaiseen saksalaiseen idiomaattiseen ilmaukseen, havainnollistaa:

- (76) *Ihmisillä on lintua?* natasbiKK08 (vrt. *Haben die Menschen einen Vogel?*, pro. *Onko ihmiset päästään vialla?* Korhosen 2001: 445 mukaan).

Kiinteiden ilmausten suora käänös saattaa olla kommunikaation kannalta ongelmallista, koska se usein johtaa väärinkäsityksiin. Käänöslaina perustuu näissä tapauksissa usein sanavalintavirheeseen. On siis pidettävä mielessä, että myös leksikologisella siirtovaikutuksella on usein osuutensa käänöslainojen syntymiseen. Seuraavissa esimerkeissä kirjoittajat käyttivät sanoja, jotka johtavat todennäköisesti esimerkissä (77) vakaavaan väärinkäsitykseen ja esimerkissä (78) täydelliseen ymmärtämättömyyteen.

- (77) Lopuksi hän kuolee *unessa*. hendrkaGA07 (vrt. *im Schlaf*, pro *nukkuessaan*). (5a).
 (78) Katastrofi avustajat olivat *panoksessa* kellon ympäri. barbaca3KK07 (vrt. *im Einsatz*, pro *päivystämässä*). (5a).

⁷⁵ Petollisiksi ystäviksi Korhonen (1997: 266) laskee mm. seuraavat idiomit: *über etw. im Bilde sein* – olla kuvassa mukana ja *zu etw. passen wie die Faust aufs Auge* – sopia johonkin, kuin nyrkki silmään.

Syynä on suomen ja saksan sanastojen epätasapaino, johon usein myös eri sanakirjat ja niiden tavat eritellä sanojen semanttisia ominaisuuksia vaikuttavat. Tämä havainnollistaa esimerkin (77) pulmasanojen vastakkainasettelu:

uni	(– –) 1 Schlaf (m) (– –) 2 (nähty) Traum (m; mon die Träume) (– –) (MOT 2010 Saksa 2.0, korostus lisätty).
------------	--

Esimerkki (77) näyttää kuinka sanavalintaarehdys, joka saattaa erityisesti alkeistason oppijoiden kohdalla olla paljolti sanakirjan aiheuttamaa, johtaa vakavaan semanttiseen väärinkäsitykseen sitä, kuoleeko *hendrkaGA07*: n esimerkissä mainittu henkilö vain *unessa (im Traum)* vai todellisesti, eli *nukkuessaan (im Schlaf)*. Myös esimerkin (78) pulmasanan takana piileskelee leksikologinen vaikutus. Lukija saattaa olettaa, että kirjoittaja olisi halunnut kertoa, että katastrofin avustajat olivat olleet vaarassa kellon ympäri, koska he olivat pommitusten alla (~ unter Beschuss). Sen sijaan vilkaisu sanakirjaan saattaa paljastaa myös toisenlaisen tulkinnan, jota pidän lauseen kontekstiin nähden todennäköisempänä:

panos	(– –) 1 Ladung (f; die ~en), Schuss (m; mon die Schüsse, des Schusses), Geschoss (n; die Geschosse, des Geschosses) 2 (osuus) Einsatz (m; mon die Einsätze) (– –) (MOT 2010 Saksa 2.0, korostus lisätty).
--------------	--

Näyttää siltä, että *barbacaKK07* (78) olisi halunnut ilmaista, että katastrofin avustajat olivat 'im Einsatz', tarkoittaen, että avustajilla oli päivystysvuoro. On ongelmallista, että esimerkiksi käyttämäni MOT-sanakirja ei luettele sanaparia: Einsatz - päivystys. Tämä esimerkki siis havainnollistaa, kuinka vaikeaa voi olla välittää omia ajatuksiaan ymmärrettävästi kohdekielellä ilman sopivaa sanakirjaa.

Sananmukaisesti käännettyt verbi-kollokaatiot olivat pääasiassa hyvin frekventtisiä verbejä saksassa, kuten *machen* ~ tehdä. VISK:in (§ 454) mukaan 'tehdä' on suomessa "erityisen idiomihakuinen verbi", mutta seuraavissa esimerkeissä 'tehdä'-verbin kombinaatiot eivät ole olemassa suomessa, vaan oppijankielen ominaisia⁷⁶:

- (79) Olen myös *tehnyt kuvia*. *YvonnWoHK10* (vrt. *Fotos gemacht*, pro *ottanut kuvia*). (5a)
- (80) Käydään kirkoon ja sen jälkeen syödään ja *tehdään lahjojen anto*. *alinado2KA07* (vrt. *Bescherung machen*, pro *annetaan lahjoja*). (5a).

⁷⁶Myös Haverinen ja Korkalo (1995: 64) toteavat oman analyysinsä perusteella, että suomen ja saksan verbivastineilla on erilaisia merkitysalueita (*Bedeutungsbereiche*). Heidän koehenkilöidensä mukaan "todennäköisesti on vaikeaa löytää kontakteja", eli saksan *finden*-verbin merkitysalueeseen kuuluvat kontaktit, kun taas suomessa kontaktit kuuluvat *saada*-verbin merkitysalueeseen.

- (81) Se syödään paljon hyvää ruokaa, *se tehdään lahjat* ja se juhlietaan perhella. fa-biabr2KA07(vrt. *es werden Geschenke gemacht*, pro *lahjoja annetaan*). (5a).
- (82) Kun vuosi vaihtuu, mennään ulos ja *tehdään ilotulitus*. annahoKA08 (vrt. *Feuerwerk machen*, pro *järjestetään ilotulitus*). (5a).
- (83) Tämä *ei ole tehnyt minulle mitään iloa*. SaraJoHA10 (vrt. *das hat mir keine Freude gemacht*, pro *tämä ei ole tuottanut minulle mitään iloa*). (5a).

Edellä olevien esimerkkien perusteella näyttää siltä, että saksassa on olemassa runsaasti *machen*-verbi-idiomeja. Eri näkökulmien kielellinen lähestymistapa havainnollistuu esimerkissä (79): suomessa kuvia otetaan, kun saksassa 'kuvia tehdään'. Semanttinen aspekti vaihtelee siis kielen mukaan, mikä saattaa olla myös kulttuuriin liittyvä seikka: Saksassa lahjoja tehdään kun taas Suomessa lahjoja annetaan. Nämä aspektit voivat kuitenkin sekoittua kuten esimerkissä (80) korostuu: *Bescherung* (= *Geschenkvergabe* ~ lahjojen anto) *machen*. Myös esimerkissä (84) saattaa kielellisen käännöksen lisäksi piileskellä kulttuurinen siirtovaikutuspiirre. Ehkä Saksassa oletetaan, että jokaisessa ovelussa on ovikello. Suomessa taas korostetaan sitä, ettei koputeta oveen vaan soitetaan ovikelloa:

- (84) Menään kadulle, *soitetaan ovella*, lauletaan ja kysytään makeisen. mirriabaKA08 (vrt. *man klingelt an der Tür*, pro *soitetaan ovikelloa*). (5a).

Jokaisella kielellä on siis omat semanttiset rajoituksensa koskien kollokaatioita/idiomia, kuten myös seuraava esimerkki havainnollistaa:

- (85) He katsovat, verraavat, *ajatelevat edestakaisin* (– –) annehe4KK07. (vrt. *hin und her überlegen*, pro *jahkailevat*). (5a).

Toisin kuin saksassa suomen adverbii *edestakaisin* on rajoitu konkreettisiin liikkumisverbeihin (kuten esim. *kävellä*, *heilua*), koska sillä ilmaistaan liikkumista vuorotellen vastakkaisuuteen (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0 2010). Saksassa *vor und zurück* ilmausta voidaan käyttää myös idiomaattisissa ilmauksissa kuten yllä olevan ilmauksessa *hin und her überlegen* tai Korhosen (2001: 224) antamassa ilmauksessa *hin und her gerissen werden/sein* ~ *olla/horjua/vaappua kahden vaiheilla, soutaa ja huovata*.

Jotkut käänöslainat liittyvät myös ns. prefiksi- ja partikkeliverbeihin⁷⁷, joita on saksassa paljon. Niiden kääntäminen osoittautui monille kirjoittajille ongelmalliseksi.

⁷⁷ Prefiksiverbien ja partikkeliverbien lisäksi on saksassa olemassa myös verbejä, jotka toimivat sekä prefiksiverbinä että partikkeliverbinä (Duden 2005: 706). On muistettava, että sellaiset verbit, kuten esimerkiksi *umfahren*, saattavat erottua myös merkityksen kannalta merkittävästi toisistaan:

”umfahren” prefiksiverbinä:

Er umfährt die Frau (Hän kiertää naista.) vrt.

“umfahren” partikkeliverbinä:

Er fährt die Frau um (Hän ajaa naisen nurin).

Saksassa on paljon prefiksiverbejä⁷⁸, eli verbejä, joihin liitetään kiinteästi etuliite. Nämä ovat moninaisia verbejä, joita ei voida morfologisesti eikä syntaktisesti erottaa etuliitteistään, siksi niitä kutsutaan myös ”eroamattomiksi verbeiksi” (*untrennbare Verben*) (Duden 2005: 698 -705).

On muistettava, ettei suomessa prefiksiverbin termi ole vakiintunut. On tapana käyttää epätäsmällistä *yhdysverbin* termiä, jolla viitataan keskenään hyvin erilaisiin ilmauksiin, kuten sidonnaisten morfeemien ja verbien yhtymiin (esim. *epäonnistua*), yhdysanoista johdettuihin verbeihin (esim. *jalkapalloilla*) ja takaperoisjohdoksiin (esim. *henkivakuuttaa*). (Kolehmainen 2006: 2.)

Saksalaisiin prefiksiverbeihin kuuluvat muun muussa seuraavat verbit:

begrüßen (tervehtiä) → *er/sie/es begrüßt* (hän/se tervehtii), **umgehen** (kiertää), **befahren** (liikennöidä), **verfolgen** (ajaa takaa) ja **verschlafen** (nukkua pommiin).

Kuten näistä saksan verbeistä näkyy, prefiksiverbien perustana on verbi, jota voidaan käyttää myös ilman etuliitettä, jolloin se yleensä menettää etuliitteensä tuoman merkityssävyn: (**ver**)schlafen vrt. nukkua (liian pitkään), mutta (**be**)grüßen vrt. tervehtiä.

”Aidot” sidonnaiset verbiprefiksit esiintyy Kolehmaisen (2006: 3) mukaan ainoastaan saksassa. Aitoja sidonnaisia prefiksejä ovat mm. *be-*, *ent-*, *er-*, *ver-* ja *zer-*. Suomen, viron ja unkarin kieleissä sen sijaan ei ole aitoja sidonnaisia prefiksejä. Suomessa taas on, toisin kuin saksassa, olemassa verbejä, joilla on sidonnainen konfiksi etuliitteenä kuten esimerkiksi **epäonnistua**, **etäopiskella**, **hajakeskittää** ja **pikaevakuoida** (Kolehmainen 2006: 3).

Kolehmainen (2006: 3) huomauttaa, että suomenkielisissä tutkimuslähteissä niiden status on määritelty vaihtelevasti, eivätkä nämä elementit hänen analyysinsä mukaan täytä prototyyppisten prefiksien kriteereitä⁷⁹. Germaanisten kielten tutkimuksessa on Kolehmaisen (2006: 4) mukaan tapana lukea myös sellaiset verbit prefiksiverbeiksi, joilla on adpositio/adverbi prefiksimmäisenä etuliitteenä. Kolehmainen toteaa, että

(– –) jos nämä englannin [with] ja saksan elementit [durch, über, um, unter] hyväksytään prefikseiksi ja niiden yhdistelmät prefiksiverbeiksi, silloin myös suomessa ja virossa voidaan todeta olevan verbiprefiksien luokka. Sen edustajia olisivat suomessa esimerkiksi *alle-* (*alleviivata*), *jälleen-* (*jälleenrakentaa*), *myötä-* (*myötäelää*) ja *perään-* (*peräänkuuluttaa*). (Kolehmainen 2006: 4.)

⁷⁸ Kolehmainen (2006: 2) huomauttaa, että saksan kielen kieliopissa kutsutaan prefiksiverbeiksi hyvin monenlaisia ilmiöitä. Tämä tutkimus nojaa Dudenin (2005) *Präfixverben*-määrittelyyn.

⁷⁹ Kolehmainen (2006: 2–3) korostaa prefiksi- ja partikkeliverbien käsitteiden ja määritelmien selkiyttämistarpeellisuutta tutkimusalalla. Hänen mielestään ”epäselvä terminologia ja puuttuva tutkimustausta ovat hankaloittaneet kieltenvälistä vertailevuutta ja aiheuttaneet osin ennenaikaisia johtopäätöksiä ja kyseenalaistettavia arvioita”. Yhdyn tähän Kolehmaisen kritiikkiin.

Toisin kuin Kolehmainen, jonka mukaan suomessakin on olemassa prefiksiverbejä kuten englannin ja saksan kielessä, Hakulisen mukaan

(– –) luonteeltaan prefiksejä vierovana, suffiksivaltaisena kieleemme näkyy olleen tuiki vastahakoinen kääntymään tuollaiseen kansainvälisen kuvakielisyyden edustamalle niin sanoaksemme helpon leksikaalisen rikastumisen tielle. (Hakulinen 2000 [1941/1946]: 435, Kolehmaisen 2006: 2 mukaan).

Saksan partikkeliverbit, eli verbit, joiden alkuun liitetään partikkeli, ovat toisin kuin etuliiteverbit ns. *trennbare Verben*, eli eroavia verbejä, mikä näkyy verbitaivutuksessa:

fortziehen (muuttaa) → er/sie/es zieht **fort** (hän/se muuttaa), **losfahren** (lähteä), **wiedersehen** (nähdä taas), **vorbeigehen** (kulkea ohi), **zurückkommen** (saada takaisin).

Kolehmainen (2006: 4) painottaa, että ”erityisesti partikkeliverbien luokka on saksan kielen tutkimuksessa hyvin ristiriitainen. Partikkeliverbejä on vanhastaan ollut tapana tarkastella morfologisena sananmuodostuksen alan ilmiönä. Tämä näkemys on kyseenlaistettu vasta viime vuosina ilmestyneissä tutkimuksissa, jotka jäsentävät saksan partikkeliverbit syntaksin alaan kuuluvaksi ilmiöksi (Donalies 1999; Lüdeling 2001; Zeller 2001).

Järventaustan (2007: 167) mukaan Kolehmainen määrittelee partikkeliverbit verbin ja partikkelin muodostamiksi syntaktisiksi sanaliitoiksi, joiden keskeisenä tunnusmerkkinä pidetään sitä, etteivät verbi ja partikkeli liity kiinteästi toisiinsa vaan voivat sijoittua lauseessa kauas toisistaan. Kolehmainen (2006: 2) huomauttaa, että partikkeliverbin käsite on varsin uusi suomen kielen esityksissä, eikä ilmiöstä ole saatavilla yksityiskohtaista tutkimusta. Toisaalta Kolehmainen (2006: 4) korostaa, että partikkeliverbien luokkaan liittyy saksa-suomi-viro-unkari vertailussa eniten samankaltaisuutta. Kaikissa neljässä kielessä esiintyy partikkeliverbejä. Suomen partikkeliverbeiksi Kolehmainen (2006: 4) luettelee mm. *käydä läpi, ajaa alas, ottaa yhteen, vetää välistä, panna päälle ja kytkeä päältä*⁸⁰.

Partikkeliverbien muodostus on hyvin produktiivinen verbisanaston laajentamiskeino, jota saksalaiset ja muiden germaanisten kielten puhujat harrastavat paljon, kuten näkyi myös seuraavista käännöslainaesimerkeistä:

(86) Kölnin nimi *menee jälkeen* roomalainen aikaan. gulcahuKA07(vrt. *geht zurück, pro palautuu*). (5b).

⁸⁰ Katso myös VISK:in (§ 454–255) kuvaukset verbi-idiomeista ja partikkeliverbeistä. On muistettava, ettei näitä moniosaisia predikaatteja voida yleisesti rinnastaa. Osa partikkeliverbeistä on kuitenkin merkitykseltään idiomaatisoituneita ja niitä voidaan näin olleen pitää idiomeina (Kolehmainen 2006: 4).

- (87) Lisäksi hän antoi kahden tekstin, joista *löytämään ulos* mikä on alkuperäinen ja mikä on käännös. (– –) *Löytäimme ulos* paljon erilaisen alujen (– –) *löytäimme ulos*, että romaanejessa, *Mutta tutkijat löytävät ulos*, että käännöksejen televisiossa (– –) *juliamakK08* (vrt. *von denen man herausfinden musste, wir fanden heraus, fanden heraus, pro saatiin selville, saimme selville, saivat selville*). (5b).
- (88) Meidän täytyy *löytää ulos* kumpi teksteistä on käännös ja kumpi on kirjoitettu alun perin suomeksi. *martistK08* (vrt. *herausfinden, pro päätellä/saada selville*). (5b).

Esimerkki (87) on siinä mielessä hyvin informatiivinen, että *juliamakK08:n* toistuvan *löytää ulos* -verbin käyttö viittaa siihen, että kirjoittaja on vakuuttunut omasta oppijansuomen vastineestaan. Toinen havainto koskee kirjoittajien suomenkielistä sananmuodostuskykyä. Näyttää siltä, että ainakin kirjoittaja *martistK08* (88) on hyvin tietoinen siitä, ettei suomessa ole samankaltaisia partikkeliverbejä, joihin hän saksassa on tottunut. Suomessa verbit saavat lisämerkityksiä myös jälkeisillä adverbeilla: **ausatmen** vrt. hengittää **ulos**. *MartistK08* (88) siis soveltaa tätä tietoa omassa tuotannossa: *herausfinden* → 'löytää ulos' eikä 'uloslöytää'. Toisaalta saattaa myös olla niin, että kirjoittajat ovat vain kääntäneet partikkeliverbien taivutetut muodot sananmukaisesti (katso esimerkit 86, 87).

Käännöslainoja syntyi idiomien, kollokaatioiden, verbien ja myös yhdyssanojen (saks. Komposita) yhteydessä. Jakamalla seuraavat yhdyssanojen (89–102) suorat käännökset pienempiin osiin, alkuperäinen lähdekielinen vaikutus näkyy hyvin selkeästi oppijoiden tuotoksissa. Yhdyssanojen käännöslainojen vaikeatajuisuus saattaa olla monissa tapauksissa myös osittain leksikologisen siirtovaikutuksen aiheuttamaa, kuten seuraavassa esimerkissä:

- (89) Astrid Lindgren saanut *rauhahintaa* saksalainen kirjakauppa, vaihtoehtoinen nobelhintaa (– –) *corinmuKA08* (vrt. *den Friedenspreis, pro rauhanpalkinnon*). (5c).

Saksankielisellä *Preis*-sanalla on suomessa siis kahta vastinetta, josta tutkittava *corinmuKA08* (89) valitsi vääränlaisen.

Preis

(– –) 1 **hint**a, arvo, maksu (hintaa, palkkio, suoritus) (– –) 3 (Siegerpreis) **pääpalkinto**
(– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

- (90) Minun mielestä valtio täytyy antaa kerjäläiselle turva julkeisen nuku-paikkana ja *ruoka-painos* (– –) *doritba2KK08* (vrt. *Essensausgabe, pro ruoanjakelu*). (5c).

Ausgabe

(– –) 1 jakaminen (tavaroiden, ruoan), jako (jakaminen), jakelu (jakaminen), anto (– –) 9 (Auflage) **painos** (– –) (MOT 2010 Saksa 2.0, korostus lisätty).

Yllä olevassa esimerkissä doritba2KK08 (90) on valinnut käänösvastineiden keskeltä kontekstiin nähden merkityksettömän sanan, mikä hankaloittaa suuresti merkityksen avautumista. Sanakirjojen suuri siirtovaikutusvalta kielten opiskelussa näkyy hyvin tässäkin tapauksessa. Myös seuraavassa tapauksessa sanakirjan tarkka tutkiminen on ainoa keino selvittää sanojen eriävät merkitykset, jotta saadaan tietoa potentiaalisesta siirtovaikutuksesta:

(91) Pian me täytymme odottaa että me saamme *mokrosipsit* suhahili, kiinan tai korean puolesta. juliamaKK07 (vrt. *Mikrochips*, pro *mikrosiruja*). (5c).

JuliamaKK07 (91) on ilmeisesti ollut tietoinen siitä, että suomessa perunalastuja kutsutaan nojaten chips-anglismiin sipseiksi. Perunalastuja kutsutaan saksassakin anglismin mukaan Chips:eiksi. Chip-sana on kuitenkin hyvin monimerkityksinen ja voi tarkoittaa sekä pelimerkkiä, perunalastua että atk-sirua (Duden online). Chip-sanana polysemia⁸¹ näyttää olevan syy siihen, miksi juliamaKK07:n (91) käänöslaina saattaa jäädä suomalaisille epäselväksi. Suomen siru-sanana on myös monimerkityksinen, mutta merkitykset eivät täsmää saksan Chip-vastineen kanssa, koska siru-sana voi tarkoittaa atk-sirun lisäksi pientä sirpaletta (~ Scherbe), pirstaletta (~ Splitter) tai palasta (~ Stückchen) (MOT Kielitoiston sanakirja 2.0 2010).

On huomauttava, että seuraavan esimerkin (92) poikkeamalla ’*Kar-lauantaina* (Karsamstag)’ on kolme siirtovaikutuspiirrettä (sanankorvaus, sananmuokkaus ja osittainen käänöslaina). Näyttää siltä, että annahoKA08 (92) on ollut sitä mieltä, että *Kar*-onkin sidonnainen morfeemi, jota voidaan käyttää myös suomessa. Hänen käyttämänsä väliviiva saattaa toisaalta viitata myös epäilykseen:

(92) *Kar-lauantaina* (Karsamstag) on pitkä jumalanpalvelus illalla. *Pääsiäinensunnuntaina* lapset etsivät munaa puutarhassa. annahoKA08 (vrt. *am Karsamstag*, pro *pääsiäislauantaina*; vrt. *am Ostersonntag*, pro *pääsiäissunnuntaina*). (5c).

Myös esimerkin (93) poikkeamalla ’*christyttlapsia*’ on käänöslainan lisäksi myös ortografisen siirtovaikutuksen piirre:

(93) Lapset odottavat *christyttlapsia* (– –) johanduKA08 (vrt. *das Christkind*, pro *Jeesus-lastat*). (5c).

⁸¹ Luokittelen Chip- ja siru-sanat polysemiaan kuuluviksi. Duden (2005: 1147) muistuttaa kuitenkin siitä, että homonymian ja polysemian erottelu toisistaan saattaa olla kuitenkin vaikeaa.

Seuraavaksi muita yhdyssanojen käännöslainoja:

- (94) Se on juhliinaan pakanallinen juhla kuinka *talvi- ja kesäaurinkokäännös*, (– –) hannopiKA07 (vrt. *Winter- und Sommersonnenwende*, pro *talvi- ja kesäpäivänseisaus*). (5c).
- (95) *Maasotassa* Köln hävitettiin kamala pommin kautta. kathajuKA07 (vrt. *Im Weltkrieg*, vrt. *maailmansodassa*). (5c).
- (96) Tuttuin kirjat ovat Pippi Langstrumpf, kertomusilla lapset bullerbüsta, Emil, Madicken, Kalle Blomkvist ja *Ronja Ryöstäjätytär*. corinmuKA08 (vrt. *Ronja Räubertochter*, pro *Ronja Ryövärintytär*). (5c).
- (97) Minun *mielisuomalainen* on Anssi Koivuranta. KathaJaHA10 (vrt. *Lieblingsfinne*, pro *lempisuomalainen*). (5c).
- (98) *Nukkuhuonissa* on vuode joka minun isä itse on rakentanut. MareiKuHA10 (vrt. *im Schlafzimmer*, pro *makuuhuoneessa*). (5c).
- (99) Minun mielestä valtio täytyy antaa kerjäläiselle turva julkeisen *nuku-paikkana* ja ruoka-painos (– –) doritba2KK08 (vrt. *Schlafplatz*, pro *yöpymispaikka*). (5c).
- (100) Sitten ensimmäinen *palokuntamies* aloittaa kivetä ylös. frauksccKK07 (vrt. *Feuerwehrmann*, pro *palomies*). (5c).

Edellä olevista yhdyssanojen käännöslainoista näkyy hyvin, että käännöslainat sisältävät myös hyvin paljon sananmuodostukseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä⁸², kuten esimerkin (98) poikkeama *nukkuhuonissa* ja esimerkin (99) poikkeama *nuku-paikkana* havainnollistavat. Molemmat käännöslainat perustuvat olettamukseen, että huoneita, joissa nukutaan, kutsutaan myös tämän toiminnan mukaisesti. Saksalaisia suomenoppijoita saattaakin ihmetyttää miksei suomessa kutsuta huonetta, jossa nukutaan 'nukuhuoneeksi' ('Schlafzimmer'), vaan makuuhuoneeksi. Oppijat eivät ilmeisesti vielä tunne maata-verbiä, mikä tarkoittaa liegen-vastineen lisäksi myös schlafen:

maata

(– –) 1 liegen (liegt, lag, gelegen hat / Itäv, Sv, E-S ist), ruhen 2 (nukkua) **schlafen** (schläft, schlief, geschlafen hat) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Oppijoiden sananmuodostuskyky näkyy hyvin myös seuraavassa esimerkissä (101), joissa *epä-* prefiksin avulla on muodostettu adjektiivin vastakohta. Tämä vastaa saksassa *un-* adjektiivia (Buchholz 2005: 193). Sekä suomessa että saksassa *un/epä-* prefiksin avulla voi johtaa sekä uusia adjektiivia että substantiiveja (Duden 2005: 673, Buchholz 2005: 193). Semanttiset kentät eivät kuitenkaan täsmää täysin kuten seuraavat sanaparit havainnollistavat:

⁸² Tässä tutkimuksessa sananmuodostukseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä ei luokiteltu erikseen, vaan sisällytetään käännöslainoihin, myös esimerkki (101).

Glück (– –) Glücksfall	1 onni (– –)
Unglück (– –) Unfall	1 onnettomuus (tapaturma, vahinko), tapaturma, vahinko (– –) 7 (Pech, Mißgeschick) vastoinkäyminen, epäonni, huono onni (– –)
epäonni	(– –) 1 Missgeschick (n; die ~e), Unglück (n; ei mon), Misserfolg (m; die ~e) 2 Pech (n; ei mon) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Onni vastaa saksaksi Glück-sanaa, kun taas epäonni vastaa saksassa Missgeschick-sanaa. Unglück-sana vastaa sen sijaan ensisijaisesti onnettomuus-sanaa. Hyvärinen (1995: 200) toteaa, että nominaaliprefiksillä *un-* on saksan adjektiiviantonyymien muodostuksessa tärkeä rooli, kun taas suomen *epä-* on ”epäsuomalaista lainavaikutetta eikä sitä lasketakaan aidoksi prefiksiksi”, mikä havainnollistuu seuraavien eri germaanisten kielten ja suomen kielen sanavertailun avulla: **unglücklich** ~ **unhappy** (eng) ~ **olycklig** (ruo) vrt. **onneton** (*epäonnellinen)⁸³. Kuten vertailusta pistää silmiin, suomen kieli suosii siis substantiivikantaisia *-tOn* -suffiक्सimuodosteita saksan adjektiivikantaisten *un-* (eng. *un-*, ruo. *o-*) prefiksimuodosteiden vastineena, kuten Hyvärinen (1995: 200) nostaa esille. HannabeKK07 (101) oli ilmeisesti tietämätön tästä suomen ja saksan erosta:

(101) Ehkä uusia lanasanoja ovat vielä liian *epätuttu* (– –) HannabeKK07 (vrt. *unbekannt, pro tuntemattomia*). (5c).

Lähdemäen (1995: 74) mukaan yllä oleva esiintymä on uudismuodoste, koska oppija on itse keksinyt sanan, joka noudattaa sananmuodostuksen sääntöjä. Tällaisia uudismuodosteita voidaan pitää Vibergin mukaan (1989: 39, Lähdemäen 1995: 74 mukaan) yleistämisen erikoistapauksina. On siis pidettävä mielessä, ettei edes sananmuodostuksen keinoilla saa samaa merkitystä välitettyä toiseen kieleen kuten seuraavassa esimerkissä:

(15) Karjalassa oli jo *17-luvulla* vaikutukset länsistä. *20-luvulla* Suomessa oli kansallisromantiikka, (– –) martist3KK07 (vrt. *im 17. Jahrhundert, im 20. Jahrhundert, pro 1600-luvulla, 1900-luvulla*). (5c).

Esimerkissä (15) on käytetty ilmeisesti saksankielistä mallia viitattaessa vuosisatoihin. Suomessa on kuitenkin saksasta poikkeava käytäntö viitata vuosisatoihin, jota on nou-

⁸³ Hyvin produktiivinen uusi lainaprefiksi suomessa on myös saksan *über-*, kuten Männikön (2009: 15) viitaamassa mainoslauseen esimerkissä: Saksa on überhauska maa, Deutschland ist ein * überlustiges Land’.

dettava, jotta vältytään väärinkäsityksiltä. '17. Jahrhundert' on siis suomessa 1600-luku ja '20. Jahrhundert' pitää kääntää 1900-luvuksi.

Seuraavaa esimerkkiä (102) voidaan pitää *false friends (petolliset ystävät)*⁸⁴ -esimerkkinä. Tässä tutkimuksessa petolliset ystävät on katsottu kuuluviksi käännöslainoihin, eli sananmerkityksen alakategoriaan, koska sanojen muoto johtaa sanojen merkityksen siirtämiseen. Petolliset ystävät ovat Ringbomin (1987: 52) mukaan sellaisia siirtovaikutuksen esiintymiä, joissa lähdekielen sanan merkityksen on virheellisesti oletettu olevan samanlainen kuin kohdekielen muodollisesti samankaltaisen sanamuodon merkitys⁸⁵. Lähdekielinen siirtovaikutus johtaa tässä tapauksessa kohdekieliseen sanamuotoon, jolla on kuitenkin eri merkitys kuin lähdekielisellä muodolla: ”We had a large number of bulls and several cups of tea (S. *bulle* = 'bun') (Ringbom 2001: 65); ”This affects the health of people. I am one offer of this. (Sw. *offer* = 'victim') (Ringbom 2006: 42).

Toisin kuin Ringbomin (1987: 124) tutkimuksessa, jossa suurin osa virheistä johti nimenomaan sanojen ”petollisesta ystävydestä” (katso ja vertaa Ringbomin (1987: 156–162) esimerkkejä), tässä tutkimuksessa petollisten ystävien aiheuttamat poikkeamat olivat hyvin harvinaisia, mikä johtuu todennäköisesti kielityologisista syistä. Seuraava esimerkki on kuitenkin pidettävä petollisten ystävien vaikutuksen tuloksena: (102) Haluan ostaa *pari lahjoja*. YvonnWoHKA10 (vrt. *ein paar*, pro *muutamia*). (5c). Yllä olevassa esimerkissä YvonnWoHK10 (102) olisi todennäköisesti halunnut ilmaista aikomuksensa siitä, että hän haluaa ostaa *muutamia lahjoja* (~ *ein paar Geschenke*) eikä vain *pari lahjaa* (~ *zwei Geschenke*). Sanamuotojen *paar/pari* samankaltaisuus on tässä tapauksessa johtanut siirtovaikutusesiintymään.

Tutkimuksessani esiintyy kaksi funktiovaihtoa, joissa saksan aikamuodot siirtyivät oppijansuomeen. Perinteisesti aikamuotoja koskeva siirtovaikutus on luokiteltu kielipipilliseksi siirtovaikutukseksi (katso Vuorinen 2007). Tässä tutkimuksessa saksan aikamuotojen suora kääntäminen nähdään kuitenkin leksikaaliseksi siirtovaikutuspiirteeksi, eli käännöslainaksi. Haverinen ja Korkalo (1995: 53) huomauttavat omien havaintojensa perusteella, että saksalaista preesensia samaistetaan usein suomalaisen preesens-muotoon⁸⁶, kuten heidän antamansa esimerkki havainnollistaa: ”Wie lange bist

⁸⁴ Ringbom (2001: 65, 2006: 42) kutsuu ns. petollisia ystäviä myös täysin tai osittain petollisiksi sukulaissanoiksi (*totally or partially deceptive cognate*).

⁸⁵ Lähdemäki (1995: 69) määrittelee ”petolliset ystävät” vaillinaisesta ekvivalenssista johtuviksi virheiksi.

⁸⁶ Weinreich (1977: 62, Haverisen & Korkalon 1995: 53 mukaan) kutsuu tällaista aikamuotojen samaistumista funktiovaihdoksi (Funktionswechsel). Toisin kuin Haverinen ja Korkalo (1995: 53), joiden mu-

du schon hier? → Kauanko *olet* jo täällä?” Myös Vuorinen (2007: 95–97) on pro gradu -tutkimuksessaan havainnut, että saksalaiset suomenoppijat käyttivät saksan vaikutuksen alaisena suomen perfektin sijaan preesensia tai imperfektiä ja suomen imperfektin sijaan perfektiiä tai pluskvamperfektiä.

Buchholzin (2005: 92) mukaan saksalaisille ei ole helppoa päätellä milloin suomessa pitäisi käyttää imperfektiä ja milloin perfektiiä, koska perfektin ja imperfektin käyttö on erilaista suomen ja saksan kielessä. Suomen kielessä perfekti viittaa menneen ajan tempukseen, mutta ”perfektiä voisi pitää osittain myös menemättömän ajan tempuksena” (VISK§ 1534), koska VISK:in mukaan

(– –) apuverbin preesensmuodosta johtuu, että perfektin ilmaisevan menneenkin tilanteen sisältö tulkitaan merkitykselliseksi, relevantiksi viittaushetken ja puhehetken kannalta. **Päättynytkin tilanne esitetään ikään kuin mennyt olisi läsnä nykyisyydessä**, jopa siinä määrin relevanttina puhujan nykyisyyden kannalta, että perfektiiä voisi pitää osittain myös menemättömän ajan tempuksena. (VISK § 1534, korostus lisätty.)

Saksan kielessä sen sijaan perfekti nähdään pääasiallisesti menneen ajan tempuksena (*Vorzeitigkeitstempus*). Kerronnan tapahtumaa esitellään puhehetkeä (*Sprecherzeitpunkt/Orientierungszeit*) aikaisempaan tai päätettynä (Duden 2005: 505). Tästä syystä suomen perfektin vastineena saksan kielessä ei ole saksan perfekti, kuten Tarvainen toteaa:

Suomessa käytetään perfektiiä yhdessä temporaaliadverbiaalin kanssa ilmaisemaan, että asiantila on alkanut tiettyä hetkenä menneisyydessä ja jatkuu vielä nykyhetkellä. Suomessa ajatellaan tällöin enemmän tapahtuman mennyttä kuin nykyistä osaa, siksi tempus on perfekti. Saksalainen ajattelee enemmän tapahtuman jatkumista nykyhetkeen, sillä suomen perfektin vastineena on preesens. (Tarvainen 1985: 130.)

Esimerkin (16) poikkeama *elämme yhdessä* havainnollistaa tätä funktiovaihtoa⁸⁷.

(16) 1971 Manfred ja minä *olemme menneet naimisiin ja elämme yhdessä* siitä saakka. Sa binBrHK10 (vrt. *haben geheiratet*, pro *menimme naimisiin*; vrt. *leben zusammen*, pro *olemme eläneet yhdessä*). (5d).

Toisin kuin suomalainen, joka siis ajattelee menneisyydessä aloitetun yhteiselämän jatkumista, saksalainen tarkastelee yhteiselämän jatkuvuutta nykyisyyden kannalta

---

kaan funktiovaihto on kieliopillisen interferenssin vaikutusta, lasken funktiovaihdot leksikaalisiksi siirtovaikutuspiirteiksi, käännöslainan alakategoriaksi.

⁸⁷ Vertaa myös Vuorisen löytämään poikkeamaan: ”... mutta *asuu* nyt jo jotain 28 tai 30 vuotta täällä saksassa. (Fi. ... , mutta *on asunut* nyt jo täällä Saksassa noin 28-30 vuotta. Dt. ... , *wohnt* aber jetzt schon seit 28 oder 30 Jahren hier in Deutschland.)” (Vuorinen 2007: 96).

(olemme eläneet yhdessä vrt. wir leben zusammen) ja siirtää saksan nykyisyyden näkökulman oppijansuomeensa (wir leben zusammen → elämme yhdessä).

VISK:in (§ 1530) mukaan suomen imperfekti viittaa tiettyyn ajankohtaan menneisyydessä. Tätä tarkennetaan leksikaalisella lisätiedolla kuten seuraavilla sanoilla *eilen, silloin, viime kesänä, vuonna 1809*. Esimerkin (16) esiintyvä poikkeama *olemme menneet naimisiin* havainnollistaa, että suomen imperfektin vastine on saksassa usein perfekti⁸⁸. Tämä korostuu myös seuraavassa esimerkissä:

(103) Elokuva *on voittanut* vuonna 2005 Jussi – palkinnon, ja oli oikein tulosekas. jenniraKK08 (vrt. Der Film *hat* 2005 den Jussi-Preis *gewonnen*, pro Elokuva *voitti* vuonna 2005 Jussi-palkinnon). (5d).

Tarvainen (1985: 127) muistuttaa, että saksassa ”perfektin ja imperfektin välinen työjako on (– –) hämärtynyt perfektin laajentaessa aluettaan imperfektin kustannuksella (– –)”. Buchholz (2005: 92) lisää, että oikean aikamuodon valinta on usein kontekstisidonnainen, vaikka nykyään suositaan perfektiä. Saksankielisen suomen(alkeis-)oppijan näkökulmasta pidän Buchholzin (2005: 92) antamia yksinkertaistettuja nyrkkisääntöjä oikean aikamuodon valintaan hyvin käyttökelpoisina:

- 1) Tarkkaa ajankohtaa ilmaistaessa käytetään imperfektiä ja
- 2) Jos merkitys ”tähän asti” on havaittavissa, kyseessä on oltava perfektin aikamuoto.

4.3.6 Semanttinen laajennus

Semanttisen laajennuksen esimerkkejä esiintyi sekä alkeistason että keskitason teksteissä. Eniten piirteitä esiintyi kaksois- ja kolmoisverbiagenttien yhteydessä, eli monimerkityksellisten verbien yhteydessä. Keskitason teksteistä löytyi 43 ja alkeistason teksteistä 10 piirrettä, jotka liittyvät (6b)-kategoriaan. Myös monimerkitykselliset konjunktiot ja prepositiot, eli ns. muut polysemian agentit (6c), sekä sanakenttien laajennukset (6a) tuottivat transferin poikkeamia, katso taulukko 10.

⁸⁸ Vertaa myös Vuorisen löytämään poikkeamaan: ”Viime kesänä *olen muuttanut* uuteen asuntoon. (Fi. Viime kesänä *muutin* uuteen asuntoon. Dt. Im letzten Sommer *bin* ich in eine neue Wohnung *eingezogen*.)” (Vuorinen 2007: 97).

TAULUKKO 10: Semanttinen laajennus alkeis- ja keskitason teksteissä.

SEMANTTINEN LAAJENNUS	Alkeistason tek- tien poikkeamat	Alkeistason tek- tien piirteet	Keskitason tek- tien poikkeamat	Keskitason tek- tien piirteet
6a) Sanakenttien laajennus	4	4	7	8
6b) Kaksois- ja kol- moisverbiagentit (polysemia)	10	10	54	43
6c) Muut polysemian agentit	7	7	11	8
yhteensä	21	21	72	59

Eri kielten lekseemien tai sanakenttien struktuurien erilaisuudet aiheuttavat interlingvaalisia sanastovirheitä⁸⁹. Grönholm (1992: 23) muistuttaa, että haitallisen interferenssin ja virheiden mahdollisuus on suuri, jos kohdekielen strukturi ei ole ekvivalentti lähtökielen struktuurin kanssa. Tällaiset epäsymmetriset struktuurit aiheuttavat yleensäkin virheitä kielenoppimisessa (Grönholm 1992: 34). Lähdekielen ja kohdekielen semanttisten struktuurien ollessa epäsymmetrisiä esiintyy usein lähdekielen siirtovaikutusta semanttisen laajennuksen muodossa⁹⁰. Semanttisesta laajennuksesta on siis kyse, kun oppija siirtää lähdekielen sanan laajemman merkityssisällön kohdekielen sanaan. Keskeisenä tekijänä saattaa olla semanttinen lähekkäisyys kuten seuraavissa esimerkeissä, joissa oppijat ovat lähdekielen sanan pohjalta laajentuneet kohdekielen sanan merkitystä:

- (104) *Lähin iso juhla* on pääsiäinen ja se on oikein tärkeä kirkollinen juhla. annahoKA08 (vrt. *die nächste große Feier*, pro *seuraava iso juhla*). (6a).
- (105) (– –) ja näytti asenteita käännöksiä ja käännöskieltä kohtaan käsittelevillä *statistikkeilla* (– –) melanmu2KK08 (vrt. *mit Statistiken*, pro *tilastoilla*). (6a).
- (16) Kun tulen kotiin isoäitini *keittää*. AntonDöHA10 (vrt. *kocht*, pro *laittaa ruokaa*). (6a).
- (106) Vapaa-aikana minä urheilen, luen, *keittän* ja tavaan ystäviä. JenniMüHA10 (vrt. *ich koche*, pro *laitan ruokaa*). (6a).

⁸⁹ James luettelee seuraavat virheet keskeisemmiksi merkityksenhämmennyksen (*confusion of sense relation*)-alakategorian semanttisiksi virheiksi:” (a) Using a more general term where a more specific one is needed (**superonym** or **homonym**). The result is an underspecification of the meaning: The flowers had a special *smell (*scent, perfume*), (b) Using to specific a term (hyponym for superonym): The *colonels (*officers*) live in the castle, (c) Using the less apt of two co-hyponyms:... a decision to *exterminate (*eradicate*) dialects, She is my *nephew, (d) Using the wrong one from a set of near-synonyms: ...a *regretful (*penitent, contrite*) criminal or sinner...” (James 1998: 151).

⁹⁰ Ringbomin (2001: 62) sanoin:” In semantic extension errors, the learner assumes that what is a homonym or a polysemous word in the L3 has a meaning corresponding to what is most commonly the core meaning of the equivalent L1 word.”

- (107) Jarmo Jantusen luento „Käänökset Suomessa ja suomennosten kieli“ *toimii* laadulta käänökset ja alkuperäiset suomen tekstit. sandrspKK08 (vrt. *handelte von, pro käsitteli*). (6a).
- (108) *Isekauppatori aina tapahtuu tiistaina* ja perjantaina aamupäivällä. peterdwhK07 (vrt. *Der Isemarkt findet statt, pro isekauppatoria pidetään*). (6a).

Kaikki yllä olevat esimerkit ovat semanttisesta laajenuksesta huolimatta kontekstin perustella hyvin ymmärrettäviä, mutta esimerkit näyttävät selvästi miten suomen ja saksan semanttiset assosiaatiot eroavat toisistaan. Suomessa *keittäminen* assosioidaan ensisijaisesti veden kiehauttamiseen, kun taas saksassa *kochen*-verbi sisältää monipuolista ruoanlaittoa (Duden online). Myös Vuorinen (2007: 121) on löytänyt tutkimuksissaan siirtovaikutuksen esimerkkejä, jotka liittyvät *kochen*-verbin vaikutukseen. MelanmuKK08 (105) on ilmeisesti käyttänyt *statistiikka*-sivistyssanaa saksan *Statistik*-sanon laajemman merkityskentän mukaisesti. Suomessa *statistiikka*-sanalla tarkoitetaan ensisijaisesti tilastotiedettä, kun taas saksassa *Statistik*-sanalla viitataan sekä tilastotieteisiin että tilastoihin.

Esimerkit havainnollistavat myös, miten sanakirjan käyttö, eli leksikologinen vaikutus, on saattanut johtaa oppijoita harhaan. Leksikologinen siirtovaikutus muistuttaa hyvin paljon opetukseen liittyvää siirtovaikutusta ja sitä voidaankin pitää tämän osana, koska tulosten perusteella näyttää siltä, että oppilaita pitäisi totuttaa heti opintojen alussa perusteellisemmiksi ja kriittisemmiksi sanakirjan käyttäjiksi. On kuitenkin muistettava, ettei kaikille sanoille löydykään vastineita, koska kyseiset käsitteet eivät ole olemassa toisessa kulttuurissa ja kielessä, kuten saksaan kulttuuriin liittyvät sanankorvaukset näyttivät (Lähdemäki 1995: 69).

Lisäksi saattaa olla, että sanojen sävyt ja niiden käyttö ei täsmää molemmissa kielissä. PeterdwhK07 (108) on käyttänyt *tapahtua*-verbiä liian laajasti, koska esimerkissä saksan *stattfinden*-verbiä ei voi korvata *tapahtua*-verbillä. Toisin kuin saksalainen, joka ajattelee, että *tori* voi esiintyä itsenäisesti, eli on aktiivinen tekijä (agentti), suomalainen ajattelee, että *tori* on jonkun pitämä. Silloin on käytettävä passiivia, koska *toria* nähdään kohteena eikä tekijänä (Alho & Kauppinen 2009: 175)⁹¹.

Hankaliksi osoittautuvat useimmiten myös semanttisten assosiaatioiden ja semanttisten struktuurien erot kuten seuraavissa jennizeKK07:n esimerkissä (109, 110), joissa sanaparit *syy-syyllisyys* ja *maa-maaperä* aiheuttavat semanttisia sekaannuksia, koska niihin voi viitata saksaksi yhdellä sanalla:

⁹¹ Katso mm. Järventaustan (1997) artikkeli: Zur Agentivität und Topikalität des Subjekts am Beispiel des Deutschen und des Finnischen.

(109) Se ei ole *syllisyydeni* että sinä kiipeilit piipuun! jennizeKK07 (vrt. *meine Schuld*, pro *minun syyntä*). (6a).

Schuld (– –) **1 syy**, vika *Es ist meine ~ / die ~ an mir* Se on minun syyntä
(– –) **2 (Schuldgefühl) syllisyys** (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

(110) Se kestää ikuisuuden, mutta he ovat hyvin iloisesti jos ovat *maaperän*. jennizeKK07 (vrt. *auf dem Erdboden*, pro *maan pinnalla*). (6a).

Boden (– –) **1 maa** (maaperä, maapohja), **maaperä** (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Suomen maa-sana onkin hyvin monipuolisesti leksikaalistunut, kuten alla olevasta luettelosta näkyy:

maa

1. maapallo, Tellus. *Aurinko, maa ja kuu.*

Täht., erisn. Kuu kiertää Maata.

2. vars. usk. (näkyvä) maailma, maanpiiri. *Alussa Jumala loi taivaan ja maan VT. Tapahtukoon sinun tahtosi, myös maan päällä niin kuin taivaassa KATE-KISMUS. Maan ääriin asti. Rauha maassa. Luvata maat ja taivaat mitä tahansa, kaikki mahdollinen. Maan hiljaiset vaatimattomina elävät ihmiset.*

3. maapallon pinnasta, maanpinnasta. *Maa paljastuu lumen alta. Maa vihertää. Maan alla [= sisässä], päällä [= pinnalla]. Korkealla maan yläpuolella. Kaupunki hävitettiin maan tasalle. Vetää jtk maata pitkin. Nukkua paljaalla maalla. (– –)*

4. kallioperää peittävät maalajikerrostumat; maaperä, -pohja. *Hiekka-, kangas-, vesijättömaa. Maa on roudassa. Vesi imeytyy maahan. (– –)*

5. maalajeista: hiekka, sora, multa tms. *Rakennus-, täytemaa. Oja täytettiin maalla. Pengerrykseen ajettu maa. Muuttua maaksi maata.*

6. maasto, maastokohta. *Mäki-, tasamaa. Tasaista, kivikkoista maata. Alavilla mailla hallanvaara.*

7. alueesta, seudusta. (– –)

c. Maalla, maalta, maalle maaseudulla. *Asua maalla. Maalla syntynyt. Viettää lomansa maalla. Mennä [lomalle] maalle. Muuttaa maalta kaupunkiin. Oltiin viikonloppu meidän maalla ark. kesämökillä.*

8. tietty valtiollinen alue, valtakunta, valtio. (– –)

(MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0 2010, korostus

lisätty).

Maa-sanan monipuolinen leksikaalistuminen, maapallosta valtioon, saattaa tosiaan tuottaa suomenoppijoille hyvin paljon hankaluuksia. Grönholm (1992: 34) nostaa ruotsinkielisten suomenoppijoiden hankaluuksia esiin viittaamalla siihen, ettei esimerkiksi ruotsin *jord*-sanalla ole 'valtakunnan, valtion' merkitystä. Saksassa *Land*-sana, joka sisältää 'valtakunnan, valtion' merkityksen, vastaa ruotsin *land*-sanaa. Alla oleva luettelo mahdollisista muista maa-sanan vastineista saksassa näyttää, että samoin kuin ruot-

sinkieliselle myös saksankieliselle suomenoppijalle maa-sanana monipuolinen leksikaalistuminen saattaa tuottaa paljon päänvaivaa:

maa 1 s, *maapallo* **1 Erde** (f; ei mon), Erdkugel (f; ei mon) (astron) **2 Tellus** (m) **3** (maaperä, maapohja) Grund und Boden, **Boden** (m; *mon* die Böden), Grund (m; ei mon), Grund und Boden, Erdreich (n), Erde (f; ei mon), Erdoberfläche (f; die ~n) *maa / maaperä / maapohja* Grund und Boden, *kellistää / kaataa nurin / nujer-taa* zu Boden schlagen, *maatua / multaantua* zu Erde werden **4** (maailma, mainen elämä) Erde (f; die ~n; harv mon) **5** (maanpinta, alustana, ainekerroksena) **Erde** (f; ei mon), **Boden** (m; *mon* die Böden), Erdboden (m; *mon* die Erdböden) *maata ~ssa* auf der Erde liegen **6** (maasto) **Gelände** (n; die ~) **7** (sot) Terrain (n; die ~s) **8** (meren, *maa* veden vastakohta, manner) Land (n; ei mon), Festland (n; *mon* die Festländer) *maitse* zu Lande **9** (valtiollinen alue) **Land** (n; *mon* die Länder), Territorium (n; die Territorien) **10** (maaseutu) Land (n; ei mon) **11** (alue, seutu, tienoo) **Gebiet** (n; die ~e), Gegend (f; die ~en), Region (f; die ~en) (– –) **4** (valtio) Staat (m; die ~en), Land (n; *mon* die Länder).

(MOT Saksa 2.0 2010, korostus

lisätty).

Lähdemäen (1995: 69) mukaan oppijat ovatkin samankaltaisessa tilanteessa kuin sanakirjantekijät, koska heidän on tunnistettava ekvivalenttiehdokkaat ja sen jälkeen heidän pitää valita näistä sekä semanttisesti että pragmaattisesti parhaat mahdolliset vastineet niille lähdekielen sanoille, joiden merkitykset he haluavat ”siirtää” suomen kielelle pyrkien aina täydellisten ekvivalenttien valintaan. Grönholm (1992: 23–24) toteaa, että jos lähdekielen sanalle löytyy kohdekielestä kaksi vastinetta, oppija saattaa yleistää toisen näistä vastineista kaikkiin tapauksiin. Tämä onkin alkuvaiheessa normaalia, koska sanavarasto on rajallinen eikä oppija pysty vielä huomioimaan kaikkia kohdekielen dimensioita kuten jennizeKK07:n (109, 110) poikkeamat näyttävät.

Seuraavaksi tarkastellaan siis kaksois- ja kolmoisverbiagentteja, joiden yhteydessä esiintyi runsaasti semanttista laajennusta, erityisesti keskitason oppijoiden teksteissä (43 piirrettä). On erittäin tärkeää muistaa, että sekä interlingvaaliset että intralingvaaliset syyt voivat olla yhtäaikaan vaikuttamassa oppijankieleen tuottamiseen. Tämä korostuu mielestäni erityisesti monimerkityksellisten kaksois- ja kolmoisverbiagenttien yhteydessä. Grönholm (1992: 56) toteaa omassa tutkimuksessaan, että ruotsinkielisten suomenoppijoiden tekemien lekseemivirheiden yhteydessä korostuu ”luonnollisesti intralingvaalinen vaikutus”.

Tutkimuksessani keskistyn kuitenkin potentiaalisten interlingvaalisista syistä aiheutuneiden siirtovaikutuspiirteiden esiintymiseen. Lasken kaksois- ja kolmoisagentit potentiaalisiksi interlingvaalisiksi siirtovaikutuspiirteiksi, jotka ilmenevät oppijan-suomessa mm. semanttisena laajenuksena. Totean kuitenkin, että intralingvaalinen

vaikutuskin saattaa olla hyvin vahvasti taustana ja joskus jopa dominoiva siirtovaikutuspiirre. Suomen kielen lekseemien rakenteesta johtuen sanasto rakentuu pitkälti samankantaisista johdoksista, jotka ovat äänteellisesti likeisiä ja semanttisesti läpinäkyviä. Tämä tarkoittaa oppijan näkökulmasta sitä, että ”valitettavasti suomen muuten hyödylliset johdotukset saattavat osoittautua analogia-ansaksi” (Siitonen 1996: 73).

Yhdeksi ”analogia-ansaksi” Siitonen mainitsee sanaparin *kuulla* ja *kuunnella*, joka aiheutti myös tämän tutkimuksen tutkittaville semanttisen läheisyyden takia hankaluuksia (katso myös Vuorinen 2007: 123). Olen laajentanut havaintojeni perusteella kaksois-agentini *kuulla-kuunnella* kolmoisagentiksi *kuulla-kuunnella-kuulostaa*, koska saksan vastineet ovat osittain limittäisiä, kuten seuraava sanojen vertailu havainnollistaa:

kuulla	_____	hören
kuunnella	_____	anhören (aufmerksam/tarkkaavaisesti)
	_____	zuhören
kuulostaa	_____	klingen

Semanttinen läheisyys tai ns. analogia-ansa aiheutti vielä keskitason oppijoille sekaannuksia väärän verbivalinnan takia, kuten alla olevat esimerkit havainnollistavat:

- (111) Iltapäivällä (– –) *kuulen musiikkia* tai piirrän kuvia. Yliopistossa suomen kurssissa (– –) *kuulemme musiikkia*. StephSTHA10 (vrt. *höre ich Musik (an)*, *hören wir Musik (an)*, pro *kuuntelen musiikkia*, *kuuntelemme musiikkia*). (6b).
- (112) Se *kuunele* uskomaton, mutta tutkielmat ovat osoittaneet, että myös opiskelijat, joka eivät ole puhuneet koskaan suomea, (– –) martist4KK07 (vrt. *es hört sich an*, pro *kuulostaa*). (6b).
- (113) (– –) mutta *kuullevat* joskus koulutuntia radiosta tai netistä. AnnalFrHK10 (vrt. *sie hören*, pro *he kuuntelevat*). (6b).
- (114) *Kuuluu* ihan naurettavalta kun käytetäisiin saksaan käännetyn sanan „Mutterbrett“. annehe3KK07 (vrt. *hört sich an*, pro *kuulostaa*). (6b).

Oppijankielelle onkin erityisesti alkuvaiheessa ominaista, että verbijärjestelmä yksinkertaistuu. Grönholm (1992: 40) muistuttaa, että oppijan kannalta verbin kannan ilmaisema semanttinen sisältö on tärkein ja riittävin. *Kuulla*, *kuunnella* ja *kuulostaa* verbien yhdistävä semanttinen sisältö onkin ’hören’. Tästä syystä saksankieliset suomenoppijat näyttävät olevan taipuvaisia käyttämään yleistettyjä ’hören’-vastineita oppijansuomessaan.

Grönholm (1992: 38) toteaa lisäksi, että passiivis-refleksiivisten U-verbien, kuten *kuulua*, käyttö on erittäin pulmallista ruotsinkielisille samoin kuin saksankielisille. U-verbien käyttöä on hyvin vaikeaa opettaa oppijoille, joiden äidinkielessä ei ole vastaavaa verbityyppiä. Toisaalta on muistettava, että nämä poikkeamat saattavat olla myös

huolimattomuuden aiheuttamia. On hyvin mahdollista, että seuraavassa esimerkissä (115) kerstscKK07 on saattanut unohtaa u-kirjaimen:

(115) Ana sanoo ja hänen äntään *tuskin kuuli*. kerstscKK07 (vrt. *war kaum zu hören*, pro (tavallisemmin) *tuskin kuului*). (6b).

Esimerkissä (115) esiintyvä kuulua-verbiä onkin käännettävä man-passiivi -ilmauksella tai vaihtoehtoisesti infinitiivirakenteella saksaksi:

hänen äänensä tuskin kuului   ~   man hörte ihre Stimme kaum/
ihre Stimme war kaum zu hören

Kuulla-kuulua verbiparin lisäksi myös verbiparit löytää-löytyä sekä maistaa-maistua aiheuttivat sekaannusta:

(116) Kölnissä kerjäläisiä on monta ja *niitä löytää* useimmiten raitiovaunulta. melanmu3KK08 (vrt. *die findet man*, pro *niitä löytyy*). (6b).

(117) (– –) ja minusta soija-liha ei ole samaa asiaa kuin oikea liha. Se *ei maista* samalta. frauks2KK07 (vrt. *schmeckt nicht*, pro *ei maistu*). (6b).

Buchholzin (2005: 131–132) mukaan ns. U-verbit, eli verbit, jotka on muodostettu refleksiivisillä verbijohdoksilla (katso VISK § 303), vastaavat pääsääntöisesti saksan refleksiivisverbejä tai saksan passiivia. Grönholm (1992: 39) korostaa, että suomen ylidiferentioitumista on kaikkein vaikeinta tajuta silloin, kun on vain yksi verbi, joka kontekstin mukaan voi vaihdella semanttisesta aktiivisuudesta (löytää ~ finden) passiivisuuteen (löytyä ~ gefunden werden). Näyttää siltä, että saksalaiset suosivat ja yleistivät U-verbien transitiivisia vastineita, koska saksan kielessä ei ole itsenäistä verbityyppiä, joka vastaisi U-verbityyppiä. Refleksiivisten verbijohdosten lisäksi myös kausatiiviset verbijohdot aiheuttivat erityisesti kahden verbiparin yhteydessä sekaannusta, koska verbiparit voidaan kääntää saksaksi samoilla verbeillä kuten seuraava vertailu näyttää:

aloittaa	(– –) anfangen (– –) mit etw beginnen
alkaa	(– –) beginnen (– –) anfangen (– –)
muistaa	(– –) sich an <akk> / etw <gen> erinnern
muistuttaa	(– –) erinnern (erinnert hat; an <akk> ~) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Leksikologinen vaikutus saattaa siis johtaa harhakäsitykseen siitä, että verbit *aloittaa* ja *alkaa* olisivat täydellisiä synonyymejä kuten myös verbit *muistaa* ja *muistuttaa*, vaikka niiden käyttö eroaa suomessa huomattavasti. Kausatiiviset verbijohdot, ns. muuttamisjohdot, ilmaisevat kantasanan tarkoittaman asian aiheuttamista (VISK § 311). VISK:in (§ 312) mukaan ”verbikantaiset muuttamisjohdot ilmaisevat semanttisesti kausatiivisessa käytössään kantaverbin tarkoittaman toiminnan, tapahtuman tai tilan

aiheuttamista”. Aloittaa-verbi siis aiheuttaa sen, että alkaa ja muistuttaa-verbi aiheuttaa sen, että muistaa:

Opinnot alkaavat syksyllä (Das Studium beginnt im Herbst).
vrt. Aloitan opintoani syksyllä (Ich beginne mein Studium im Herbst)

En muistanut maksaa laskua (Ich habe nicht daran gedacht die Rechnung zu bezahlen).

vrt. Lasku muistutti minua eräpäivästä (Die Rechnung erinnerte mich an den Zahltag).

On hyvä muistuttaa suomenoppijoita siitä, että kausatiivinen verbi on transitiivinen, jos se johdetaan intransitiivisesta kantaverbistä (Buchholz 2005: 132). Alla olevien esimerkkien kirjoittajat, sekä alkeistason että keskitason suomenoppijat, eivät ilmeisesti kukaan olleet tietoisia verbien eri käytöstä:

- (19) Sen jälkeen *alkoi opiskella Suomea* iltakoulussa (– –) JuliaJoHK10 (vrt. anfangen = alkaa, aloittaa, pro (tavallisemmin) *aloitin suomen opiskeluni*). (6b).
 (118) Me *alkoimme* matkamme Sauerlandissa (– –) danaro2KA08 (vrt. *wir begannen*, pro *aloitimme*). (6b).
 (119) Kun äitini oli pois minä *alkoin työskennellä* suklaamuseossa. johanweKA08 (vrt. *ich begann zu arbeiten*, pro *aloitin työskentelyn*). (6b).
 (120) *Aloittaa* sataa vettä (– –) frauksKK07 (vrt. *es begann*, pro *alkoi*). (6b).
 (121) Sinä *alkoit* tämä asia! jennizeKK07 (vrt. *du hast angefangen*, pro *aloitit*). (6b).
 (122) Kurssit *aloittavat* enimmäkseen aamulla kello kahdeksan. JuliaDrHK10 (vrt. *beginnen*, pro *alkaavat*). (6b).
 (123) Sitten *alloittaa* opetus klo. kahdeksan ja loppuu klo. kahdeksantoista, ilman väli-tunti. MareiKuHA10 (vrt. *begann*, pro *alkoi*). (6b).
 (124) Mutta alkean lokakuun mina asun Hampurissa, koska *aloittaa yliopisto opinnot*. SaskiHeHA10 (vrt. *die Kurse an der Universität beginnen*, pro *opinnot yliopistos-sa alkavat*). (6b).
 (125) *Mitään muistaa myrskyä*, vain pieni ryhmä ihmisistä, joka on pienen haudan edes-sä. barbacaKK07 (vrt. *nichts erinnert an den Sturm*, pro *mikään ei muistuta myrskystä*). (6b).

Näyttää siltä, että oppijat saattavat kokea tiettyt verbit semanttisen läheisyyden takia virheellisesti keskenään vaihtokelpoisiksi. Myös seuraavien esimerkkien poikkeamat näyttävät olevansa peräisin verbiparien semanttisesta läheisyydestä:

- (126) Pertaatteessa minusta on hyvä jos ei syödään lihaa, koska sitä voi *vaihtetaan* tofulla tai soijalla. isabepaKK07 (vrt. *ersetzen*, pro *korvata*). (6b).
 (127) Elokuva julkaisi vuonna 2004 Suomessa ja oli sitten *iso onnistuminen*. frauksKK08 (vrt. *ein großer Erfolg*, pro *iso menestys*). (6b).
 (128) Kari Ketonen näytteli Pelikaanimies niin hyvin ja naurettava tavalla, että katsoja nauravat ja itkevät hänestä *suhautumisesta*. juliakrKK08 (vrt. *über sein Verhalten*, pro *käyttäytymisestään*). (6b).
 (129) (– –) hän *kadottaa* koko ajan höheninsä. biancklKK08 (vrt. *er verliert*, pro *menettää*). (6b).

- (130) Joskus hän saa tehtäviä helikopterineen *vainota* villihevosia tai kenguruja (– –) AnnalFrHK10 (vrt. *verfolgen*, pro *etsiä*). (6b).
- (131) Winterhudessa *elävät* melkein 50 000 asukasta. peterdwhk07(vrt. *leben*, pro *asuu*).
- (132) Hän *menee taikakouluun* „Hogwarts“. heidiwiGK07 (vrt. *geht in die Zauberschule*, pro *käy taikakoulua*). (6b).

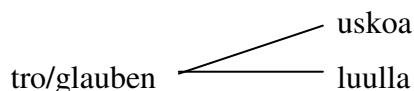
Yllä olevat esimerkkien verbiparit vaihtaa-korvata, onnistua-menestyä, suhtautua-käyttäytyä, vainota-etsiä, elää-asua ja käydä-mennä muistuttavat merkityksiltään hyvin paljon toisiaan. Merkitykset saattavat olla myös jossain tapauksissa limittäisiä, joten niiden merkitysero on vaikeasti havaittavissa. Leksikologisella vaikutuksella on mahdollisesti myös osuutta siihen, miksi merkityseroa ei havaita:

vaihtaa	wechseln, ändern, umtauschen (– –) eintauschen (– –) austauschen (– –) ersetzen (– –) auswechseln (– –)
korvata	(– –) ersetzen (– –) kompensieren (– –)
Verhalten	(– –) menettely, käyttäytyminen , käytös, esiinty mistapa, suhde (– –) suhtautuminen (– –)
kadottaa	(– –) verlieren (verliert, verlor, verloren hat) (– –)
menettää	(– –) verlieren (verliert, verlor, verloren hat; aufgeben müssen) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Tutkittavat eivät ilmeisesti olleet tietoisia verbien semanttisista rajoituksista ja niiden tuomista sävyeroista. Erittäin hankalia näyttävät olevan verbiparit, joille ei löydy kahta eri muodollista vastinetta saksan kielessä, kuten esimerkiksi *mennä kouluun/käydä koulu* ~ *in die Schule gehen* (katso esimerkki 132), mikä saattaa johtaa yhden verbin yleistämiseen oppijansuomessa.

Tutkittavien runsas luulla-verbin käyttö on merkillepantavaa. Grönholm (1992: 51) korostaa, että varsinkin verbien sanakentät, ”jotka liittyvät aistihavaintoihin tai ilmiöihin, esim. näkemiseen, kuulemiseen, ajattelemiseen, muistamiseen jne., ovat usein sellaisia, että ne hahmotetaan ja strukturoidaan eri kielissä eri tavalla”. Toisin kuin suomalaiset, ruotsin- ja saksankieliset näyttävät ajattelevan samalla tavalla, koska myös saksassa uskoa-luulla -verbipari voidaan kääntää yhdellä verbillä:

Grönholm (1992: 50) havainnollistaa ruotsinkielisten uskoa-luulla -verbiparin ongelmallisuutta seuraavalla esimerkillä: ”Mutta *en luule* että kotiikävä tuntuu niin vaikealta jos Turussa saadaan hyvät ystävät”. Yllä olevan esimerkin kirjoittaja on siis valinnut väärän tro- käännösvastineen. Tässä tutkimuksessa monet saksankielisten esimerkit muistuttavat Grönholmin antamaa esimerkkiä. Kaikkien seuraavien esimerkkien luulla-verbit voidaan kääntää ’glauben’-verbillä. Oikeanlaisena ’glauben’-verbin vastineena on pidettävä ’uskoa’-verbiä:

- (133) *Luulen* että Strengell on osittain oikeassa. (– –) *En luulen* että pari englanninkielisiä sanoja ovat iso vaara suomeen kieleen, koska suomalaiset arvostavat ja hoitavat heidän kielensä. hannabe3KK07. (vrt. *ich glaube, ich glaube nicht*; pro *uskon, en usko*). (6b).
- (134) (– –) minä *luulen*, että tofut, soijat jne. eivät korvata lihaa. jennize2KK07. (vrt. *ich glaube, pro uskon*). (6b).
- (135) *En luule*, että maailman tulee paremmaksi, kun elän ilman maitoa tai lihaa. kerstsc2KK07. (vrt. *ich glaube nicht, pro en usko*). (6b).
- (136) (– –) minä *luulen* että eläinsuojelu on tärkeä, mutta se ei tarkoittaa että minä olen kasvissyöjä tai jopa vegaani. (– –) Ne ovat perusteet miksi minä *luulen*, että Salla Tuomivaara liioitelee ja miksi minä *luulen*, että se ei ole paha kun ihmiset eivät ole vegaanit. martistKK07. (vrt. *ich glaube, pro uskon*). (6b).
- (137) Kristitty *luulevat* että Jesus Kristus palaa jumalalle isälle taivaan tällä päivällä. johanweKA08. (vrt. *glauben, pro uskovat*). (6b).

Yllä olevista esimerkeistä (133–137) käy ilmi, että luulla-verbin ylikäyttö johtuu todennäköisesti, esimerkkiä (137) lukuunottamatta, saksankielisten suomenoppijoiden harhaluulosta, että suomen luulla-verbi vastaa saksassa täysin ’olla sitä mieltä’- ilmaisevaa glauben-verbiä. Tämä harhaluulo on siis ainakin osittain leksikologisen vaikutuksen aiheuttama. Toisaalta luulla-verbin ylikäyttö saattaa olla tietty oppijankielen vaihe ja/tai opetuksen aiheuttama. Tämän analyysin tulosten perusteella opettajan olisi kuitenkin ehdottomasti syytä selventää oppilailleen luulla-uskoa -verbiparin semanttinen ero sekä antaa oppilailleen sopivia mielipide-ilmauksia. Esimerkit siis havainnollistavat tiettyjen verbien yleistymistä oikeiden verbien kustannuksilla.

Yleistäminen tapahtui tässä tutkimuksessa myös verbiparin osata-voida yhteydessä. Alla olevien esimerkkien kirjoittajat käyttivät ilmeisesti suomen osata-verbiä saksan können-verbin vastineena:

- (138) Mutta nouri mies oli ystävällinen ja hän harrasti eläintä, joten he *osativat puhua koirasta*. antjebaGA07 (vrt. *konnten über den Hund sprechen*, pro *voivat puhua koirasta*). (6b).
- (139) Mutta siellä on paljon mahdollisuutta menemaan ulos ja toivon, *että osaan löydä hyvä työ* tutkimuksen jälkeen, koska Hampuri on mediakeskus. JuliaJoHK10 (vrt. *dass ich eine Arbeit finden kann*, pro *että löydän töitä*). (6b).
- (140) Hän osaa muistaa jonkun hetken, jossa (?) Toivonen ole nöyryytännyt häntä (– –) *annehe1KK07* (vrt. *sie kann sich an einen Moment erinnern*, pro *hän muistaa jonkun hetken*). (6b).
- (141) Minä osan ymmärtää, että on kaksi tahoja asiasta – antaa raha tai ei antaa rahaa. jennira3KK08 (vrt. *ich kann verstehen*, pro *voin ymmärtää*). (6b).
- (142) Saksan kaupungeissa, *osataan nähdä* okeiin paljon kärjäläiset kaduilla, raitiovaunuilla jne. juliakr2KK08 (vrt. *kann man sehen*, pro *voidaan nähdä*). (6b).

Können-verbi vastaa suomessa kahta modaaliverbiä: *osata* ja *voida*. Esimerkeissä (138, 141, 142) oppija on valinnut vääränlaisen vastineen⁹². Esimerkeissä (139, 140) saksan können-verbin käyttö on todennäköisesti johtanut käännöslainan syntymiseen. Können-verbin korvaaminen *osata*-verbillä eikä *voida*-verbillä saattaa johtua siitä, että oppijat olivat äskettäin omaksuneet *osata*-verbin ja sen ylikäyttöä on pidettävä oppijansuomen sanastokartuttamisvaiheena. Lisäksi saattaa myös olla kyse semanttisesta laajennuksesta, koska saksassa modaaliverbi *können*⁹³ vastaa sekä suomen *voida*- että *osata*-verbejä, kuten seuraava vertailu osoittaa:

Ich **kann** nicht mitkommen. ~ En **voi** tulla mukaan.

(Selitys: En ole jostain syystä kykenevä siihen).

Ich **kann** nicht Auto fahren. ~ En **osa** ajaa autoa.

(Selitys: En ole oppinut ajamaan autoa).

Buchholz (2005: 133) huomauttaa, ettei kaikilla suomen modaaliverbeillä ole saksassa yksiselitteisiä vastineita ja muistuttaa myös siitä, että *voida* ja *osata* -verbien lisäksi myös *kyetä*-verbi vastaa saksan können-verbiä. Können-verbin kolmoisagenttisuus, eli polysemia, saattaa aiheuttaa saksankielisille suomenoppijoille siis verbien semanttisen läheisyyden takia ongelmia ja jopa jonkin verbin ylikäyttöä oppijansuomessa.

Verbien lisäksi myös muut monimerkitykselliset sanat ovat osoittautuneet oppijoille hankaliksi, kuten esimerkiksi *wenn*-konjunktio, jolla on suomessa kaksi vastinetta, *kun*- ja *jos*-konjunktio. Saksassa *wenn*-konjunktioilla voidaan ilmaista sekä temporaalis-

⁹² Vuorinen (2007: 118) on havainnut analyysissään samankaltaisen siirtovaikutuspiirteen: ”Kun minä katson ikkunalta minä *osaan* nähdä ... (Fi. ...*voin* nähdä ... Dt. ... *kann* ich ... sehen ...)” (Vuorinen 2007: 118).

⁹³ Können-verbin käytöstä katso Duden (2005: 563–564).

ta että konditionaalista suhdetta (Duden 2005: 634–635), mikä on saattanut johtaa seuraavissa esimerkeissä suomen kun-konjunktion semanttiseen laajennukseen⁹⁴:

- (20) *Kun* perhe on uskollinen, mennään kirkkoon. alinado2KA07 (vrt. *wenn*, pro *jos*). (6c).
 (143) Hän lupaa, että hän on uskollinen *kun* Lemminkäinen ei osalistu sotaan. mar-
 tist3KK07 (vrt. *wenn*, pro *jos*). (6c).

Alla olevissa esimerkeissä (144, 145) kirjoittajat ovat ilmeisesti vertailevan wie-konjunktion vastineiksi valinneet virheellisesti konjunktion *kuin* ja kysymyssanan *kuinka*, jotka voidaan molemmat kääntää wie-sanalla kuten seuraava lauseiden vertailu havainnollistaa:

Koiramme on niin vanha **kuin** kissanne. ~ Unser Hund ist so alt **wie** eure Katze.

Kuinka vanha kissanne on? ~ **Wie** alt ist eure Katze?

Wie-sanat monet vastineet suomessa saattavat olla syy siihen, miksi vastineita käytettiin alla olevissa esimerkeissä laajennetussa merkityksessä:

- (144) Strengell hyväksyy sanat *kuin* „pizza“ ja „cappuccino“. hannabe3KK07 (vrt. *wie* ”Pizza”, pro *kuten* ”pizza”). (6c).
 (145) Se on juhli-taan pakanallinen juhla *kuinka* talvi- ja kesäaurinkokäännös, valpuri-nyö ja samhain; (– –) hannopiKA07 (vrt. *wie die Winter- und Sommersonnens- wende*, pro *kuten talvi- ja kesäpäivänseisäus*). (6c).

Kuin-konjunktiota käytetään viittamaan eri vertailuasteisiin ja *kuinka* on kysymyssana, joten yllä olevissa esimerkeissä (144, 145) olisi pitänyt käyttää konjunktiota *kuten* ’muun t. muiden muassa, esimerkiksi’ merkityksine (MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0 2010).

Monimerkityksellisten konjunktioiden lisäksi myös saksan bis-prepositio on tuottanut ongelmia, kuten seuraavassa esimerkissä:

- (146) Caesar oli jo valoittanut aluet *Rheinin asti*. marlegiKA07 (vrt. *bis zum Rhein*, pro *Reinille saakka*). (6c).

MarlegiKA07 (146) on laajentanut asti-postposition temporaalisen merkityksen lokaalisti, mikä johtuu siitä, että bis-prepositiolla on suomessa kaksi vastinetta, paikallinen postprepositio *saakka* ja ajallinen postpositio *asti* (Buchholz 2005: 175):

bis prep<akk>, (zeitlich) 1 **asti** (ajallisesti, jhnk asti) (– –) 3 (räumlich) **saakka** (jhnk asti paikasta) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010).

⁹⁴ Vuorinen (2007: 126–127) on löytänyt tutkimuksessaan samankaltaisen siirtovaikutuspiirteän: ”*Jos* minä tulen asuntoon, tulen portaikko. (Fi. *Kun* tulen asuntooni [sic] sisään, edessäni on portaikko. Dt. *Wenn* ich in die Wohnung komme, ...)” (Vuorinen 2007: 127).

Seuraavaksi tarkastellaan siirtovaikutuspiirteitä, joissa oppijat ovat virheellisesti oletta-
neet jonkun saksan preposition vastaavan suomen postpositiota tai suomen sijamuotoa,
eli ns. adpositioiden vastaavuutta.

4.3.7 Adpositioiden vastaavuus

Siirtovaikutuspiirteet, jotka liittyivät ns. adpositioiden vastaavuuteen, esiintyivät sekä
alkeistason että keskitason teksteissä. Alkeistason teksteissä oli yhteensä 19 piirrettä,
kun taas keskitason teksteissä oli huomattavasti enemmän, nimittäin 49 piirrettä. Eniten
siirtovaikutuspiirteitä liittyi sekä alkeistason teksteissä (18 piirrettä) että keskitason
teksteissä (39 piirrettä) alakategoriaan (7b), katso taulukko 11.

TAULUKKO 11: Adpositioiden vastaavuus alkeis- ja keskitason teksteissä.

ADPOSITIOIDEN VASTAVUUS	Alkeistason tekstien poikkeamat	Alkeistason tekstien piirteet	Keskitason tekstien poikkeamat	Keskitason tekstien piirteet
7a) Saksan prepositio vastaa suomen postpositiota	0	0	11	10
mit-prepositio → kanssa-postpositio	0	0	1	1
mit-prepositio → mukaan/mukana- postpositio	0	0	3	3
für-prepositio → varten/puolesta post- positio	0	0	6	5
gegen-prepositio → vastaan postpositio	0	0	1	1
7b) Saksan prepositio vastaa suomen sijamuotoa	18	19	39	39
für-prepositio → Allatiivi	0	0	6	6
in-prepositio → Inessiivi	13	13	10	10
in-prepositio → Illatiivi	0	0	2	2
von-prepositio → Elatiivi	3	4	15	15
aus-prepositio → Elatiivi	2	2	2	2
mit- prepositio → Allatiivi	0	0	2	2
auf- prepositio → Allatiivi, Adessivi	0	0	2	2
yhteensä	18	19	50	49

Suomen kielelle on ominaista, että se on hyvin synteettinen kieli ja sanoilla on siten
runsaasti taivutusmuotoja (Alho & Kauppinen 2009: 43). Taivutusmuotoja muodoste-
taan Tarvaisen (1985: 110) mukaan pääasiassa liittämällä sidonnaisia kieliopillisia mor-
feemeja (suffikseja) sanavartaloihin. Saksa on sen sijaan hyvin analyttinen kieli ja pre-
positiot hoitavat vastaavasti kieliopillisiä tehtäviä: esim. auto-ssa vrt. in dem Auto. Ver-
rattuna siihen, että suomessa on paljon sijamuotoja, joista valita, saksa on neljine sijoi-
neen aika vähäsijainen kieli, kuten Schatz osuvasti toteaa:

Köyhän, neljän sijamuodon kielikulttuurin kasvatille suomen kielioppi on tajuntaa räjäyttävää kamaa: nomina-, gene-, da- ja akkusa-, siinä oli ennen kaikkea -tiivini. Nyt pystyn tulemaan joksikuksi, maksamaan hinnan veroineen, kävelemään paljain jaloin ja olemaan muitta mutkitta muina miehinä.--Kaikkein paras on kuitenkin parti-tiivi. Se avaa ihan uusia ulottuvuuksia.--Suomi havaitsee hiuksenhienoja eroja, jotka jäävät muilta huomaamatta. (Schatz 2007, Alhon & Kauppisen 2009: 45 mukaan.)

Suomen kielioppi saattaa Schatzin lisäksi vaikuttaa monille muille saksalaisille muun muassa 15 sijamuodon⁹⁵ takia ”tajuntaa räjäyttävältä kamalta”. Tarvainen (1985: 193) muistuttaa, että saksan substantiivien taivutus eroaa suomen vastaavasta taivutuksesta varsin paljon, koska saksassa sijoja on vain neljä⁹⁶. Tästä johtuen suomen sijojen vastineiksi pitää muodostaa monissa tapauksissa muita konstruktioita. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kohdekielestä poikkeavia esiintymiä, joissa oletettu *saks. adpositio = suom. sija* -vastaavuus onkin johtanut harhaan. Keskitason teksteissä esiintyi 44 esiintymää, joissa käytettiin virheellisesti tiettyä suomen sijamuotoa olettaen semanttista vastaavuussuhdetta saksan preposition kanssa. Alkeistason teksteissä tämäntyyppisiä esiintymiä oli vähemmän. Syy siihen on varmasti alkeistason oppijoiden suppeammat kieliopilliset tiedot.

Jarvis ja Odlin (2000, Jarvisin & Pavlenkon 2008: 93 mukaan) huomauttavat oman tutkimuksensa perusteella, että oppijoiden kohdekielen ymmärtämisessä ja tuottamisessa ilmeni CLI-vaikutuksia⁹⁷, jotka osoittavat, että ”they have made interlingual identifications (or crosslinguistic associations) between bound morphemes in one language and corresponding structures in another language”. Näyttää siltä, että tutkimukseni osallistujat muodostivat runsaasti semanttisia vastaavuussuhteita (*interlingual identifications*) saksan prepositioiden ja tiettyjen suomen sijamuotojen, eli sidonnaisten morfeemien, välillä.

On muistettava, että hyvin usein lähdekielen vastaavuuden olettaminen tuottaa myös hyväksyttäviä muotoja kohdekieleessä. Tämä pätee mm. Jarvisin ja Odlinin (2000, Jarvisin & Pavlenkon 2008: 93 mukaan) tutkimukseen, jossa suomenkieliset englanninoppijat käyttivät *on*-prepositiota kuvailemaan elokuvakohtausta, jossa ihmiset istuvat nurmikolla (-lla ~ on), kun taas ruotsinkieliset englanninoppijat suosivat *in the grass*- ilmausta. Molempien prepositioiden käyttö tuottaa hyväksyttäviä tuloksia, mutta eng-

⁹⁵ Yleiskatsauksen suomen sijoista antaa VISK:in (§ 81) asetelma 40.

⁹⁶ Katso esim. Tarvaisen (1985:194) esittämät saksan sijataivutuksen päätapaukset sekä Tarvaisen (1985: 195) antamat suomen sijojen tärkeimmät vastinetyypit saksassa.

⁹⁷ On huomioitava, että Jarvis ja Pavlenko (2008: 92–96) kutsuvat tämänkaltaista CLI:tä morfologiseksi transferiksi. Käsittelen morfologista siirtovaikutusta tässä tutkimuksessa pääasiallisesti sanamerkitykseen liittyvänä ilmiönä, joten tutkin morfologista siirtovaikutusta leksikaalisen siirtovaikutuksen alaisena.

lannin äidinkielen puhujat käyttivät paljon useammin in-prepositiota viitatakseen siihen, että nurmikon ruoho, jolla kuvatut ihmiset istuivat, oli aika korkea.

Jarvis ja Odlin toteavat havaintojensa perusteella suomenkielisten ja ruotsinkielisten spatiaalisten viittaustyylein olevan poikkeavia toisistaan:

(– –) [this] suggests a strong role for semantic transfer in learners' spatial reference and (– –) shows that Finns, in particular, are capable of making interlingual identifications between postposed bound morphology in Finnish and preposed free morphology in English. (Jarvis ja Odlin 2000: 550, Jarvisin & Pavlenkon 2008: 93 mukaan.)

Myös saksalaiset suomenoppijat näyttävät tämän aineiston perusteella muodostaneen erityisesti spatiaalista suhdetta ilmaisemaan semanttisia suhteita. Inessiivi- ja elatiivisijat näyttivät olevan jo alkeistason oppijoille tuttuja sijoja, ja monet oppijat olettivat niiden vastaavan in-, von- ja/tai aus-prepositiota, mikä onkin periaatteessa oikein. Tarvaisen⁹⁸ (1985: 195) mukaan inessiivin ja illatiivin vastineeksi tulee in-prepositiorakenne (im Auto/**in** dem Auto ~auto-ssa, ins Auto/**in** das Auto ~auto-on⁹⁹) ja elatiivin vastineeksi aus-prepositiorakenne (**aus** dem Auto ~ autosta). Inessiiviä käytetään myös ”vapaana ajan adverbialina ilmaisemaan aikaa, jonka kuluessa tekeminen tapahtuu. Saksalainen vastine on yleensä *in* + datiivia” (Tarvainen 1985: 217). Tähän sääntöön on kuitenkin poikkeuksia, kuten huomataan seuraavista esimerkeistä:

- (147) Kello kaksitoista, siis *uudessa vuodessa*, ihmiset ampuvat papattit tutustumaan uusi voutta. danaroKA08 (vrt. *im neuen Jahr*, pro *uutena vuotena*). (7b).
- (148) *Tässä vuodessa* oli sammalla päivällä Christi Himmelfahrt, jolla Jesus meni taivaalle ja se on vapakin. melanpeKA08 (vrt. *in diesem Jahr*, pro *tänä vuonna*). (7b).
- (149) *Tässä vuossa* taivaaastuminen ja 1. toukukuu (työn päivä) tulevat samalle päivälle. (vrt. *in diesem Jahr*, pro *tänä vuonna*). (7b).
- (150) *Ensimmäisessä vuodessa* minulla on alkeiskurssi unkarilaisia historiaa, fennougriisitikkaa ja suomen kieli kurssi. JuliaDrHK10 (vrt. *im ersten Jahr*, pro *ensimmäisenä vuotena*). (7b).

Inessiivin sijaan oppijoiden olisi pitänyt käyttää essiiviä, koska VISK:in (§ 1248) mukaan ”essiiviä käytetään ajankohdan ilmauksissa juhla- ja viikonpäivien nimityksissä sekä silloin, kun vuorokauden ja vuodenaikoja sekä vuosia tarkoittavilla sanoilla on

⁹⁸ Tarvaisen (1985: 192–257) yleiskatsaus suomen sijojen tärkeimmistä vastinetyypeistä saksassa ei ole suinkaan täydellinen, mutta verrattuna Buchholzin (2005: 22–32) hyvin suppeaan ja vaillinaiseen hahmotteluun, se on mielestäni tarpeeksi kattava, joten nojaan adpositioiden vastaavuutta käsittelevässä luvussa Tarvaisen katsaukseen.

⁹⁹ Huomaa Tarvaisen (1985: 195) virheellinen muoto: auto-oon.

määrite.” Yllä olevien esiintymien määritteet olivat *uusi* (147), *tänä* (148, 149) ja *ensimmäinen* (150)¹⁰⁰.

Sen sijaan alla olevissa esimerkeissä (151,152) oppijoiden olisi pitänyt käyttää adessiivia¹⁰¹, koska Adessiivi esiintyy VISK:in mukaan ”(– –) vuorokauden- ja vuoden- aikoja ilmaiseksi sanoissa silloin, kun niillä ei ole adjektiiv- tai pronominimääritettä”(VISK§ 1248):

(151) *Vapaa-aikassa*, minä tykkään lueasta ja... en mää tie. JosefBuHA10 (vrt. *in der Freizeit*, pro *vapaa-ajalla*). (7b).

(152) *Vapaa-ajassa* luen paljon (esimerkiksi suomalainen salapoliisiromaaneja), kuunelen musiikkia ja tapaan ystäväni. KarjaPIHA10 (vrt. *in der Freizeit*, pro *vapaa-ajalla*). (7b).

Sijamuotojen oikea valinta ei ole sääntöjen avullakaan helppo tehtävä, ja saattaa jopa olla oppijoille täysin epälooginen, erityisesti silloin kun tietyt rektiot suomen kielessä eivät ole semanttisessa vastaavuussuhteessa lähdekielen kanssa. Haverinen ja Korkalo (1995: 60) toteavat, että saksan prepositioiden käyttö on tutkimuksessaan usein osoittautunut interferenssin lähteeksi, kuten heidän seuraava esimerkkinsä näyttää: ”jopa keskellä Berliiniissä on ...tiettyjä elämänpirejä” (Haverinen & Korkalo 1995: 60).

Saksan *mitten in + datiivi* -konstruktio ei kuitenkaan vastaa suomen *keskellä + inessiivi -konstruktiota, kuten saksalainen suomenoppija saattaa omien semanttisten vastaavuussuhteidensa perusteella olettaa, vaan vastaavainen rakenne on mallia *keskellä+partitiivi* (MOT Saksa 2.0 2010). Myös tämän tutkimuksen esimerkkien joukossa oli runsaasti poikkeamia, joissa inessiivin oli virheellisesti oletettu vastaavan saksan *in + datiivi* -konstruktiota. Seuraavissa esimerkeissä (153, 154) ei kuitenkaan voi käyttää inessiiviä:

(153) Olen *kolmannessa vuosipuoliskossa*. AntonDöHA10 (vrt. *im dritten Semester*, pro *kolmannen lukukauden opiskelija*). (7b).

(154) Vain koska osaat kaikki, ja olet *paras oppilas luokassamme*. barbacaKK07 (vrt. *in der Klasse*, pro *luokkaamme paras oppilas*). (7b).

Lähdekielen mallin mukainen semanttisten vastaavuuksien muodostaminen näyttää olevan erityisesti kielenopiskelun alkuvaiheessa hyvin yleisesti käytetty keino tuottaa oppijankieltä. Saksankielisten suomenoppijoiden poikkeamien syntymistä edistää tietenkin se, että esimerkiksi suomessa käytetään, kuten Tarvainen (1985: 216) korostaa, suun-

¹⁰⁰ Vertaa Vuorisen löytämään poikkeamaan: ”... menemme Unkariaan ensi *vuosissa*. (Fi. ... menemme Unkariin ensi *vuonna*. Dt. ... fahren wir *im nächsten Jahr* nach Ungarn.)” (Vuorinen 2007: 81).

¹⁰¹ Vertaa Vuorisen löytämään poikkeamaan: ”Lapset leikkivät ulkona myös *talvessa*... (Fi. Lapset leikkivät ulkona myös *talvella*, ... Dt. Die Kinder spielen auch *im Winter* draussen ...)” (Vuorinen 2007: 76).

tasijaa (elatiivia, illatiivia, ablatiivia tai allatiivia) kun taas saksassa käytetään staattisia prepositioita (in, auf, an), joten oppijan saattaa olla vaikeaa luoda semanttista vastaavuussuhdetta. On syytä paneutua erityisesti frekventtien verbien rektioiden opetteluun heti opiskelun alkuvaiheessa, jotteivät lähdekielen pohjalta muodostetut mallit fossiloituisi. Näin saattaa tapahtua, kun ei puututa tarpeeksi oppijoiden vääränlaisiin vastaavuussuhteisiin. Seuraavista esimerkeistä käy ilmi, etteivät tutkittavat olleet tietoisia suomen rektioista, vaan muodostivat omia semanttisia vastaavuussuhteitaan:

- (155) Lopultakin on sanottava, että lainasanoja voivat kartuttaa kieltä, jos käytetään ymmärtäväisesti, esimerkiksi kun käsitin kuvaus, joka olisi vaikeampi tai monimutkaisempi *selittää äidinkielessä*. jennize3KK07 (vrt. *in der Muttersprache erklären*, pro *selittää äidinkielellä*). (7b).
- (156) Kun työskentelee kääntäjänä käännetään ylipäätään *äidinkieleensä*, eikä vieraan kieleen. melanmu2KK08 (vrt. *in die Muttersprache*, pro *äidinkielelle*). (7b).
- (157) (– –) Ana voi huomata pieni hymy *kasvoissaan*. laurafrKK07 (vrt. *im Gesicht*, pro *kasvoillaan*). (7b).

Rektioidet saattavat olla vielä edistyneemmillekin oppijoille vaikeita. Semanttisia vastaavuussuhteita ei pystytä luomaan lähde- ja kohdekielen välillä, koska ”sanon täydennys on tietysssä sijassa riippumatta tuon täydennyksen semanttisesta luonteesta.” (VISK:in rektio määritelmä). Monet edistyneemmätkin oppijat saattavat siis tiedostamattaan tai huolimattomuuttaan käyttää perusverbien, kuten *katsoa*, *lukea*, *saada* ja *etsiä*, yhteydessä lähdekielen perustuvia täydennyksiä, kuten seuraavat esimerkit havainnollistavat:

- (158) Minä luin Raimo Laakian artikkeli ”Annan kolikkoni mielihyvin kerjäläisille” *Helsingin Sanomassa* natasbi3KK08 (vrt. *im Helsingin Sanomat/ in der Zeitung HS*, pro *Helsingin Sanomista*). (7b).
- (159) Luin artikkelin ”Annan kolikkoni mielihyvin kerjäläisille” *Helsingin Sanomissa*. patrilo4KK08 (vrt. *im Helsingin Sanomat/ in der Zeitung HS*, pro *Helsingin Sanomista*). (7b).
- (160) Sitten katsotaan puhutellu liitokanslerista *televisiossa* (– –) sinahe2KA07 (vrt. *im Fernsehen*, pro *televisiosta*). (7b).
- (161) *Televisiossa* katsotaan „Dinner for one“ (– –) annahoKA08 (vrt. *im Fernsehen*, pro *televisiosta*). (7b).
- (162) Illalla syödään, juodaan, katsotaan ”Dinner for One” *televisiotassa* ja tanssitaan. johanduKA08 (vrt. *im Fernsehen*, pro *televisiosta*). (7b).
- (163) (– –) me etsimme pääsiäismunaa *asuntossa* (– –) johanwe2KK08 (vrt. *in der Wohnung*, pro *asunnosta*). (7b).
- (164) (– –) minä sain asunto *Kölnissä*. chrispoKA08 (vrt. *in Köln*, pro *Kölnistä*). (7b).

Yllä olevien esimerkkien verbien oikea täydennys ei ole inessiivi vaan elatiivi. Tämä on Tarvaisen mukaan (1985: 220) in+datiivi-konstruktion vastineen erityistapaus. Monet tutkittavat kuitenkin rinnastivat elatiivin joko *aus-* tai *von-*prepositioon. Elatiivin pe-

rusmerkitys onkin Tarvaisen (1985: 220) mukaan '(ulos) sisäpuolelta', jolloin sen vastine saksassa on aus-rakenne, mutta myös von-konstruktio. Tarvainen (1985: 223) ei mainitse von-prepositon käyttöä genetiivin sijaan, kun taas valtaosa suomenoppijoiden esiintymistä viittaa siihen, että kirjoittajat korvasivat genetiivin von-prepositiolausekkeella.

Saksan yleiskielessä genetiivin korvaus von-prepositiolausekkeen avulla onkin yleinen ilmiö. Joissakin tapauksissa von-preposition käyttö riippuu yksilön mieltymyksistä, eikä tiukkoja sääntöjä ole olemassa (Duden 2005: 835–836). Saksalaiset suomenoppijat ovat siis todennäköisesti omien mieltymysten mukaan soveltaneet von-prepositiolauseen vastinetta, eli elatiivia, suomalaisiin genetiivilauseisiin. On muistettava, että suomen genetiivi voidaan kääntää indoeurooppalaisiin kieliin hyvin monipuolisesti, kuten Lieko, Chesterman ja Silfverberg (2003:117) havainnollistavat englannin kielen kohdalla. Englannin kielen *of-genitive* muistuttaakin hyvin paljon saksan genetiiviä korvaava von-rakenne:

Suomen pääministeri vrt. **the Prime Minister of Finland,**
der Prämierminister/die Prämierministerin
von Finnland.

Alla olevien esimerkkien perusteella näyttää siltä, että esimerkiksi sinahe2KA (22, 165–166) korvaa saksassakin genetiiviä usein von-konstruktioilla:

- (22) Tavataan perhet, syödään hyvää ruokaa, jaetaan ja saadaan lahjat, lauletaan lauloita ja juhlitaan *syntymäpäivä Jeesusta*. sinahe2KA07 (vrt. *den Geburtstag von Jesus*, pro *Jeesuksen syntymäpäivää*). (7b).
- (165) Sitten katsotaan *puhutellu liitokanslerista* televisiossa (– –) sinahe2KA07 (vrt. *die Rede vom Bundeskanzler/von der Bundeskanzlerin*, pro *liitokanslerin puhetta*). (7b).
- (166) Saksalaiset juhlitaan *yhdistyminen Länsi- ja Itä-Saksasta*. sinahe2KA07 (vrt. *die Wiedervereinigung von West- und Ostdeutschland*, pro *Länsi- ja Itä-Saksan yhdistymistä*). (7b).
- (167) Myös minä olen suuri *fani rockmusiikkista* (– –) KathaSaHA10 (vrt. *Fan von Rockmusik*, pro *rockmusiikin fani*). (7b).

Monipuolisten von-konstruktioiden siirtäminen suomen kieleen ei kuitenkaan ollut pelkästään alkeisoppijoille ominainen siirtovaikutuspiirre, vaan näkyy paljolti myös keskitason teksteissä, kuten seuraavat esimerkit näyttävät:

- (168) Kalevala nimittää kansanepiikka, koska runot *tulivat ihmisestä* Suomesta. juliama3KK07 (vrt. *stammen von Menschen*, pro *ovat suomalaisten kertomia*). (7b).
- (169) Runot *tulevat kansasta*, erityisesti Karjalasta. martist3KK07 (vrt. *stammen/handeln vom Volk*, pro *ovat kansan kertomia, kansan omia*). (7b).
- (170) Taiteessa esittää Aino monta kerta, esimerkiksi *Akseli Gallén-Kallelasta*. martist3KK07 (vrt. *von Gallen-Kallela*, pro *Gallen-Kallelan kuvissa*). (7b).

- (171) Kalevalan taide on *osa kulttuurista ja arkipäivästä*. martist3KK07 (vrt. *Teil von Kultur und vom Alltag*, pro *osa kulttuuria ja arkipäivää*.) (7b).
- (172) (– –) ja munia *onnellisista kanoista ja niin edelleen*. frauks2KK07 (vrt. *von glücklichen Hühnern*, pro *onnellisten kanojen*). (7b).
- (173) (– –) artikkelissa kuvataan pääasiallinen *oloja kerjäläistä* (– –) natasbi3KK08 (vrt. *die Umstände von Bettlern*, pro *kerjäläisten oloja*). (7b).
- (174) (– –) he herättävät suurta sääliä ja siksi *saavat paljon rahaa ihmistä*. patri-lo4KK08 (vrt. *bekommen viel Geld von Menschen*, pro *saavat paljon rahaa ihmisiltä*). (7b).
- (175) Eemil ja herra Lintu tutustuvat tosinaan ja *oppivat toisistaan* paljon asioita. frauks2KK08 (vrt. *lernten voneinander*, pro *oppivat toisiltaan*). (7b).

Yllä olevien runsaslukuisten esimerkkien perustella näyttää siltä, että von + datiivi - konstruktion käyttö genetiivin sijaan on ilmeisesti yleistymässä nykysaksassa¹⁰². Tämä ilmiö siirtyy siten myös oppijansuomeen. Jönsson-Korhola (1993: 121–122) on havainnut amerikansuomessa vastaavan ilmiön. Englannin agenttiivisen passiivin prepositio *by* korvautuu amerikansuomessa ablatiivilla tai elatiivilla. Tämä havainnollistaa, että indo-eurooppalaisten kielten puhujat muodostavat vastaavuussuhteita suomen sijojen ja lähdekielensä adpositioiden välillä.

Aineistossa esiintyvien poikkeamien perusteella näyttää myös siltä, että jotkut saksalaiset suomenoppijat suosivat lähdekieleen perustuvista tottumuksistaan johtuen oppijansuomessa usein suomen sijojen asemesta adpositioita (alakategoria 7a). Tästä syystä saksan *mit*-prepositio korvataan virheellisesti *kanssa/mukaan/mukana*-postpositioilla, kuten isabepaKK07:n (180,181) ja martistKK07/08:n (182,183) poikkeamat havainnollistavat¹⁰³:

- (21) Suomen kielen heitteillejätöstä näyttää tulleen kansanhuvi“ kertoo siitä miten suomen kielen liataan *lainasanojen kanssa* englanninkielisestä. isabepa2KA07(vrt. *mit Fremdwörtern*, pro *lainasanoilla*). (7a).
- (176) (– –) poliisi vastoivat *kyynelkaasun mukaan*. isabepa3KA07 (vrt. *mit Tränengas*, pro *kyynelkaasulla*). (7a).
- (177) Hän sanoi sama asia monta kertaa *erilaisten sanojen mukaan*, (– –) martistKK08 (vrt. *mit unterschiedlichen Worten*, pro *erilaisilla sanoilla*). (7a).
- (178) Kirjat ovat niin helppoja, että kaikki voi käyttää niitä *menestys mukana*. martist4KK07 (vrt. *mit Erfolg*, pro *menestyksekkäästi*). (7a).

Vastineiden laaja kirjo on semanttisen laajentamisen sekä osittain myös leksikologisen vaikutuksen tulos, koska *mit*-prepositiolle löytyy monta mahdollista vastinetta:

¹⁰² Tätä kuvaa osuvasti Bastian Sickin saksan kieli-ilmiiöihin liittyvä kirjasarja: ”Der Dativ ist dem Genetiv sein Tod” (Datiivi on genetiivin kuolema).

¹⁰³ Vertaa Vuorisen löytämään poikkeamaan: ”Luulen että mies tuli *veden kanssa* saaren. (Fi. Luulen, että mies tuli *veneellä*. Dt. Ich glaube, dass der Mann *mit dem Boot* zu der Insel fuhr.)” (Vuorinen 2007: 76).

mit prep<dat>, **I kanssa, kera**, keralla, **mukaan** (myötä, matkaan), **mukana** (seurassa) (– –) (MOT Saksa 2.0 2010, korostus lisätty).

Semanttinen laajennus näyttää olevan myös seuraavien poikkeamien taustalla, joissa suosittiin allatiivin sijaan *varten*- tai *puolesta*-postpositiota, joiden oppijat olettivat olevan vastaavuussuhteessa *für* -preposition kanssa¹⁰⁴:

- (179) Suomen kieli on erittäin tärkeä *suomalaisten varten*, koska kieli on luonnollisesti myös identiteettiä. hannabe3KK07 (vrt. *für Finnen*, pro suomalaisille). (7a).
- (180) Kalevala on käännekohta *Suomen kielen ja kulttuurin varten*. (– –) Erityisesti kansallisromantikko oli vaikutukset Kalevalasta (– –) mutta myös nykyään se on vaikutus (esimerkiksi musiikkibändin *Apocalypticin varten*). martist3KK07 (vrt. *für die finnische Sprache und Kultur*, pro Suomen kielen ja kulttuurin käännekohta; vrt. *auf die finnische Band Apocalyptica*, pro musiikkibändi *Apocalypticaan*). (7a).
- (181) Pian me täytymme odottaa että me saamme mokrosipsit *suhahili, kiinan tai korean puolesta*. juliama4KK07 (vrt. *für Suaheli, Chinesisch und Koreanisch*, pro suahilin, kiinan ja korean kielelle). (7a).

Postpositioiden suosiminen sijamuodon asemesta saattaa olla eräs oppijansuomen kehitysvaihe ennen kuin oppija sisäistää sijamuotojen käytön ja oppii myös luomaan ”epäloogisia” semanttisia tiettyjen rektioiden vaatimia suhteita saksan prepositioiden ja suomen sijamuotojen välillä. Vastaavasti myös *varten*-postposition ylikäyttö yllä olevissa esimerkeissä on todennäköisesti tietty oppijansuomen vaihe.

Seuraavassa luvussa esitellään syntaktista siirtovaikutusta. Luvussa 4.5 kuvataan tässä tutkimuksessa esiintyviä syntaktisia siirtovaikutuspiirteitä tutkittavien oppijansuomessa.

¹⁰⁴ Katso myös Vuorisen löytämä poikkeama: ”Minun isäni on *opettaja varten ranskalainen ja englantilainen ...* (Fi. Isäni on *ranskan ja englannin opettaja ...* Dt. Mein Vater ist *Lehrer für Französisch und English ...*)” (Vuorinen 2007: 63).

4.4 Syntaktinen siirtovaikutus

Syntax, like morphology, has been widely assumed to be immune to CLI effects (– –) (Jarvis & Pavlenko 2008: 96).

Meriläinen (2010: 23) nostaa esiin, että tutkijoiden näkemykset lähdekielen vaikutuksesta kohdekielen leksikkoon ovat olleet aika yhteneväisiä, kun taas näkemykset lähdekielen vaikutuksesta kohdekielen syntaksin omaksumiseen ovat olleet ristiriitaisia. Syntaksin siirtovaikutuksen todisteita ei ole pidetty niin vakuuttavina kuin foneettisen tai leksikaalisen siirtovaikutuksen todisteita. Keskeisenä syynä siihen on Meriläisen (2010: 23) mukaan pidettävä oppijoiden välttämisen ilmiötä.

Schachter (1974, Ellisin 1994: 304 mukaan) havaitsi tutkimuksensa tulosten perusteella, että kiinalaiset ja japanilaiset englanninoppijat tuottivat vähemmän virheitä relatiivilauseissa kuin persialaiset ja arabialaiset englanninoppijat, koska he tuottivat yksinkertaisesti vähemmän lauseita. Tämä relatiivilauseiden välttämistä strategia saattaa johtua siitä, että heidän äidinkielessään substantiivit ovat pre-modifioituja kun taas englannin kielessä samoin kuin persian ja arabian kielessä substantiivit ovat post-modifioituja. On kuitenkin muistettava, että lähdekielen vaikutus on vain välttämisen ilmiön osatekijä, koska ilmiö on hyvin moninainen (Ellis 1994: 305).

Nykypäivän tutkimukset ovat kuitenkin tuottaneet runsaasti todisteita lähdekielen syntaktisesta siirtovaikutuksesta oppijankieleen (Jarvis ja Pavlenko 2008: 96), joten syntaktinen siirtovaikutus on nykyään tunnustettu siirtovaikutustyyppi (Meriläinen 2010: 23). Nojan tutkimuksessani Meriläisen määrittelyyn syntaktisesta siirtovaikutuksesta:

(– –) syntactic transfer is understood in very general terms as L1 influence on the learners' usage of TL syntactic structures. (– –) syntax is understood in the traditional grammatical sense as the organisational principles that govern the placement and relationships of sentence elements. The deviant syntactic structures examined in this study involve violations against TL syntactic principles or rules as described in corpus-based grammars and other descriptive studies of the TL. (Meriläinen 2010: 87–88.)

Tämän tutkimuksen syntaktiset siirtovaikutuskategoriat perustuvat pääasiallisesti analyysin havaintoihin, joita esittelen kehittämieni syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden kategorioiden puitteissa. Katgoria 10, joka koskee passiivi-rakennetta, on myös keskeinen katgoria Meriläisen (2010: 116–127) syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden käsitelyssä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan siis ensin oppijan sanajärjestystä, sitten ns.

”se”-lauseita, eli geneerisia lauseita ja lopuksi passiivin käyttöä oppijansuomessa (katso taulukko 12).

TAULUKKO 12: Syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden luokittelumalli.

Syntaksiset siirtovaikutuspiirteet	Syntaksisten siirtovaikutuspiirteiden alakategoriat
8) Sanajärjestys	8a) Sanajärjestyksen käännöslainat 8b) Postprepositioiden käyttö prepositioidina
9) ”Se”-lauseet	
10) Passiivirakenne	10a) Saksan passiivin agentti siirtyy suomeen 10b) ’Man’ -passiivimuoto 10c) ’Es’ -passiivimuoto 10d) Kaksiosainen passiivin välimuoto

4.5 Syntaktiset siirtovaikutuspiirteet oppijansuomessa

Syntaktiset siirtovaikutuspiirteet, jotka liittyvät sanajärjestykseen (kategoria 8), ilmenevät saksan sanajärjestyksen siirtona suomeen, eli käännöslainoina (kategoria 8a). Yhtenä syntaktisena siirtovaikutuspiirteenä pidetään myös saksalaisten suomenoppijoiden postpositioiden käyttöä prepositioidina (kategoria 8b)¹⁰⁵. Sanajärjestyksen lisäksi kuvataan myös ns. ”se”-lauseiden yhteydessä esiintyviä siirtovaikutuspiirteitä (kategoria 9) ja lopuksi tarkastellaan vielä passiivirakenteen yhteydessä esiintyviä siirtovaikutuspiirteitä (kategoria 10).

Passiivirakenteeseen liittyviä alakategorioita ovat

- kategoria (10a), jossa saksan passiivin agentti siirtyy suomen passiivirakenteeseen,
- kategoria (10b), jossa saksan ’man’-passiivi vaikuttaa oppijan tuottamaan suomen passiivimuotoon,
- kategoria (10c), jossa saksan ’es’-passiivimuoto vaikuttaa oppijansuomeen ja
- kategoria (10d), jossa saksan siirtovaikutus nähdään syyksi oppijoiden tuottamiin kaksiosaisiin välimuotoihin.

¹⁰⁵ Vuorinen (2007: 104) laski sananjärjestyksestä koskevat siirtovaikutuspiirteet kieliopilliseksi siirtovaikutukseksi.

4.5.1 Sanajärjestys

Taulukko 13 näyttää, että sekä alkeistason että keskitason teksteissä ilmeni sanajärjestykseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä. Suurin osa siirtovaikutuspiirteistä koski postpositioiden käyttöä prepositioina (sekä alkeis- että keskitason teksteissä 8 piirettä kummassakin).

TAULUKKO 13: Sanajärjestykseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä.

SANAJÄRJESTYS	Alkeistason teksten poikkeamat	Alkeistason teksten piirteet	Keskitason teksten poikkeamat	Keskitason teksten piirteet
8a) Käännöslainat	3	3	1	1
8b) Postpr. → prep.	8	8	7	6
yhteensä	11	11	8	7

Yleisesti ottaen suomen ja saksan sanajärjestys on varsin vapaa verrattuna englannin, ranskan ja ruotsin sanajärjestykseen, mikä johtuu siitä, että toisin kuin englannissa ja ruotsissa objekti voidaan saksassa ja suomessa yleensä erottaa muodon perusteella. Genetiivi ja postpositiot asettavat tälle periaatteessa vapaalle sanajärjestykselle kuitenkin rajoituksia, koska genetiiviattribuutit sijoittuvat suomessa toisin kuin saksassa ennen pääsanaa ja postpositiot nimensä mukaisesti pääsananjälkeen. (Tarvaisen 1985: 74.) Alkeistason teksteissä ja keskitason teksteissä esiintyi kaksi genetiiviin liittyvää poikkeamaa (187,188), joissa on käytetty virheellisesti käänteistä sanajärjестystä¹⁰⁶:

(182) Galwayissa asu paljon nuoret ihmiset, siis se on *nuorin kaupunki Irlannin*. annaho2KA08 (vrt. *die jüngste Stadt Irlands*, pro *Irlannin nuorin kaupunki*). (8a).

(183) Luulen että *esitelmä Jarmo Jantuksen* oli hyvää. jennira2KK08 (vrt. *der Vortrag von Jarmo Jantunen*, pro *Jarmo Jantusen esitelmä*). (8a).

AnnahoKA08 (182) ja jenniraKK08 (183) osasivat muodostaa suomalaisen genetiivimuodon, mutta lauseen sanajärjestykseen vaikutti ilmeisesti saksan genetiiviattribuutin sijainti. Yllä olevista esimerkeistä käy siis ilmi, että tutkittavat ovat ilmeisesti käyttäneet saksan possessiivisen genetiiviattribuutin sanajärjестystä, jonka mukaan genetiiviattribuutti seuraa määrittelemäänsä substantiivina (Duden 2005: 833–834). Suomessa taas genetiivimääritys sijaitsee aina substantiivin edellä (VISK § 563): *omenan* syönte ~ das

¹⁰⁶ Katso myös Vuorisen löytämä poikkeama: ” ... ja jopa tapaaminea *rumpumies lempibändini!* (Fi. ... *lempibändini rumpali!* Dt. ... *der Schlagzeugspieler meiner Lieblingsband!*)” (Vuorinen 2007: 105).

Essen *des Apfels*¹⁰⁷. Vaikka genetiivimääriteiden on Vilkun (2003: 193) mukaan oltava aina ennen edussanaa, Vilkuna havainnollistaa genetiivin sijaintia seuraavalla esimerkillä, josta näkyy, että genetiivimääriteitä voi olla kaksi, ulkoinen ja sisäinen genetiivi:

Valion (ulkoinen genetiivi) uudet (kuvailukenttä) puolen litran (sisäinen genetiivi) purkit (edussana) (Vilkuna 2003: 190).

Alla olevissa esimerkeissä saksan runsas prepositioiden käyttö näyttää vaikuttaneen tutkittavien tuotoksiin. Kirjoittajat ovat useimmissa tapauksissa valinneet saksan prepositiota vastaavat postpositiot oikein, mutta käyttäneet suomen postpositiota sitten prepositiona¹⁰⁸, mikä ilmeisesti johtuu tutkittavien lähdekielen tottumuksista¹⁰⁹.

- (184) Mies asentaa koivu *varten poikaystävän*. (– –) Joulua leivotaan paljon, syödään ja juodaan *kanssa perhe*. mirriabaKA08 (vrt. *für seinen Freund*, pro *poikaystävää varten*; vrt. *mit der Familie*, pro *perheen kanssa*). (8b).
- (185) Ennen kuin oli pääsiäinen minun täytyi kirjoittaa kotityötä *puolesta kurssin* englantilainen. johanwe2KA (vrt. *für einen Kurs*, pro *kurssia varten*). (8b).
- (186) *Jälkeen koulun*, minä menin Suomeen. JosefBuHA10 (vrt. *Nach der Schule*, pro *Koulun jälkeen*). (8b).
- (187) *Jälkeen minun opiskelu* tahdon matkustaa ulkomaaille. LenaHA10 (vrt. *Nach meinem Studium*, pro *Opiskeluni jälkeen*). (8b).
- (188) *Asti 600- luvun* Köln oli itsenäinen frangilainen Osakuningaskuntan pääpaikka. gulcahuKA07 (vrt. *Bis zum 7. Jahrhundert*, pro *600-lukuun asti*) (8b).
- (189) Mutta *alkean lokakuun* mina asun Hampurissa (– –) SaskiHeHA (vrt. *Ab Oktober*, pro *lokakuusta alkaen*). (8b).
- (190) *Alussa maaliskuu* äitini kävin minussa Kölnissä. johanwe2KA08 (vrt. *Anfang März*, pro *maaliskuun alussa*). (8b).
- (191) *Aikana esitelmän* Dr. Jantunen kertoi haastatteluistansa työllistävät, kuin henkilöt luevat tekstiä ja ovatko tekstit käännös. juliamakK08 (vrt. *während des Vortrages*, pro *esitelmän aikana*): (8b).
- (192) Hochbahni täällä kulkee *välissä pysäkit* ”Eppendorfer Baum” ja ”Hoheluftchaussee” viaduktilla. peterdwhK07 (vrt. *zwischen den Stationen*, pro *pysäkkien välissä*). (8b).
- (193) (– –) mahdollisesti koska vanhemmat erkaantuavat tai *takia erilaisien syiden*. doritbaKK08 (vrt. *aus/wegen verschiedenen Gründen*, pro *erilaisten syiden takia*). (8b).
- (194) Toissapäivänä kävin Notre Damen tuomikirkko ja oli *alle Eiffelin torni*. (– –) Eilen ajoin *kanssa Pariisin metro* Pyhän sydämen basilikaan. Sitten menin *läpi Montmartre* (– –) söin kreppi *kerä sokerilla* ja sitruunan. SonjaNeHK10 (vrt. *un-*

¹⁰⁷ Katso myös Tarvaisen (1985: 209–212) vertailuparit.

¹⁰⁸ Katso myös Vuorisen löytämät poikkeamat: ”... ongelmat kanssa englantiani, ...(Fi. ... ongelmia englantini kanssa, ... Dt. Probleme mit meinem Englisch, ...)”; ”... mutta asuu yhdessä mukana hänellä avomies. (Fi. ...yhdessä avomiehensä kanssa. Dt. ... zusammen mit ihrem Freund.)”(Vuorinen 2007: 104.)

¹⁰⁹ Tutkiessaan suomen kielen muutoksia amerikansuomessa Jönsson-Korhola (1993: 125) on havainnut saman ilmiön. Ilmeisesti postpositiot ovat hyvin alttiita muuttumaan toisen kielen vaikutuksesta prepositioksi, koska jovanhemmat siirtolaispolvet käyttivät adpositioita väärinpäin.

ter dem Eiffelturm, mit der Metro, durch Montmartre, mit Sahne; pro tornin alla, metrolla, Montmatren halki, sokerin kera). (8b).

On muistettava, että indoeurooppalaiset kielet suosivat prepositiota ja indoeurooppalaiselle kielenpuhujalle voi aluksi olla hyvin vaikeaa käyttää postpositioita, jotka ovat taas suomalais-ugrilaisille kielille ominaisia (Jönssön-Korhola 1993: 125). Postpositioiden käyttö prepositioidena saattaa siis olla tietty vaihe saksalaisten oppijansuomessa, kun oppijat osaavat jo valita oikean saksan preposition vastineen, mutteivät vielä osaa käyttää sitä oikealla tavalla. Grönholm (1992: 56) tähdentää, että lekseemien käyttöön liittyvistä säännöistä, valintarajoituksista tai muista syntagmaattisista kytkennöistä ei ole ns. välikielivaiheessa vielä tietoa, mikä saattaa johtua oppijan oikeanlaiseksi oletetun säännön muodostamista: saksan preposition vastine suomessa on myös prepositio, tämä pätee erityisesti SonjaNeHK10:n (194) esimerkissä. Näyttää siltä, ettei hän ole tietoinen siitä, ettei saksan prepositioiden vastineena suomessa voida käyttää prepositioita.

4.5.2 Lausetyypit

Eniten ns. *se*-lauseisiin liittyviä siirtovaikutuspiirteitä löytyi keskitason teksteistä, yhteensä 26 piirrettä. Poikkeamia oli jopa 60 kappaletta. Alkeistason teksteistä löytyi sen sijaan vain 3 piirrettä, kuten taulukosta 14 näkyy.

TAULUKKO 14: Lausetyyppeihin liittyviä siirtovaikutuspiirteitä.

SE-LAUSETYYYPIT	Alkeistason tekstien poikkeamat	Alkeistason tekstien piirteet	Keskitason tekstien poikkeamat	Keskitason tekstien piirteet
yhteensä	3	3	60	26

Aineiston perusteella näyttää siltä, että saksalaiset suomenoppijat olivat tietämättömiä siitä, että suomessa on olemassa lauseita ilman muodollista subjektia kuten mm. Buchholz (2005: 147, 158) ja Piitulainen (2000: 43) korostavat. Äidinkielen mallin mukaisesti erityisesti keskitason kirjoittajat käyttivät muodollisena subjektina runsaasti *se*-pronominia *es*-pronominin vastineena. Jönssön-Korhola (1993: 126) toteaa, että saksan *es* vastaa englannin *it*-sanaa, jota käytetään muodollisena subjektina amerikansuomessa, mikä johtuu englannin kielen vallitsevasta asemasta. Myös Lähdemäki (1995: 138) huomauttaa tutkimuksessaan ruotsin *det*-pronominin aiheuttamasta turhasta subjektin käytöstä. Tämän aineiston ”*se*”-lauseiden siirtovaikutuspiirteet koskivat nimenomaan ns.

”on hauskaa”-lauseita (White 2003: 283), joissa ei ole suomessa olemassa vastaavaa ’se on’ -rakennetta, kuten seuraava vertailu havainnollistaa:

On hauskaa matkustella.	~	Es macht Spaß zu reisen.
On hauskaa, että sain työpaikan.	~	Es ist prima, dass ich einen Job bekommen habe.

Kieliopillisena subjektina voi toimia ”on hauskaa”-lauseessa infinitiivi tai sivulause (White 2003: 283). Buchholzin (2005:147) mukaan seuraavissa ”es ist schön” -lauseissa ei kuitenkaan ole kieliopillista subjektia:

Lapissa oli ihanaa.	~	Es war herrlich in Lappland.
Täällä haisee.	~	Hier stinkt es .

Saksassa es-pronomini on hyvin monipuolinen. Sijais-es (*Stellvertreter-es*) toimii nominaalisen lausekkeen sijaisena. Tätä voidaan todistaa siirtotestillä (*Ersatzprobe*) (a). Personaton es-pronomini toimii formaalisena subjektina (b). Es-pronomini (*Korrelat*) voi viitata myös seuraavaan sivulauseeseen (c). (Duden 2005: 830–831). Lisäksi *es* viittaa remattiseen subjektiin lauseen alussa, ns. paikanpitäjä-es¹¹⁰ (*Platzhalter-es*) (d). (Piitulainen 2000: 43, Duden 2005: 831–832.) Katso ja vertaa alla olevia lausepareja (a–d):

(a) Das Kätzchen miaut. Ersatzprobe: Miaut es immer noch?	~ ~ ~	Kissanpentu naukuu. Vieläkö se naukuu?
(b) Es regnet. Es ist schon spät. Es läutet/klingselt. Wie geht es Ihnen? In diesem Bett schläft es sich gut.	~ ~ ~ ~ ~	Sataa. On jo myöhä. Ovikello/puhelin soi. Mitä Teille kuuluu? Tässä sängyssä on miellyttävä nukkua. (Piitulainen 2000: 43–44.)
(c) Es kommt mir seltsam vor, dass Anna so lange wegbleibt. Anna hat es sehr bedauert, dass sie nicht mitkommen konnte.	~ ~ ~	Minusta on outoa, että Anna viipyy niin kauan. Annaa harmitti paljon, ettei hän voinut tulla mukaan. (Duden 2005: 831).
(d) Es ist ein schwerer Unfall passiert. Es kamen drei Männer ins Restaurant.	~ ~	Tapahtui paha onnettomuus. Ravintolaan tuli kolme miestä. (Piitulainen 2000: 43.)

¹¹⁰ Tarvainen (1985: 85) tähdentää, että ”paikanpitäjä”-es on välttämätön, koska verbialkuinen sanajärjestys tekisi lauseesta kysymyslauseen: Es ist ein schwerer Unfall passiert vrt. Ist ein schwerer Unfall passiert?

Kuten yllä olevista lausepareista näkyy, saksan *es*-pronominia käytetään monipuolisesti ja runsaasti. Suomen *se*-vastinetta sen sijaan käytetään vain (a)-tyypissä lauseissa. Saksankieliset suomenoppijat on siis syytä saada tietoisiksi tästä. Myös Haverinen ja Korkalo (1995: 59) ovat tutkimuksessaan havainneet, että ”*es ist*”-rakenne on toistuva interferenssin lähde¹¹¹, mikä osoittautui myös tämän aineiston pohjalta paikkaansapitäväksi:

- (195) Ehkä *se* on lohtua, että oma koti tai tavallinen oma kotiseutu on tuolla (– –) *na-talstGA07*.(9).
- (196) *Se* oli kaunis aika siellä. *ristoleKA08*. (9).
- (197) Suomen taide kehittiin 20-luvulla, koska *se* oli tärkeä, että Suomi voi muodostaa kansallinen identiteetti, että Suomi voi olla itsenäinen. *martist3KA07*. (9).
- (198) Minä olen sama mieltä kuin virkahenkilöjä että *se* ei ole helppoa kuin antaa rahaa kerjäläisille. (– –) Mielestäni *se* on pakko että tehdään enemmän köyhyyksen ja ruumiinavauksen vastaan *natasbi3KK08*. (9).
- (199) *Se* oli myös hyvää että esitelmä oli soumeksi, koska *se* on hyödyllinen kuulla vieras kieli. Mutta *se* oli vaikea, koska kakeskittettiin myös ja 90 minuttia oli myös pitkä. (– –) *Se* oli kiinnostava missä käännettyä kielliitä on ja kuinka paljon käännösten luetaan joka päivä. (– –) *Se* oli hyvää että esitelmässä oli kysymyksiä kun työstetään parin kanssa. (– –) *Se* oli kiinosta että kieli käännöksissä oli paras kuin alkuperäis tekstessä. Muutta perjantaina oli myös teoreettinen ja *se* oli vaikea ymmärtää kaiken. *jenniraKK08*. (9).
- (200) Mutta en voi luopua suklaata ja kalaa ja minusta, että *se* on epäterveellinen ja valtava supistaa elämä. *Se* on hyvin raskas minun elämäni vegaanisen suorittamaan. Mutta minusta *se* on typerä jos esittää että voidaan pysähdys nälänhätä teollisuusmaat syömällä vähempää lihaa. *isabepaKK07*. (9).
- (201) *Se* oli erityisesti kiintoisa nähdä, että kuvat ovat maalattu niin monissa tyyliissä. *frauKscKK07*. (9).
- (202) Maisema on lumen peitossa ja *se* on hyvin kylmä. *YvonnWoHK10*. (9).

Yllä olevista esimerkeistä huomataan kuinka suuri vaikutus saksan *es*-pronominin käytöllä on kirjoittajien oppijasuomeen. Myös Vuorinen toteaa omien tulostensa perusteella

Der deutsche Gebrauch des formales Subjekts *es* wurde oft durch den Gebrauch des Personalpronomens *se* ins Finnische transferiert. (– –) Das häufige Auftreten des formalen Subjekts *es* in der L1 dürfte die kognitive Bereitschaft zum Transferieren beeinflusst haben. (Vuorinen 2007: 88–89.)

JennizeKK08 (199) on ilmeisesti siirtänyt paljon *es ist* -rakenteita saksasta suomeen, mutta hän on myös tuottanut lauseen, jossa hän ei käytä muodollista subjektia. Tämä saattaa olla merkki siitä, että hän on tietoinen siitä, että ”on hauskaa”-tyyppisiä lauseita on olemassa, mutta hän ei vielä jatkuvasti osa soveltaa tätä sääntöä. Katso ja verta jennizeKK08:n alla olevat tuotokset:

- (xiii) On mielenkiintoinen, että ihmiset ajattelevat käännöksiä oleva huonompi kieli ja tyyli kuin alun perin suomeksi kirjoitettu tekstit. *jennizeKK08*.

¹¹¹ Toisin kuin Haverinen ja Korkalo (1995), jotka luokittelevat ”*es ist*”-vaikutusta kieliopilliseksi siirtovaikutukseksi, luokittelen ”*es ist*”-rakenteen lausetyyppeihin vaikuttavaksi siirtovaikutuspiirteeksi.

virt.

- (203) Kuitenkin *se* on merkittävä, että kansainvälisesti samanlaiset alueet ovat eniten käännetty. (– –) *Se* oli lisäksi myös mielenkiintoinen, (– –) Mutta kielellisessä alueessa *se* on hyvin ymmärättävä, että käännösten kieli on parempa (– –) Luultavasti *se* on tärkeä tässä yhteydessä että puhekieli (– –) Tiivistäen voidaan todeta että luennot olivat hyvin kiinnostava ja ymmärättävä ja *se* oli mielenkiintoinen kuulla, kuinka käännökset ovat toimitaan Suomessa. jennizeKK08. (9).

Grönholmin (1992: 56) mukaan ”suomen kielen opetuksen metodeja kehitettäessä nimenomaan sanaston omaksumisen kannalta olisi vartenotettavaa korostaa suomen sanaston rakenteellista erityisluonnetta (– –)”. Mielestäni myös suomen eri lausetyyppien erityisluonnetta on ehdottomasti korostettava opetuksessa, koska aineistoni pohjalta näyttää siltä, että saksankieliset suomenoppijat suosivat lähdekielen vaikutuksen alaisena oppijansuomessa sellaista ”se on” -lausetyyppiä, jota ei ole olemassa varsinaisessa suomessa. Tämä johtaa hyvin ”epäsuomalaisten” lauseiden tuottamiseen.

Se-pronominin ylikäyttö saattaa olla myös tietty oppijoiden välikielivaihe, joten oppijoiden tietoisuus suomen ja saksan eroavaisuuksista mahdollisesti nopeuttaa tämän vaiheen kehitystä. Muikku-Werner (2002: 43) korostaakin, että ”lähde- ja kohdekielen erilaisuutta tai samankaltaisuutta voitaisiin varmasti hyödyntää kielen opetuksessa entistä enemmän, vaikkei jyrkimpiin kontrastiivisiin väitteisiin virheiden ennustettavuudesta ja samankaltaisena toistuvuudesta uskokaan”.

Sopiva kontrastiivinen katsaus saattaa siis auttaa oppijoita hahmottamaan kielten väliset erot ja oman oppijankielen kulkua. Tämä lienee erityisesti hyödyllistä, kun kyseessä ovat täysin erilaiset kieliopilliset kategoriat. Oppija olettaa niiden kuitenkin usein olevan toisiaan täysin vastaavia, kuten saksan ja suomen passiivi, joita tarkastellaan seuraavaksi.

4.5.3 Passiivirakenne

Passiivirakenteeseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä esiintyi alkeistason teksteissä 7 ja keskitason teksteissä 8 kappaletta. Eniten poikkeamia, 5 kappaletta, synnytti keskitason teksteissä saksan passiivin agentti, jota siirrettiin suomen passiiviin (kategoria 10a). Alkeistason teksteissä eniten siirtovaikutuspiirteitä näkyi oppijoiden kaksiosaisissa passiivin välimuodoissa (kategoria 10d), katso taulukko 15.

TAULUKKO 15: Passiivirakenteisiin liittyviä siirtovaikutuspiirteitä.

PASSIIVIRAKENNE	Alkeistason teksten poikkeamat	Alkeistason teksten piirteet	Keskitason teksten poikkeamat	Keskitason teksten piirteet
10a) Saksan agentti	2	2	5	5
10b) 'Man' -passiivi	0	0	3	1
10c) 'Es' -passiivi	4	2	0	0
10d) Välimuoto	12	3	6	2
yhteensä	18	7	14	8

Sekä suomessa että saksassa on passiivirakenne¹¹², joten voisi erehtyä luulemaan, että lähdekielen passiivin olemassaolosta olisi hyötyä suomen kielen opiskelussa. Valitettavasti näin ei suinkaan ole, koska suomen ja saksan passiivit eroavat huomattavasti toisistaan. Tarvainen (1985: 118) korostaa, että suomen ja saksan passiivit eroavat kielio pillisina kategorioina täysin toisistaan. VISK:in (§ 1331) mukaan onkin ehdotettu, ettei suomen yksipersonaista passiivia indoeurooppalaisiin kieliin verrattuna pitäisi kutsua passiiviksi¹¹³. Vaihtoehtoiksi on ehdotettu esimerkiksi seuraavia nimityksiä: *impersonaali* (Nuutinen 1981, VISK:in (§ 1331) mukaan; Buchholz 2005:102; Lieko, Chesterman & Silfverberg 2003: 34), *indefiniitti* (Shore 1986, VISK§ 1331 mukaan; Tarvainen 1985: 117; Lieko, Chesterman & Silfverberg 2003: 34) ja *4. persoona* (Siitonen 1992: 367; Buchholz 2005: 102). Siitosen (1992: 367) mukaan suomen kieltä on pitkään hahmotettu indoeurooppalaisten kielten kuvauksen pohjalta, josta johtuu, että ”suomen kielen erityisyydet eivät tämän indoeurooppalaisen pakkopaidan vuoksi helposti avaudu.”

Tarvainen (1985: 119) väittää suomen passiivin muodon olevan varsin monimutkainen, kun taas saksan passiivi on muodoltaan varsin yksinkertainen, mikä johtuu siitä, että saksan passiivi muodostetaan werden-apuverbin asianomaisesta modus- ja tempusmuodoista ja pääverbin partisiipin perfektistä. Suomen ja saksan passiivit eroavat agentin lisäksi myös muodostustavaltaan, saksan passiivin muoto on analyttinen, apuverbilä muodostettu, suomen sitä vastoin synteettinen, pääaineksien muodostettu.

VISK:in (§ 1331) mukaan suomen passiivi on aktiiviin verrattuna tunnusmerkkinen verbirakenne. On kuitenkin pidettävä mielessä, ettei suomen passiivi ole aktiivin

¹¹²VISK:in mukaan ”suomessa on useita passiivin luonteisia rakenteita, joista yleisin ja monikäyttöisin on yksipersonainen passiivi.” (VISK § 1313). Tässä tutkimuksessa keskitytään suomen yksipersonaisen passiivin vertailuun saksan werden-passiiviin.

¹¹³ Käytän fennistisen perinteen mukaista nimitystä *passiivi* nojaten VISK:in (§ 1331) passiivi-nimityksen käyttöön.

vastakohta (Buchholz 2005: 102), kun taas saksassa passiivi määritellään nimenomaan aktiivin vastakkainasettelun mukaan (Duden 2005: 550). Saksalaiset suomenoppijat hahmottavat suomen passiivia siis lähdekielensä mukaisesti aktiivin vastakohtaksi, mistä seuraa, että he suosivat suomen passiivia muita agentittomia lauseita herkemmin ja useammin. Siitonen (1992: 367) tähdentää, että suomen kielen agentittomien lauseiden keskinäisten suhteiden oppiminen ja sisäistäminen eivät ole edistyneemmille suomenoppijoillekaan helppoja, koska agentittomuus ilmenee eri kielissä eri tavoin.

Saksassa voidaan toisin kuin yleensä suomessa ilmaista tekijää passiivin yhteydessä ns. *agentilla* (*von/durch*-rakenne) kuten Tarvainen (1985: 117) toteaa, vaikka Dudenin (2005: 554) mukaan 90 prosentissa werden-passiivin konstruktioista ei ole tällaista agenttia. Saksan passiivin agenttisuus vaikuttaa siis paljolti saksankielisten suomenoppijoiden passiivi-rakenteiden tuottamiseen kuten seuraavista esimerkeistä huoma-

- (204) Niitä sanoja valitettavasti *käyttetään* päivittäinen *nuoreista ja vonhoista puhujoisista*, jopa sivistyneistä ihmisistä. martist2KK07 (vrt. *werden von jungen und alten Sprechern gebraucht*, pro *nuoret ja vanhat puhujat käyttävät, sanoja käytetään*). (10a).
- (205) Monet taiteilijat *vaikuttiin Kalevalasta*. juliama3KK07 (vrt. *wurden von dem Kalevalaepos inspiriert*, pro *monet taiteilijat saivat vaikutteita Kalevalasta*). (10a).
- (206) Vuonna 50 jKr. Köln perustettiin roomalainen keisarinna Agrippina. alinadoKA07 (vrt. *wurde von Agrippina gegründet*, pro *on Agrippinan perustama*). (10a).
- (207) Köln *perustettiin* vuonna 50 jälkeen kristuksen roomalainen keisarilla ”Agrippa”. sinaheKA07 (vrt. *wurde von Agrippa gegründet*, pro *on Agrippan perustama*). (10a).
- (208) Taiteessa *esittää* Aino monta kerta, esimerkiksi Akseli *Gallén-Kallelasta*. martist3KK07 (vrt. *Aino wurde von GK dargestellt*, pro *GK:n kuvissa*). (10a).

On siis muistettava, ettei saksan agentillinen passiivilause vastaa suomen passiivikonstruktiota lainkaan, koska suomessa ei voida ilmaista agenttia passiivilauseella. Näissä tapauksissa saksan passiivikonstruktiota pitää suomentaa siis aktiivilauseella (Tarvainen 1985: 121). Lisäksi Tarvainen (1985:121) muistuttaa siitä, ettei suomessa ole *es*-pronomillista passiivikonstruktiota vastaavaa rakennetta. Seuraavassa saksan subjektittoman passiivin esimerkissä (214) *se*-pronomini on ilmeisesti siirretty saksan obligatorisen *es*-täydennyksen mukaisesti:

- (209) *Se syödään* paljon hyvää ruokaa, *se tehdään* lahjat ja *se juhliitaan* perhella. fabiabr2KA07 (vrt. *es wird gegessen, es werden Geschenke gemacht, es wird gefeiert*, pro *syödään, annetaan lahjoja, juhliitaan*.) (10c).

Suomessa voidaan käyttää passiivia vain niissä tapauksissa, joissa ihminen on toiminnan tuntematon ja mainitsematon *agens* (Buchholz 2005: 102). Syömisen, lahjojen an-

tamisen ja juhlimisen näkymätön agentti on oletettavasti jokin ihmisryhmä, koska Buchholzin (2005: 102–103) mukaan passiivilla on taipumusta olla merkityksen kannalta pluralistinen. Seuraavien esimerkkilauseiden agentti ei kuitenkaan ole suoranaisesti ihminen, vaan onnettomuus, joten esimerkkien (210) ja (211) on oltava suomessa aktiivilauseita:

(210) Kaksi matkustojä loukattiin lievästi, (– –) isabepa2KK08 (vrt. *wurden verletzt*, pro *loukkaantui*). (10a).

(211) Kuin ihmeen kautta pari satuttiin vain keveä/keveäksi. patrioloKK08 (vrt. *wurde verletzt*, pro *loukkaantui*). (10a).

Yllä olevien kirjoittajien passiivimuodot viittaavat siihen, että joku nimetön tekijä loukasi matkustajia/paria tahallaan, mikä sulkee näin pois onnettomuuden olevan sattumanvarainen. Suomen passiivi-rakenteessa korostuu siis voimakkaasti

(– –) subjektin identiteetin häivyttäminen. Tältä kannalta *se* on verrattavissa myös sellaisiin monissa kielissä käytettyihin aktiivimuotoisiin rakenteisiin (– –) tai ranskassa subjektipronominin *on* sisältäviin ilmauksiin (*On dit, que...* 'sanotaan, että...') (VISK§ 1331).

Ranskan *on*-pronomini vastaa saksan *man*-pronominia. Myös saksan passiivissa voidaan ilmaista indefiniittistä henkilöä ns. *man*-konstruktiolla (Tarvainen 1985: 117)¹¹⁴. *Man*-pronominilla viitataan silloin lauseen yleisluontoisuuteen (Duden 2005: 555), mikä korostuu seuraavissa esimerkeissä:

(212) Aluksi *luullaan*, että *se* on helppo sanoa, mitä on suomennos ja mitä ei ole, koska tekstit näyttivät paljon tunnuksia. martistKK08 (vrt. *glaubt man*, pro *luulee*). (10b).

(213) Saksan kaupungeissa, *osataan nähdä* okein paljon kärjäläiset kaduilla, raitiovaunuilla jne. juliakr2KK08 (vrt. *kann man sehen*, pro *näkee*). (10b).

Tarvainen (1985: 121–122) muistuttaa, että suomen passiivi on hyvin yleinen kategoria ja mahdollinen monille verbeille, joiden saksalaisille vastineille tämä ei ole mahdollista kuten esim. olla - ollaan vrt. sein - *wird/werden gewesen. Suomen passiivilauseita vastaavat saksassa siis monet muodoltaan aktiiviset korvausmuodot kuten *man*-rakenne. Buchholzin (2005: 103) mukaan suomen passiivi voidaan melkein aina kääntää man-lauseella saksaksi, kun taas saksan *man*-lause on käännettävä suomeen geneerisellä lauseella.

¹¹⁴ Toisin kuin ranskassa ja saksassa, englannissa ei ole vastaavaa *man/on*-rakennetta, joten pitää usein luoda erillistä kielioppilista subjektia: *The seminar participants gathered in the extra wing of the hotel* vrt. *Man versammelte sich aufgrund des Seminars im Anbau des Hotels* vrt. *Seminaaria varten kokoonnuttiin hotellin lisäsiipeen* (Lieko, Chesterman & Silfverberg 2003: 35).

Jotkut tutkittavat tuottivat teksteissään kaksiosaisia passiivimuotoja, joita kutsun tässä tutkimuksessa passiivi-välimuodoiksi (10d), koska näyttää siltä, että saksalaiset suomenoppijat ovat muodostaneet suomen passiivimuodot saksan passiivimuodostuksen mukaisesti. Jotkut heistä yrittivät soveltaa saksasta tuttua kaksimuotoista passiivirakennetta, *werden + partiipin perfekt*, oppijansuomeen, kuten seuraavissa esimerkeissä:

- (214) Sotassa vuonna 1939-45 *tultiin* Köln melkein kokonaan *tuhoutuu*. doritbaKa07 (vrt. *wurde zerstört, pro tuhottiin*). (10d).
- (215) Suuri keskiaikallinen muuri *oli rakennettiin* vuonna 1180, kolmas kaupungin laajennuksen jälkeen. Ensimmäinen yliopisto *oli perustettiin* vuonna 1388. Ensimmäinen kirjapaino *oli avattiin* vuonna 1466. xeniathKA07 (vrt. *wurde gebaut, wurde gegründet, wurde eröffnet; pro rakennettiin, perustettiin, avattiin*). (10d).
- (216) Saksassa siellä *on juhlitaan* paljon erilainen juhlat, emiten on tietty kristillinen tausta. hannopiKA07 (vrt. *wird gefeiert, pro juhlitaan*). (10d).

Suomen passiivin perfekt ja pluskvamperfekt muodostetaan siis olla-verbistä ja pääverbin passiivin partiipin perfektistä (Tarvainen 1985: 118). Toisin kuin suomessa, jossa olla-verbi pysyy kolmannen persoonan muodossa (White 1993: 222), saksan *werden*-apuverbillä on täydellinen taivutusparadigma (Duden 2005:474), mikä aiheutti todennäköisesti seuraavien

esimerkkien siirtovaikutuspiirteet:

- (217) (– –) että kuvat *ovat maalattu* niin monissa tyyleissä. (– –) niin että nekin *ovat käyttänyt* mainoksessa. frauksKK07 (vrt. *wurden gemalt, wurden verwendet; pro on maalattu, on käytetty*). (10d).
- (218) (– –) siellä on myös monta kirjoja ulkomaista, joita *ovat käännetty*. (– –) Televisio-ohjelmat ja elokuvatkin *ovat käännetty*, mutta ero Suomesta on, että Saksassa filmit *ovat* enimmäkseen *dubattu* (– –) samanlaiset alueet *ovat* eniten *käännetty*. jennizeKK08 (vrt. *wurden übersetzt, wurden übersetzt, wurden synchronisiert; pro on käännetty, on käännetty, on dubattu*). (10d).

VISK:in mukaan on siis olemassa myös suomensuomen esimerkkejä, jotka muistuttavat yllä olevia oppijansuomen esimerkkejä (217, 218), koska

(– –) osoitus passiivilauseen totaaliobjektin subjektimaisuudesta on sen pyrkimys kongruoida liittomuodon finiittisen apuverbin kanssa. Tällainen kongruenssi osoittaa, että NP on tulkittu subjektiksi; lause muistuttaa monipersonaista tilapassiivilauseetta (– –). Kongruenssin todistusvoima on epäselvä, koska se rajoittuu liittomuotoihin ja poikkeaa sekä yleiskielen normista että puhutun kielen normaalista käytännöstä, mutta aivan harvinainen ilmiö ei ole. (VISK § 1320.)

On tietenkin myös muistettava, että myös suomen kieleen eikä vain oppijansuomeen vaikuttavat jatkuvasti myös muut kielet. Jönssön-Korhola (1993: 121) huomasi tutkiesaan amerikansuomen passiivimuotoja, että englannin kielestä siirtynyt *you/sinä-*

pronominin käyttö on yleistynyt nykyisessä puhekielessäkin. Sen takia suomen passiivilauseet ja impersonaalien geneeriset lauseet ovat väistymässä. Näyttää siis siltä, että erityisesti suomen passiivi- ja geneeriset lauseet ovat alttiita siirtovaikutukselle muihin kielisiin verrattuna harvinaisen erilaisuutensa takia.

4.6 Leksikaalisten ja syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden vertaileva yleiskatsaus

Edellisissä luvuissa 4.3 ja 4.5 tarkasteltiin oppijoiden leksikaalisia ja syntaktisia siirtovaikutuspiirteitä ja vastattiin näin tämän työn tutkimuskysymyksiin 1 ja 2. Siirtovaikutustyyppien lisäksi tässä tutkimuksessa pyrittiin saamaan yleiskuva siitä, minkä tyyppistä siirtovaikutuspiirteitä esiintyy eniten. On muistettava, ettei vastaus tähän tutkimuskysymykseen ole tilastollisesti luotettava, koska ensiksi alkeis- ja keskitason oppijoiden korpukset eivät ole sanamäärällisesti vastaavia ja toiseksi kvalitatiivisin menetelmin toteutettu työ ei pysty antamaan luotettavaa kuvaa tulosten kvantitatiivisesta laadusta.

Lisäksi tämä tutkimus on suoritettu manuaalisesti, mikä saattaa lisätä kvantitatiivisen tarkastelun epätarkkuutta. Edellä mainituista rajoituksista huolimatta tämä tutkimus pystyy kuitenkin tarjoamaan yleiskuvan siirtovaikutuspiirteiden jakaumasta alkeis- ja keskitason teksteissä (katso taulukot 16 ja 17). Taulukko 16 antaa yleiskuvan leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden jakaumasta. Alkeistason teksteissä oli eniten sanankorvaukseen liittyviä siirtovaikutuspiirteitä (42 kappaletta), kun taas keskitason teksteissä suurin osa piirteistä liittyi semanttiseen laajennukseen (59 piirrettä) ja adpositioiden semanttiseen vastaavuuteen (49 piirrettä). Sananmuokkaukseen sen sijaan liittyi molemmissa korpuksissa vain hyvin pieni osa piirteistä (4 piirrettä alkeistason teksteissä ja 5 piirrettä keskitason teksteissä).

TAULUKKO 16: Leksikaalisten siirtovaikutuspiirteiden yleiskatsaus.

LEKSIKAALISET SIIRTOVAIKUTUSPIIRTEET	Alkeistason korpuksessa (yht. 12 038 sanetta)	Keskitason korpuksessa (yht. 16 716 sanetta)
1) Sanankorvaus (substitution)	38	22
2) Sananmuokkaus (relexification)	4	5
3) Sanansekoitus (hybrid)	16	1
4) Ortografinen vaikutus	16	13
5) Käännöslaina (calque)	19	28
6) Semanttinen laajennus (leksikologinen vaikutus)	21	59
7) Adpositioiden semanttinen vastaavuus	19	49
yhteensä	133	177

Leskikaalisen siirtovaikutuksen tulokset osoittavat, että saksankielisten oppijansuomeen vaikuttavat paljolti myös lähdekielen leksikko ja semantiikka. Lähdekielen vaikutus näyttää manifestoituvan monissa siirtovaikutuspiirteissä, vaikka ”virheen syystä ei käytännöllisesti katsoen milloinkaan voi olla täysin varma” (Lähdemäki 1995: 196). Totean siis yllä olevien siirtovaikutuspiirteiden olevan potentiaalisia leksikaalisia siirtovaikutuspiirteitä. Näennäisen transferin taustalla saattaa piileskellä usein myös oppijan/tutkijan huolimattomuus. Erityisesti kategoriat 1, 3 ja 4 saattavat olla alttiita oppijoiden huolimattomuudelle. Lisäksi totean myös tutkijan tulkintojen olevan alttiita ylitulkinnoille, Kellermanin sanoin:

(– –) now you see it, now you don’t (– –) not everything that *looks* transferable is transferable(– –)” (Kellerman 1983: 112–113).

Mielestäni leksikaaliset siirtovaikutuspiirteet on huomioitava erityisesti suomi vieraana kielenä -opetuksessa, koska ensinnäkin sanavaraston hankkiminen ja kasvattaminen on olennainen ja tärkeä osa vieraan kielen opiskelussa ja omaksumisessa, kuten Lähdemäki (1995: 57) nostaa esiin. Toiseksi kommunikaation kannalta leksikaaliset virheet voivat tuottaa vakavia väärinkäsityksiä, kuten myös jotkut analyysin esimerkit osoittivat. On tietenkin merkillistä, että semanttinen laajennus ja adpositioiden semanttinen vastaavuus näyttävät tuottavan paljon poikkeamia erityisesti keskitason teksteissä. Toisaalta on Siitosen mukaan myös muistettava, että

Die semantischen Probleme sind bei allen Sprachen letzten Endes ähnlich, wenn wir eine Sprache als Fremdsprache oder Zielsprache lernen (– –). Die Wörter

bringen Probleme mit sich; das Problem liegt nicht nur bei der Interferenz der Muttersprache des Sprechers. (Siitonen 1996: 71.)

Siitosen mukaan vieraan kielen sanat tuovat siis ongelmia, koska niihin liittyvät semanttiset suhteet eivät välttämättä ole oppijoille oman lähdekielen mallin mukaisesti käsitettäviä, joten suhteet jäävät näkymättömiksi. Nation (2001: 23) kutsuu tätä sanojen 'oppimisen taakaksi', jolla hän viittaa siihen, että jokaisen sanan oppimiseen liittyy tietty vaivannäkö. Nation (1990 Nationin 2001: 23 mukaan) korostaa, että sanan taakka on sitä kevyempi mitä enemmän kohdekielen sana muistuttaa omaa lähdekieltä. Ringbom ja Jarvis (2009: 115) yhtyvät hänen näkemykseensä.

Suomi ja saksa ovat typologisesti kaukaisia kieliä, joten on ymmärrettävä, että suomen sanat ovat 'painavia oppimisen taakkoja' vielä keskitasonkin suomenoppijoille ja leksikaaliset/semanttiset eroavuudet näkyvät siirtovaikutuspiirteiden laadussa sekä jonkinasteisesti määrässä. Opettajan rooli sanojen taakan kevenemisessä on siis erittäin ratkaisevaa. Mielestäni kontrastiivinen analyysi sopii erittäin hyvin työkaluksi. Nation (2001: 24) korostaa, että opettajien pitäisi olla kykeneväisiä saamaan oppilaansa tietoisiksi kohdekielen systemaattisista malleista ja analogioista sekä luomaan yhteyksiä lähde- ja kohdekielen välille.

Words are not isolated units of language, but fit into many interlocking systems and levels. Because of this, there are many degrees of knowing. (Nation 2001: 23.)

Nationin lausuman perusteella voidaan siis olettaa, että leksikaaliset ja syntaktiset siirtovaikutuspiirteet ovat usein toisiinsa sidoksissa, koska sanoja käytetään lauseissa. Syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden yleiskatsaus näyttää, että erityisesti suomen lausetyypit aiheuttivat keskitason teksteissä potentiaalisia siirtovaikutuspiirteitä (katso taulukko 17). Yleisin siirretty lausetyyppi olikin *es ist*-rakenne, jonka *es*-pronominin oppijat oletivat sanatasolla vastaavan suomen *se*-pronominia ja *es ist*-lauseen näin ollen *se on*-lausetta.

Eri kielten rakenteiden rinnastaminen saattaa siis olla joissakin tapauksissa hyvin ongelmallista. Toisaalta lähdekielen ja kohdekielen yhteyksien valaiseminen saattavat herättää ja tukea oppilaiden kielellistä tietoisuutta, vaikka toisaalta kaikkia rakenteita ei pitäisi kieliopillisen perinteen tapaan rinnastaa. Tämä koskee erityisesti passiivirakenteita, kuten analyysin tulokset ovat todenneet. Siitonen (1992: 370) nostaakin esiin, että yksi syy passiivin epäonnistuneelle valinnalle saattaa olla nimenomaan opetuksessa, koska "suomea vieraana kielenä opetettaessa rinnastetaan helposti eri kielten passiivit suomen kielen passiiviin".

Rinnastamista Siitonen (1992: 377) pitää ongelmallisena, koska ”kielenoppija helposti piiloutuu passiivi-nimityksen taakse ja unohtaa asian problemaattisuuden.” Yhdyn Siitosen näkemykseen ja olen lisäksi sitä mieltä, että erityisesti suomen kielelle ominaisiin lausetyyppihin on tutustuttava heti suomen kielen opintojen alussa. Esimerkiksi eksistentiaalilauseeseen tutustuminen ja sen oppiminen on siksi niin tärkeää, koska sillä on erittäin merkittävä asema suomen syntaksia katsoen (Opetusministeriö 1994: 231). Tutustuminen voisi onnistua mielestäni hyvin kontrastiivisella otteella, jottei oppijoiden oppijansuomen syntaksiin pääse fossilisoitumaan tiettyjä lähdekielelle ominaisia lausetyyppejä ja rakenteita.

Taulukko 17 antaa yleiskatsauksen syntaktisista siirtovaikutuspiirteistä tämän tutkimuksen alkeis- ja keskitason korpuksessa. On huomioitava, että yli puolet keskitason teksteissä esiintyvistä piirteistä liittyi ns. se-lauseisiin. Alkeistason teksteissä sen sijaan suurin osa syntaktisista piirteistä liittyi sanajärjestykseen.

TAULUKKO 17: Syntaktisten siirtovaikutuspiirteiden yleiskatsaus.

SYNTAKTISET SIIRTOVAIKUTUSPIIRTEET	Alkeistason korpuksessa (yht. 12 038 sanetta)	Keskitason korpuksessa (yht. 16 716 sanetta)
8) Sanajärjestys	11	7
9) Se-lauseet	3	26
10) Passiivirakenne	7	8
yhteensä	21	41

Tämän tutkimuksen perusoletuksena todettiin luvussa 3 olevan siirtovaikutuksen ei-lineaarinen lasku keskitason oppijoiden teksteissä. Kuten taulukosta 16 ja 17 näkyy, siirtovaikutuksen määrä laskee huomattavasti joitakin kategorioita tarkasteltaessa, esim. sanankorvauksen (kategoria 1) ja sanansekoituksen (kategoria 3) tapauksessa.

Toisaalta tulokset osoittavat huomattavaa siirtovaikutuspiirteiden kasvua keskitason teksteissä, mm. käänöslainojen (kategoria 5), semanttisen laajennuksen (kategoria 6), adpositioiden semanttisen vastaavuuden (kategoria 7) sekä lausetyyppien (kategoria 9) suhteen. Meriläinen toteaaakin omassa tutkimuksessa:

The results of this study suggest that negative transfer does not decrease in parallel in all linguistic sub-systems as the learners' L2 skills develop, but for learners whose L1 is genetically and typologically distant from the L2, transfer is more persistent at the level of syntax than it is at the level of lexicon (Meriläinen 2010: 203).

Myös tässä tutkimuksessa syntaktinen siirtovaikutus osoittauti erityisesti keskitason oppijoille suureksi virhelähteeksi. Siirtovaikutuksen kasvu ei ole kuitenkaan yksiselitteinen ilmiö, eikä tutkijoiden keskuudessa valitse tämän suhteen yksimielisyyttä (katso Jarvis 2000: 247). Totean, pitäen mielessäni korpusten eriävää sanemäärää, että todennäköisesti Jarvisin (2000: 247) ehdotettu mahdollisuus 6) pätee tässä tutkimuksessa analyysin tulosten perusteella: *Lähdekielen vaikutus ei vähene eikä lisäännny, mutta sen läsnäolo vaihtelee, kun kohdekielen osaamisen taso nousee*. On siis syytä muistaa, ettei opetuksen tuntimäärä voida täysin samaistaa oppijoiden henkilökohtaiseen suomen kielen taitotasoon, kuten myös alla oleva Haverisen ja Korkalon lausuma havainnollistaa:

Wenn wir in Rücksicht nehmen, dass die Informanten schon lange in Finnland sind, ist die Anzahl von grammatischen und lexikalischen Interferenzfehlern überraschend groß. Unseres Erachtens erweist dies, wie schwierig es ist, die dominante Sprache völlig zu blockieren, wenn die Zielsprache produziert wird.“ (Haverinen & Korkalo 1995: 65.)

Uskon, että saksankielisten suomenoppijoiden ikuinen matkakumppani on heidän lähdekielensä. Jokainen suomen oppija on kuitenkin itse vastuussa siitä, miten hän lähdekieltään hyödyntää kielimatkan aikana. S2-opettajat ovat vastaavasti vastuussa siitä, että heidän oppijansa hyödyntävät lähdekieltään, eivätkä koe sitä taakaksi.

5 OPPIJANKIELI OI KSI – POIKKEAMAT OPEIKSI

Es irrt der Mensch so lang er strebt. (Goethe 1808).

Jarvis ja Pavlenko (2008: 111) toteavat, että siirtovaikutuksen tutkimuksen perimmäisenä tavoitteena on saavuttaa selitys siitä, miten yksilön osaamat kielet vaikuttavat ihmisen mielessä toisiinsa. He lisäävät, että tätä päämäärää tavoitellaan empiiristen tulosten kautta. Tämäkin tutkimus pyrkii lisäämään empiirisiä tuloksia siirtovaikutuksesta. Toisinaan tämä tutkimus pystyi vain osoittamaan, **että** saksankielisten suomenoppijoiden teksteissä esiintyy potentiaalista lähdekielistä siirtovaikutusta. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäi siten kysymys siitä **miten** lähdekieli vaikuttaa kohdekieleen tuottamiseen, mikä olisi tietysti jatkotutkimuksen arvoinen.

Odlinin (2006) näennäisen yksinkertaiseen kysymykseen *Could a contrastive analysis ever be complete?* vastaaminen vei minut pohtimaan oman tutkimukseni täydellisyyttä. On todettava, ettei tämäkään kontrastiivinen analyysi ole täydellinen, vaan lähinnä pintaraapaisu, joka vaatii paljon huolellisempaa hiomista. Aiempaa tutkimusta (esim. Koivisto 1994, Vuorinen 2007) ei hyödynnetty tarpeeksi. Lisäksi siirtovaikutuksen luokittelukategoriat poikkesivat perinteisistä luokittelutavoista. Tämä saattaa hankaloittaa tulosten vertailevuutta. Toisaalta on hyväksyttävä, että tutkijakin on vain ihminen ja erehtyminen on inhimillistä.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin saada muun muuassa saamaan vastauksia siihen kysymykseen, voidaanko ja missä määrin voidaan tutkimuksen tuloksia tehokkaasti hyödyntää opetuksessa (katso Ringbom & Jarvis 114). On todettava, että tämän tutkimuksen sovellusarvo jää varmasti hyvin pieneksi, koska tulokset eivät ole yleistettävissä eivätkä siirrettävissä. Tutkimus ei siis anna täysin opetuksessa sovellettavaa tietoa, mutta on saanut minut ymmärtämään lähdekielen vaikutuksen suuren roolin toisen kielen oppimisessa. Kolehmainen korostaakin, että

Kielten vertailu ja yhden kielen ilmiöiden tarkastelu yhteisessä kehyksessä toisen kielen kanssa herkistää tutkijan havaitsemaan piirteitä, joihin yksittäisten kielten analyysissä ei vältämättä tulisi kiinnittäneeksi lainkaan huomiota (Kolehmainen 2006: 7).

Tulevana S2-opettajana pidän tämän tutkimuksen puitteissa saatuja tuloksia erittäin arvokkaina. Olen päässyt sukeltamaan suomenoppijoiden välikielen ja saanut tietoa nimenomaan saksankielisten suomenoppijoiden potentiaalisista siirtovaikutuspiirteistä, joita mielestäni voidaan hyödyntää erityisesti suomen vieraana kielenä opetuksessa Sak-

sassa. Jonkin verran tulokset saattavat kuitenkin olla yleistettäviä muihin indoeurooppalaisiin kieliin (esimerkiksi ruotsiin ja Englantiin), mihin aiemmat tutkimuksetkin viittaavat. Tämän tutkimuksen pääpaino oli kuitenkin suomi-saksa vertailussa, joten tulosten yleistettävyys muihin kieliin on hyvin rajoitettu.

Jatkossa voitaisiin tutkia, miten saksankielisten kirjoittamistottumukset saattavat vaikuttaa siihen, minkälaisia kirjoitelmia saksankieliset suomenoppijat tuottavat suomeksi (katso esim. Connor, Nagelhout & Rozycki 2007). Lisäksi olisi erittäin kiinnostavaa tutkia esiintyvätkö kirjalliset siirtovaikutuspiirteet myös oppijoiden suullisissa tuotoksissa, vai estääkö suomessa esiintyvä puhe- ja kirjakielen ero (katso Martin 1996: 168) kirjallisten siirtovaikutuspiirteiden esiintymistä puheessa.

Mielestäni jatkotutkimuksissa kannattaa hyödyntää erityisesti sähköistä oppijansuomen korpuksen tarjoamaa aineistoa niillä keinoilla, jotka tämän päivän tietoteknologia tarjoaa. Tämä tutkimus on toteutettu manuaalisesti, eli perinteisellä ”tutkija-silmäpaperi-kynä”-menetelmällä, joka on erittäin altis inhimillisille erehdyksille. Uskon, että sähköiset ohjelmat toisivat tutkimukselle lisävalidiutta ja antaisivat tarkempaa kvantitatiivista tietoa. Oppijansuomen sähköinen hyödyntäminen esim. WordSmith-ohjelman avulla saattaa helpottaa myös eri lähdekielen suomenoppijoiden vertailua.

Lisäksi olen sitä mieltä, että oppijansuomen korpusta voidaan ja kannattaakin hyödyntää opetuksessa, koska oppijankielestä voi tosiaan oppia paljon. Ennen kaikkea olisi opittava, ettei oppijan tekemiä virheitä enää vältetä ”kuin syntiä” vaan annetaan oppijan oppia ajan ja opetuksen myötä omista virheistä ja kehittää näin omaa oppijankieltään. Analyysin tulokset olivat minulle, opettajan näkökulmasta, hyvin opettavaisia ja lisäsivät kohdekielen tiedon lisäksi myös tietoa omasta äidinkielestäni. Tällaiseen syvälliseen kielten väliseen tutkimukseen ei opettajan uran aikana enää ole aikaa. Tämä tutkimus on kuitenkin vahvistanut näkemystäni siitä, että lähdekielellä on hyvin ratkaiseva asema vieraan/toisen kielen opetuksessa.

Uskon, että kontrastiivinen katse S2-opetuksessa hyödyttää sekä opettajia että oppilaita ja saattaa kielten ymmärryksen lisäksi myös tarjota kulttuurista ymmärrystä. Lisäksi olen vakuuttunut siitä, että oppijoiden tietoisuus omasta oppijankielestä sekä lähdekielen potentiaalisesta siirtovaikutuksesta oppijansuomeen edistää oppimista. Tarvitaan tietoisia opettajia, jotka ohjaavat oppilaitaan sellaiseen tietoisuuteen ja jotka hyväksyvät ja hyödyntävät oppilaiden kohdekielen matkaseuralaista, oppilaiden lähdekieltä.

LÄHTEET

- Alho, Irja – Kauppinen, Anneli 2009 (2., tarkistettu painos): *Käyttökelioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Angelis, Gessica De – Selinker, Larry 2001: Interlanguage transfer and competing linguistic systems in the multilingual mind – Jasone Cenoz, Britta Hufeisen & Ulrike Jessner (toim.), *Cross-linguistic influence in third language acquisition: psycholinguistic perspectives* s. 42–58. E-kirja. Clevedon, UK ; Buffalo : Multilingual Matters
- Arabski, Janusz 2006: Language transfer in language learning and language contact. – Janusz Arabski (toim.), *Cross-linguistic influences in the second language lexicon* s. 12–21. Second language acquisition 17. E-kirja. Clevedon, England Buffalo: Multilingual Matters.
- Barlow, Michael 2005: Computer-based analyses of learner language – Rod Ellis & Gary Barkhuizen, *Analysing Learner Language* s. 335–358. Oxford: Oxford University Press.
- Bartsch, Rudolf 1985: *Das Passiv und die anderen agensabgewandten Strukturen in der geschriebenen Sprache des Deutschen und Finnischen: ein konfrontative Analyse*. Werkstattreihe Deutsch als Fremdsprache Bd 11. Frankfurt am Main; Bern; New York: Lang.
- Bernardini, Silvia 2004: Corpora in the classroom: An overview and some reflections on future developments. – John Mc H. Sinclair (toim.), *How to use corpora in language teaching* s. 15–36. Amsterdam: Benjamins.
- Buchholz, Eva 2005 (2., überarbeitete Aufl.): *Grammatik der finnischen Sprache*. Bremen: Hempen Verlag.
- Brown, H. Douglas 1994 (3rd edition): *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Cenoz, Jasone 2003: The role of typology in the organization of the multilingual lexicon. – Jasone Cenoz, Britta Hufeisen & Ulrike Jessner (toim.), *The multilingual lexicon* s. 103–116. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Connor, Ulla – Nagelhout, Ed – Rozycki, William V. 2007: Introduction. – Ulla Connor, Ed Nagelhout & William V. Rozycki (toim.), *Contrastive rhetoric: reaching to intercultural rhetoric* s. 1–8. E-kirja. Pragmatics & beyond v. 169. Philadelphia : J. Benjamins Pub. Co.
- Corder, S. Pit 1981: *Error analysis and interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
- Corder, S. Pit 1992: A role for the mother tongue. – Susan M. Gass & Larry Selinker (toim.), *Language transfer in language learning* s. 18–31. Amsterdam: Benjamins.

- Davies, Alan 1984: Introduction. – Alan Davies – C. Cripser – A.P.R. Howatt (toim.), *Interlanguage* s. ix-xv. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Dechert, Hans W. – Raupach, Manfred 1989: Introduction. – Dechert, Hans W. – Raupach, Manfred (toim.): *Transfer in language production* s.ix–xvii. Norwood (N.J.): Ablex.
- Duden: die Grammatik* (7., völlig neu überarbeitete und erweiterte Ausgabe). Mannheim: Dudenverlag 2006.
- Duden online*. – <http://www.duden.de/> 16.6.2011.
- Edwards, John 2006: Foundations of Bilingualism. – Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (toim.), *The handbook of bilingualism* s. 7–31. Blackwell handbooks in linguistics; 15. Oxford: Blackwell Publishing.
- Ellis, Rod 1985 (10th imp.): *Understanding second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod 1993: *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod – Barkhuizen, Gary 2005: *Analysing Learner Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Elo, Eva 2000: Suomenoppijan syntaktisia ongelmia suomi toisena kielenä - ylioppilaskokeessa. – Sanna Martin & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia oppijankielestä* s. 54–72. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 17. Oulu: Oulun yliopisto.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008 (8.painos): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Exter, Mats – Kotilainen, Lari 2006: Uusi kielioppi saksalaisille suomen opiskelijoille. – *Virittäjän verkkolehti* s.139–143.
http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_139.pdf 29.6.2011.
- Fries, Charles C. 1957 (13th pr.): *Teaching and learning English as a foreign language*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Geber, Erik 1996: Johdanto. – Erik Geber (toim.), *Suomen kielen kontrastiivinen opas*. Helsinki: Opetushallitus.
- Goethe, Johann Wolfgang von 1808: *Goethe*. Project Gutenberg.
<http://www.gutenberg.org/files/21000/21000-h/21000-h.htm> 27.6.2011.
- Granger, Sylviane 2003: The corpus approach: a common way forward for Contrastive Linguistics and Translation Studies. – Sylviane Granger, Jacques Lerot & Stepha-

- nie Petch-Tyson (toim.), *Corpus-based approaches to contrastive linguistics and translation studies* s. 17–30. Approaches to translation studies v. 20. Amsterdam; New York: Rodopi.
- Grönholm, Maija 1992: Ruotsinkielisten leksikaalisista virheistä suomen kielessä. – Koski, Mauno (toim.), *Kontrastiivista kielentutkimusta II* s. 21–59. Fennistica 10. Turku: Åbo Akademi, finska institutionen.
- Gundel, Jeanette K. – Tarone, Elaine E. 1983: Language transfer and the acquisition of pronominal anaphora. – Susan Gass & Larry Selinker (toim.), *Language transfer in language learning* s. 281–296. Rowley, Mass.: Newbury House.
- Hahmo, Sirkka-Liisa 2005: (Rez) Bucholz, Eva: Grammatik der finnischen Sprache. Bremen: Hempen Verlag, 2004. 202 S. isbn 3-934206-40-4. Bremen: 2004. *Jahrbuch für finnisch-deutsche Literaturbeziehungen 2005*, 37 s.284–288. Helsinki: Deutsche Bibliothek Helsinki.
- Haverinen, Sanna – Korkalo, Satu 1995: *Eine Fallstudie über die Interimsprache von zwei deutschen Finnischlernern*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston saksan laitos.
- Henrici, Gert – Riemer, Claudia 2007 (5., gegenüber der vierten unveränderte Auflage.): Zweitspracherwerbsforschung. – Karl-Richard Bausch, Herbert Christ & Hans-Jürgen Krumm (toim.), *Handbuch Fremdsprachenunterricht* s. 38-42. Tübingen: Francke.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Paula – Sajavaara, Paula 2009 (15., uudistettu painos): *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen, Irma 1996: Suomen ja saksan sananmuodostus vertailun kohteena. – Minna-Riitta Luukka, Aila Mielikäinen & Paula Kalaja (toim.), *Kielten kuulossa: Kielitieteen päivät Jyväskylässä 5. ja 6.5.1995* s. 193–204. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus, Jyväskylän yliopisto.
- Hyvärinen, Irma 2003: Deutsch aus finnischer Sicht – Überblick über die sprachliche Situation in Finnland mit einer kontrastiven Betrachtung von Wort- und Wortformenstrukturen. – Gerhard Stickel (toim.), *Deutsch von aussen* s. 203–238. Institut für deutsche Sprache (Mannheim). Jahrbuch 2002. Berlin: de Gruyter.
- Häkkinen, Kaisa 1987: Kontrastiivisesta tutkimuksesta. – Mauno Koski (toim.), *Kontrastiivista kielentutkimusta I* s. 5–24. Fennistica 8. Turku: Åbo Akademi, finska institutionen.
- Ingo, Rune 2000: *Suomen kieli vieraan silmin*. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut n:o 26. Vaasa: Vaasan yliopisto, humanistinen tiedekunta.
- James, Carl 1998: *Errors in language learning and use: exploring error analysis*. London: Longman.

- Jantunen, Jarmo Harri – Piltonen, Sanna 2009: Oppijansuomen ja -viron sähköiset tutkimusaineistot. *Virittäjän verkkolehti* 3/2009 s.449– 457.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/4213/3930> 30.6.2011.
- Jarvis, Scott 2000: Methodological rigor in the study of transfer. Identifying L1 influence in the interlanguage lexicon. *Language Learning*, 50(2) s. 245–309.
- Jarvis, Scott 2010: Comparison-based and detection-based approaches to transfer research. – Leah Roberts – Martin Howard – Muiris Ó Laoire & David Singleton (toim.), *EUROSLA Yearbook: Volume 10* (2010) s. 169–192. Amsterdam: Benjamins.
- Jarvis, Scott – Pavlenko, Aneta 2008: *Crosslinguistic influence in language and cognition*. New York: Routledge.
- Järventausta, Marja 1997: Zur Agentivität und Topikalität des Subjekts am Beispiel des Deutschen und Finnischen. – Jarmo Korhonen & Georg Gimpl (toim.), *Kontrastiv* s. 117–152. Der Ginkgo Baum 15. F. Helsinki: Germanistisches Institut, Universität Helsinki: Finn Lectura.
- Järventausta, Marja 2007: Suomen(kin)verbeistä saksaksi. *Virittäjän verkkolehti* 1/2007 s.104–112. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2007_104.pdf 28.6.2011.
- Jönsson-Korhola, Hannele 1993: Lauseenrakenteesta toisen ja kolmannen polven kielenkäytössä. – Pertti Virtaranta, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen, *Amerikansuomi* s. 102–127. Tietolipas 125. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kaivapalu, Annekatrin tulossa: *Kielten järjestelmien vertailusta kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen*.
- Kaivapalu, Annekatrin 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä Studies in Humanities 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kellerman, Eric 1983: Now you see it, now you don't. – Susan M. Gass & Larry Selinker (toim.), *Language transfer in language learning* s.112–134. Rowley, Mass.: Newbury House.
- Kellerman, Eric 1984: The empirical evidence for the influence of the L1 in interlanguage. – Alan Davies – C.Criper – A.P.R.Howatt (toim.), *Interlanguage* s. 98–122. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Kellerman, Eric – Sharwood Smith, Michael 1986: Crosslinguistic influence in second language acquisition: an introduction. – Eric Kellerman & Michael Sharwood Smith (toim.): *Crosslinguistic influence in second language acquisition* s. 1– 9. New York: Pergamon.
- Kolehmainen, Leena 2005: *Präfix- und Partikelverben im deutsch-finnischen Kontrast*. Finnische Beiträge zur Germanistik Bd. 16. Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Kolehmainen, Leena 2006: Saksan ja suomen verbien morfologiaa, fraseologiaa, semantiikkaa ja valenssinmuutoksia. – *Virittäjän verkkoliite 2/2006* s. 1–9.
http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/kolehmainen2_2006.pdf
 (4.7.2011).
- Koivisto, Helinä 1994: *Ulkomaalaissuomen syntaksia*. Folia fennistica & linguistica 17.
 Tampere: Tampereen yliopisto.
- Korhonen, Jarmo 1991: Konvergenz und Divergenz in deutscher und finnischer Phraseologie. Zugleich ein Beitrag zur Erläuterung der Verbreitung und Entlehnung von Idiomen. – Christiane Palm (toim.), "*Europhras 90*": *Akten der internationalen Tagung zur germanistischen Phraseologieforschung, Aske/Schweden 12.-15. Juni 1990* s.123–138. Uppsala: Uppsala universitet.
- Korhonen, Jarmo 1997: Deutsche und finnische Phraseologie im Kontrast. – Rainer Wimmer & Franz-Josef Berens (toim.), *Wortbildung und Phraseologie* s. 263–271. Studien zur deutschen Sprache Bd 9. Tübingen: Narr.
- Korhonen, Jarmo 2001: *Alles im Griff: homma hanskassa. Saksa-suomi idiomisanakirja: Idiomwörterbuch Deutsch-Finnisch*. Helsinki: WSOY.
- Korhonen, Jarmo 2009: Zur Darstellung synonymer Idiome in allgemeinen und phraseologischen Wörterbüchern des Deutschen. – Doris Wagner, Tuomo Fonsén & Henrik Nikula (toim.), *Germanistik zwischen Baum und Borke : Festschrift für Kari Keinistö zum 60. Geburtstag* s. 167–183. Mémoires de la Société néophilologique de Helsinki tome 76. Helsinki: Société néophilologique.
- Kostera, Paul 1996: *Leksikologia saksa-suomi I Wort für Wort*. Oppi- ja harjoituskirja.
 Helsinki: Finn Lectura.
- Kostera, Paul 1997: *Leksikologia saksa-suomi II Wort für Wort*. Käyttäjänopas. Helsinki: Finn Lectura.
- Lado, Robert 1957: *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Latomaa, Sirkku 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemista? – Eija Aalto & Minna Suni (toim.), *Kohdekielenä suomi: näkökulmia opetukseen* s. 9–31. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus, Jyväskylän yliopisto.
- Latomaa, Sirkku 1996: Matkalla uuteen kieleen. – Helena Ruuska & Sanna-Marja Tuomi (toim.), *Moneja baareja: tiellä toimivaan kaksikielisyyteen* s. 97–105. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 42. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Lemnitzer, Lothar – Zinsmeister, Heike 2006: *Korpuslinguistik : eine Einführung*. Tübingen: Narr.
- Lieko, Anneli – Chesterman, Andrew – Silfverberg, Leena 2003 (2.painos): *Finnish for translators*. Helsinki: Finn Lectura.

- Long, Michael H. – Sato, Charlene J. 1984: Methodological issues in interlanguage studies: an interactionist perspective. – Alan Davies, C.Criper & A.P.R.Howatt (toim.), *Interlanguage* s. 253–279. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lähdemäki, Eeva 1987: Biograafinen luettelo Suomessa ennen vuotta 1986 tehdyistä painamattomista kontrastiivista akateemisista opinnäytteistä, joissa suomi on toisena kielenä. – Mauno Koivisto (toim.), *Kontrastiivista kielentutkimusta I* s. 147–215. Fennistica 8. Turku: Åbo Akademi, finska institutionen.
- Lähdemäki, Eeva 1995: *Mikä meni pieleen? Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa*. Fennistica 11. Turku: Åbo Akademi, finska institutionen.
- Macswan, Jeff 2006: Code switching and grammatical theory. – Tej K. Bhatia & William C. Ritchie (toim.), *The handbook of bilingualism* s. 283–311. Blackwell handbooks in linguistics; 15. Oxford: Blackwell Publishing.
- Manninen, Terhi – Martin, Sanna: Vieraskielisten ongelmia ylioppilasaineessa. – Sanna Martin & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia oppijankielestä* s. 73–90. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 17. Oulu: Oulun yliopisto.
- Martin, Maisa 1999: Suomi toisena ja vieraana kielenä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 157–178. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Martin, Maisa 2003: Kieli on kuin lammikko: johdatusta toisen kielen oppimiseen. – Leena Nissilä, Heidi Vaarala & Maisa Martin (toim.), *Suolla suomea: perustietoa maahanmuuttajien suomen kielen opettajille* s. 75–90. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 47. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Martin, Maisa 2006: Suomi ja viro oppijan mielessä: näkökulmia taivutusprosessointiin. – Annekatrin Kaivapalu & Külvi Pruuli (toim.), *Lähivertailuja 17* s. 43–60. Jyväskylä Studies in Humanities 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Meriläinen, Lea 2010: *Language transfer in the written English of Finnish students*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in education, humanities, and theology. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Mitchell, Rosamond – Myles, Florence 2004 (2nd ed.): *Second language learning theories*. London: Arnold.
- MOT Kielitoimiston sanakirja 2010. Kielikone Oy – <http://mot.kielikone.fi.ezproxy.jyu.fi/mot/jyu/netmot.exe> . 15.6.2011.
- MOT Saksa 2.0 2010. Kielikone Oy – <http://mot.kielikone.fi.ezproxy.jyu.fi/mot/jyu/netmot.exe> . 15.6.2011.
- Muikku-Werner, Pirkko 2002: Te kävitte Suomessa? Virolaisten ja saksalaisten oppijansuomen syntaksia. – Stiina Rantatalo & Helena Sulkala (toim.), *Tutkielmia op-*

pijankielestä 2 s. 7–47. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisu- ja 21. Oulu: Oulun yliopisto.

Muikku-Werner, Pirkko – Savolainen, Erkki 1999: Välikielen pragmatiikka. – <http://internetix.fi/opinnot/opintojaksot/8kieletkirjallisuus/pragmatiikka/valikiel.html> 15.6.2011.

Mukherjee, Joybrato – Rohrbach, Jan-Marc 2006: Rethinking applied corpus linguistics from a language-pedagogical perspective: new departures in learner corpus research. – Bernhard Kettemann & Georg Marko (toim.), *Planing, Gluing and Painting Corpora: Inside the Applied Corpus Linguist's Workshop* s. 205-232. Frankfurt am Main: Peter Lang
<http://www.uni-gies-sen.de/anglistik/LING/Staff/mukherjee/pdfs/11%20Mukherjee%20and%20Rohrbach.pdf> 15.6.2011.

Männikkö, Anne 2009: Ei se ny mikään überhieno oo, mut: zum Gebrauch des deutschen Lehnpräfixes über- im Finnischen. – Doris Wagner, Tuomo Fonsén & Henrik Nikula (toim.), *Germanistik zwischen Baum und Borke : Festschrift für Kari Keinistö zum 60. Geburtstag* s. 15–26. Mémoires de la Société néophilologique de Helsinki tome 76. Helsinki: Société néophilologique.

Määttä, Tuija 2010: Ostaisin lahjaan sairaita lapsia. Oppijankielen tutkimushanke. – *Sutina* 1/2010. s. 18–20.

Nation, I.S.P. 2001: *Learning Vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nesselhauf, Nadja 2004: Learner corpora and their potential for language teaching. – John McH.Sinclair (toim.), *How to use corpora in language teaching* s. 125–152. Amsterdam: Benjamins.

Odlin, Terence 2006: Could a contrastive analysis ever be complete? – Janusz Arabski (toim.), *Cross-linguistic influences in the second language lexicon* s. 22–35. Second language acquisition 17. E-kirja. Clevedon, England Buffalo : Multilingual Matters.

Odlin, Terence 1989 (3rd pri.): *Language transfer: cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Opetusministeriö 1994: *Kieli ja sen kieliopit*. Helsinki: Painatuskeskus.

Pantermöller Marko 2009: Deutscher Wortschatz im Megapack. Helsinki: 2008. *Jahrbuch für finnisch-deutsche Literaturbeziehungen* 2009, 41 s. 227–234.

Penttinen, Esa Martti 2005: *Kielioppi virheiden varjossa: kielitaidon merkitys lukion saksan kieliopin opetuksessa*. Jyväskylä studies in humanities 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Piitulainen, Marja-Leena – Lehmus, Ursula – Sarkola, Irma 1998: *Saksan kielioppi*. Helsinki: Otava.
- Piitulainen, Marja-Leena 2000: *Syntax des Deutschen: unter Berücksichtigung des Kontrasts zum Finnischen*. SAXA Sonderband 3. Vaasa: Universität Vaasa.
- Piitulainen, Marja-Leena 2009: Den Stier bei den Hörnern fassen/packen – tarttua/ottaa härkää sarvista: indirekte Sättigung der Valenz der Verbidiome am Beispiel deutsch-finnischer Verbidiomatik. – Doris Wagner, Tuomo Fonsén & Henrik Nikula (toim.), *Germanistik zwischen Baum und Borke : Festschrift für Kari Keinistö zum 60. Geburtstag* s. 155–166. Mémoires de la Société néophilologique de Helsinki tome 76. Helsinki: Société néophilologique.
- Ringbom, Håkan 1987: *The role of the first language in foreign language learning*. Clevedon; Philadelphia (Pa.): Multilingual Matters.
- Ringbom, Håkan 1989: Effects of transfer in foreign language learning. – Hans W. Dechert (toim.), *Current trends in European second language acquisition research* s. 205–218. Clevedon: Multilingual Matters.
- Ringbom, Håkan 2001: Lexical transfer in L3 production. – Jasone Cenoz, Britta Hufeisen & Ulrike Jessner (toim.), *Cross-linguistic influence in third language acquisition* s. 59–68. Bilingual education and bilingualism 31. Clevedon, UK ; Buffalo: Multilingual Matters.
- Ringbom, Håkan 2006: The importance of different types of similarity in transfer studies. – Janusz Arabski (toim.), *Cross-linguistic influences in the second language lexicon* s. 36–45. Second language acquisition 17. E-kirja. Clevedon, England Buffalo: Multilingual Matters.
- Ringbom, Håkan 2007: *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Ringbom, Håkan – Jarvis, Scott 2009: The importance of cross-linguistic similarity in foreign language learning. – Michael H. Long & Catherine J. Doughty (toim.), *Handbook of language teaching* s. 106–118. E-kirja. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Sajavaara, Kari 1994: Äidinkieli vieraan kielen käyttämisen perustana. – Vuokko Eskola & Tuire Lukkarinen (toim.), *Kieli on, sopii sanoa* s. 19–28. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 40. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Sajavaara, Kari 1999a: Toisen kielen oppiminen. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 73–102. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Sajavaara, Kari 1999b: Kontrastiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 103–128. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.

- Sajavaara, Kari 2006: Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. – Annekatrin Kaivapalu & Külvi Pruuli (toim.), *Lähivertailuja* 17 s. 43–60. Jyväskylä Studies in Humanities 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Schachter, Jacquelyn 1992: A new account for language transfer. – Susan M. Gass & Larry Selinker (toim.), *Language transfer in language learning* s. 32–46. Amsterdam: Benjamins.
- Selinker, Larry 1992: *Rediscovering interlanguage*. London: Longman.
- Siitonen, Kirsti 1992: Taivutuksellinen passiivin salakareja. – Heikki Nyysönen & Leena Kuure (toim.), *Acquisition of language - acquisition of culture* s.367–377. AFinLA yearbook 1992 = Kielen ja kulttuurin omaksuminen. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Siitonen, Kirsti 1996: Falsche Präsuppositionen bei Wortwahl und Satzbau. – Kari Sajavaara & Courtney Fairweather (toim.), *Approaches to second language acquisition* s. 71– 77. Cross-language studies 17. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Spoelman, Marinna 2010a: *The use of the partitive case in the Finnish learner language: Estonian, German and Dutch learners' use of partitive subjects* – http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/tutkimus/Nordling_Corpora%20and%20language%20dynamics_M%20Spoelman.pdf 30.6.2011.
- Spoelman, Marianne 2010b: *The use of the partitive case in Finnish learner language: the operationalization of foreign language proficiency* – http://www.oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/tutkimus/AFinLa_M.Spoelman_13.11.2010.pdf . 15.6.2011.
- Tarvainen, Kalevi 1985: *Kielioppia kontrastiivisesti suomesta saksaksi*. Saksan kielen laitoksen julkaisuja 4. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vilkuna, Maria 2000: *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja. Helsinki: Edita.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.
- Vuorinen, Heini 2007: *L1-Transfer in schriftlicher Produktion. Am Beispiel der grammatischen und lexikalisch-semantischen Transferfehler bei deutschsprachigen Finnschlernern*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos. <http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.php?id=16931> 5.7.2011.
- White, Leila 1993: *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. Helsinki: Finn Lectura.
- White, Leila 2003 (5.painos): *Suomen kielioppi ulkomaalaisille*. Helsinki: Finn Lectura.

LIITEET

LIITE 1: ALKEISOPPIJOIDEN TAUSTATIEDOT

Tässä tutkimuksessa käytetään ICLFI-korpuksen kirjoittajien koodit. ICLFI-korpuksessa kaikki tekstit ovat lueteltu tekstityyppien mukaisesti. Esimerkiksi alinado3KA07 -teksti on lueteltu ICLFI-korpuksessa Koln alkeet -kansion kuvaus-alakansiossa alinado2 -tekstiksi. Tässä tutkimuksessa laskin ja nimitin tekstejä tekstityypistä riippumatta, mistä johtuu osittain eri koodi kuin alkuperäisessä ICLFI-korpuksessa, katso [alkuperäinen ICLFI-koodi].

GÖTTINGEN07 - ALKEET (8 kirjoittajaa/ 8 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
alexabeGA07	1985	N	SAK äidin: IND	RAN, ENG, POR, IND	-	kertomusA, 127
antjebaGA07	1983	N	SAK	RAN, ENG	4 kk	kertomusA, 217
hendrkaGA07	1985	M	SAK	ENG, RAN, NOR, ESP	-	arvostelu, 152
melanheGA07	1987	N	SAK	ENG, RAN, NOR	8 kk	arvostelu, 199
natalstGA07	1982	N	SAK	ENG	-	kertomusB, 159
patriscGA07	1986	M	SAK	HOL, UNK, LAT, ENG	-	kertomusA, 208
phililoGA07	1987	M	SAK	NOR, TAN	-	arvostelu, 111
valesheGA07	1979	N	SAK	ENG, RAN, LAT, riimu- kirjoitus, sumerilaiset kielet	-	kertomusB, 160

GA07-korpuksessa yhteensä 1333 sanetta.

Tehtävänannot GA07:

- kertomusA: olipa kerran, käytä sanoja päästä, noudattaa, yllättää, vastatuuli, koira, valo, uusi, välipitämätön.
- kertomusB: jos suuri meteori iskisi Eurooppaan ylihuomenna.
- arvostelu: lempifilmini/lempikirjani.

KÖLN07 - ALKEET (15 kirjoittajaa/ 30 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
alinadoKA07 alinado2KA07 alinado3KA07 [alinado]	1987	N	SAK	ENG, RAN, LAT	-	1.essee, 179 2.kuvausA, 191 3.kuvausB, 299
corinmuKA07	1985	N	SAK	ENG, RUO, RAN	-	kuvausB, 89
doritbaKA07 doritba2KA07 [doritba]	1981	N	SAK	RUO, ENG, RAN, NOR, ESP	-	1.essee, 81 (suomen sanaa) 2.kuvausB, 114
fabiabrKA07 fabiabr2KA07 fabiabr3KA07 [fabibr]	1981	M	SAK	RAN, ENG	-	1.essee, 148 2.kuvausA, 70 3.kuvausB, 174
fredekiKA07 fredeki2KA07 [fredeki]	1986	N	SAK	RAN, ENG, NOR, muinaisislanti	-	1. essee, 70 2. kuvausA, 44
gulcahuKA07 gulcahu2KA07 gulcahu3KA07 [gulcahu]	1983	N	SAK isän: TUR äidin: TUR	ENG, NOR, RAN, ESP, HEP, LAT	-	1.essee, 138 2.kuvausA, 147 3.kuvausB, 273
hannopiKA07 hannopi2KA07 [hannopi]	1979	M	SAK	ENG, NOR, LAT	-	1.kuvausA, 87 2.kuvausB, 103
kathajuKA07	1978	N	SAK	ENG, VEN, ESP, LAT	-	essee, 101
katjascKA07 katjasc2KA07 katjasc3KA07 [katjasc]	1987	N	SAK	ENG, RAN, ITA, TAN, ISL	-	1.essee, 84 2.kuvausA, 101 3.kuvausB, 121
marlegiKA07	1986	N	SAK	ENG,RAN, ESP, LAT, NOR, ISL, SWA	-	essee, 68
nikoheKA07 nikohe2KA07 [nikohe]	1984	M	SAK äidin: suomi (puhutaan joskus suomea)	ENG, RAN	-	lessee, 98 2.kuvausB, 185
olgawiKA07	1981	N	SAK	ENG, RAN, HOL, ITA	-	essee, 124
sabriscKA07	1987	N	SAK	NOR, LAT, ENG	-	kuvausB, 85
sinaheKA07 sinahe2KA07 sinahe3KA07 [sinahe]	1987	N	SAK	RAN, ENG, RUO	-	1.essee, 107 2.kuvausA, 138 3.kuvausB, 196
xeniathKA07 xeniath2KA07 [xeniath]	1985	N	SAK	NOR, JAP, RAN, ENG	-	1.essee, 68 2.kuvausB, 190

KA07- korpuksessa yhteensä 3873 sanetta.

Tehtäväannot KA07:

- essee: kirjoita kotikaupunkisi historiasta.
- kuvausA: kerro kotimaasi juhlahyhistä.
- kuvausB: kirjoita henkilöstä, jolla on ollut tärkeä rooli maasi historiassa.

Huom.: Koln07 kuvaukset ovat ICLFI-korpuksessa Koln08 kansiossa.

KÖLN08 - ALKEET (11 kirjoittajaa/ 18 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
anjastKA08	1985	N	SAK	ENG, NOR, ITA, RAN	-	kertomus, 176
annahoKA08 annaho2KA08 [annaho]	1987	N	SAK	ENG, LAT, HOL	-	1.essee, 290 2.kertomus, 162
chrispoKA08	1987	N	SAK	ENG, NOR, VEN, RAN	-	kertomus, 106
danaroKA08 danaro2KA08 [danrao]	1988	N	SAK	ENG	-	1.essee, 243 2.kertomus, 128
johanduKA08 johandu2KA08 [johandu]	1982	M	SAK	ENG, RAN, ESP	4 kk	1.essee, 186 2.kertomus, 80
johanweKA08 johanwe2KA08 [johanwe]	1985	N	SAK	NOR, ENG, ESP, RAN	-	1.essee, 143 2.kertomus, 224
gorjfaKA08	1940	M	SAK	ENG, RAN	-	kirje, 216
juliawiKA08	1981	N	SAK	ENG, RAN, LAT, RUO	-	arvostelu, 179
melanpeKA08 melanpe2KA08 [melanpe]	1976	N	SAK	RUO, HOL, RAN, ENG, ITA, LAT, mui- naisislanti	-	1.essee, 205 2.kertomus, 265
miribaKA08 miriba2KA08 [miriba]	1987	N	SAK	ENG, RAN	-	1.essee, 195 2.kertomus, 107
ristoleKA08 ristole2KA08 [ristole]	1980	M	SAK äidin: SUO	ENG	-	1.kertomus, 98 2.kirje, 95

KA08- korpuksessa yhteensä 3098 sanetta.

Tehtävänannot KA08:

- arvostelu pelikaanimies-elokuvasta.
- essee/kirje: saksalaiset juhlat.
- kertomus: kerro tekemästäsi lomamatkasta.

HAMPURI10 - ALKEET (28 kirjoittajaa/ 28 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
AnjaMöHA101	1988	N	SAK	ENG, VEN	-	kuvausA, 74
AnnKaMeHA10	1988	N	SAK	-	-	kuvausA, 220
AntonDöHA10	1988	N	SAK	UNK, VIR, ENG	-	kuvausB, 241
BiancCzHA10	1977	N	SAK	ENG, RAN, LAT	-	kuvausA, 55
BiancDrHA10	1990	N	SAK	ENG, RAN, ESP	-	kuvausA, 58
CarolErHA10	1988	N	SAK	ENG, RAN	-	kuvausA, 202
ClaudFIHA10	1990	N	SAK	VIR, JAP, ENG, VEN, LAT	-	kuvausB, 153
FarinBeHA10	1985	N	SAK	RAN, ESP, ENG, JAP	60 kk	kuvausA, 77
FinnMeHA10	1990	M	SAK	amharan kieli	-	kuvausA, 52
JenniMüHA10	1986	N	SAK	ENG, RAN	-	kuvausA, 56
JosefBuHA10	1989	N	SAK	ENG, RAN	11 kk	kuvausA, 181
KathaJaHA10	1990	N	SAK	ENG, RAN, LAT	-	kuvausA, 119
KathaSaHA10	1989	N	SAK	ENG, RAN	-	kuvausA, 124
KarjaPIHA10	1988	N	SAK	ENG	-	kuvausB, 216
LenaHaHA10	1987	N	SAK	ENG, TAN	-	kuvausA, 69
MarcoPeHA10	1973	M	SAK isän: friuli	ITA	-	kuvausA, 35
MareiKuHA10	1989	N	SAK äidin: HOL	VIR	-	kuvausB, 175
MartiBeHA10	1986	M	SAK äidin: SUO	ESP	6 kk	kuvausA, 49
NeleStHA10	1990	N	SAK	ENG, RAN, ESP, viitomakieli	12 kk	kuvausA, 78
PäiviKaHA10	1986	N	SAK äidin: SUO (puhutaan suomea)	ENG, RAN, ESP, VIR	-	kuvausB, 411
PeterDüHA10	1947	M	SAK vaimo: SUO	-	-	kuvausB, 143
RuperKrHA10	1980	M	SAK	ENG, RAN	-	kuvausA, 111
SaraJoHA10	1988	N	SAK äidin: SUO (puhutaan suomea)	ESP, ENG	-	kuvausA, 259
SaskiHeHA10	1988	N	SAK	RAN, ESP, ENG	-	kuvausA, 83
SinaKöHA10	1986	N	SAK	NOR, ENG	-	kuvausA, 91
StephStHA10	1989	N	SAK	ENG, RAN, LAT, UNK, VEN, VIR	-	kuvausB, 155
SvenjKnHA10	1989	N	SAK	ENG, ESP	13 kk	kuvausA, 169
SvenjRoHA10	1989	N	SAK	ENG	-	kuvausA, 78

HA10- korpuksessa yhteensä 3734 sanetta.

Tehtävänannot HA10:

- kuvausA Kirjoita lyhyt kuvaus siitä, ”kuku minä olen?”
- kuvausB: kirjoita lyhyt kuvaus siitä, mitä on ”Hampurin opiskelija-arkea”.

LIITE 2: KESKITASON OPPIJOIDEN TAUSTATIEDOT

Tässä tutkimuksessa käytetään ICLFI-korpuksen kirjoittajien koodit. ICLFI-korpuksessa kaikki tekstit ovat lueteltu tekstityyppien mukaisesti. Esimerkiksi alinado3KA07 -teksti on lueteltu ICLFI-korpuksessa Koln alkeet -kansion kuvaus-alakansiossa alinado2 -tekstiksi. Tässä tutkimuksessa laskin ja nimitin tekstejä tekstityypistä riippumatta, mistä johtuu osittain eri koodi kuin alkuperäisessä ICLFI-korpuksessa, katso [alkuperäinen ICLFI-koodi].

GÖTTINGEN07 – KESKI (3 kirjoittajaa/3 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
heidiwiGK07	1983	N	SAK äidin: SUO	ENG, RAN, RUO	-	arvostelu, 78
sandrdeGK07	1987	N	SAK isän: RAN	ENG, RAN, RUO, vanha NOR	3 kk	arvostelu, 194
katjapoGK07	1977	N	SAK	RUO, RAN, LAT, ENG	-	kertomus, 211

GK07- korpuksessa yhteensä 483 sanetta.

Tehtävänannot GK07:

- kertomus: jos suuri meteori iskisi Eurooppaan ylihuomenna.
- arvostelu: lempifilmini/lempikirjani.

HAMPURI07 – KESKI (1 kirjoittajaa/1 teksti)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
peterdwhK07	1947	M	SAK	-	-	kuvaus, 471

HK10- korpuksessa yhteensä 471 sanetta.

Tehtävänanto HK07:

- kuvaus: vapaavalintainen

HAMPURI10 – KESKI (8 kirjoittajaa/8 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
AmeliHuHK10	1983	N	SAK isän: UNK	ENG, RAN, ESP, LAT	-	kirje, 60
AnnalFrHK10	1988	N	SAK	ENG, LAT, VIR	12 kk	kirje, 319
JuliaJoHK10	1985	N	SAK	ENG, RUO, RAN, IT, LAT	5 kk	kirje, 219
MaraiJeHK10	1984	N	SAK	RAN	-	kirje, 142
SonjaNeHK10	1979	N	SAK	VIR	-	kirje, 169

YvonnWoHK10	1980	N	SAK	VIR	-	kirje, 160
JuliaDrHK10	1981	N	SAK	ENG, RAN	36 kk	kuvaus, 134
SabinBRHK10	1949	N	SAK	ENG, RAN, ESP	8 kk	kuvaus, 94

HK10- korpuksessa yhteensä 1297 sanetta.

Tehtävänannot HK10:

- kirje: vapaa aihe.
- kuvaus: kirjoita lyhyt kuvaus siitä, mitä on ”Hampurin opiskelija-arkea”.

KÖLN07 – KESKI (11 kirjoittajaa/36 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
anneheKK07 annehe2KK07 [annehe] annehe3KK07 [annehe2] annehe4KK07 [annehe]	1983	N	SAK	ENG, LAT, ESP	-	1.kertomus, 174 2. mielipide, 320 3. mielipide, 257 4.uutinen, 305
barbacaKK07 barbaca2KK07 [barbaca] barbaca3KK07 [barbaca]	1982	N	SAK	RUO, ENG, TAN, ESP	5 kk	1.kertomus, 163 2.mielipide, 184 3.uutinen, 97
fraukscKK07 (1-4) frauksc(2) [frauksc] frauksc(3) [frauksc] frauksc(4) [frauksc]	1984 [1894]	N	SAK	ENG, RAN, RUO	-	1.kertomus, 343 2.mielipide, 193 3.referaatti, 298 4.uutinen, 104
hannabeKK07 hannabe2KK07 [hannabe] hannabe3KK07 [hannabe2]	1983	N	SAK	ENG, RAN, RUO	-	1.kertomus, 78 2.mielipide, 329 3.mielipide, 149
isabepaKK07 isabepa2KK07 isabepa3KK07	1983	N	SAK	RUO, TAN	-	1.mielipide, 114 2.mielipide, 134 3.mielipide, 52
jennizeKK07 jennize2KK07 [jennize] jennize3KK07 [jennize2]	1981	N	SAK	RUO, ENG, RAN, LAT	-	1.kertomus, 222 2.mielipide, 399 3.mielipide, 219
juliamakK07 juliamak2KK07 [juliamak] juliamak3KK07 [juliamak] juliamak4KK07	1978	N	SAK	ENG, RAN, LAT, HOL	4 kk	1.kertomus, 112 2.mielipide, 203 3.referaatti, 180

[juliama]						4.uutinen, 76
kerstscKK07 kerstsc KK07 [kerstsc]	1985	N	SAK	RUO, ENG, NOR, LAT	-	1.kertomus, 243 2.mielipide, 195
laurafrKK07 laurafr2 [laurafr] laurafr3 [laurafr] laurafr4 [laurafr]	1983	N	SAK	RAN, ESP, LAT, ENG, RUO	-	1.kertomus, 504 2.mielipide, 402 3.referaatti, 252 4.uutinen, 241
martistKK07 martistKK072 [martist] martist3KK07 [martist] martist4KK07 [martist]	1984	N	SAK	ENG, RAN, RUO, ESP, LAT	-	1.mielipide, 288 2.mielipide, 196 3.referaatti, 401 4.uutinen, 129
michaklKK07 michakl2 KK07 [michkl]	1981	N	SAK	ENG, LAT	3kk, 7kk	1.mielipide, 125 2.uutinen, 162

KK07- korpuksessa yhteensä 7843 sanetta.

Tehtävänannot KK07:

- kertomus: tekstin jatkaminen (Tuula Kallioniemi: Piippu).
- mielipide: kirjoita mielipide artikkelin pohjalta.
- referaatti: referaatti luennoista.
- uutinen: vapaa aihe.

KÖLN08 - KESKI (15 kirjoittajaa/33 tekstiä)

koodi	syntynyt	♀/ ♂	äidinkieli	kielitausta	asunut/ollut Suomessa (min 3 kk)	tekstit, sanemäärä
biancklKK08 bianckl2KK08 [bianckl]	1984	N	SAK	ENG, RAN, ESP, RUO	12 kk, 2kk, 6 kk	1.arvostelu, 167 2.vastine, 196
doritbaKK08 doritba2KK08 [doritba]	1981	N	SAK	ENG, RUO, NOR	-	1.arvostelu, 92 2.vastine, 97
frauKscKK08 frauKsc2KK08 [frauKsc]	1984	N	SAK	ENG, RUO, TAN	-	1.arvostelu, 158 2.vastine, 155
isabepaKK08 isabepa2KK08 [isabepa] isabepa3KK08 [isabepa]	1983	N	SAK	RUO, TAN	-	1.luento- päiväkirja, 129 2.uutinen, 57 3.vastine, 93
jenniraKK08 jennira2KK08 [jennira] jennira3KK08 [jennira]	1985	N	SAK	RUO, TAN	-	1. arvostelu, 170 2.luento- päi- väkirja, 135 3.vastine, 174
jennizeKK08	1981	N	SAK	EUO, ENG, RAN, LAT	-	luento- päiväkirja, 284

juliamakk08	1978	N	SAK	ENG, RAN, LAT, HOL	4 kk	luento- päiväkirja, 292
juliakrkk08 juliakr2kk08 [juliakr]	1986	N	SAK	EN, RAN, LAT	-	1.arvostelu, 260 2.vastine, 170
mariosckk08 mariosc2kk08 [mariosc]	1982	M	SAK	EN, RAN, ES, RUO	-	1.arvostelu, 239 2.uutinen, 128
martistkk08 martist2kk08 [martist]	1984	N	SAK	ENG, RAN, RUO, ESP, LAT		1.luento- päiväkirja, 454 2.vastine, 338
melanmukk08 melanmu2kk08 [melanmu] melanmu3kk08 [melanmu]	1986	N	SAK	RUO, ENG, ESP, RAN	-	1. arvostelu, 264 2.luento- päiväkirja, 282 3.vastine, 354
natasbi08 natasbi2kk08 [natasbi] natasbi3kk08 [natasbi]	1982	N	SAK	ENG, RUO, TAN	19 kk	1.arvostelu, 177 2.luento- päiväkirja, 136 3.vastine, 164
patrilokk08 patrilo2kk08 [patrilo] patrilo3kk08 [patrilo] patrilo4kk08 [patrilo]	1985	N	SAK äidin: korea	RUO, VIR, ENG	noin 3 kk	1.arvostelu 232 2.luento- päiväkirja, 275 3.uutinen, 72 4.vastine, 182
sandrpskk08	1983	N	SAK	NOR, RUO, RAN, ESP, ENG	-	luento- päiväkirja, 119
thomafikk08 thomafi2kk08 [thomafi]	1966	M	SAK	”montaa”	-	1. arvostelu, 337 2.vastine, 239

KK08- korpukassa yhteensä 6621 sanetta.

Tehtävänannot KK08:

- arvostelu pelikaanimies-elokuvasta.
- luontopäiväkirja vierailuluentojen pohjalta.
- uutinen kirjeen tietojen pohjalta.
- vastine sanomalehden mielipidetekstiin.